

การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม “มัน” ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHANGE IN REFERENTIALITY OF THE PRONOUN /man1/ IN THAI DURING THE
RATTANAKOSIN PERIOD

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Linguistics

Department of Linguistics

FACULTY OF ARTS

Chulalongkorn University

Academic Year 2020

Copyright of Chulalongkorn University

จิณวัฒน์ แก่นเมือง : การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม “มัน” ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์. (CHANGE IN REFERENTIALITY OF THE PRONOUN /man1/ IN THAI DURING THE RATTANAKOSIN PERIOD) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม มัน ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และศึกษากลไกที่ทำให้สรรพนาม มัน เปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงเป็นบุรุษสรรพนาม ผู้วิจัยแบ่งสมัยของข้อมูลออกเป็น 5 สมัย สมัยละ 50 ปี โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2301 – 2550 สำหรับสมัยที่ 1 – 4 ผู้วิจัยใช้ข้อมูลด้วยทฤษฎีแก้วจำนวน 40 ตัวอย่างจากรายการด้วยของคลังข้อมูลภาษาไทยเชิงประวัติแห่งชาติ ส่วนสมัยที่ 5 ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ผู้วิจัยมีสมมติฐาน 2 ข้อ กล่าวคือ 1) สรรพนาม มัน เริ่มแสดงความหมายเชิงวัจนปฏิบัติในช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2401 – 2450) และเริ่มไม่แสดงความหมายเชิงการอ้างอิงในสมัยที่ 4 (ตั้งแต่ พ.ศ. 2451 เป็นต้นมา) และ 2) การกลายเป็นอติวิสัยเป็นกลไกที่ทำให้สรรพนาม มัน เกิดการขยายความหมายเชิงการอ้างอิงจนเปลี่ยนจากสรรพนามอ้างอิงไปเป็นบุรุษสรรพนาม

ผลการศึกษาปฏิเสธสมมติฐานข้อแรก ผู้วิจัยพบว่าสรรพนาม มัน แสดงความหมายหมายเชิงการอ้างอิงในทุกตำแหน่งการปรากฏ ผลการศึกษาพบว่าความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนามมันแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ และความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติ ความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์จะเกิดเมื่อสรรพนาม มัน ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำแสดงรูป รูปอ้างอิงนำแสดงรูปแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ นามวลี กริยาวลี อนุภาค และข้อความ รูปอ้างอิงนำแต่ละประเภทจะแสดงสิ่งอ้างอิงแตกต่างกันไป กล่าวคือ สรรพสิ่ง การกระทำ เหตุการณ์เดี่ยว และเหตุการณ์ซับซ้อนตามลำดับ ส่วนความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติจะเกิดเมื่อสรรพนาม มัน ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำโดยนัย ผู้ฟังต้องทำความเข้าใจสิ่งอ้างอิงด้วยการอนุมานจากบริบท สิ่งอ้างอิงที่ปรากฏในความหมายแสดงการอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สิ่งอ้างอิงจากบริบท ประธานผู้กล่าวถ้อย และความรู้อยู่ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษายืนยันสมมติฐานข้อที่สอง ผู้วิจัยพบว่ากลไกที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย 3 กลไก ได้แก่ การวางนัยยะทั่วไป การกลายเป็นอติวิสัย และการกลายเป็นสหวิสัย การวางนัยยะทั่วไปเป็นกลไกที่ทำให้ความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม มัน เกิดการขยายขอบเขตของรูปอ้างอิงนำ การกลายเป็นอติวิสัยทำให้เกิดสิ่งอ้างอิงคือประธานผู้กล่าวถ้อย และการกลายเป็นสหวิสัยทำให้เกิดสิ่งอ้างอิงคือความรู้ร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง การกลายเป็นอติวิสัยและการกลายเป็นสหวิสัยเป็นกลไกที่ทำให้เกิดความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติขึ้น

สาขาวิชา ภาษาศาสตร์
ปีการศึกษา 2563

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5680503422 : MAJOR LINGUISTICS

KEYWORD: /man1/, pronoun, reference, referentiality, semantic referentiality, pragmatic referentiality

Jinawat Kaenmuang : CHANGE IN REFERENTIALITY OF THE PRONOUN /man1/ IN THAI DURING THE RATTANAKOSIN PERIOD. Advisor: Assoc. Prof. PITTAYAWAT PITTAYAPORN, Ph.D.

The objectives of the present study are to analyze the change in semantic referentiality of the pronoun /man1/ in Thai during during the Rattanakosin period and analyze the mechanisms leading the referential pronoun /man1/ to the impersonal one. Data were divided into five periods, each of which covers 50 years starting from B.E. 2301 – 2550. For the first to fourth periods, forty pieces of prose appearing in the list of Thai National Historical Corpus were used. For the fifth period, data from Thai National Corpus were extracted. Two hypotheses are posited: 1) the pronoun /man1/ first expressed pragmatic referentiality in the third period (B.E. 2401 – 2450), and first expressed nonreferentiality in the fourth period (from B.E. 2451 onwards) and 2) subjectification is the mechanism resulting in generalization of referentiality which made the referential pronoun /man1/ become impersonal one.

The findings refute the first hypothesis, showing that the pronoun /man1/ exhibits referentiality in all occurrences. The findings show that referentiality of the pronoun /man1/ can be categorized into two types, semantic and pragmatic referentiality. Semantic referentiality is expressed when the pronoun /man/ co-occurs with explicit antecedents. They consist of four types; that is noun phrases, verb phrases, clauses, and discourses. Each antecedent refers to distinct types of referents; that is entities, actions, simple events, and complex events respectively. Pragmatic referentiality is exhibited when the pronoun /man1/ co-occurs with implicit antecedents. Hearers need to infer what the referent is from the context given. Referents in pragmatic referentiality are composed of three types; that is context-based referents, speaking subject, and interlocutors' common grounds.

However, the findings confirm the second hypothesis, showing that there are three mechanisms involving the change, which are generalization, subjectification, and intersubjectification. Generalization is the mechanism leading to the extension of antecedent types in referentiality. Subjectification is the mechanism the gives rise to speaking subject referent, and intersubjectification is the mechanism giving rise to interlocutors' common grounds. Both subjectification and intersubjectification are mechanisms leading to

Field of Study: Linguistics

Student's Signature

Academic Year: 2020

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและขอแสดงความสำนึกในความเมตตาอย่างสุดซึ้งแด่รองศาสตราจารย์ ดร. พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ผู้คอยแสดงความห่วงใย ความเอาใจใส่ ความเมตตาเอ็นดู รวมถึงการผลักดันเคียงเคียง การให้คำปรึกษา การให้กำลังใจ ตลอดจนการแสดงความเชื่อมั่นในตัวผู้วิจัยตลอดมา จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีบนเส้นทางที่เต็มไปด้วยอุปสรรคและความยากลำบาก

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรภรณ์ รัตธรรมกุล ที่กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์และประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้วิจัย รวมถึงการติดตามถามไถ่ความคืบหน้าของงานวิจัยและความเป็นไปในชีวิตด้วยความห่วงใยเสมอมา ขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิภาส โปธิแพทย์ ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมถึงการให้ข้อคิดทางวิชาการ การเสนอมุมมองอันเป็นประโยชน์ การแบ่งปันเอกสารและตำราที่จำเป็น ตลอดจนการให้คำแนะนำอันมีค่าอย่างยิ่งทุกครั้งที่ได้มีโอกาสสนทนากัน ขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวดี สายสุวรรณ ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้วิจัย รวมถึงการให้กำลังใจ และการแสดงความห่วงใยที่มีให้เสมอมา ขอบพระคุณอาจารย์ ดร.เกียรติเทพช่วยสุข ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้วิจัยด้วยความยินดี รวมถึงการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับแก้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และความเมตตาในการช่วยตรวจทานและพิสูจน์อักษรของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความความเสียสละและตั้งใจ

ผู้วิจัยขอกราบพระคุณและขอแสดงความสำนึกในความเมตตาแต่ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปราณี กุลละวณิช ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งในการเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์และการสอบวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้วิจัย รวมถึงการเสนอแนะข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ การเสนอแนะแนวทางเพื่อปรับปรุงงานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และการแสดงความห่วงใยแก่ผู้วิจัยในการรับมือและแก้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญในการเลือกวิจัยหัวข้อวิทยานิพนธ์นี้มาตั้งแต่ต้น จนกระทั่งผู้วิจัยสามารถเดินทางมาถึงจุดหมายและบรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ได้สำเร็จตามความปรารถนา

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและขอแสดงความสำนึกในความเมตตาเอ็นดูแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัศมี กฤษณมิกซ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทองทิพย์ พูลลาภ ผู้เปรียบเสมือนมารดาคนที่สองของผู้วิจัยทั้งสองท่าน สำหรับความรัก ความปรารถนาดี ความห่วงใย ความช่วยเหลือ และการให้แบบไม่มีที่สิ้นสุด แม้ช่วงชีวิตของผู้วิจัยก็คงมีอาจตอบแทนพระคุณของอาจารย์ทั้งสองท่านได้หมด กราบขอบพระคุณสำหรับการเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ผู้วิจัยโดยการแสดงให้เห็นความมุ่งมั่นช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน อาจารย์ทั้งสองเป็นทั้ง “แม่” และ “แม่แบบ” ที่ดีที่สุดในการใช้ชีวิตให้กับผู้วิจัยในวันนี้ วันหน้า และวันต่อ ๆ ไปตราบชั่วชีวิต

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุนอุดหนุนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเฉลิมฉลองวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา และทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.กิงกาญจน์ เทพกาญจนา สำหรับความเมตตาเอ็นดูและความช่วยเหลือ รวมถึงการทำให้ผู้วิจัยหลงรักวาทกรรมสัมพันธ์และอรรถศาสตร์

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ สำหรับการชักนำให้ผู้วิจัยหลงรักการทำวิจัยภาษาศาสตร์ภาคสนาม และมีความสนใจในภาษาศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ สำหรับการชักนำผู้วิจัยให้เข้าสู่โลกของภาษาศาสตร์สังคมและภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์อันเป็นศาสตร์ที่มีความสนุก ทำทาย และทำให้ผู้วิจัยได้เห็นพร้อมทั้งสัมผัสพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมในการใช้ภาษา

ผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์ ดร.คเชนทร์ ตัญศิริ พี่ชายที่แสนดีของผู้วิจัย สำหรับความเมตตาช่วยเหลือและการให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับภาระวิเคราะห์ข้อมูลในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบคุณอาจารย์ ดร.ฉลธิกา มหาพูนทอง อาจารย์ ดร.รุจิรา สุวรรณน้อย อาจารย์ ดร.ชาภินี มณีนิวาชัย และอาจารย์ ดร.วรุณศิริ พรพจน์ธนาศ ที่สาวที่แสนดีของผู้วิจัยทั้งสี่คนสำหรับความช่วยเหลือ ความเอาใจใส่ ความรัก ความห่วงใย และกำลังใจที่มีให้ผู้วิจัย ตลอดระยะเวลาการเขียนวิทยานิพนธ์

ขอบคุณคุณปฎิพัทธ์ อาชนะ ผู้เป็นทุกอย่างให้กับผู้วิจัย ไม่ว่าจะเพื่อนคู่คิด เป็นมิตรคู่ใจ เป็นที่ปรึกษายามผู้วิจัยท้อแท้และหมดไฟ และเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือรวมถึงการสนับสนุนอย่างเต็มที่มาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในห้วงเวลาสุดท้ายของการเขียนวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยอย่างเต็มกำลังความสามารถ

ขอบคุณอาจารย์สัณห์ธวัช ธัญวงษ์ พี่ชายผู้คอยให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัยมาอย่างต่อเนื่องและหยิบยื่นความช่วยเหลือให้แก่ผู้วิจัยทุกครั้งที่ต้องการโดยไม่รู้จักความเหน็ดเหนื่อย ผู้วิจัยซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง ขอขอบคุณอาจารย์พิรุฬห์ ปิยมพงศ์ ผู้เป็นเพื่อนรักและสหายทางวิชาการของผู้วิจัยมาอย่างยาวนาน ขอขอบคุณอาจารย์ ดร.พรพิมล ศิวินา คุณสิริมาส มาสพงศ์ และคุณลีนา มะลูสิม ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ รวมถึงให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ภาควิชาทุกท่าน พี่ป๋ม พี่ป้อม พี่บี น้องออย น้องเอ รวมถึงพี่น้องและผองเพื่อนในภาควิชาภาษาศาสตร์ทุกคนสำหรับมิตรภาพที่มีให้ผู้วิจัยเสมอมา

ท้ายที่สุดนี้ ลูกขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อศักดิ์ชัย แก่นเมือง และคุณแม่แววจิรา แก่นเมือง บุพการีผู้เป็นที่รักยิ่งของผู้วิจัยซึ่งได้ตั้งมั่นต่อสู้ด้วยความยากลำบากมาตั้งแต่ผู้วิจัยยังเยาว์เพื่อให้ผู้วิจัยได้มีอนาคตทางการศึกษาที่ดีตั้งแต่วันนี้ ขอขอบคุณนายเอกรินทร์ แก่นเมือง น้องชายผู้เป็นที่รักของผู้วิจัยที่ช่วยดูแลคุณพ่อและคุณแม่มาโดยตลอด ขอขอบคุณนางสาวบุษรา แก่นเมือง น้องสาวผู้เป็นที่รักของผู้วิจัยที่ได้แสดงความมุ่งมั่นและมีความมานะตั้งใจเรียนเพื่อเป็นกำลังใจให้กับผู้วิจัย คุณพ่อและคุณแม่คือยอดนักสู้ผู้เปรียบเสมือนลมหายใจของลูก ความทุ่มเทรวมถึงหยาดเหงื่อและแรงกายของคุณพ่อและคุณแม่แปรเปลี่ยนเป็นความสำเร็จของลูกได้ในวันนี้ ลูกจึงขอยกความดีที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้พึงมีต่อผู้อ่านให้ท่านทั้งสอง เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณอันยิ่งใหญ่เกินที่จะเขียนบรรยายออกมาเป็นถ้อยคำได้หมด

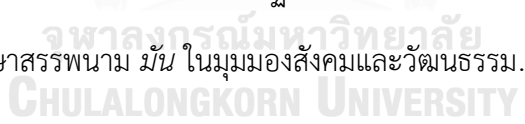
จิณวัฒน์ แก่นเมือง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	15
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	15
1.4 ขอบเขตของงานวิจัย.....	15
1.5 นิยามศัพท์.....	16
1.6 ตัวอย่างที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์.....	18
1.7 เครื่องหมายที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์.....	19
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	19
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	20
2.1 คำสรรพนาม.....	20
2.2 ความหมายเชิงการอ้างถึง.....	24
2.3 บุรุษสรรพนามในภาษาไทย.....	28
2.4 หน่วยสร้างอบุรุษในเชิงแบบลักษณ์ภาษา.....	31
2.5 ประธานหุ่น และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในภาษาไทย.....	34

2.6 การเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์	37
2.6.1 การเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์	37
2.6.2 การเปลี่ยนแปลงทางอรรถศาสตร์	45
2.7. การกลายเป็นอัตวิสัย	55
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	59
3.1 การคัดเลือกข้อมูล	59
3.2 การเตรียมข้อมูลก่อนการวิเคราะห์	65
3.3 การวิเคราะห์บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม <i>มัน</i>	69
3.4 การวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม <i>มัน</i>	71
3.4.1 ความหมายเชิงการอ้างถึงของรูปอ้างอิงนำแสดงรูป (explicit antecedent)	72
3.4.2 ความหมายเชิงการอ้างถึงของรูปอ้างอิงนำโดยนัย (implicit antecedent)	75
3.5 การวิเคราะห์ทางสถิติ	81
3.6 การวิเคราะห์กลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม <i>มัน</i>	83
บทที่ 4 ความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม <i>มัน</i> ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์	85
4.1 ความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ (semantic referentiality)	85
4.1.1 สิ่งอ้างอิงที่แสดงด้วยรูปอ้างอิงนำนามวลี (noun phrase)	86
4.1.2 สิ่งอ้างอิงที่แสดงด้วยรูปอ้างอิงนำกริยาวลี (verb phrase)	95
4.1.3 สิ่งอ้างอิงที่แสดงด้วยรูปอ้างอิงนำอนุภาค (clause)	99
4.1.4 สิ่งอ้างอิงที่แสดงด้วยรูปอ้างอิงนำข้อความ (discourse)	101
4.2 ความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติ (pragmatic referentiality)	105
4.2.1 สิ่งอ้างอิงที่อนุมานจากบริบท (context-based referent)	106
4.2.2 สิ่งอ้างอิงที่แสดงประธานผู้กล่าวถ้อย (speaking subject referent)	115
4.2.3 สิ่งอ้างอิงที่แสดงความเข้าใจร่วมของคู่สนทนา (common ground referent)	118
4.3 สรุปความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม <i>มัน</i>	121

4.4 การวิเคราะห์ทางสถิติ	122
บทที่ 5 กลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม <i>มัน</i>	129
5.1 การวางนัยยะทั่วไป (generalization)	130
5.2 การกลายเป็นอัตวิสัย (subjectification).....	134
5.3 การกลายเป็นสหวิสัย (intersubjectification)	136
5.4 สรุปลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม <i>มัน</i>	139
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	140
6.1 สรุป	140
6.2 อภิปรายผล	145
6.2.1 แนวต่อเนืองของความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม <i>มัน</i>	145
6.2.2 การปรับภาษาให้ทันสมัย	147
6.2.3 ปัจจัยส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม <i>มัน</i>	149
6.2.4 ผลการศึกษาเปรียบเทียบกับแบบลักษณ์ภาษา	150
6.3 ข้อเสนอแนะ	151
6.3.1 การวิเคราะห์หน่วยสร้างคำปรากฏร่วมข้ามสมัย	151
6.3.2 การศึกษาสรรพนาม <i>มัน</i> ในมุมมองสังคมและวัฒนธรรม.....	153
บรรณานุกรม.....	154
ประวัติผู้เขียน.....	168

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 3.1 ช่วงสมัยในการเก็บข้อมูล.....	61
ตาราง 3.2 ช่วงสมัยของตัวบท.....	61
ตาราง 3.3 ประเภทตัวบทและประเภทเนื้อหา	63
ตาราง 3.4 ตัวอย่างตรรกษานี้คำในปริบท (concordance).....	67
ตาราง 3.5 โครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ที่สรรพนาม <i>มัน</i> ปรากฏ.....	70
ตาราง 3.6 ตัวอย่างการวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างถึงของรูปอ้างอิงนำแสดงรูป.....	72
ตาราง 3.7 การวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างถึงของรูปอ้างอิงนำโดยนัย	77
ตาราง 3.8 ตัวแปรในการวิเคราะห์ทางสถิติ.....	82
ตาราง 4.1 โมเดลทางสถิติโดยที่ใช้ตัวแปรต้น 4 แบบในการพยากรณ์รูปอ้างอิงนำที่เป็นกริยาวลี..	125
ตาราง 4.2 รูปอ้างอิงนำกริยาวลีเมื่อพยากรณ์ด้วยช่วงสมัย	126
ตาราง 4.3 รูปอ้างอิงนำอนุพากย์เมื่อพยากรณ์ด้วยช่วงสมัย	126
ตาราง 4.4 สรรพนาม <i>มัน</i> ในบทบาททางไวยากรณ์แสดงการเน้นประธานเมื่อพยากรณ์ด้วยช่วงสมัย	126
ตาราง 5.1 การขยายขอบเขตของรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม <i>มัน</i>	131

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 2.1 สถานะความกำกึ่งของสรรพนาม.....	22
ภาพ 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการสัญลักษณ์ การอ้างถึง และสิ่งอ้างถึง	25
ภาพ 4.1 ความถี่ปรับฐานของรูปอ้างอิงนำเมื่อวิเคราะห์ตามช่วงสมัย	123
ภาพ 4.2 ความถี่ปรับฐานของบทบาททางไวยากรณ์เมื่อวิเคราะห์ตามช่วงสมัย	124
ภาพ 5.1 การขยายรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม <i>มัน</i>	132
ภาพ 5.2 การขยายรูปอ้างอิงนำแสดงรูปของสรรพนาม <i>มัน</i>	132
ภาพ 5.3 การขยายรูปอ้างอิงนำโดยนัยของสรรพนาม <i>มัน</i>	133
ภาพ 6.1 ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของสรรพนาม <i>มัน</i> บนแนวต่อเนื่อง	144
ภาพ 6.2 ระดับความแจ่มชัดของรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม <i>มัน</i>	145
ภาพ 6.3 แนวต่อเนื่องของความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม <i>มัน</i>	146
ภาพ 6.4 แนวต่อเนื่องของความหมายเชิงอัตวิสัยของสิ่งอ้างถึง	147

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

การศึกษาบุรุษสรรพนามเป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในงานวิจัยทางภาษาศาสตร์ สรรพนามจัดเป็นคำที่มีคุณสมบัติการอ้างถึงโดยเนื้อใน (inherently referential)¹ กล่าวคือ เป็นสรรพนามใช้เพื่อแทนคำนามหลัก (head noun) และแสดงคุณสมบัติทางไวยากรณ์ซึ่งประกอบด้วยอรรถลักษณะของบุรุษ (person) และพจน์ (number) (Koopman, 1999) เมื่อเกิดการใช้สรรพนามในการสนทนา คู่สนทนาจึงเข้าใจจากบริบทได้ทันทีว่าสิ่งอ้างถึงหมายถึงสิ่งใด การใช้สรรพนามจึงจัดเป็นหนึ่งในกลวิธีที่ทำให้การสนทนามีความต่อเนื่องลื่นไหลและมีประสิทธิภาพ

สรรพนาม *มัน* ในภาษาไทยจัดเป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 ใช้เพื่อแทนคน สัตว์ และสิ่งของ (นววรรณ พันธุมธา, 2558; พระยาอุปกิตศิลปสาร, 2544) รวมถึงการใช้แทนคนที่มีความสนิทสนม (Iwasaki & Ingkaphirom, 2005) ในอดีตสรรพนาม *มัน* มักนิยมให้เป็นเอกพจน์ซึ่งเปรียบต่างกับ *พวกมัน* ซึ่งเป็นพหูพจน์ (Cooke, 1965) แม้ว่าข้อมูลการใช้สรรพนาม *มัน* ที่พบจากบริบทตัวอย่างในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ² ไม่ได้บ่งชี้การเปรียบเทียบด้านพจน์อย่างชัดเจนในปัจจุบัน กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* สามารถเป็นคำแทนคำนามที่มีจำนวนเพียงหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งก็ได้ หากมองจากมุมมองการใช้ภาษาจริง (usage-based)³ จึงกล่าวได้ว่าสรรพนาม *มัน* เป็นได้ทั้งสรรพนามเอกพจน์และสรรพนามพหูพจน์โดยใช้รูปภาษาเดียวกัน

¹ ผู้วิจัยเลือกแปล *inherently* ว่า *โดยเนื้อใน* เนื่องจากการเทียบกับคำบัญญัติของราชบัณฑิตยสถานซึ่งได้บัญญัติคำ *inherent variability* ว่า *การแปรเนื้อใน* (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557)

² คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) ในพระราชบัญญัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นคลังข้อมูลภาษาไทยมาตรฐานซึ่งพยายามรวบรวมตัวบทภาษาเขียนประเภทต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นตัวแทนภาษาไทยในการใช้จริง ปัจจุบันคลังข้อมูลมีขนาดประมาณ 33 ล้านคำ เก็บข้อมูลด้วยทศวรรษช่วงปี พ.ศ. 2530 – 2550 คลังข้อมูลได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบันเป็นเวอร์ชันอัปเดตครั้งที่ 3 (third edition) สามารถสืบค้นคำพร้อมด้วยบริบทการใช้ได้จากลิงก์ <http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3/>

³ คำนี้ใช้เป็นครั้งแรกโดย Ronald Langacker ในปี 1987 (Gettys, Bayona, & Rodriguez, 2018) เป็นมุมมองในการศึกษาภาษาโดยสันนิษฐานว่าโครงสร้างภาษา (linguistic structure) มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการใช้ (usage) โมเดลการใช้ภาษาโดยอ้างอิงการใช้จริง (usage-based model) เสนอว่าข้อมูลทางภาษา (linguistic information) แสดงผ่านบริบท (context) อันเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นการมีปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ (human interaction) รวมไปถึงปรีชาของมนุษย์ (human cognition) (Mengden & Coussé, 2014)

มีผู้ศึกษาและผลิตงานวิจัยเกี่ยวกับบุรุษสรรพนามในภาษาไทยไว้มากพอสมควร งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงประวัติ (historical change) ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้ข้อมูลข้ามสมัย (diachronic data) จะมุ่งเน้นการพิจารณาจำนวนของบุรุษสรรพนามแต่ละประเภทที่ปรากฏในแต่ละสมัย รวมถึงการพิจารณาอรรถลักษณะหรือลักษณะทางความหมาย (semantic features) ที่เกี่ยวกับการแสดงพจน์ (number) (วรภากรณ์ แสงสด, 2532) และวิธีการประกอบสร้างคำ (word formation) ของบุรุษสรรพนามว่าเป็นคำเดี่ยว (single word) หรือเป็นคำประสม (compound word) (มีชัย เอี่ยมจินดา, 2534) รวมถึงการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้บุรุษสรรพนามตามช่วงสมัยที่เปลี่ยนไป เช่น *หนู* เป็นบุรุษสรรพนามที่เคยใช้เป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3 เปลี่ยนมาใช้ได้เฉพาะบุรุษที่ 1 และบุรุษที่ 2 *เรา* ซึ่งเคยเป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 พหูพจน์ที่ใช้เฉพาะเพศชาย ก็เปลี่ยนมาเป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 เอกพจน์ที่ใช้ได้ทั้งเพศหญิงและชายในสมัยทุนนิยมประชาธิปไตย (สิริพร หลุทัยวิญญู, 2545)

นอกจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงจำนวน ประเภทการสร้างคำ และการเปลี่ยนแปลงการใช้บุรุษสรรพนามที่มีความเกี่ยวเนื่องกับเพศของผู้พูดแล้ว ก็ยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับบุรุษสรรพนามที่มุ่งพิจารณาตัวแปรทางสังคมเพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงการใช้สรรพนามอยู่จำนวนไม่น้อยเช่นกัน งานวิจัยกลุ่มนี้เน้นการวิเคราะห์บทบาทของตัวแปรทางสังคม (social variables) ซึ่งมักให้ความสำคัญกับประเด็นความเป็นทางการ (formality) ความสุภาพ (politeness) และความสนิทสนม (intimacy) มากกว่าปัจจัยด้านภาษา กล่าวคือ ผลการวิจัยไม่ได้มุ่งแสดงการเปลี่ยนแปลงอรรถลักษณะด้านพจน์และบุรุษของบุรุษสรรพนาม หากแต่มุ่งให้คำอธิบายว่าปัจจัยทางสังคมแต่ละปัจจัยส่งผลต่อการเลือกใช้บุรุษสรรพนามอย่างไร (มีชัย เอี่ยมจินดา, 2534; สิริพร หลุทัยวิญญู, 2545)

นอกจากประเด็นด้านคุณสมบัติทางความหมาย คุณสมบัติทางไวยากรณ์ และบทบาทของปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บุรุษสรรพนามแล้ว งานวิจัยบุรุษสรรพนามในภาษาไทยยังครอบคลุมประเด็นที่สะท้อนลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาไทยด้วย งานวิจัยกลุ่มนี้มีเพียงพิจารณาปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บุรุษสรรพนาม แต่ยังไม่แสดงให้เห็นว่าการเลือกใช้สรรพนามที่แตกต่างกันในบริบทเดียวกันแสดงความหมายทางสังคมอย่างไรบ้าง กล่าวคือ การเลือกใช้สรรพนามในการสนทนาอาจบ่งบอกบทบาทรวมถึงอำนาจและสถานะทางสังคมของผู้พูด บ่งบอกระดับความใกล้ชิดและความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มญาติพี่น้อง กลุ่มอาชีพ กลุ่มศาสนา และกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงอาจเป็นกลวิธีที่ใช้เพื่อแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้พูดและผู้ฟังด้วย (Kullavanijaya, 2000; Palakornkul, 1972)

งานวิจัยในกลุ่มที่พิจารณาการเลือกใช้บุรุษสรรพนามซึ่งเชื่อมโยงกับการแสดงอำนาจหรือสถานภาพทางสังคมจัดว่าเป็นหัวข้อที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากมิใช่การศึกษาลักษณะในตัวภาษาเพียงลำพัง หากแต่เป็นการพิจารณาความหมายของรูปภาษาที่ถูกประกอบสร้างขึ้นทางสังคม (socially constructed) ยกตัวอย่างเช่น Kullavanijaya (2000) ศึกษาบุรุษสรรพนาม *เรา* ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ผลการศึกษาพบว่า สรรพนาม *เรา* สามารถแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มแรกแสดงลักษณะความหมายรวมผู้ฟัง (inclusive) ซึ่งเป็นการแสดงความหมายที่บ่งชี้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง กลุ่มที่สองแสดงลักษณะความหมายไม่รวมผู้ฟัง (exclusive) ซึ่งเป็นการแสดงความแปลกแยกระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง ผลการศึกษาจึงได้ข้อสรุปว่า หากผู้พูดใช้บุรุษสรรพนาม *เรา* โดยแสดงความหมายไม่รวมผู้ฟัง จะเป็นกลวิธีในการแสดงออกซึ่งอำนาจที่ตนมี หากผู้พูดใช้บุรุษสรรพนาม *เรา* โดยแสดงความหมายรวมผู้ฟัง ก็จะเป็นกลวิธีในการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังด้วยตนเอง

เมื่อพิจารณางานวิจัยเกี่ยวกับบุรุษสรรพนามในภาษาไทยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าสรรพนามบุรุษที่ 1 เช่น ฉัน ผม ข้าพเจ้า ดิฉัน ฯลฯ และสรรพนามบุรุษที่ 2 เช่น เจ้า แก ท่าน คุณ ฯลฯ ได้รับความการศึกษาอย่างกว้างขวางและแพร่หลายมากกว่าสรรพนามบุรุษที่ 3 เช่น เขา หล่อน มัน ฯลฯ อย่างชัดเจน เหตุผลประการหนึ่งอาจเป็นเพราะจำนวนคำและความหลากหลายในการใช้ของสรรพนามบุรุษที่ 1 และสรรพนามบุรุษที่ 2 มีมากกว่าสรรพนามของบุรุษที่ 3 อีกทั้งเมื่อพิจารณาในมุมมองของการเปลี่ยนแปลงทางภาษา คำสรรพนามบุรุษที่ 1 จำนวนมากมีพัฒนาการเชิงประวัติที่น่าสนใจ กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสามารถอธิบายด้วยกระบวนการกลายเป็นรูปไวอากรณ⁴ ได้อย่างน่าสนใจ (กนกวรรณ วาริเขตต์, 2556) ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยที่เกี่ยวกับสรรพนามบุรุษที่ 3 ในภาษาไทย จึงยังคงมีปริมาณน้อยและจำกัดการศึกษาอยู่ในกรอบที่ค่อนข้างแคบมาก

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า สรรพนาม *มัน* ซึ่งเป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 แสดงลักษณะการใช้ที่น่าสนใจ และมีพฤติกรรมการแสดงความหมายเชิงการอ้างถึง (referentiality) เฉพาะตัวแตกต่างออกไปจากสรรพนามคำอื่น กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* เป็นรูปแทนที่ปราศจากรูปอ้างอิงนำ⁴ (antecedent) ในตำแหน่งเป็นประธานของประโยคซึ่งสามารถเทียบได้กับการใช้ประธานหุ่น (dummy subject) จนมีผู้เสนอว่า ลักษณะเช่นนี้เป็นอิทธิพลที่ภาษาไทยได้รับจากภาษาอังกฤษผ่านการแปล ริเริ่มโดยกลุ่มผู้มีการศึกษาแล้วจึงค่อย ๆ แพร่หลายขึ้นในสังคม พบการใช้สรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งประธานของ

⁴ รูปอ้างอิงนำเป็นรูปแทน (pro-form) ซึ่งก็คือรูปภาษาที่มีหน้าที่เลี่ยงการกล่าวซ้ำ ความหมายของรูปแทนจะสามารถดึงกลับ (recover) ได้จากบริบท (Crystal, 2011; Radford, 2004)

ประโยคแต่เป็นรูปแทนซึ่งปราศจากรูปอ้างอิงนำมากในงานเขียนประเภทนวนิยายและเรื่องสั้นร่วมสมัย (Chutisilp, 1984)

(1) มันเป็นความคิดที่ดี

(2) ความคิดดี

(3) มันเป็นเรื่องสนุก

(4) เรื่องนั้นสนุก

(Chutisilp, 1984)

Chutisilp (1984) กล่าวว่า การใช้สรรพนาม มัน ใน (1) และ (3) ไม่ใช่สำนวนการเขียนภาษาไทย หากแต่เป็นสำนวนที่ได้รับอิทธิพลจากการแปลภาษาอังกฤษ แต่ผู้วิจัยเห็นขัดแย้งกับข้อเสนอดังกล่าว เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าการใช้สรรพนาม มัน ในลักษณะเช่นนี้มีผู้พูดภาษาไทยใช้จริงในบริบทการสื่อสารในชีวิตประจำวัน อีกทั้งเมื่อพิจารณาความหมายจะพบว่า ความหมายที่ (1) และ (2) แสดง กับความหมายที่ (3) และ (4) แสดง ต่างก็ไม่ได้มีความหมายเดียวกันทั้งคู่ ผู้วิจัยเห็นว่าการปรากฏของสรรพนาม มัน ใน (1) และ (3) นั้นแสดงความหมายการเน้น (emphasis) ต่างจากความหมายของ (2) และ (4) ซึ่งเป็นเพียงการบอกเล่าเพื่อแจ้งข้อมูลให้ทราบเท่านั้น ไม่ได้แสดงความคิดเห็น ทศนคติ หรือมุมมองของผู้พูดที่แสดงการเน้นอยู่ด้วยแต่อย่างใด

ข้อเสนอข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของนักภาษาไทย นววรรณ พันธุมธา (2539) แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า มันที่ใช้นั้นต้นประโยคเช่นใน (1) และ (3) เป็นลักษณะการเลียนแบบประโยคภาษาอังกฤษ มีความหมายและลักษณะคล้ายคำว่า it ที่ใช้นั้นต้นในประโยคภาษาอังกฤษ และยังสันนิษฐานเพิ่มเติมว่า รูปประโยคแบบนี้ไม่ใช่แบบไทย ถ้าตัดคำว่า มัน ออกก็ไม่เสียความอะไร เพียงแต่อาจจะพูดไม่ค่อยถนัดบ้างสำหรับคนที่ใช้จนเคยชินแล้ว (นววรรณ พันธุมธา, 2527)

(5) ถ้าซ็อกล้องใหญ่ มันก็หนัก

(6) นาฬิกามันเสียแล้ว

(7) มันยากจังเลขข้อนี้

(Indrambarya, 2011)

เมื่อพิจารณาการใช้สรรพนาม *มัน* ใน (5) – (7) จะพบว่าสิ่งอ้างอิง (referent) ของสรรพนาม *มัน* ล้วนแสดงด้วยรูปอ้างอิงนำแสดงรูป (explicit antecedent) กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* อ้างอิงถึงรูปอ้างอิงนำซึ่งได้แก่ *กล้องใหญ่ นาฬิกา* และ *เลขข้อนี้* ตามลำดับ ทั้งนี้หน้าที่ของ *มัน* ในแต่ละประโยคแตกต่างกันออกไปเมื่อพิจารณาลงไปในรายละเอียด กล่าวคือ ใน (5) สรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นประธานของภาคแสดง *ก็หนัก* ใน (6) สรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน (emphasis marker) คือ *นาฬิกา* และใน (7) สรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นประธานของภาคแสดง *ยาก* และเป็นตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธานของการสร้างประโยคเน้นหัวเรื่อง (topicalization)⁵ *เลขข้อนี้มันยากจัง*

ลักษณะการใช้สรรพนาม *มัน* ใน (5) – (7) จัดว่าเป็นการใช้สรรพนามอย่างถูกต้องตรงตามนิยามทุกประการ กล่าวคือ เป็นรูปแทน (pro-form) ของคำนามที่ใช้เพื่อแทนนามที่กล่าวถึงไปแล้วก่อนหน้า อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้สังลองรวบรวม สังเกต และวิเคราะห์ข้อมูลจนพบว่า การใช้สรรพนาม *มัน* ไม่ได้ปรากฏการใช้ที่แสดงลักษณะตรงตามนิยามเสมอไป ผู้วิจัยพบว่าในบางตัวอย่างการใช้สรรพนาม *มัน* ก็ไม่ปรากฏรูปอ้างอิงนำ แต่ด้วยความสามารถในการนึกรู้เอง (intuition)⁶ ของเจ้าของภาษาจึงสามารถตีความและอนุมาน (infer) สิ่งอ้างอิง (referent) จากได้จากบริบท

(8) *วันนี้ทำไมมันเพี้ยนจัง*

(9) ก. *ป่าไม่กลั้วงเธอ*

ข. *ไม่ทันคิดทรอก เพราะมันตกใจ*

(10) *ถึงบ้านมันก็ล่ว่าง*

(Indrambarya, 2011)

การใช้สรรพนาม *มัน* ใน (8) – (10) แสดงลักษณะการใช้ที่เบี่ยงเบนไปจากค่านิยาม กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* ในทุกประโยคปรากฏโดยปราศจากรูปอ้างอิงนำ แต่หากอาศัยการนึกรู้เอง

⁵ การสร้างประโยคเน้นหัวเรื่อง (topicalization) หมายถึง กระบวนทางวากยสัมพันธ์ซึ่งยกย้ายส่วนหัวเรื่องหรือสิ่งที่ต้องการเน้น จากตำแหน่งปกติในประโยคขึ้นมาไว้ด้านหน้าสุดของประโยค (Sportiche, Koopman, & Stabler, 2013)

⁶ มีผู้แปลคำว่า *intuition* ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษาไว้หลายคำ เช่น ความรู้สึกของเจ้าของภาษา (อุดม วัชรธรรมสิขิตติ์, 2563) ความหยั่งรู้ (วิโรจน์ อรุณมานะกุล, 2553) ญาณทัศน์ (วิโรจน์ อรุณมานะกุล, 2563) อัชฌัตติกญาณ, การรู้เอง, สหัชญาณ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) เป็นต้น แต่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยเลือกใช้คำแปลว่า *การนึกรู้เอง* เนื่องจากเห็นว่าแสดง ความหมายใกล้เคียงนิยามศัพท์ของคำนี้ในทางภาษาศาสตร์มากที่สุด

ของเจ้าของภาษา จะสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงได้จากบริบทแวดล้อม ใน (8) สรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นประธานของภาคแสดง *เพ็ลียจ้ง* จึงอนุมานได้ว่าสิ่งอ้างอิงน่าจะเป็น *ตัวผู้พูด* ในขณะที่ (9) สรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นประธานของภาคแสดง *ตกใจ* จึงอนุมานได้ว่าสิ่งอ้างอิงน่าจะเป็น *ตัวผู้พูด* เช่นเดียวกัน ในขณะที่ (10) สรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นประธานของภาคแสดง *สว่าง* โดยมีวลี *ถึงบ้าน* เป็นบริบทเพิ่มเติมในการตีความ จึงอนุมานได้ว่าสิ่งอ้างอิงน่าจะเป็น *เวลาเช้ามืด*

(11) *วันนี้ทำไมมันร้อนจัง*

(Indrambarya, 2011)

Indrambarya (2011) กล่าวว่า สรรพนาม *มัน* ใน (11) แสดงสิ่งอ้างอิงที่มีความกำกวม กล่าวคือ ผู้ใช้ภาษาสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงได้มากกว่าหนึ่งอย่าง ในบริบทนี้สรรพนาม *มัน* อาจหมายถึง *สภาพอากาศ* หรือ *ตัวผู้พูดเอง* ก็ได้ ในกรณีที่มีความหมายอ้างอิงตัวผู้พูดเอง สรรพนาม *มัน* จะทำหน้าที่แสดงความหมายบ่งชี้การถอยห่าง (alienation) หรือการผละออก (detachment) จากเหตุการณ์อันไม่พึงประสงค์ ข้อเสนอที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง แต่ในเวลาเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ตั้งคำถามว่า หากผู้พูดต้องการอ้างอิงตัวเองก็ควรเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 มากกว่าเลือกใช้สรรพนาม *มัน* ซึ่งเป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 หรือไม่ หรือหากผู้พูดต้องการแสดงความหมายบ่งชี้การถอยห่างจากเหตุการณ์ก็สามารถละ (omission) สรรพนามได้หรือไม่ เนื่องจากภาษาไทยจัดเป็นภาษาที่สามารถละสรรพนามได้อยู่แล้ว (Hoonchamlong, 1991) เมื่อเกิดการละสรรพนามไป การมองเหตุการณ์ (construal) ก็จะเปลี่ยนไป กล่าวคือ เปลี่ยนจากความหมายที่มีความเป็นวัตถุวิสัยสูง (highly objective) ไปสู่ความหมายที่มีความเป็นอัตวิสัยมากขึ้น (more subjective) การเลือกใช้สรรพนาม *มัน* เพื่อมาทำหน้าที่แสดงความหมายดังกล่าวจึงยังเป็นประเด็นที่ชวนให้หาคำตอบหรือคำอธิบายที่มีความละเอียดรัดกุมมากกว่านี้

ในมุมมองของผู้วิจัย การปรากฏของสรรพนาม *มัน* ใน (11) สามารถตีความสิ่งอ้างอิงเป็น *อากาศ* ก็ได้ หรืออาจจะตีความว่าเป็นการอ้างอิง *มุมมอง* ของผู้พูดที่มีต่อถ้อยความ (utterance) ที่ตนเองพูดออกมาก็ได้เช่นกัน ในกรณีหลังผู้วิจัยสังเกตเห็นการเปลี่ยนการมองเหตุการณ์ (construal) เหตุการณ์ของผู้พูด กล่าวคือ ผู้พูดมีความประสงค์ที่จะเน้นย้ำมุมมองหรือทัศนคติของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ หากผู้พูดเลือกแสดงตัวตนโดยใช้สรรพนามแสดงรูป นั้นย่อมหมายถึงผู้พูดต้องการแสดงหรือบ่งชี้ข้อเท็จจริง (fact) ที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ ซึ่งความหมายในการมองเหตุการณ์แบบไม่มีตัวตนของผู้พูดเข้าไปเกี่ยวข้องเช่นนี้ก็จะแสดงความหมายเชิงวัตถุวิสัยสูง (highly objective) แต่หากผู้พูด

ต้องการแสดงมุมมองหรือทัศนคติต่อเหตุการณ์โดยไม่เปิดเผยตัวตน ภาษากายที่ใช้ก็ย่อมต้องเปลี่ยนไป เพื่อให้การมองเหตุการณ์แสดงความหมายเชิงอัตวิสัยมากขึ้น (more subjective) หรือกล่าวคือผู้พูดเอาตัวเองเข้าไปเป็นวัตถุหนึ่งในการมองเหตุการณ์

(12) วันนี้ฉันหนาวจัง

(13) วันนี้มันหนาวจัง

(14) วันนี้หนาวจัง

เมื่อเปรียบเทียบความหมายของ (12) (13) และ (14) จะพบว่าแม้ความหมายของเหตุการณ์มีความใกล้เคียงกันมาก แต่การแสดงตัวตนของผู้พูดในเหตุการณ์นั้นต่างกันโดยสิ้นเชิง ใน (12) ผู้พูดเลือกแสดงตัวตนแบบแจ่มชัดโดยใช้สรรพนามแสดงรูป (explicit pronoun) การมองเหตุการณ์ของผู้พูดจึงเป็นแบบวัตถุวิสัย กล่าวคือเป็นการรายงานข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นโดยปราศจากความหมายเชิงทัศนคติ มุมมอง หรือข้อคิดเห็น ใน (13) ผู้พูดเลือกใช้สรรพนาม มัน เพื่อทำหน้าที่เป็นประธานของภาคแสดง หนาวจัง นั้นย่อมแสดงว่าการมองเหตุการณ์ของผู้พูดแสดงความหมายอัตวิสัย กล่าวคือผู้พูดแสดงมุมมองหรือทัศนคติโดยการนำตัวเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ที่กำลังมอง การที่ผู้พูดเลือกพูดประโยคใน (13) จึงอาจเป็นการสื่อความหมายว่า วันนี้อากาศหนาวกว่าทุกวัน หรือ วันนี้อากาศหนาวกว่าที่ผู้พูดนึกเอาไว้ ในขณะที่ใน (14) ผู้พูดเลือกสรรพนามที่ทำหน้าที่เป็นประธานของภาคแสดงไป แปลว่าการมองเหตุการณ์ของผู้พูดมีความหมายอัตวิสัยเพิ่มสูงขึ้นไปอีก เนื่องจากการละประธานเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังตีความและอนุมานสิ่งอ้างอิงได้หลากหลายขึ้น ไม่ว่าจะเป็น การบอกข้อเท็จจริงว่าอากาศหนาว การแสดงความรู้สึกของผู้พูดว่ารู้สึกหนาว หรือ การแสดงความประหลาดใจของผู้พูดเพราะเหตุการณ์ผิดไปจากที่ผู้พูดคาดการณ์ไว้ ดังนั้นหากเรียงลำดับของระดับความหมายเชิงอัตวิสัย (degree of subjectivity) ของประโยคเหล่านี้จะพบว่าแสดงระดับที่แตกต่างกัน โดยเรียงจากน้อยไปหามากได้ดังนี้ (12) < (13) < (14)

(15) มันเป็นวันที่อากาศร้อนมาก

(วรรณถ วิมลเฉลา, 2539)

เมื่อวิเคราะห์ (15) จะสังเกตได้ว่า โครงสร้างประโยคมีลักษณะแปลกเด่น (marked) กล่าวคือพบได้ยากในบริบทการสนทนาโดยปกติทั่วไป หากแต่พบได้ทั่วไปในสำนวนภาษาเขียน

ประเภทนวนิยายหรือเรื่องสั้น ด้วยเหตุนี้การใช้สรรพนาม *มัน* ในฐานะสรรพนามหุ่นจึงไม่เป็นที่ยอมรับในภาษาไทย

แนวความคิดเช่นนี้เห็นได้ชัดจากงานวิจัยที่ศึกษากลวิธีการแปลตัวบทจากภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยสังเกตว่าแม้แต่ข้อความที่ปรากฏเป็นแนวทางหรือคู่มือวิธีการสอนแปลก็ยกให้ตัวอย่างปริบทเช่นนี้เป็นการใช้ภาษาไทยที่ไม่เหมาะสมหรือไม่สละสลวย เนื่องด้วยการให้เหตุผลว่าเป็นสำนวนภาษาต่างประเทศ หาใช่สำนวนภาษาไทยแต่อย่างใด วรรณถ วิมลเฉลา (2539) กล่าวว่าการที่ผู้เรียนแปลข้อความ *It was a hot day.* เป็นภาษาไทยว่า *มันเป็นวันที่อากาศร้อนมาก* ฟังดูไม่รื่นหูและไม่สละสลวย ดูล้ำยสำนวนภาษาต่างประเทศมากกว่าภาษาไทย นับว่าเป็นการแปลที่ยังไม่ดีเท่าที่ควร จึงควรปรับบทแปลให้ดีขึ้นว่า *วันนั้นอากาศร้อนมาก* ซึ่งฟังเป็นสำนวนภาษาไทยมากกว่า รวมถึงมีความสละสลวยและรื่นหูกว่า

ปริมา มัลลิกะมาส (2551) ก็แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน กล่าวคือ เห็นว่าสำนวนภาษาไทยจำนวนมากได้รับอิทธิพลจากการแปลภาษาอังกฤษ ยกตัวอย่างเช่น ประโยคที่ขึ้นต้นด้วยคำกริยา “*คาดว่า ว่ากันว่า เชื่อกันว่า พบว่า*” รวมถึงอกรรมกริยาตัวอื่น ๆ ที่แปลมาจากสกรรมกริยา ซึ่งส่วนใหญ่แสดงการรับรู้ซึ่งไม่แสดงผู้กระทำชัดเจน จัดว่าเป็นประโยคกรรมวาจกในภาษาไทย จึงไม่สมควรใช้สรรพนาม *มัน* เป็นสรรพนามหุ่น (dummy pronoun) เพื่อสร้างประธานหุ่น (dummy subject) ให้กับประโยคแม้ว่าจะปรากฏอยู่ในตัวบทต้นฉบับภาษาอังกฤษก็ตาม ยกตัวอย่างเช่น *It is expected that this year the Thai economy will expand considerably.* คำแปลที่ดีและเหมาะสมควรเป็น *คาดว่าปีนี้เศรษฐกิจไทยจะขยายตัวอย่างมาก* อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยไม่เห็นด้วยกับคำอธิบายนี้มากนัก เนื่องจากในฐานะเจ้าของภาษาผู้วิจัยสังเกตและรับรู้ได้ว่ามีความแตกต่างเกี่ยวกับความหมายเชิงการเน้น หรือการให้ความสำคัญมากกว่าปกติทุกครั้งที่มีสรรพนาม *มัน* ปรากฏในหน่วยสร้างลักษณะนี้

Phimsawat (2011) ศึกษาการใช้สรรพนาม *มัน* ในภาษาไทย พบว่าหากนิยามตามทฤษฎีแล้วสรรพนาม *มัน* จัดเป็นบุรุษสรรพนามชี้เฉพาะ (definite personal pronoun) กล่าวคือ เมื่อเกิดการใช้สรรพนาม *มัน* ผู้ฟังย่อมรู้ว่าสิ่งอ้างอิงคือสิ่งใด ดังนั้นสรรพนาม *มัน* จึงต้องมีคุณสมบัติการอ้างอิงเต็มขั้น (fully referential) แต่จากการศึกษากลับพบว่าในบางปริบท สรรพนาม *มัน* แสดงการอ้างอิงแบบไม่เจาะจง (generic reference) จึงเป็นประเด็นที่กระตุ้นให้คิดและตั้งคำถามว่าเพราะเหตุใดจึงเกิดปรากฏการณ์เช่นนี้ขึ้นได้ งานวิจัยฉบับนี้สังเกตเห็นพฤติกรรมการณ์การอ้างอิงที่เบี่ยงเบนไปจาก

ความหมายเชิงการอ้างถึงต้นแบบ หากแต่ยังไม่สามารถหาคำตอบได้ว่าเป็นเพราะเหตุใด ประเด็นเรื่องความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* จึงยังมีความน่าสนใจเพิ่มขึ้น

ภาษาไทยไม่ปรากฏการใช้สรรพนามหุ่น (dummy pronoun) และประธานหุ่น (dummy subject) ตามหลักไวยากรณ์บัญญัติ (prescriptive grammar)⁷ เมื่อดูรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้สรรพนาม *มัน* ตามที่อธิบายไว้ในหนังสือไวยากรณ์ไทยฉบับต่าง ๆ พบว่าแทบไม่มีตำราไวยากรณ์เล่มใดให้คำอธิบายเกี่ยวกับการใช้สรรพนาม *มัน* ในฐานะประธานหุ่นเอาไว้ ผู้วิจัยพบเพียงข้อมูลในเชิงอรรถของหนังสือ *ไวยากรณ์ไทย* ซึ่ง นววรรณ พันธุมธา (2558) ให้ข้อสังเกตไว้ โดยระบุว่า

“ในบางประโยค *มัน* อยู่ในตำแหน่งของคำนามแต่ไม่ได้หมายถึงบุคคลหรือสิ่งใด ตัวอย่างเช่น *มันจะเดือดร้อนกันไปหมด*”

ประโยค *มันจะเดือดร้อนกันไปหมด* ที่แสดงเป็นตัวอย่างข้างต้น สามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่าแม้สรรพนาม *มัน* ไม่ปรากฏรูปอ้างอิงนำแสดงรูป แต่หากพิจารณาปริบทการใช้ในระดับข้อความ (discourse) แล้ว ย่อมอนุมานได้ว่าต้องเป็นรูปภาษาที่แสดงความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเกิดขึ้นโดยปราศจากหน้าที่และความหมายไม่ได้ ทั้งนี้ก็เพื่อทำให้เกิดความสับสนและเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร ดังที่ Halliday and Hasan (2014) กล่าวว่า การใช้สรรพนามเป็นกลวิธีสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ช่วยสร้างการเชื่อมโยงความ (cohesion)⁸ ในการสนทนาระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง เมื่อพิจารณามุมมองการศึกษาและวิเคราะห์ภาษาตามแนวคิดความสัมพันธ์ความหมาย-รูปภาษา (onomasiological perspective) ก็ย่อมต้องเชื่อว่าความหมายเกิดขึ้นก่อนรูปทางภาษา หากปรากฏรูปภาษาขึ้นก็ย่อมแปลว่าความหมายได้เกิดขึ้นแล้ว (Traugott, 2017)

เหตุผลสำคัญประการหนึ่งซึ่งทำให้นักภาษาศาสตร์ที่ศึกษาภาษาไทยส่วนใหญ่เชื่อว่าภาษาไทยไม่มีบุรุษสรรพนามคือ ข้อจำกัดในเชิงแบบลักษณะ (typological restriction) Li and Thompson (1976) กล่าวว่า ประธานหุ่น (dummy subject) พบในภาษาเน้นประธาน (subject-prominent language: SP) เท่านั้น เนื่องจากประธานคือส่วนสำคัญที่ถูกบังคับโดยกฎทาง

⁷ ไวยากรณ์บัญญัติ (prescriptive grammar) หมายถึง ไวยากรณ์ที่ระบุกฎเกณฑ์เพื่อให้ใช้ภาษาที่ถือว่าดีที่สุดหรือถูกต้องที่สุด ไวยากรณ์ประเภทนี้มักจะไม่ได้อิงพื้นฐานมาจากการศึกษาภาษาตามที่ใช้กัน แต่มาจากทฤษฎีของนักไวยากรณ์ว่าอะไรดีที่สุด ไวยากรณ์ดั้งเดิม (traditional grammar) มักเป็นไวยากรณ์ประเภทนี้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557)

⁸ การเชื่อมโยงความ (cohesion) หมายถึง ความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์และคำศัพท์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ ของข้อความ ความสัมพันธ์ทางด้านไวยากรณ์อาจอยู่ในรูปของการอ้างถึง การละคำหรือข้อความ การแทนที่ และการใช้คำเชื่อม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557)

ไวยากรณ์สำหรับภาษากลุ่มนี้ ไม่ว่าจะมึบทบาททางความหมาย (semantic role) หรือไม่ก็ตาม แต่ประธานหุ่นไม่พบในภาษาเน้นหัวเรื่อง (topic-prominent language: TP)⁹ เนื่องจากประธานไม่ใช่ส่วนสำคัญในการสร้างประโยคและไม่มีกฎเกณฑ์บังคับในภาษากลุ่มนี้ จึงไม่มีเหตุผลที่ต้องใช้ประธานหุ่นซึ่งมีเพียงหน้าที่ทางไวยากรณ์เพียงอย่างเดียวแต่ไม่มีความหมายในตัวเอง การสร้างประโยคในภาษาเน้นหัวเรื่องมีใจความครบถ้วนสมบูรณ์ได้แม้จะไม่ปรากฏการใช้ประธานเลยก็ตาม

"Dummy" or "empty" subjects, such as the English it and there, the German es, the French il and ce, may be found in an Sp language but not in a Tp language. This is because in an Sp language a subject may be needed whether or not it plays a semantic role. In a Tp language where the notion of subject does not play a prominent role, there is no need for dummy subjects. In cases where no subject is called for, the sentence in a Tp language can simply do without a subject.

(Li & Thompson, 1976, p. 467)

ภาษาไทยจัดเป็นภาษาเน้นหัวเรื่อง (Hoonchamlong, 1991; Iwasaki & Ingkaphirom, 2005; Minegishi, 2011; สมทรง บุรุษพัฒน์, 2532) ดังนั้นหากยึดแบบลักษณะที่เสนอไว้ข้างต้นแล้วภาษาไทยต้องไม่ปรากฏการใช้ประธานหุ่น (dummy subject) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยกลับพบว่ามีงานวิจัยที่แสดงข้อค้นพบซึ่งขัดแย้งกับแบบลักษณะดังกล่าว กล่าวคือ ภาษาไทยแม้จะเป็นภาษาเน้นหัวเรื่องแต่ก็ปรากฏการใช้ประธานหุ่น (dummy subject) (Indrambarya, 2011, 2012; จันทิมา อังคพนิชกิจ, 2554)

Indrambarya (2011) จำแนกคำสรรพนาม *มัน* ที่มีการใช้แบบไม่อ้างอิง (non-referential) ออกจากการใช้แบบอ้างอิง (referential) เพราะพิจารณาเกณฑ์การปรากฏร่วมกับคำกริยาต่างประเภท นอกจากนี้ จันทิมา อังคพนิชกิจ (2554) ยังจัดให้ *มัน* เป็นสรรพนามอ้างอิง (referential pronoun) เมื่อปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำหน่วยนาม (nominal antecedents) และจัดเป็นสรรพนามไม่อ้างอิง (non-referential pronoun) เมื่อใช้โดยปราศจากรูปอ้างอิงนำหน่วยนาม

⁹ ภาษาเน้นหัวเรื่อง (topic-prominent language) หมายถึง ภาษาที่เรียงเรียงกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์เพื่อแสดงความสำคัญของประโยคในโครงสร้างหัวข้อและส่วนขยาย (topic-comment structure) (Li & Thompson, 1976) กล่าวคือ เน้นการเรียบเรียงคำในประโยคตามความหมายเชิงวัจนปฏิบัติ (pragmatic word order)

(16) ชีวิตพิศาลค่อนข้างจะยากจน แต่มันแปลกที่เขากลับเป็นเด็กรักเรียนและขยันขันแข็ง

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณาการใช้สรรพนาม *มัน* ใน (16) จะพบว่าการระบุสิ่งอ้างอิงของคำสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้ทำได้ยาก เนื่องจากสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้ไม่ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำ (antecedent) หากพิจารณาในแง่ไวยากรณ์ ประธานทางไวยากรณ์ (grammatical subject) ของกริยา *แปลก* ก็คือสรรพนาม *มัน* แต่เมื่อพิจารณาในแง่ความหมาย กลับพบว่าประธานทางความหมาย (semantic subject) ของปริบทตัวอย่างนี้คือตัวผู้พูดเอง กล่าวคือ ผู้พูดเป็นคนประเมินและแสดงมุมมองที่มีต่อเหตุการณ์นี้ ลักษณะการปรากฏของสรรพนาม *มัน* ใน (16) จึงแสดงให้เห็นการเปลี่ยนจากประธานทางไวยากรณ์ (grammatical subject) มาสู่ประธานผู้กล่าวถ้อย (speaking subject) ซึ่งก็คือตัวผู้พูดจากการใช้สรรพนาม *มัน* ในปริบทที่ปรากฏร่วมกับกริยาแสดงการประเมินค่า (evaluative verbs)

ตัวอย่างปริบทการใช้สรรพนาม *มัน* ที่แสดงข้างต้นบ่งชี้ชัดเจนว่า สรรพนาม *มัน* สามารถปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำ (antecedent) เพื่อแสดงสิ่งอ้างอิง (referent) ซึ่งเป็นไปตามหลักการใช้และคำนิยามของคำสรรพนามได้ และสรรพนาม *มัน* ก็ยังสามารถปรากฏโดยปราศจากรูปอ้างอิงนำ (no antecedent) ซึ่งเป็นลักษณะการใช้ที่เบี่ยงเบนไปจากหลักการใช้และคำนิยามได้เช่นกัน ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* น่าจะไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะความหมายประจำคำ (encoded meaning) ของรูปอ้างอิงนำเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่น่าจะยังมีความเกี่ยวข้องกับความหมายเชิงการอ้างอิงที่ผู้ฟังต้องอนุมานสิ่งอ้างอิงจากปริบทแวดล้อมด้วย

ผู้วิจัยยังสังเกตพบว่า สรรพนาม *มัน* ปรากฏเป็นประธานในหน่วยสร้างเฉพาะ 2 ประเภท ซึ่งมักเชื่อกันว่าเป็นอิทธิพลที่ภาษาไทยได้รับมาจากภาษาต่างประเทศ สรรพนาม *มัน* ในหน่วยสร้างเหล่านี้จึงมีหน้าที่เป็นเพียงตัวเติมเต็มตำแหน่งประธานทางไวยากรณ์ แต่ไม่แสดงความหมายรวมถึงคุณสมบัติการอ้างอิงแต่อย่างใด หน่วยสร้างแรก สรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นประธานทางไวยากรณ์ของกริยาแสดงการประเมินค่า (evaluative verbs) เช่น *ง่าย ยาก เป็นไปได้ เป็นไปไม่ได้ เหลือเชื่อ น่าผิดหวัง เป็นการไม่สมควร เป็นต้น* แล้วตามด้วยประโยค สรุปลงเป็นโครงสร้างได้ว่า *มัน + กริยาแสดงการประเมินค่า + ที่ + ประโยค* หน่วยสร้างที่สอง สรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นประธานทางไวยากรณ์ของกริยาแสดงการปรากฏ (existential verbs) เช่น *เกิด มี ปรากฏ เป็นต้น* สรุปลงเป็นโครงสร้างได้ว่า *มัน + กริยาแสดงการปรากฏ*

(17) ไม่ตรวจทานให้ดี มันก็มีโอกาสเกิดข้อผิดพลาดได้ง่าย

(18) ชักรู้สึกกลัว ๆ แล้วสิ มันมีสัญญาณว่าต้องให้ย้ายออก

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณาการใช้สรรพนาม *มัน* ใน (17) และ (18) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่ได้ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำทั้งแบบแสดงรูปและโดยนัย เนื่องจากปริบทในประโยคไม่เอื้อให้เกิดการตีความถึงสิ่งอ้างอิงใด ๆ แต่ด้วยการนี้รู้เองของเจ้าของภาษา ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานว่าการใช้สรรพนาม *มัน* ในปริบทเหล่านี้ น่าจะอ้างอิงถึงความสัมพันธ์บางอย่างระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง กล่าวคือผู้พูดและผู้ฟังมีความรู้ความเข้าใจร่วมกันอยู่ก่อนแล้ว หรือก็คือเป็นข้อมูลเก่า (old information)¹⁰ การใช้สรรพนาม *มัน* จึงเกิดขึ้นเพื่อเน้นความรู้ที่มีร่วมกันนั้น เพราะหากผู้พูดและผู้ฟังไม่มีความสัมพันธ์หรือความรู้ใดร่วมกันอยู่ก่อน การใช้สรรพนาม *มัน* ที่แสดงหน้าที่เป็นประธานของคำกริยาแสดงการปรากฏจะมีลักษณะแปลกเด่น (marked) อย่างยิ่งในปริบทการใช้ภาษาจริงในชีวิตประจำวัน

ผู้วิจัยแสดงปริบทตัวอย่างที่ผ่านมาข้างต้นเพื่อชี้ให้เห็นว่า การศึกษาสรรพนาม *มัน* ที่มีความเกี่ยวข้องกับบทสนทนาเรื่องประธานหุ่น (dummy subject) ยังมีความคลุมเครือและยังไม่มีการวิจัยใดที่ให้คำตอบเรื่องนี้ไว้ชัดเจน ความน่าสนใจอย่างยิ่งคือการปรากฏของสรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งประธานหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่า (evaluative construction) และหน่วยสร้างแสดงการปรากฏ (existential construction) ซึ่งผู้วิจัยไม่เชื่อว่าสรรพนาม *มัน* ในสองหน่วยสร้างนี้เป็นเพียงประธานหุ่น (dummy subject) และไม่มีความหมายเชิงการอ้างอิง (referentiality) ที่สรรพนามโดยทั่วไปควรมี อีกทั้งผู้วิจัยยังเชื่อว่าการปรากฏขึ้นของสรรพนาม *มัน* ในหน่วยสร้างเหล่านี้ น่าจะเกิดจากการพัฒนาภายในตัวภาษา (internal development) ไม่ใช่อิทธิพลการยืมแปลหน่วยสร้างจากภาษาต่างประเทศอันเป็นผลจากการสัมผัสภาษาทั้งหมด

¹⁰ แนวคิดเรื่องโครงสร้างข้อมูล (information structure) เป็นแนวคิดที่อ้างอิงวิธีการซึ่งผู้พูด (speaker) แสดงข้อมูลทางภาษา (linguistically encoded information) ต่อผู้ฟัง (hearer) โดยคำนึงถึงสถานะทางการรับรู้ในขณะนั้น (Chafe, 1976) ถ้อยคำ (utterance) ส่งผ่านทั้งข้อมูลที่แสดงอยู่ในตัวข้อความและวิธีการที่ข้อมูลจะถูกประมวลผลและผนวกกับเข้าความรู้เดิมของผู้ฟัง ผู้พูดจึงต้องตัดสินใจว่าส่วนใดของประโยคจะเป็นข้อมูลเก่าหรือมีอยู่แล้ว (old or given information) และส่วนใดจะเป็นข้อมูลใหม่ (new information) สำหรับผู้ฟังเพื่อให้การส่งผ่านถ้อยความสัมฤทธิ์ผล ผู้ฟังจะใช้ข้อมูลเก่าหรือข้อมูลที่มีอยู่แล้วในการทำ ความเข้าใจข้อความ ผู้พูดจะเลือกว่าส่วนใดเป็นข้อมูลเก่าหรือส่วนใดเป็นข้อมูลใหม่ในประโยคโดยพิจารณาจากสถานะความใส่ใจและความตระหนักรู้ของผู้ฟังในขณะนั้น (current state of the hearer's attention and consciousness) (Matić, 2015)

ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่ศึกษาสรรพนาม *มัน* ในอดีตและพบว่าข้อจำกัดสำคัญที่ทำให้งานวิจัยที่ผ่านมาไม่สามารถตอบคำถามที่ผู้วิจัยสงสัยได้ชัดเจนมากนัก รวมถึงข้อจำกัดในอธิบายความหมายของของสรรพนาม *มัน* ที่ปรากฏเป็นประธานในหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่าและหน่วยสร้างแสดงการปรากฏที่ดูคล้ายประธานหุ่นและดูเหมือนไม่แสดงความหมายเชิงการอ้างถึง เป็นเพราะงานวิจัยเหล่านั้นเป็นงานวิจัยที่ข้อมูลภาษาสมัยเดียว (synchronic data) ทำให้นักวิจัยมองไม่เห็นภาพของการเปลี่ยนแปลงของความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ที่เกิดขึ้นข้ามช่วงเวลาได้ชัดเจน

ผู้วิจัยจึงคิดว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ข้อมูลข้ามสมัย (diachronic data) เพื่อตอบคำถามที่ผู้วิจัยสงสัย กล่าวคือ ต้องมีวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ในแต่ละช่วงสมัยให้ชัดเจน ทั้งนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าการวิเคราะห์ความหมายที่อ้างอิงอยู่กับความหมายประจำคำเพียงอย่างเดียวคงไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับการใช้สรรพนาม *มัน* ในภาษาไทยได้ เพราะความหมายที่เกิดขึ้นในการใช้ภาษาจริงมีความลื่นไหลไปตามบริบท กล่าวคือ ความหมายเกิดขึ้นเกิดจากการเจรจาต่อรองทางความหมายระหว่างผู้พูดและผู้ฟังเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงคิดว่าการวิเคราะห์ให้สรรพนาม *มัน* ที่เกิดขึ้นในตำแหน่งประธาน (subject position) ของหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่า (evaluative construction) และหน่วยสร้างแสดงการปรากฏ (existential construction) ซึ่งพยายามยึดโยงกับลักษณะทางภาษาที่ได้รับอิทธิพลจากการยืมแปลและการสัมผัสกับภาษาอังกฤษเพียงอย่างเดียวเป็นการวิเคราะห์ที่ยังไม่ลึกซึ้งมากพอ เนื่องจากยังขาดการวิเคราะห์ทางความหมายในเชิงลึกซึ่งมีความยึดโยงกับบริบทในการสื่อสาร ผู้วิจัยจึงเชื่อมั่นว่าหากผู้วิจัยใช้แนวทางการวิเคราะห์ความหมายที่ให้ความใส่ใจกับบริบทมากขึ้นกว่างานวิจัยในอดีต กล่าวคือไม่ได้พิจารณาความหมายเฉพาะในแง่อรรถศาสตร์ หากแต่พิจารณาความหมายในแง่วัจนปฏิบัติร่วมด้วย การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ที่เปลี่ยนไปในแต่ละช่วงสมัยน่าจะวิเคราะห์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

Wu and Matthews (2010) ได้ศึกษาสรรพนามบุรุษที่ 3 *ta* ในภาษาจีนแมนดารินซึ่งสามารถใช้เป็นประธานเสริมความ (expletive subject) ได้ และการใช้ในตำแหน่งดังกล่าวก็ก่อให้เกิดข้อถกเถียงในเชิงวิชาการในทำนองเดียวกันกับการศึกษาสรรพนาม *มัน* ในภาษาไทย กล่าวคือเพราะเหตุใดสรรพนามที่มีคุณสมบัติการอ้างถึงโดยเนื้อในถึงสูญเสียคุณสมบัตินี้ไปได้ ผล

การศึกษาพบว่า ความแตกต่างของความหมายในการใช้สรรพนามรูปเดียวกันนั้นเชื่อมโยงกับบริบททั้งในตัวภาษาและนอกตัวภาษาแบบหลีกเลี่ยงไม่ได้

สรรพนามบุรุษที่ 3 *ta* ในภาษาจีนแมนดารินจึงถูกวิเคราะห์ให้เป็นตัวยึดตำแหน่ง (placeholder) ซึ่งแสดงความหมายที่เปลี่ยนแปลงได้ (interim value) ตามบริบทการใช้ ในขณะที่สรรพนามอ้างอิง (referential pronoun) มีความหมายตามรูปอ้างอิงนำ แต่สรรพนามเสริมความ (expletive pronoun) ต้องอนุมานความหมายจากรูปภาษาที่ปรากฏหลังคำกริยาซึ่งไม่ได้แสดงลักษณะความจำเพาะเจาะจง กระบวนการทำความเข้าใจความหมายต้องยึดโยงกับวัจนปฏิบัติตลอดเวลา (pragmatic in nature) กล่าวคือ แม้รูปภาษาที่ใช้จะปราศจากรูปอ้างอิงนำแสดงรูป แต่ความหมายก็หล่อหลอมขึ้นมาได้จากตัวบริบท ดังนั้น สรรพนามบุรุษที่ 3 *ta* จึงไม่ใช่บุรุษสรรพนามหรือสรรพนามหุ่นตามที่นักวิชาการจีนหลายคนเข้าใจ (Wu & Matthews, 2010)

Uckaradejdumrong (2016) ศึกษาและวิเคราะห์คำสรรพนามในภาษาไทย ผลการศึกษาก็สอดคล้องกับงานวิจัยในภาษาจีนก่อนหน้า กล่าวคือ การเลือกใช้สรรพนามเป็นเสมือนการสร้างนักเจรจาเพื่อจัดการความสัมพันธ์ระหว่างผู้สนทนา (negotiators of interpersonal relationship) นอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ในการอ้างอิงสิ่งต่าง ๆ แล้ว คำสรรพนามยังแสดงความแตกต่างทางสังคมระหว่างบุคคล (interpersonal social differentiation) รวมถึงความมีส่วนร่วมทั้งในเชิงทัศนคติและอารมณ์ความรู้สึก (attitudinal or emotional involvement) ของผู้ใช้ การเลือกว่าจะใช้หรือไม่ใช้สรรพนาม หรือเลือกว่าจะใช้สรรพนามคำใดสามารถแยกความรู้สึกมีส่วนร่วมในทางบวกและทางลบกับผู้พูดเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ด้วยได้ ดังนั้นบริบท (context) หรือตัวบทสนทนา (dialogical texts) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจความหมายของคำสรรพนาม

ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นปัญหาของการทำความเข้าใจความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ผ่านบริบทตัวอย่างดังที่แสดงไปแล้วข้างต้น อีกทั้งผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์จุดอ่อนของงานวิจัยในอดีตที่ศึกษาเกี่ยวกับความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ผู้วิจัยจึงสามารถสรุปเป็นหลักการสำคัญที่จะยึดเป็นหลักการวิจัยเพื่อตอบข้อสงสัยที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ประการแรก ผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษาโดยใช้ข้อมูลข้ามสมัย (diachronic data) เพื่อแสดงความหมายเชิงการอ้างอิงในแต่ละสมัยให้ชัดเจนและเพื่อดูว่ามีการเปลี่ยนแปลงข้ามสมัยหรือไม่ และประการที่สอง ผู้วิจัยต้องวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* จากมุมมองวัจนปฏิบัติเพิ่มเติมจากมุมมองทางอรรถศาสตร์ กล่าวคือ ผู้วิจัยจะไม่เน้นการวิเคราะห์ความหมายประจำเป็นสำคัญ หากแต่จะมุ่งเน้นการวิเคราะห์ที่อิงกับบริบทการสื่อสารระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์โดยการวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างอิงจากมุมมอง วัจนปฏิบัติประกอบกับการวิเคราะห์ความหมายจากมุมมองอรรถศาสตร์ รวมถึงอธิบายพัฒนาการทางความหมายเชิงการอ้างอิงที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงสมัย และวิเคราะห์กลไกอันเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้สรรพนาม *มัน* เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงจนสามารถเกิดในบริบทที่คล้ายกับบุรุษสรรพนาม (impersonal-like) กล่าวคือ ทำหน้าที่เสมือนประธานทางไวยากรณ์ที่ไม่มี ความหมายในตัวเองได้ในที่สุด

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์
2. ศึกษากลไกที่ทำให้สรรพนาม *มัน* เปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงเป็นบุรุษสรรพนาม

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1. ในแต่ละสมัย คำสรรพนาม *มัน* มีการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิง คือ ก่อน พ.ศ. 2401 มีความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ (semantic referentiality) อย่างเดียวเท่านั้น ระหว่าง พ.ศ.2401 – 2450 คำสรรพนาม *มัน* มีความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์และ ความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติ (pragmatic referentiality) และตั้งแต่ พ.ศ. 2451 เป็นต้นมา คำสรรพนาม *มัน* มีความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ ความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติ และการไม่อ้างอิง (nonreferentiality)
2. การกลายเป็นอัตวิสัย (subjectification) เป็นกลไกที่ทำให้สรรพนาม *มัน* เกิดการขยายความหมายเชิงการอ้างอิง จนเปลี่ยนจากสรรพนามอ้างอิงกลายเป็นบุรุษสรรพนามในที่สุด

1.4 ขอบเขตของงานวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาเฉพาะสรรพนาม *มัน* โดยไม่นับรวมที่เป็นส่วนประกอบของสำนวนหรือวลิตายตัว เช่น *ช่วงมัน* ข้อมูลที่ใช้พิจารณาจากตัวบทร้อยแก้วซึ่งเขียนขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2300 - พ.ศ. 2550 หรือก็คือช่วงสมัยธนบุรีและช่วงสมัยรัตนโกสินทร์เท่านั้น ผู้วิจัยนับรวมตัวบทในสมัยธนบุรีด้วยเนื่องจากผู้วิจัยแบ่งเกณฑ์การกำหนดช่วงสมัยตัวบทออกเป็นช่วงสมัยละ 50 ปี ช่วงแรกของสมัยรัตนโกสินทร์จึงกำหนดให้เป็น พ.ศ. 2301 – 2350 แม้ว่าที่จริงแล้วสมัยรัตนโกสินทร์ทางประวัติศาสตร์ จะเริ่มที่ พ.ศ. 2325 ก็ตาม

เอกสารตัวบทที่ใช้จะต้องเป็นตัวบทที่ได้รับการตีพิมพ์เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยไม่เลือกใช้ข้อมูลจากตัวบทร้อยกรองเนื่องจากร้อยกรองแต่ละประเภทมีฉันทลักษณ์ที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ ทำให้ข้อมูลที่ได้นั้นไม่สะท้อนภาษาจริงในการสื่อสาร นอกจากนี้จากการทำวิจัยนำร่องผู้วิจัยไม่พบการใช้สรรพนาม *มัน* ในตัวบทร้อยกรอง จึงยังเป็นเหตุผลสนับสนุนให้ผู้วิจัยมุ่งเก็บข้อมูลจากตัวบทร้อยแก้วเพียงอย่างเดียว

1.5 นิยามศัพท์

การกลายเป็นสหวิสัย (intersubjectification) หมายถึง กลไกการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของตัวบ่งชี้ที่แสดงความใส่ใจของผู้พูดต่อวิถีคิดของผู้ฟัง และความรู้ที่คู่สนทนามีร่วมกัน (Traugott, 2017)

การกลายเป็นอัตวิสัย (subjectification) หมายถึง กลไกของการเปลี่ยนแปลงทางความหมายที่เกิดการโยกย้ายความหมายให้ไปอ้างอิงอยู่กับมุมมองของผู้พูดมากขึ้น (Traugott, 2017)

การนึกรู้เอง (intuition) หมายถึง สมรรถนะภาษา (competence) หรือความรู้ทางภาษาที่ทำให้ผู้พูดตัดสินใจได้ว่าประโยคถูกต้องและใช้ได้หรือไม่ (วิโรจน์ อรุณมานะกุล, 2553)

การมองเหตุการณ์ (construal) หมายถึง การเลือกระหว่างรูปทางภาษาซึ่งมีรูปทางไวยากรณ์ต่างกันแต่สามารถแทนที่กันได้เพื่อแสดงมุมมองของผู้พูดที่มีต่อเหตุการณ์ (Divjak, Milin, & Medimorec, 2020)

ข้อความ (discourse) หมายถึง หน่วยทางภาษาที่ใหญ่กว่าระดับประโยคขึ้นไป (Harris, 1981; Stubbs, 1983)

ความรู้เชิงสารานุกรม (encyclopedic knowledge) หมายถึง ความรู้ต่าง ๆ ในโลก เป็นคำที่ใช้เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างกับความรู้ที่มีเฉพาะในระบบภาษาเพียงอย่างเดียว มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจความหมายในภาษา เนื่องจากความรู้เชิงสารานุกรมจะเป็นตัวบ่งชี้ว่าความหมายในการสนทนานั้นสมเหตุสมผลหรือไม่ (Kecskes, 2012)

ความหมายเชิงการอ้างอิง (referentiality) หมายถึง คุณสมบัติทางความหมายของหน่วยนามซึ่งแสดงความตั้งใจของผู้พูดในการอ้างอิงถึงรูปภาษาที่ปรากฏอยู่ในขอบเขตของข้อความ (Givón, 1978)

ความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ (semantic referentiality) หมายถึง การอ้างอิงที่ปรากฏรูปภาษาบ่งชี้การมีอยู่ของสิ่งที่ผู้พูดต้องการอ้างอิงในข้อความ (P. Chen, 2009)

ความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติ (pragmatic referentiality) หมายถึง การอ้างอิงที่ไม่ปรากฏรูปภาษาบ่งชี้การมีอยู่ของสิ่งที่ผู้พูดต้องการอ้างอิงในข้อความ ผู้ฟังต้องอนุมานสิ่งอ้างอิงจากบริบท (P. Chen, 2009)

ตัวบ่งชี้แสดงการเน้น (emphasis marker) หมายถึง สรรพนามที่เกิดในตำแหน่งแนบชิดติดหลังคำนามที่ทำหน้าประธานหรือกรรมในประโยค จันทิมา อังคพณิชกิจ (2554) เรียกว่า *สรรพนามเงา*

ประธานทางไวยากรณ์ (grammatical subject) หมายถึง ประธานที่ปรากฏอยู่หน้ากริยาตามกฎไวยากรณ์ ซึ่งอาจไม่ใช่ผู้แสดงการกระทำ อารมณ์ หรือความรู้สึกตามความหมายของคำกริยาที่แสดง (Benveniste, 1971a)

ประธานผู้กล่าวถ้อย (speaking subject) หมายถึง ประธานในทางความหมายซึ่งเป็นผู้แสดงการกระทำ อารมณ์ หรือความรู้สึกตามความหมายของคำกริยาที่แสดง (Benveniste, 1971a)

ประธานหุ่น (dummy subject) หมายถึง สรรพนามที่สูญเสียความหมายเชิงการอ้างอิงไปคงเหลือไว้เพียงรูปภาษาแต่ไม่ได้ทำหน้าที่อ้างอิงรูปอ้างอิงนำ หน้าหลักที่พบได้บ่อยมากที่สุดคือการเติมเต็มความจำเป็นเชิงไวยากรณ์ในตำแหน่งประธานของประโยค (Quirk, 2010) มีความหมายเดียวกับประธานอนุบุรุษ (impersonal subject)

บริบท (context) หมายถึง กรอบ (frame) ที่ห้อมล้อมเหตุการณ์ และให้ข้อมูลสำหรับการตีความที่เหมาะสม (Goodwin & Duranti, 1992) บริบทมีลักษณะการประกอบสร้างขึ้นจากทั้งบริบททางภาษาและบริบททางสังคมมากกว่าการมีลักษณะการอิงตัวบทเพียงลำพัง (Janssen, 2012) ความรู้เชิงสารานุกรม (encyclopedic knowledge) ของผู้ใช้ภาษาก็ได้รับการศึกษาและยืนยันว่าเป็นบริบทสำคัญอย่างหนึ่งในการสื่อสารและการเข้าใจความหมายในภาษา (Bibok, 2016; Kiefer, 1988; Requejo, 2007)

รูปอ้างอิงนำ (antecedent) หมายถึง รูปภาษาที่ให้ข้อมูลสำหรับการตีความตัวอ้างอิงตาม (anaphor) (Crystal, 2011; Radford, 2004)

1.6 ตัวอย่างที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์

1	= 1 st person
3	= 3 rd person
AMB	= ambulative
ADESS	= adessive
CONN	= connective
DAT	= dative
DET	= determiner
DO	= direct object
FEM	= feminine
GEN	= genitive
HAB	= habitual
MASC	= masculine
NOM	= nominative
PRES	= present tense
PAST	= past tense
POST	= postposition
PP	= past perfect tense
PL	= plural
REFL	= reflexive
SBJ	= subject

SG = singular

1.7 เครื่องหมายที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์

ตัวเอน	แสดงปริบทตัวอย่าง รูปอ้างอิงนำ สิ่งอ้างอิง และส่วนขยาย
ตัวเอนและขีดเส้นใต้	แสดงสรรพนาม <i>มัน</i> ในปริบทตัวอย่าง
[]	เครื่องหมายวงเล็บเหลี่ยม แสดงขอบเขตของรูปอ้างอิงนำ
*	เครื่องหมายดอกจัน แสดงว่าประโยคผิดไวยากรณ์
>	เครื่องหมายมากกว่า แสดงการเปลี่ยนแปลงไปข้างหน้า

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. แสดงให้เห็นทิศทางการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนามในภาษาไทย
2. เพิ่มองค์ความรู้เกี่ยวกับหน่วยสร้างประธานหุ่น (dummy subject) ในเชิงแบบลักษณ์ภาษา
3. เป็นแนวทางในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายข้ามสมัยของสรรพนามในภาษาไทย

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

จากตัวอย่างข้อมูลการใช้สรรพนาม *มัน* ตั้งแต่สมัยธนบุรีมาจนถึงสมัยปัจจุบัน แสดงให้เห็น การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ทั้ง ทางด้านภาษาศาสตร์ วจนปฏิบัติศาสตร์ และวากยสัมพันธ์หลายหัวข้อ การที่ผู้วิจัยจะเขียน วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงได้นั้น จำเป็นต้องมีความรู้เชิงลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เริ่มต้นที่คำสรรพนามและความหมายเชิงการอ้างถึง เนื่องจากตั้งแต่สมัยไวยากรณ์ดั้งเดิมมานั้น คำ สรรพนามนิยามให้เป็นคำแทนหรือก็คือต้องแสดงความหมายเชิงการอ้างถึงมาโดยตลอด

เมื่อเข้าใจหัวข้อทั้งสองข้างบนดีแล้ว ผู้วิจัยก็ต้องพิจารณารายละเอียดของบุรุษสรรพนามใน ภาษาไทย เพื่อพิจารณาว่าการใช้สรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งประธานโดยปราศจากการอ้างถึงนับรวม ในหน่วยสร้างบุรุษในเชิงแบบลักษณะภาษาได้หรือไม่ จากนั้นจึงค่อยมาค้นคว้าดูงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับประธานหุ่นในภาษาไทยทั้งหมด ก่อนที่จะลงไปศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านวากยสัมพันธ์และ ภาษาศาสตร์เพื่อนำมาอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และในท้ายที่สุดเนื่องจากข้อมูลที่ผ่านมา แสดงให้เห็นชัดเจนว่าสรรพนาม *มัน* ที่ทำหน้าที่คล้ายประธานหุ่นมักแสดงความหมายที่เชื่อมโยงกับ ทัศนคติหรือมุมมองของผู้พูด ผู้วิจัยจึงคิดว่าแนวคิดเรื่องการกลายเป็นอัตวิสัยจึงน่าจะเป็นกุญแจ สำคัญสำหรับการอธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงนี้

โดยสรุปแล้ว มีวรรณกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ 7 หัวข้อ กล่าวคือ คำ สรรพนาม ความหมายเชิงการอ้างถึง บุรุษสรรพนามในภาษาไทย หน่วยสร้างบุรุษในเชิงแบบลักษณะ ภาษา ประธานหุ่นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงด้านวากยสัมพันธ์และ ภาษาศาสตร์ และการกลายเป็นอัตวิสัย รายละเอียดของแต่ละหัวข้อสรุปได้สังเขปได้ดังต่อไปนี้

2.1 คำสรรพนาม

Greenberg (1963) กล่าวว่า ทุกภาษามีประเภทของสรรพนามที่แยกแยะความแตกต่างได้ อย่างน้อย 3 บุรุษและ 2 พจน์ คำสรรพนามในมุมมองของเขาจึงเป็นแบบลักษณะภาษาประเภทหนึ่ง

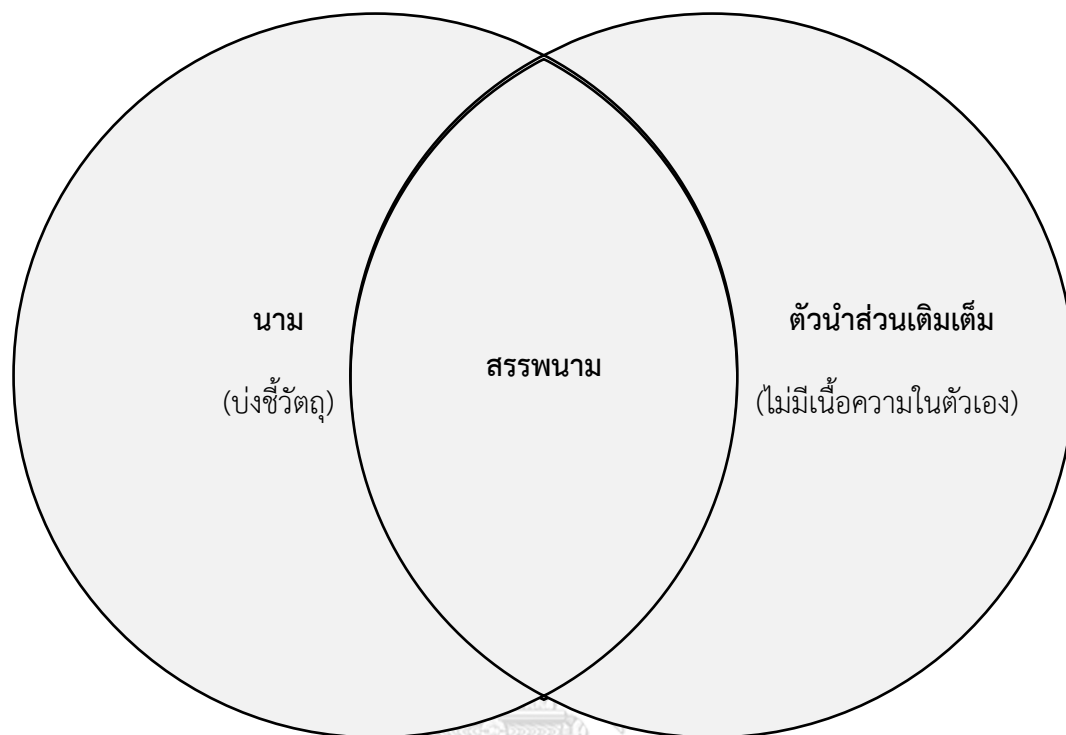
‘Universal 42: All languages have pronominal categories involving at least three persons and two numbers.’ (Greenberg, 1963)

อย่างไรก็ตาม นักภาษาศาสตร์จำนวนมากเชื่อว่าสรรพนามเป็นเพียงประเภทย่อยหนึ่งของคำนามเท่านั้น เนื่องจากคำนามกับคำกริยาเป็นเพียงหมวดคำ 2 ประเภทที่จัดว่าเป็นแบบลักษณะทางภาษา กล่าวคือ ไม่ว่าจะ เป็นภาษาใด ๆ บนโลกใบนี้ก็ล้วนมีเหมือนกัน (Hopper & Thompson, 1985; Imai et al., 2008; Robins, 1952)

สรรพนามเป็นรูปภาษาแสดงการอ้างถึง (referring expression) เช่นเดียวกับนามวลี แต่เดิมสรรพนามมักนิยามว่าเป็นคำที่ใช้แทนคำนาม (Finegan, 2014; Levinson, 1983; Lyons, 1977; Yule, 1996) แต่งานวิจัยในปัจจุบันไม่ค่อยยอมรับคำนิยามดังกล่าวมากนัก (J. Chen, Huang, & Wu, 2010; P. Chen, 2009; Gundel, Hedberg, & Zacharski, 2005; Pipalova, 1988) เนื่องจากมีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าบุรุษสรรพนาม (personal pronoun) อาจไม่ได้ใช้แทนคำนามในทุกกรณี ยกตัวอย่างเช่น นิยมสรรพนาม (demonstrative pronoun) หรือพจน์สรรพนาม (interrogative pronoun) อาจสามารถใช้แทนคำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ หรือแม้แต่คำกริยาได้ในบางบริบท (Bhat, 2004)

Wiese and Simon (2002) กล่าวว่า ลักษณะเด่นที่ทำให้สรรพนามจัดเป็นหมวดคำที่มีความพิเศษ (special class) เมื่อเทียบกับหมวดคำประเภทอื่น ๆ ก็คือ วิธีที่สรรพนามสร้างความหมายให้กับประโยค รวมถึงหน่วยสร้างอื่น ๆ ที่สรรพนามเข้าไปปรากฏอยู่ กล่าวคือ ในทางหนึ่งสรรพนามสามารถบ่งชี้ (pick out) วัตถุและสิ่งต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับหน่วยนามปกติ (full lexical nominals) เมื่อต้องมีการตีความความหมายที่เกิดขึ้น แต่ในอีกทางหนึ่งสรรพนามก็ไม่มีเนื้อความหมายสำหรับเทียบความต่างกับคำอื่น (comparable descriptive content) ข้อจำกัดนี้ทำให้สรรพนามมีสถานะก้ำกึ่ง (borderline status) ในระบบภาษา นั่นคือ เป็นพื้นที่รอยต่อที่แบ่งระหว่างประเภททางเนื้อความ (lexical categories) อย่างเช่นคำนาม และประเภททางหน้าที่ (functional categories) อย่างเช่นตัวนำส่วนเติมเต็ม (complementizers) หน่วยนามต่าง ๆ มีคุณสมบัติคล้ายสรรพนามในแง่ที่ว่าสามารถระบุวัตถุหรือสิ่งต่าง ๆ (identifying objects) ได้ แต่ต่างจากสรรพนามในแง่ที่ว่าการระบุวัตถุต่าง ๆ ได้นั้นเป็นเพราะหน่วยนามมีเนื้อความอยู่ในตัวเอง ส่วนตัวนำส่วนเติมเต็มมีคุณสมบัติคล้ายสรรพนามในแง่ที่ว่าไม่มีเนื้อความอยู่ในตัวเองเหมือนกัน แต่ต่างจากสรรพนามในแง่ที่ว่าตัวนำส่วนเติมเต็มไม่สามารถบ่งชี้สิ่งใด ๆ ที่อยู่ในข้อความได้

ภาพ 2.1 สถานะความกำกึ่งของสรรพนาม

ดัดแปลงจาก (Wiese & Simon, 2002)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Givón (2001) แบ่งสรรพนามออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ ประเภทแรกคือคำสรรพนามชี้เฉพาะ (definite pronouns) ซึ่งหมายถึง คำแทนนามที่กล่าวถึงไปแล้ว เช่น *he she it him her* คำสรรพนามชี้เฉพาะจะประกอบด้วยองค์ประกอบทางความหมายหรืออรรถลักษณะแสดงบุรุษ (person) พจน์ (number) เพศ (gender) การรวม/แยกผู้ฟัง (inclusion/exclusion) ระห่างระหว่างผู้พูดผู้ฟัง (spatial deixis) หน้าที่ทางความหมาย (case-role) และหน้าที่ทางไวยากรณ์ (grammatical case-role) ประเภทที่สองคือคำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ (indefinite pronouns) ซึ่งหมายถึง คำแทนนามที่เพิ่งกล่าวถึงเป็นครั้งแรก เช่น *everyone someone anyone* (Givón, 2001)

คำสรรพนามชี้เฉพาะมีความหมายในเชิงอ้างอิง (referential) เป็นคุณสมบัติโดยเนื้อใน (inherent property) กล่าวคือ สามารถชี้เฉพาะเพื่อแยกเอาค่านามที่กล่าวถึงออกจากค่านามอื่น ๆ ได้ ในขณะที่คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะจะไม่มีคุณสมบัติการอ้างอิงดังกล่าว (Givón, 2001) ดังนั้นใน

มุมมองนี้คำสรรพนามชี้เฉพาะจะต้องแสดงคุณสมบัติเชิงการอ้างถึงคำนามที่เป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของใด ๆ ผู้พูดจึงไม่ต้องกล่าวถึงคำนามนั้นซ้ำอีกเป็นครั้งที่สอง ตัวอย่างเช่นในประโยค *John was looking for a book, and he found it.* กับ *John was looking for a book, and he found one.* การใช้บุรุษสรรพนามชี้เฉพาะ *it* แสดงให้รู้ว่าหมายถึงหนังสือเล่มใด แต่การใช้บุรุษสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ *one* ไม่สามารถบอกได้ว่าสิ่งอ้างอิงคือหนังสือเล่มใดกันแน่

อย่างไรก็ตาม นอกจากการแบ่งประเภทสรรพนามที่อธิบายไปข้างต้นซึ่งยึดถือและใช้กันมาอย่างยาวนานแล้ว Gundel et al. (2005) ยังแบ่งประเภทของคำสรรพนามออกเป็นคำสรรพนามอ้างถึง (referential pronoun) และสรรพนามไม่อ้างถึง (nonreferential pronoun) โดยกำหนดว่าสิ่งอ้างอิงของสรรพนามจะเกิดขึ้นจากการนำนามวลีแสดงรูป (explicit noun phrase) เข้าสู่ข้อความก่อนแล้วจึงค่อยใช้สรรพนามตามมาทีหลัง เกณฑ์นี้คือเกณฑ์ของการใช้สรรพนามโดยทั่วไป หรือก็คือนิยามดั้งเดิมของการใช้สรรพนามอ้างถึง ความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนามในลักษณะดังกล่าวเรียกว่า ความหมายอ้างถึงเชิงอรรถศาสตร์ (semantic referentiality) (P. Chen, 2009) กล่าวคือเป็นความหมายประจำคำของรูปอ้างอิงนำ สามารถทำความเข้าใจได้แบบตรงไปตรงมา ไม่ต้องอาศัยการอนุมานหรือตีความแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม Gundel, Hedberg, and Zacharski (2001) พบว่า สรรพนามอ้างถึงที่ปราศจากรูปอ้างอิงนำแสดงรูปพบได้บ่อยในการสนทนาทั่วไปในชีวิตประจำวัน พบบ่อยมากกว่าการใช้สรรพนามอ้างถึงที่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูป จากการศึกษาในภาษาอังกฤษพบว่า สรรพนามบุรุษที่ 3 ที่ใช้โดยปราศจากรูปอ้างอิงนำแสดงรูปจะอ้างถึงสิ่งที่ผู้ฟังสามารถอนุมาน (infer) ได้ เนื่องจากมีความเชื่อมโยงกับบริบทไปในการสนทนา จึงสามารถสื่อความหมายถึงสิ่ง (entity) การกระทำ (action) หรือเหตุการณ์ (situation) ได้ หากลองนำแนวคิดนี้มาปรับใช้กับการวิเคราะห์ข้อมูลภาษาไทย จะได้รายละเอียดดังนี้

(1) เมื่อคืนไปนั่งดื่มกับเพื่อนมา มัน ดึกมากกว่าจะถึงบ้าน เลยตื่นสายเลย

เมื่อพิจารณาการใช้สรรพนาม *มัน* ใน (1) จะพบว่าไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูป แต่ด้วยบริบทในประโยคซึ่งทุกคนเข้าใจตรงกันว่าคำกริยา *ดึก* แสดงช่วงเวลา รวมถึงบริบทแวดล้อมคือ *ตื่นสาย* จึงยิ่งทำให้อนุมานได้ว่า สรรพนาม *มัน* ในบริบทนี้หมายถึง *เวลา* ความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนามในลักษณะนี้เรียกว่า ความหมายอ้างถึงเชิงวัจนปฏิบัติ (pragmatic referentiality) (P.

Chen, 2009) กล่าวคือไม่ใช่ความหมายประจำ หากแต่เป็นความหมายที่ประกอบสร้างขึ้นจากบริบท ผู้ฟังต้องอนุมานโดยใช้ความรู้เชิงสารานุกรมและประสบการณ์ที่ตัวเองมี

นอกจากสรรพนามอ้างอิงแล้ว Gundel et al. (2005) ยังนิยามให้มีสรรพนามไม่อ้างอิงอีกด้วย ซึ่งถือว่าเป็นคนละประเภทและแยกขาดจากกันชัดเจน สรรพนามอ้างอิงอาจไม่จำเป็นต้องปรากฏรูปอ้างอิงนำแสดงรูปหากมีการนำสิ่งอ้างอิงเข้าไปสู่จุดเน้นความสนใจ (focus of attention) ซึ่งถือเป็นสถานะทางปริชานก่อนจะมีการใช้สรรพนาม *มัน* แล้ว Gundel, Hedberg, and Zacharski (1993) ศึกษาและพบว่า ในภาษาอังกฤษปัจจัยทางวากยสัมพันธ์จะเป็นตัวกำหนดว่าสิ่งหนึ่ง ๆ ถูกกล่าวถึงเฉย ๆ หรือถูกดึงเข้าสู่จุดเน้นความสนใจ แล้วบทบาททางความหมายและบทบาททางวัจนปฏิบัติจึงใช้พิจารณาประกอบรวมในภายหลัง

การนิยามให้สรรพนามไม่อ้างอิงเป็นประเภทเฉพาะโดยอาศัยปัจจัยทางวากยสัมพันธ์เป็นหลักนั้นดูเหมือนว่าจะไม่สอดคล้องกับลักษณะของภาษาไทยมากนัก เนื่องจากภาษาไทยไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ในการสร้างประโยคเคร่งครัดแบบภาษาอังกฤษ ดังนั้นการศึกษาเฉพาะข้อมูลจากภาษาอังกฤษแล้วจัดให้สรรพนามอ้างอิงกับสรรพนามไม่อ้างอิงเป็นคนละประเภทที่แยกขาดจากกันชัดเจนน่าจะมีความจำเพาะภาษา (language-specific) อยู่พอสมควร ประเด็นเกี่ยวกับการแยกสรรพนามไม่อ้างอิงให้เป็นประเภทที่แตกต่างกับสรรพนามอ้างอิงต้องใช้ด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง หากผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ข้อมูลภาษาไทย

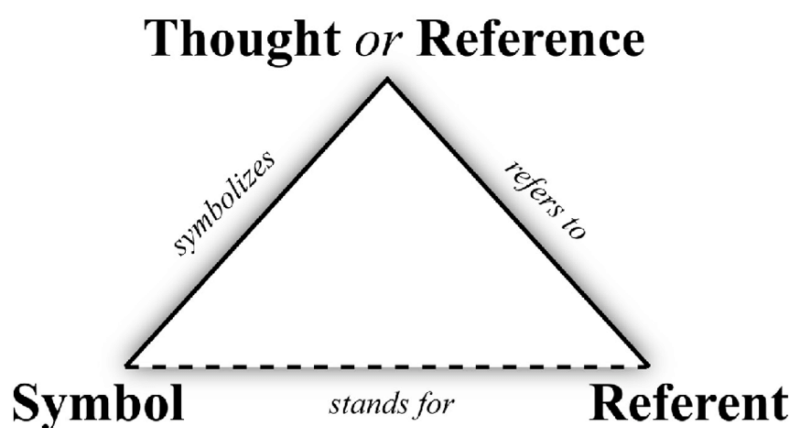
2.2 ความหมายเชิงการอ้างอิง

ในการศึกษาทางอรรถศาสตร์ (semantics) และสัญศาสตร์ (semiotics) ทฤษฎีการอ้างอิงได้แยกความแตกต่างระหว่างสิ่งอ้างอิง (referent) กับการอ้างอิง (reference) ไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ การอ้างอิงเป็นความสัมพันธ์ซึ่งสัญญาณหรือสัญลักษณ์ (sign or symbol) เช่น คำ (word) แสดงความหมายถึงสรรพสิ่ง (things) ในขณะที่สิ่งอ้างอิง (referent) หมายถึงสรรพสิ่งที่ถูกขบเน้นความหมาย สิ่งอ้างอิงอาจจะเป็นคนหรือวัตถุที่มีตัวตนอยู่จริง (actual person or object) หรืออาจเป็นสิ่งที่มีความเป็นนามธรรมอย่างเช่นเหตุการณ์หรือการกระทำหลาย ๆ อย่างซึ่งประกอบกันเป็นชุดของเหตุการณ์ (set of actions) (Ogden & Richards, 1925)

Ogden and Richards (1925) อธิบายเพิ่มเติมว่าการอ้างอิง (reference) เป็นกระบวนการด้านจิตวิทยา (psychological process) และตัวสิ่งอ้างอิงเอง (referents themselves) อาจมีลักษณะเชิงจิตวิทยา กล่าวคือปรากฏอยู่ในห้วงความคิดและจินตนาการของผู้อ้างอิง (referrer) โดย

ไม่จำเป็นต้องปรากฏอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงก็ได้ ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า สัญลักษณ์หรือสัญลักษณ์จะแสดงการอ้างถึงหรือแสดงถึงความคิดในหัว แล้วการอ้างถึงจะอ้างอิงไปถึงสิ่งอ้างถึง (referent) สัญลักษณ์หรือสัญลักษณ์อย่างเช่นคำในภาษาจึงเป็นตัวแทนของสิ่งอ้างถึงนั่นเอง

ภาพ 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการสัญลักษณ์ การอ้างถึง และสิ่งอ้างถึง

ดัดแปลงจาก Ogden and Richards (1925)

ในบริบทของการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ผู้ใช้ภาษาใช้การอ้างถึง (reference) เพื่อกล่าวถึงสิ่งที่ต้องการอ้างถึง (referent) อยู่ตลอดเวลา การอ้างถึงจึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การสื่อสารไหลลื่นและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการอ้างถึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความต่อเนื่องและสัมพันธ์ภาพภายในข้อความ (cohesion in discourse) ผู้พูดและผู้ฟังจึงต้องพยายามสร้างความหมายเชิงการอ้างถึง (referentiality) ขึ้นมาเพื่อเชื่อมโยงความในการสนทนาอยู่ตลอดเวลา (Halliday & Hasan, 2014)

Halliday and Hasan (2014) จึงให้นิยามการอ้างถึงว่าเป็นปรากฏการณ์ที่รูปภาษา (linguistic expression) แสดงการอ้างถึงรูปอ้างอิงนำ (antecedent) เพื่อบ่งชี้สรรพสิ่ง (entity) ในโลก หากเป็นการอ้างถึงไปยังส่วนที่มาก่อนหน้าในข้อความจะเรียกว่า การอ้างถึงตามหลัง (back-reference or anaphora) และหากเป็นการอ้างถึงไปยังส่วนที่มาข้างหลังในข้อความจะเรียกว่า การอ้างถึงนำหน้า (forward-reference or cataphora)

Saeed (2015) กล่าวว่า ลักษณะอันเป็นแกนสำคัญที่สุดประการหนึ่งของการใช้ภาษานั้นอยู่ที่กระบวนการเลือกเฟ้นหรือระบุความหมายของคำ ซึ่งเรียกว่า การอ้างถึง (referring) หรือการแสดงความหมาย (denoting) การอ้างถึงในลักษณะที่ว่าเป็นคือการทำความเข้าใจความหมายของคำใด ๆ ภายใต้อุปสรรคทางภาษาที่รูปภาษาแสดงการอ้างถึง (referring expression) มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งอ้างถึง (referent) ภายในขอบเขตของข้อความ

ด้วยเหตุนี้เอง Givón (1978) จึงนิยามการอ้างถึง (referring) และความหมายเชิงการอ้างถึง (referentiality or referential meaning) ว่าเป็นคุณสมบัติทางความหมายของหน่วยนาม (nominals) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความตั้งใจของผู้พูดในการอ้างถึงรูปภาษาหน่วยนาม (nominal expression) ที่ปรากฏอยู่ในขอบเขตของข้อความหนึ่ง ๆ (a particular universe of discourse)¹¹ สอดคล้องกับนิยามของ Chandler and Munday (2011) ซึ่งนิยามความหมายเชิงการอ้างถึงว่า ไม่ว่าจะใช้ *referentiality* หรือ *referential meaning* ต่างก็มีความหมายไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ล้วนแต่หมายถึงการใช้รูปภาษาเพื่ออ้างถึงโลกภายนอก (reference to the external world) เหมือนกัน

สำหรับในภาษาไทยนั้น อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2552) ได้ศึกษาและให้นิยามการอ้างถึงไว้ว่า หมายถึงการเชื่อมโยงความด้วยการใช้คำหรือวลีที่มาข้างหน้า เช่น *หมูนี้นี้คุณสมชายลางานบ่อย ผมสงสัยว่าแกคงมีปัญหาเรื่องสุขภาพ* คำว่า *แก* ในประโยคนี้นี้จึงอ้างถึง *คุณสมชาย* เป็นต้น การใช้บุรุษสรรพนามจัดเป็นกลวิธีการอ้างถึงแบบหนึ่งที่ใช้เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงความในข้อความนอกเหนือจากการข้านามวลีเดิม การใช้สรรพนามชี้เฉพาะ การใช้คำบอกกำหนดชี้เฉพาะ การใช้คำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน การใช้ตัวบ่งบอก การใช้คำแทนที่ และการใช้คำเปรียบเทียบมากขึ้น การให้คำนิยามในลักษณะนี้จึงดูเหมือนจะเน้นความสำคัญของการอ้างถึงในฐานะเครื่องมือในการการเชื่อมโยงความในตัวบทเป็นสำคัญ

จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมานั้นความหมายเชิงการอ้างถึง (referentiality) มักถูกมองว่าเป็นความแตกต่างแบบขั้วตรงข้าม (dichotomy) กล่าวคือ มีและไม่มีการอ้างถึง รูปภาษาใด ๆ จะจัดเป็นรูปภาษาที่แสดงการอ้างถึง (referential expression) ได้ก็ต่อเมื่อสามารถระบุสิ่งอ้างถึง (referent) ในข้อความได้เท่านั้น ในทางตรงกันข้าม หากไม่อ้างถึงสรรพสิ่งที่จำเพาะเจาะจง (particular entity) ใด ๆ ในข้อความก็จะจัดให้เป็นรูปภาษาที่ไม่แสดงการอ้างถึง (non-referential expression) ไปโดย

¹¹ จะสังเกตว่านิยามนี้ยังคงยึดติดกับรูปอ้างอิงนำที่จะต้องเป็นรูปภาษาหน่วยนามเท่านั้น

ปริยาย (Finegan, 2014; Huddleston & Plum, 2002; Levinson, 1983; Lyons, 1977; Yule, 1996)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในช่วงต่อมาเริ่มมีข้อเสนอใหม่ว่าความหมายเชิงการอ้างถึงควรมีลักษณะแบบลาดเลื่อน (gradience) มากกว่าที่จะเป็นแบบขั้วตรงข้าม Pipalova (1988) เสนอว่าความแตกต่างระหว่างการอ้างถึงและการไม่อ้างถึงนั้นไม่อาจอธิบายให้เป็นลักษณะแบบขั้วตรงข้ามอย่างเรียบง่ายตรงไปตรงมาได้ แต่ต้องอธิบายโดยอาศัยมโนทัศน์เกี่ยวกับระดับของความหมายเชิงการอ้างถึง (degree of referentiality) ซึ่งเป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยทางภาษาในระดับต่าง ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นด้านความหมายหรือด้านวัจนปฏิบัติ

(2) ทิมะตกหนัก มันปกคลุมทางเข้าบ้านจนมองไม่เห็นทาง

(3) ผนตกหนักจนน้ำท่วม ต้นไม้หักโค่นทับเสาไฟฟ้าหัก ไฟดับไปทั่ว มันวุ่นวายมาก

(4) เพราะทิมะตกหนักทั้งคืน มันเลยหนาวสุด ๆ เลยเข้านี้

(5) เขาถูกโจรปล้นแถมถูกแทงบาดเจ็บสาหัสด้วย มันน่าสังเวชจริง ๆ

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

หากพิจารณาความหมายเชิงการอ้างถึงของของสรรพนาม มัน ใน (2) – (5) จะพบว่า มีเพียง มัน ใน (2) เท่านั้นที่แสดงการอ้างถึงชัดเจน เนื่องจากปรากฏรูปอ้างอิงนำ ทิมะ ในประโยค และมีเพียง มัน ใน (5) เท่านั้นที่ดูเหมือนว่าจะไม่แสดงการอ้างถึง เนื่องจากไม่ปรากฏรูปอ้างอิงนำใด ๆ ที่จะทำให้หน้าที่เป็นประธานของภาคแสดง น่าสังเวชจริง ๆ ได้เลย เมื่อวิเคราะห์การใช้สรรพนาม มัน ใน (3) และ (4) จะพบว่าสองตัวอย่างนี้แสดงความหมายเชิงการอ้างถึงแบบกำกวม ตัดสินได้ยากกว่ามาก

สรรพนาม มัน ใน (3) ทำหน้าที่เป็นประธานของภาคแสดง วุ่นวายกันทั้งเมือง ถึงจะไม่มีรูปอ้างอิงนำปรากฏรูป แต่ก็ยังแสดงนัยยะของเหตุการณ์ความโกลาหลวุ่นวายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นพร้อมกัน ไม่ว่าจะเป็น ผนตกหนักจนน้ำท่วม และ ต้นไม้หักโค่นทับเสาไฟฟ้าหักจนไฟดับไปทั่ว ดังนั้นสรรพนาม มัน จึงน่าจะอ้างถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด ในขณะที่สรรพนาม มัน ใน (4) แม้จะไม่ปรากฏรูปอ้างอิงนำเช่นกัน แต่ด้วยการอนุมานจากบริบท ทิมะตกหนักทั้งคืน จึงสามารถบอกได้ว่าสิ่งอ้างถึง คือ สภาพอากาศ ลักษณะเช่นนี้เองแสดงให้เห็นคุณสมบัติของความหมายเชิงการอ้างถึงที่มีระดับขึ้นและแสดงความลาดเลื่อนไม่ใช่ขั้วตรงข้าม

P. Chen (2009) ศึกษาและพบว่า ความหมายเชิงการอ้างถึงไม่จำเป็นต้องปรากฏรูปอ้างอิง นำในข้อความเสมอไป เพราะการปรากฏรูปอ้างอิงนำจัดเป็นเพียงประเภทย่อยหนึ่งของ ความหมายเชิงการอ้างถึงเท่านั้น จากการศึกษาพบว่าสามารถแบ่งความหมายเชิงการอ้างถึงออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ กล่าวคือ การอ้างถึงที่มีรูปภาษาซึ่งแสดงความหมายบ่งชี้การมีอยู่ของสิ่งใด ๆ ในข้อความ เรียกว่า *การอ้างถึงเชิงอรรถศาสตร์* (semantic referentiality) ดังแสดงในตัวอย่าง (2) ข้างต้น และการอ้างถึงซึ่งมีรูปภาษาที่แสดงมูลบท (presupposition) กล่าวคือผู้พูดตั้งใจที่จะใช้รูป ภาษาเพื่อบ่งชี้ถึงสิ่งใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับบริบทของถ้อยคำที่พูดโดยไม่มีรูปภาษาที่แสดงแบบ ตรงไปตรงมา จำเป็นต้องใช้การอนุมานเพื่อทำความเข้าใจ เรียกว่า *การอ้างถึงทางวัจนปฏิบัติ* (pragmatic referentiality) ดังแสดงในตัวอย่าง (3) และ (4) ข้างต้น

การอ้างถึงในเชิงวัจนปฏิบัตินี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความเข้าใจร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (common grounds) ในการสนทนา ความเข้าใจร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟังนิยามไว้ว่าเป็นชุดของ ประพจน์ (set of propositions) ซึ่งคู่สนทนาเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นเรื่องที่เป็นจริง การที่ประพจน์ หนึ่ง ๆ จะกลายเป็นความเข้าใจร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟังได้นั้น ประพจน์นั้นจะต้องเป็นความรู้ที่ผู้พูด และผู้ฟังมีร่วมกัน (shared common knowledge) ภายในปริบทการสนทนา (conversational context) ชุดของการเข้าใจความหมายทั้งหมดที่เป็นไปได้ (set of possible worlds) ซึ่งสอดคล้อง ไปด้วยกับความเข้าใจร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟังเรียกว่า ชุดบริบท (context set) ดังนั้นความหมายเชิง การอ้างถึงทางวัจนปฏิบัติศาสตร์จึงมีความหมายกว้างไปกว่าการอนุมานจากตัวบริบททางภาษาเพียง อย่างเดียว หากแต่ยังครอบคลุมไปถึงชุดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้พูดและผู้ฟังมีร่วมกันใน ปริบทการสนทนาที่จำเพาะเจาะจง (Green, 2010; Pagin, 2016)

2.3 บุรุษสรรพนามในภาษาไทย

นักภาษาไทยและนักภาษาศาสตร์ภาษาไทยได้แบ่งประเภทคำสรรพนามใน ภาษาไทยออกเป็นประเภทย่อยแตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้วผู้วิจัยเห็นว่ามีความ ทางการจัดหมวดคำอยู่ 2 กลุ่มใหญ่ กล่าวคือ กลุ่มที่จัดให้คำสรรพนามเป็นหมวดคำที่แยกออกมาจาก หมวดคำอื่น (R. N. Campbell, 1964; นววรรณ พันธุเมธา, 2558; พระยาอุปกิตศิลปสาร, 2544) และกลุ่มที่จัดให้คำสรรพนามอยู่ในหมวดคำเดียวกับคำนาม (Iwasaki & Ingkaphirom, 2005; วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์, 2534; อุดม วโรตม์สิขิตต์, 2539) อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะจัดประเภทหมวดคำ สรรพนามแบบใด ประเภทย่อยของคำสรรพนามก็ล้วนแบ่งออกเป็น 3 ชนิดเหมือนกัน กล่าวคือ สรรพ นามบุรุษที่ 1 หรือผู้พูด สรรพนามบุรุษที่ 2 หรือผู้ฟัง และสรรพนามบุรุษที่ 3 หรือผู้ถูกกล่าวถึงและสิ่ง

ที่ถูกกล่าวถึง¹² สำหรับในภาษาไทยนั้น อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2552) ได้ศึกษาและพบว่าการใช้บุรุษสรรพนามจัดเป็นกลวิธีการอ้างอิงแบบหนึ่งที่ใช้เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงความในข้อความ

ประเภทของคำสรรพนามที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็คือ คำสรรพนาม *มัน* ซึ่งทุกงานที่ผ่านมาแล้วจัดให้เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 3 กล่าวคือใช้เพื่อบ่งชี้ผู้ถูกกล่าวถึงหรือสิ่งที่ถูกกล่าวถึง อีกทั้งงานเหล่านี้ล้วนเห็นตรงกันว่าคำสรรพนามมีคุณสมบัติของการอ้างอิงอยู่ในตัว ดังนั้นไม่ว่าจะนำเกณฑ์ใดมาแบ่งสรรพนามในภาษาไทย สรรพนาม *มัน* ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็ยังคงไว้ซึ่งคุณสมบัติการแสดงความหมายเชิงการอ้างอิงอยู่เสมอ จึงไม่สร้างปัญหาต่อการวิเคราะห์ผลการวิจัยแต่ประการใด

Cooke (1965) ได้ริเริ่มการศึกษาการอ้างอิงของคำสรรพนาม (pronominal reference) ในภาษาไทยเป็นครั้งแรก โดยจัดแบ่งประเภทของรูปสรรพนาม (pronominal forms) ในภาษาไทยออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ บุรุษสรรพนาม (personal pronoun) นามที่เป็นคำเรียกญาติ (kintype nouns) และนามแทนชื่อ (name nouns) บุรุษสรรพนามนิยามให้มีคุณสมบัติหลักทางความหมายบ่งบุรุษ (person) กล่าวคือ บุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3 ได้ จุดนี้ทำให้บุรุษสรรพนามแตกต่างจากนามที่ถูกใช้อย่างสรรพนาม (pronominally used nouns) ยกตัวอย่างเช่น *ผม* เป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 ที่แทนตัวผู้พูดเสมอในขณะที่ *พ่อ* อาจใช้เป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 หรือบุรุษที่ 3 ขึ้นอยู่กับบริบท ทั้งนี้สรรพนามในภาษาไทยมีลักษณะไม่ต่างจากค่านาม กล่าวคือ สามารถละได้ไม่ว่าจะเกิดในตำแหน่งประธานหรือกรรมของประโยค แต่การละจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบริบทแสดงความหมายชัดเจน การละจะเกิดขึ้นบ่อยในบริบทที่เพิ่งกล่าวถึงไปหรือก็คือบริบทที่อยู่แนบชิดอยู่ติดกัน (immediate context)

สรรพนามบุรุษที่ 3 มีความพิเศษแตกต่างจากสรรพนามประเภทอื่น เนื่องจากสามารถแยกออกจากค่านามโดยทั่วไปได้ด้วยการมีคุณสมบัติแทนที่สิ่งที่กล่าวถึงไปแล้วก่อนหน้า (anaphoric substitution value) กล่าวคือ สรรพนามบุรุษที่ 3 ใช้แทนค่านามในบริบทซึ่งสิ่งอ้างอิง (given referent) ถูกกล่าวถึงซ้ำ อีกทั้งสรรพนามบุรุษที่ 3 สามารถปรากฏตามหลังนามที่ทำหน้าที่เป็นประธานในประโยคได้ทันที แต่มีสรรพนามบุรุษที่ 3 เพียงไม่กี่คำเท่านั้นที่สามารถเกิดในตำแหน่งเช่นนี้ได้ ยกตัวอย่างเช่น *อาจารย์แกไม่ชอบ* สรรพนามบุรุษที่ 3 *แก* เกิดขึ้นหลังค่านาม *อาจารย์* ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานของประโยค (Cooke, 1965)

¹² นววรรณ พันธุมธา (2558) เรียกหมวดคำสรรพนามว่าหมวดคำแทน และเรียกคำสรรพนามว่าคำบอกบุรุษ

มีงานวิจัยที่ศึกษาคำสรรพนามเพื่อพิจารณาพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาอยู่จำนวนไม่น้อย ยกตัวอย่างเช่น วราภรณ์ แสงสด (2532) ศึกษาบุรุษสรรพนามในงานเขียนร้อยแก้วในสมัยสุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 1 – 3 และรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 4 – 7 โดยศึกษาทั้งบุรุษสรรพนามแท้ และบุรุษสรรพนามที่มาจากคำนาม มีชัย เอี่ยมจินดา (2534) ศึกษาวิวัฒนาการของระบบบุรุษสรรพนามตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ แบ่งเป็น 4 สมัยคือ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยาและสมัยธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 1 – 5 และสมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 6 – ปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างและเปรียบเทียบการใช้บุรุษสรรพนามของผู้ใช้ในสังคมแต่ละสมัย รวมถึงอธิบายการเปลี่ยนแปลงระบบบุรุษสรรพนามที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม และสิริพร หุทัยวิญญู (2545) ศึกษาและวิวัฒนาการของบุรุษสรรพนามในภาษาไทย กรุงเทพมหานครสมัยรัตนโกสินทร์ 4 ช่วงเวลา คือ สมัยปฏิรูปสังคมไปสู่สมัยใหม่ (พ.ศ. 2411 – 2474) สมัยประชาธิปไตย (พ.ศ. 2475 – 2500) สมัยเผด็จการทหารนิยม (พ.ศ. 2501 – 2515) 4) และสมัยทุนนิยมประชาธิปไตย (พ.ศ. 2516 – 2544) สิริพรสุ่มบทสนทนาในนวนิยายและบทละครในแต่ละสมัยรวมทั้งสิ้น 72 เรื่องมาวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบบุรุษสรรพนาม

ผลการศึกษาพบการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการใช้สรรพนามในภาษาไทยไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ วราภรณ์ แสงสด (2532) พบว่า แต่ละสมัยปรากฏคำบุรุษสรรพนามไม่เท่ากัน กล่าวคือพบจำนวนคำสรรพนาม 30 คำ 24 คำ 35 คำ และ 67 คำ ตามลำดับ คำบุรุษสรรพนามทุกสมัยแบ่งเป็นบุรุษที่ 1 2 และ 3 โดยมีคำบุรุษสรรพนามบุรุษที่ 2 จำนวนหนึ่งซึ่งซ้ำกับคำบุรุษสรรพนามบุรุษที่ 3 คำบุรุษสรรพนามในสมัยสุโขทัยและอยุธยามีพจน์เอกพจน์ พหูพจน์ และทวิพจน์ แต่สมัยรัตนโกสินทร์ไม่มีทวิพจน์ มีชัย เอี่ยมจินดา (2534) ศึกษาและจำแนกบุรุษสรรพนามตามเกณฑ์การสร้างคำ พบว่าบุรุษสรรพนามที่ใช้ในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 1 – 5 ให้ความสำคัญเรื่องบุรุษและพจน์ แต่ในปัจจุบันเรื่องพจน์เป็นเรื่องที่ผู้ใช้ภาษาคำนี้ถึงน้อยลง เช่น มีการนำสรรพนามพหูพจน์มาใช้เป็นรูปเอกพจน์ เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีปัจจัยทางสังคม เรื่องเพศความเป็นทางการ สถานภาพทางสังคม ความสุภาพ ความสนิทสนม เข้ามามีบทบาทในการพิจารณาเลือกใช้คำ ส่วนสิริพร หุทัยวิญญู (2545) ก็พบว่าในทำนองเดียวกันว่า แต่ละสมัยมีจำนวนคำบุรุษสรรพนามแตกต่างกัน กล่าวคือ 29 คำ 28 คำ และ 27 คำตามลำดับ ลักษณะการจำแนกคำบุรุษสรรพนามตามบุรุษ เพศ พจน์ก็พบคล้ายกัน แต่มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยในเรื่องบุรุษของคำบุรุษสรรพนาม หนู ในสมัยประชาธิปไตย กล่าวคือ หนู เป็นบุรุษสรรพนามที่เคยใช้เป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3 เปลี่ยนมาใช้ได้เฉพาะบุรุษที่ 1 และบุรุษที่ 2 และเรื่องเพศของสรรพนามบุรุษ

ที่ 1 เอกพจน์ *เรา* ในสมัยทุนิยมประชาธิปไตย กล่าวคือ *เรา* เป็นบุรุษสรรพนามที่เคยใช้เฉพาะเพศชายเปลี่ยนมาใช้ได้ทั้งเพศหญิงและชาย การจำแนกคำบุรุษสรรพนามตามปัจจัยทางสังคมมีลักษณะเหมือนกันทั้ง 4 สมัย แต่ให้ความสำคัญต่างกันคือ ในสมัยปฏิรูปสังคมไปสู่สมัยใหม่ให้ความสำคัญแก่ปัจจัยสถานะทางสังคม สถานะทางเศรษฐกิจและความสนิทสนมมากกว่าสมัยอื่น ๆ สมัยประชาธิปไตยให้ความสำคัญแก่ปัจจัยอายุมากกว่าสมัยอื่นๆ

Palakornkul (1972) และ Kullavanijaya (2000) ศึกษาบุรุษสรรพนามโดยใช้แนวคิดทางที่ยึดโยงกับประเด็นทางสังคมเป็นสำคัญ ผลการศึกษาชิ้นแรกพบว่า การใช้บุรุษสรรพนามในภาษาไทยขึ้นอยู่กับตัวแปรทางสังคม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของผู้พูด เช่น อำนาจหรือสถานภาพ ความสัมพันธ์ฉันญาติหรือในครอบครัว มิตรภาพ อาชีพ ศาสนาหรือกลุ่มชาติพันธุ์ อายุ และเพศ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของผู้พูดและผู้ฟัง เช่น ความสนิทสนม ความเคารพ ความสัมพันธ์แน่นแฟ้น ความเป็นทางการ การมีบุคคลที่สามอยู่ด้วย เป็นต้น ส่วนผลการศึกษาชิ้นที่สองก็พบลักษณะที่สอดคล้องกันกับการศึกษาชิ้นแรก กล่าวคือ คำสรรพนาม *เรา* ในภาษาไทยกรุงเทพฯ มีคุณลักษณะของบุรุษสรรพนามอยู่ด้วยกัน 4 แบบแยกตามบุรุษและพจน์ ได้แก่ (1) สรรพนามบุรุษที่ 1 - พหูพจน์ มีแบบรวมผู้ฟัง และไม่รวมผู้ฟัง (2) สรรพนามบุรุษที่ 1 - เอกพจน์ จำกัดการใช้เพียงพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นคำที่แสดงอำนาจและแยกจากผู้ฟังโดยปริยาย แต่ในบางครั้งในรูปแบบนี้ก็แสดงให้เห็นว่าผู้พูดเพศหญิงต้องการแสดงความสนิทสนมกับผู้ฟัง (3) สรรพนามบุรุษที่ 2 - เอกพจน์ และ (4) สรรพนามบุรุษที่ 1 - พหูพจน์ ทั้ง 2 รูปแบบนี้ใช้ในกรณีที่ผู้พูดที่มีอายุมากกว่าพูดกับผู้ฟังที่มีอายุน้อยกว่า บุรุษสรรพนาม *เรา* ทั้ง 4 รูปแบบสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มหลัก ๆ คือ กลุ่มที่แสดงลักษณะของการรวมผู้ฟังหรือความสนิทสนมกัน และกลุ่มที่แสดงลักษณะของการไม่รวมผู้ฟังหรือการแยกจากกัน จากการจัดกลุ่มดังกล่าวทำให้สามารถสรุปได้ว่า หากความหมายของคำว่า *เรา* แสดงถึงการไม่รวมผู้ฟัง ลักษณะเช่นนี้จะแสดงให้เห็นถึงอำนาจ แต่ถ้าหากความหมายของคำว่า *เรา* แสดงถึงการรวมผู้ฟัง ลักษณะเช่นนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสนิทสนม

2.4 หน่วยสร้างบุรุษในเชิงแบบลักษณ์ภาษา

หน่วยสร้างบุรุษ (impersonal construction) มีผู้ให้ความสนใจและศึกษากันอย่างกว้างขวางแพร่หลาย จึงมีความหมายแตกต่างหลากหลายกันออกไปตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยแต่ละคนใช้แบ่งประเภท เริ่มแรกการศึกษาหน่วยสร้างบุรุษเริ่มต้นจากการศึกษาในภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียน นับตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 19 งานที่มีชื่อเสียงมาก เช่นของ ของเฮอ์มัน พอล และ อเล็กซานเดอร์

โปเตเบนจา เป็นต้น แต่ในตอนนั้นเองก็ยังไม่ได้มีการศึกษาในเชิงแบบลักษณะอย่างจริงจัง (Malchukov & Siewierska, 2011)

Malchukov and Ogawa (2011) สรุปเกณฑ์ที่ใช้ในการนิยามหน่วยสร้างอบุรุษในภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียนแบ่งออกเป็น 3 เกณฑ์หลัก ได้แก่ เกณฑ์ทางด้านหน่วยคำ (morphological) เกณฑ์ทางด้านโครงสร้าง (structural) และเกณฑ์ทางด้านความหมาย (semantic) สองเกณฑ์แรกใช้วิเคราะห์ได้กับภาษาวิภตติปัจจัย หรือมีการแสดงการกเพื่อป้องกันความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยาเท่านั้น ภาษายุโรปส่วนใหญ่จึงสามารถใช้สองเกณฑ์นี้ได้

สำหรับภาษาไทยและภาษาคำโดดอื่น ๆ คงเหลือเพียงเกณฑ์ทางความหมายเกณฑ์เดียวเท่านั้นที่สามารถปรับใช้ได้ ซึ่งเกณฑ์นี้จะกล่าวถึง 2 ประเด็น กล่าวคือ ความหมายบ่งชี้ผู้กระทำการ (agentivity) และความหมายเชิงการอ้างถึง (referentiality) หากพิจารณาจากเกณฑ์ทางความหมาย Malchukov and Ogawa (2011) แบ่งหน่วยสร้างอบุรุษออกได้เป็น 2 ประเภท คือ หน่วยสร้างอบุรุษที่ไม่บ่งชี้ผู้กระทำการ และหน่วยสร้างอบุรุษที่แสดงความหมายเชิงการอ้างถึงเพียงบางส่วน ตัวอย่างเช่นในประโยค *They will increase the tax next year.* แม้ใช้ภาษาไม่สามารถทราบอย่างแน่ชัดได้ว่า *they* หมายถึงใคร แต่ก็พอที่จะอนุมานจากความรู้ทางโลกที่มีได้ว่าเป็นผู้ที่มีหน้าที่ออกกฎหมายหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

จากมุมมองของภาษาศาสตร์ปริชาน-หน้าที่นั้น มองปรากฏการณ์ดังที่แสดงผ่านตัวอย่างประโยคก่อนหน้าว่าเป็นสิ่งที่เรียกว่า *การซ่อนผู้กระทำการ* (hiding agent) (Afonso, 2008) *การลดบทบาทของผู้กระทำการ* (agent backgrounding) (Fried, 2006) หรือ *การไม่เน้นผู้กระทำ* (agent defocusing) (Myhill, 1997) พุดโดยสรุปก็คือ เป็นวิธีการที่ทำให้ผู้กระทำไม่เด่นขึ้นมา สิ่งที่ถูกอ้างถึงจึงมีความคลุมเครือไม่ชัดเจน ผู้ฟังจำเป็นต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ในการตีความและการทำความเข้าใจ

Siewierska (2008b) นำการศึกษาหน่วยสร้างอบุรุษที่ในภาษายุโรปมาวิเคราะห์และพบว่าในเชิงแบบลักษณะสามารถงานแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มจากมองจากมุมมองที่ซ้อนเหลื่อมกัน ได้แก่ หน่วยสร้างอบุรุษที่สร้างผ่านกลไกการอ้างถึง (referential strategies) และหน่วยสร้างอบุรุษที่สร้างผ่านกลไกของคำกริยา (verbal strategies) โดยกลุ่มที่สร้างผ่านคำกริยาจะสร้างขึ้นจากปรับเปลี่ยนอาร์กิวเมนต์ในประโยค (manipulation of argument structure) ส่วนกลุ่มที่สร้างผ่านการอ้างถึง

จะสร้างขึ้นจากการใช้คำนามทั่วไปกับการบุรุษสรรพนามในรูปของบุรุษสรรพนาม (impersonal uses of personal pronouns)

Siewierska (2008a) จึงพบข้อสรุปว่า การซ้อนเหลื่อมกันของหน่วยสร้างบุรุษทั้ง 2 ประเภทในเชิงแบบลักษณะนั้นมาจากวิธีการพิจารณาและการวิเคราะห์จากคนละแง่มุมกัน กล่าวคือ เมื่อพิจารณาจากมุมมองเชิงสื่อสาร-หน้าที่ (communicative-functional) หน่วยสร้างบุรุษกลุ่มที่ใช้กลไกการอ้างถึงแสดงลักษณะของการไม่เลือกเน้นผู้กระทำ (agent defocusing/backgrounding) ในขณะที่พิจารณาจากมุมมองเชิงโครงสร้าง (structural) หน่วยสร้างบุรุษที่ใช้กลไกของคำกริยา จะแสดงการหายไปของประธานซึ่งเป็นสิ่งอ้างอิง (lack of [referential] subject) และจำเป็นต้องการสร้างประโยคให้สมบูรณ์

หากพิจารณาในเชิงแบบลักษณะดังกล่าวไปแล้ว จะพบว่าการนิยามหน่วยสร้างบุรุษที่สร้างผ่านกลไกการอ้างถึงให้แสดงความหมายในเชิง *การไม่เลือกเน้นผู้กระทำ* จะทำให้ต้องนับรวมอาร์กิวเมนต์อื่นที่อยู่ในตำแหน่งของประธานนอกเหนือจากผู้กระทำด้วย ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นหน่วยสร้างกรรมวาจกบ่งชี้บุรุษ (personal passive) เช่น *ที่ดินแปลงนั้นถูกขายไปในราคา 50 ล้านบาท* หน่วยสร้างประธานบ่งสถานที่ (locative subject) เช่น *สวนข้างข้างส่งกลิ่นหอมจากดอกไม้มานานาชนิด* รวมถึงหน่วยสร้างที่พรรณนาเหตุการณ์ซึ่งมีประธาน แต่การมองเหตุการณ์ (construal) ของผู้ใช้ภาษาเห็นว่าไม่มี เช่น *แก้วแตก* ก็ล้วนจะถูกนับรวมไว้ในหน่วยสร้างบุรุษทั้งสิ้น

ด้วยเหตุนี้ หน่วยสร้างบุรุษจึงมีขอบเขตกว้างขวางมาก ทุกหน่วยสร้างที่ไม่แสดงความหมายของผู้กระทำแบบชัดเจนล้วนนับอยู่ในหน่วยสร้างนี้ทั้งสิ้น ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงจะหลีกเลี่ยงการใช้ชื่อหน่วยสร้างบุรุษเพื่อป้องกันความสับสนและเข้าใจผิด และสำหรับหน่วยสร้างนี้จะจำกัดการศึกษาเฉพาะการปรากฏของคำสรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งประธานหุ่นของประโยคเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าอ่านงานวิจัยต่าง ๆ และได้สังเคราะห์พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับหน่วยสร้างบุรุษรวมถึงงานวิจัยเกี่ยวกับสรรพนามหุ่นส่วนใหญ่จะศึกษาในภาษาที่มีกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์เคร่งครัด ผู้วิจัยไม่พบงานวิจัยดังกล่าวที่ศึกษาภาษาคำโดด ทั้งนี้เนื่องจากภาษาคำโดดมักไม่กำหนดให้ต้องแสดงรูปประธานเพื่อให้สอดคล้องกับกฎทางไวยากรณ์ อีกนัยหนึ่งก็คือไม่ได้จำเป็นต้องใช้ประธานที่ไม่มี ความหมายมาทำให้ประโยคถูกต้องสมบูรณ์เนื่องจากไวยากรณ์ไม่ได้บังคับอยู่แล้วด้วยสถานะการมีอยู่ของประธานหุ่นจึงยังเป็นสิ่งที่ดูแปลกแยกจากคุณสมบัติการเป็นภาษาคำโดดและภาษาเน้นหัวเรื่องของภาษาไทย

2.5 ประธานหุ่น และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในภาษาไทย

ประธานหุ่น (dummy subject) (El Kassas, 2011; Seppänen, 2002; Wilson, 1994) มีชื่อเรียกหลากหลายแตกต่างกันไปแล้วแต่งานวิจัย ชื่อที่มักปรากฏให้เห็นบ่อย ๆ เช่น ประธานว่าง (empty subject) (Larson, 2010; Sakamoto & Walenski, 1998) ประธานไร้ค่า (null subject) (Jaeggli & Safir, 2012; Montrul & Louro, 2006) ประธานไวยากรณ์ (grammatical subject) (Fujii, 2011; Herman, 1987) ประธานเสริมความ (expletive subject) (Haider, 2019; Mikkelsen, Abraham, & Zwart, 2002; Zimmermann, 2014) ประธานส่วนเกิน (pleonastic subject) (Gundel et al., 2005; Siewierska, 2008b) หรือประธานไม่อ้างอิง (non-referential subject) (Bergsma, Lin, & Goebel, 2008; Haider, 2019; Kinn, 2016; Larsson, 2014) เป็นต้น

ประธานหุ่น รวมถึงชื่ออื่น ๆ ที่ยกไปข้างต้นนั้น ไม่ว่าจะเลือกใช้ชื่อใดก็ล้วนมีนิยามศัพท์เหมือนกัน กล่าวคือ คำสรรพนามที่ได้สูญเสียความหมายเชิงการอ้างอิงไป คงเหลือไว้เพียงรูป (form) ของคำสรรพนาม แต่ไม่ได้ทำหน้าที่อ้างอิงรูปอ้างอิงนำหรือสิ่งอ้างอิงใด หน้าที่หลักที่พบได้บ่อยมากที่สุดคือการเติมเต็มความจำเป็นเชิงไวยากรณ์ในตำแหน่งประธานของประโยค (Quirk, 2010) หรือก็คือการทำหน้าที่ประธานให้กับประโยคเพื่อให้ประโยคถูกต้องตามหลักไวยากรณ์แต่ไม่ได้มีความหมายบ่งชี้หรืออ้างอิงสิ่งใด

อย่างไรก็ตาม Asher (2012) กล่าวว่าประธานหุ่นในบางบริบทยังคงมีความหมายเชิงการอ้างอิงอยู่ ไม่ได้สูญเสียไปหมดสิ้นเสียทีเดียว หากแต่เปลี่ยนมาเป็นการอ้างอิงเหตุการณ์ (event reference) ไม่ใช่การอ้างอิงสิ่งใด (entity) ที่แสดงผ่านรูปอ้างอิงหน่วยนามตามปกติ การอ้างอิงเหตุการณ์จะไม่ถูกกล่าวถึงแบบตรงไปตรงมา แต่สามารถใช้นิยามสรรพนามหรือประธานหุ่นแทนเพื่ออ้างอิงเหตุการณ์ได้ ดังนั้นในมุมมองของเขาประธานหุ่นในบางบริบทสามารถแสดงความหมายเชิงการอ้างอิงเชิงนามธรรม (abstract anaphora) ได้

Indrambarya (2011) ได้ศึกษาและวิเคราะห์แยกให้สรรพนาม *มัน* ที่ใช้แบบไม่อ้างอิง (non-referential) เป็นคนละประเภทกับการใช้แบบอ้างอิง (referential) เนื่องจากการใช้แบบไม่อ้างอิงจะปรากฏร่วมกับกริยาบุรุษ (impersonal verbs) เท่านั้น โดยนิยามกริยาบุรุษไว้ว่าเป็นคำกริยาที่ไม่ต้องการประธานที่มีความหมายเชิงการอ้างอิง (referential subject) ซึ่งสามารถแบ่งย่อยลงไปได้เป็น 2 ประเภท คือ คำกริยาบุรุษแท้ (true-impersonal verb) และคำกริยาบุรุษเทียม (pseudo-impersonal verb)

คำกริยาบุรุษแท้ถูกนิยามว่าเป็นคำกริยาที่ไม่ต้องการประธานเผยแพร่ (overt subject) ในขณะที่คำกริยาบุรุษเทียมจะต้องการประธานที่ไม่มีความหมายเชิงการอ้างถึงแบบเผยแพร่ (overt non-referential subject) (Indrambarya, 1994) นั่นคือ ประธานเสริมความ (expletive subject) ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับประธานเสริมความ 'it' ในภาษาอังกฤษ เช่นในตัวอย่างประโยค *It rained a lot yesterday*. สรรพนาม *it* ในประโยคนี้ไม่ได้อ้างถึงสิ่งใด เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นประธานเสริมความ เพื่อให้ประโยคถูกต้องตามข้อบังคับทางไวยากรณ์เท่านั้น

Indrambarya (1994) ได้วิเคราะห์ให้คำกริยา *เกิด มี และ ปรากฏ* เป็นคำกริยาบุรุษแท้ที่แสดงการมีอยู่ในภาษาไทย นอกจากนี้ยังรวมถึงคำกริยาที่มีความหมายแสดงระดับของความเป็นไปได้ การเข้าถึง เวลา และอุณหภูมิ (verbs indicating degree of possibility, accessibility, time, temperature) ไปด้วย คำสรรพนาม *มัน* สามารถปรากฏร่วมกับคำกริยาเหล่านี้ได้ในภาษาที่ไม่เป็นทางการและภาษาพูด (informal and colloquial usage) แต่ไม่เป็นที่ยอมรับในการใช้แบบภาษาทางการ (formal usage)

ตัวอย่างของคำกริยาประเภทต่าง ๆ สามารถยกตัวอย่างได้ดังนี้ ตัวอย่างคำกริยาแสดงการมีอยู่ เช่น **มันเกิดแผ่นดินไหวที่ญี่ปุ่น* ตัวอย่างคำกริยาแสดงระดับของความเป็นไปได้ เช่น (*มัน*) *เหลือเชื่อว่าสัตว์เล็ก ๆ จะมีพิษร้ายแรง* ตัวอย่างคำกริยาแสดงการเข้าถึง เช่น (*มัน*) *ไม่ยากที่จะลี้ภัยใครสักคน* ตัวอย่างคำกริยาแสดงเวลา เช่น *กว่าจะถึงบ้าน(มัน)จะดีก็มาก* และตัวอย่างคำกริยาแสดงอุณหภูมิ เช่น *วันนี้ทำไม(มัน)ร้อนจัง*

Indrambarya (2011) นิยามให้คำกริยาบุรุษเทียมต้องการประธานที่ไม่มีความหมายเชิงการอ้างถึงเผยแพร่ นั่นก็คือคำสรรพนาม *มัน* คำกริยาบุรุษเทียมมักจะเป็นคำกริยาที่แสดงสภาวะจิตใจ (psychological state) มากกว่าที่จะเป็นคำกริยาที่แสดงอาการหรือการกระทำ (action verb) การใช้คำสรรพนาม *มัน* กับคำกริยาในกลุ่มนี้จะแสดงความรู้สึกถ้อยห่าง (alienation) ของผู้พูดออกจากเหตุการณ์ การกระทำหรือกิจกรรมที่ไม่พึงปรารถนา ตัวอย่างคำกริยาแสดงความรู้สึก (verbs of feeling) เช่น *มัน/ฉัน* ปวดนอนหงายไม่ได้ และตัวอย่างคำกริยาแสดงสภาวะจิตใจ เช่น *มัน/ฉัน* หิว

นอกจากเรื่องการปรากฏร่วมของคำสรรพนาม *มัน* กับคำกริยาประเภทต่าง ๆ แล้ว Indrambarya (2012) ยังศึกษาคำสรรพนาม *มัน* เพื่อพิจารณาระดับของความแจ่มชัดในการปรากฏ (explicitness) ของสิ่งอ้างถึงเพื่อพิจารณาความสามารถในการประมวลผลและทำความเข้าใจสิ่งอ้าง

ถึง (referent) ของสรรพนาม *มัน* ในแต่ละบริบทว่าสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายมากน้อยเพียงใด

เมื่อพิจารณาความแจ่มชัดในการปรากฏ พบว่าประธานว่างเปล่ามีความแจ่มชัดน้อยกว่าประธานเผยแพร่ (overt subject) เนื่องจากประธานว่างเปล่ามีความคลุมเครือของสิ่งอ้างอิงสูงมากกว่า ทำให้ผู้รับสารต้องอาศัยการคิด วิเคราะห์ และการตีความ ซึ่งข้อค้นพบนี้ก็ค่อนข้างตรงไปตรงมา เนื่องจากการปรากฏรูปภาษาซึ่งเป็นรูปอ้างอิงนำนั้นย่อมทำให้การตีความสิ่งอ้างอิงง่ายกว่าเพราะมีความชัดเจนจากหลักฐานรูปภาษามากกว่า

ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ความแจ่มชัดของการตีความสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในงานวิจัยนี้จึงล้าไปกับนิยามที่ตั้งไว้ เนื่องจากผู้วิจัยได้นิยามให้ประธานอบุรุษ (impersonal subject) หรือประธานไม่อ้างอิง (non-referential subject) ว่าเป็นประธานที่ไม่แสดงความหมายเชิงการอ้างอิงใด ๆ อยู่แล้ว ทำหน้าที่เป็นเพียงประธานว่างเปล่า (null subject) เพื่อเติมเต็มบทบาททางไวยากรณ์เท่านั้น หรือหากยังแสดงความหมายเชิงการอ้างอิงอยู่บ้าง สิ่งอ้างอิงก็จะเป็นสิ่งที่ไม่ชี้เฉพาะเจาะจง (unspecified) ด้วยเหตุนี้ก็ย่อมมีความแจ่มชัดของสิ่งอ้างอิงก็ย่อมต้องน้อยกว่าประธานที่เผยแพร่อย่างแน่นอน

อย่างไรก็ตาม นววรรณ พันธุมธา (2539) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้สรรพนาม *มัน* ivo อย่างน่าสนใจ นววรรณแสดงทรรศนะว่ามีการใช้ *มัน* ขึ้นต้นประโยคเพิ่มมากขึ้นในภาษาไทยสมัยใหม่ ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับคำว่า *it* ในภาษาอังกฤษ เช่น *มันเป็นเวลาบ่ายเมื่อเรามาถึงอยุธยา* จัดว่าเป็นประโยคเลียนแบบภาษาอังกฤษ นอกจากนี้แล้วนวนวรรณยังตั้งข้อสังเกตว่า นอกจากประโยคที่ใช้ *มัน* ขึ้นต้นจะเป็นการเลียนแบบภาษาอังกฤษแล้ว ในบางประโยคกลับมีความหมายได้ด้วย

“เล่นมาหลายโหลแล้ว คิดว่าชอบโรงละครไหนมากที่สุด”

“มันจะไม่ค่อยคิดถึงเป็นโรง มันคิดเป็นที่งานมากกว่า แล้วมันก็ไม่สบายใจสักโรง เพราะมันก็เป็นกังวล ไม่ว่าจะ เป็นโรงเล็กอย่างมณฑลเชียรมันก็จะตื่นเต้น จะต้องออกกำลังกาย จะต้องซ้อม มีการอุ่นเครื่อง จะเป็นประสาทเอา วันนี้คนโน้นมาดู คนนี้มาดู ก็จะสติเสีย แล้วทุกโรงทุกเรื่องก็จะมีปัญหาให้ตื่นเต้น แต่มันก็ดี ถ้าชีวิตไม่มีปัญหามันก็กร่อย ก็เลยทำให้ชอบการแสดงบนเวที เพราะทุกวันมันจะตื่นเต้น”

(นววรรณ พันธุมธา, 2539)

นววรรณให้ข้อคิดเห็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่า สรรพนาม *มัน* ในตัวประโยค เช่น *มันจะไม่ค่อยคิดถึงเป็นโรง มันคิดเป็นทีมงานมากกว่า* เป็นต้น ผู้ทำกริยาในประโยคเหล่านี้คือ *ผู้พูด* แต่ผู้พูดมิได้ใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 แทนตัวเอง กลับใช้คำว่า *มัน* ซึ่งเป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 ขึ้นต้นประโยคแทน ถ้าจะตัดคำว่า *มัน* ทิ้งไปก็ยังคงความหมายเดิม เพราะคำว่า *มัน* มิได้ต้องการสื่อความหมายอย่างใดเป็นพิเศษ แต่เป็นลักษณะ “ตัดมันตัดได้ แต่มันติดปาก” สำหรับผู้ใช้ภาษาไปแล้ว (นววรรณ พันธุ์เมธา, 2539)

2.6 การเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์

การเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ว่ามีกลไกและกระบวนการที่เกี่ยวข้องอยู่หลายกระบวนการ การเปลี่ยนแปลงทั้งสองอย่างมักมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันไม่มากนักน้อยแล้วแต่กรณี โดยส่วนใหญ่แล้วเมื่อน้ำที่ทางไวยากรณ์เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ความหมายก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย หรืออาจจะเป็นกรณีแบบตรงกันข้ามก็ได้เช่นกัน

2.6.1 การเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์

ปัจจุบันการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ (syntactic change) ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายมากกว่าในอดีต มีนักภาษาศาสตร์ที่ให้ความสนใจการวิจัยทางด้านนี้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แม้ว่าจะเป็ยวิธีวิจัยอาจยังไม่แข็งแรงและมีความชัดเจนเทียบเท่าการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเสียง (sound change) ก็ตาม ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าการศึกษการเปลี่ยนแปลงในภาษานั้น ระดับของโครงสร้างถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการใช้ภาษา (Ringe & Eska, 2013) การเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์มีกลไก (mechanism) ที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประเด็น นั่นคือ การวิเคราะห์ใหม่ การขยายขอบเขต และการยืม (L. Campbell, 2013; Crowley & Bower, 2010) แต่ละกลไกมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

2.6.1.1 การวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis)

การวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างลึก (underlying structure) ของหน่วยสร้างทางวากยสัมพันธ์ (syntactic construction) โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปผิว (surface manifestation) กล่าวคือ รูปภาษาที่ปรากฏให้เห็นยังมีลักษณะคงเดิมทุกประการ แต่การจัดเรียงองค์ประกอบระหว่างหน่วยภาษาเปลี่ยนไป

โครงสร้างลึกประกอบด้วยลักษณะทางโครงสร้าง 4 ประเภท ได้แก่ หน่วยประชิดและโครงสร้างลำดับชั้น ประเภททางไวยากรณ์ ความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ และความเกาะแน่น แต่ละประเภทมีรายละเอียดและตัวอย่างประกอบโดยสังเขปดังนี้

1) หน่วยประชิดและโครงสร้างลำดับชั้น (constituency and hierarchical structure)

ตัวอย่างของการวิเคราะห์ใหม่ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของทั้งหน่วยประชิดและโครงสร้างลำดับชั้น คือ หน่วยสร้างตัวบ่งชี้ส่วนเติมเต็ม *for + to* ในภาษาอังกฤษ หน่วยสร้างนี้เกิดจากการวิเคราะห์ใหม่ของหน่วยสร้างบุพบทวลี *for + นามวลี* ซึ่งเดิมเป็นส่วนหนึ่งของอนุภาคหลัก (main clause) และไม่มีเกี่ยวข้องใด ๆ กับหน่วยสร้างตัวบ่งชี้ส่วนเติมเต็ม ดังแสดงในตัวอย่าง (6)

(6) [It is bet for me] [to sleen my self than ben defouled thus] (from Chaucer)

'It is better for me to slay myself than to be violated thus'

(L. Campbell, 2013)

ในประโยคข้างต้น แม้ว่า *me* จะเป็นส่วนหนึ่งของบุพบทวลี *for me* แต่ก็ยังมีความหมายอ้างอิงร่วม (co-referential) ไปถึงประธานตามตรรกะ (logical subject) ของคำกริยาไม่ผันรูป *to sleen* 'to slay' (ซึ่งในที่นี้ต้องตีความว่า *I* เป็นประธาน) ต่อมา *for + นามวลี + กริยาไม่ผันรูป* ถูกวิเคราะห์ใหม่ให้กลายเป็นหน่วยประชิด (constituent) ดังแสดงในตัวอย่าง (7) โดยหน่วยประชิดที่เกิดขึ้นมีสถานะภาพเป็นหนึ่งหน่วยและสามารถย้ายตำแหน่งขึ้นมาวางต้นประโยคได้

(7) [For me to slay myself] [would be better than to be violated thus]

2) ประเภททางไวยากรณ์ (grammatical categories)

ตัวอย่างของการวิเคราะห์ใหม่ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับประเภททางไวยากรณ์ เป็นสิ่งที่พบได้โดยทั่วไป การกลายเป็นรูปไวยากรณ์ (grammaticalization) ส่วนใหญ่สามารถจัดเข้าประเภทนี้ได้แทบทั้งสิ้น ยกตัวอย่างเช่น ภาษาทวี (Twi) ซึ่งเป็นภาษากลุ่มแอฟริกัน (African language) เกิดการวิเคราะห์ใหม่ของคำกริยา *wo* 'to be at' เป็นคำบุพบท *wo* 'at' (Millar & Trask, 2015)

4) ความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ (grammatical relations)

ตัวอย่างการวิเคราะห์ใหม่ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ คือ ประโยคกรรมวาจกในภาษาอังกฤษสมัยใหม่ (Modern English) ดังแสดงในตัวอย่าง (8)

(8) The king was offered a seat.

จากตัวอย่างข้างต้น *the king* จะถูกวิเคราะห์ว่าอยู่ในการก (nominative case) แต่ในภาษาอังกฤษสมัยโบราณ (Old English) ประโยคนี้จะไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ คำว่า *king* จะพูดว่า *cyning-e 'king-DAT.SG'* (และปรากฏร่วมกับคำชี้เฉพาะ *pæ-m 'the-DAT.SGS'*) จากรูปการกรรมรอง (dative form) นี้เอง ประโยคจะแปลความหมายแบบตรงไปตรงมาได้ว่า '*to the King was offered a seat*' ลักษณะดังกล่าวนี้ยังปรากฏให้เห็นอยู่ในภาษาเยอรมันสมัยใหม่ (Modern German) ดังตัวอย่าง (9)

(9) Dem	Könige	wurde ein	Sitz	angeboten	
DET.DAT	king.DAT	was	a.NOM	seat.NOM	offered

'The king was offered a seat.'

(L. Campbell, 2013)

ทั้งนี้ เนื่องจากภาษาอังกฤษสูญเสียสระท้ายบางเสียงไป จึงทำให้รูปการกรรมรองและรูปการกประธานไม่มีความแตกต่างกันอีกต่อไป (*cyning-e > kinge > king*) ดังนั้นตัวอย่างประโยคในภาษาอังกฤษสมัยใหม่ที่ยกไปข้างต้น *king* จึงถูกวิเคราะห์ใหม่ให้เป็นประธานของประโยคและอยู่ในรูปการกประธาน จึงสรุปได้ว่าความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ของคำนามในประโยคกรรมวาจกดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปก็เนื่องมาจากการวิเคราะห์ใหม่นั้นเอง

5) ความเกาะแน่น (cohesion)

ความเกาะแน่นนิยามให้มีความหมายถึงระดับของความยึดเกี่ยวกัน (degree of attachment) ขององค์ประกอบหนึ่ง ๆ ที่มีต่อองค์ประกอบอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นคำอิสระ (fully independent word) รูปติด (clitic) หน่วยคำเติม (affix) หรือส่วนที่แบ่งแยกไม่ได้ของหน่วยที่ใหญ่กว่า (unanalysable part of a larger unit) ในหลาย ๆ การเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบซึ่งเดิมเคย

เป็นคำอิสระจะกลายเป็นรูปติด แล้วต่อมาก็กลายเป็นหน่วยคำเต็ม และหลายครั้งปลายทางก็จะกลายเป็นส่วนที่แบ่งแยกไม่ได้ของคำอื่น

ตัวอย่างการวิเคราะห์ใหม่ที่ส่งผลต่อความเกาะแน่น เช่น ภาษานาวาเทิล (Nahuatl) ถิ่นต่าง ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงในหน่วยสร้างที่ใช้กับคำกริยา *nemi* 'to live, to walk' โดยคำกริยาดังกล่าว สูญเสียสถานภาพความเป็นคำอิสระไป กรณีนี้เป็นตัวอย่างที่ดีที่แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับการเกาะแน่นโดยตรง สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงพอสังเขปได้ดังนี้

เดิม *nemi* เป็นคำกริยาที่มีความหมายว่า 'to live, to walk (around)' ในภาษานาวาเทิล ถิ่นเทเทลซิงโก (Tetelcingo Nahuatl) ภาษานาวาเทิลถิ่นมิโซากัน (Michoacan Nahuatl) และภาษานาวาเทิลถิ่นปูเอบลาลาเหนือ (North Puebla Nahuatl) หน่วยสร้างดังกล่าวได้มีพัฒนาการโดยที่คำกริยา *nemi* สูญเสียสถานภาพความเป็นคำอิสระไป และกลายเป็นรูปติดคำกริยา (verb clitic) มีความหมายว่า 'to go around doing, to be currently engaged in doing' ดังตัวอย่างจากภาษานาวาเทิลถิ่นปูเอบลาลาเหนือ (North Puebla Nahuatl) ที่แสดงใน (10)

(10) *coka-ti-nemi*

3SG.cry-CONN-AMB

'He/she goes about crying'

(L. Campbell, 2013)

ภาษานาวาเทิลถิ่นฮวาสเตกา (Huasteca Nahuatl) มีพัฒนาเพิ่มเติมขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งโดยเกิดการวิเคราะห์ใหม่ให้ *nemi* เป็นคำบ่งชี้การกระทำที่เป็นปกตินิสัย (habitual marker) และย้ายไปอยู่ในตำแหน่งก่อนรากคำกริยา (verb root) ซึ่งถูกกำกับโดยหน่วยคำแสดงทิศทาง (directional morphemes) ดังตัวอย่างในประโยค (11)

(11) *ki-nen-palewiya*

3SG.FEM.DO-HAB-help.PRES.3SG.FEM.SBJ

'she helps her continually'

(L. Campbell, 2013)

-*nen*- ที่ปรากฏในตัวอย่างเป็นประโยชน์นี้เป็นรูปย่อหน่วยคำของ *nemi* ซึ่งจะเกิดขึ้นในบางสิ่งแวดล้อม เช่น *nen(-ki)* 'he/she lived/walked' จากตัวอย่างนี้ จึงเห็นได้ชัดว่าคำกริยา *nemi* ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการวิเคราะห์ใหม่โดยการสูญเสียสถานภาพความเป็นคำอิสระไป ซึ่งชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของระดับความเกาะแน่นที่เปลี่ยนไปอย่างชัดเจน

รูปผิวมีความหมายครอบคลุมการแสดงรูปทางหน่วยคำ (morphological marking) เช่น การกหน่วยคำ (morphological case) การแสดงความสอดคล้อง (agreement) เพศ (gender) เป็นต้น และการเรียงลำดับคำ (word order) สัจพจน์สำคัญของการวิเคราะห์ใหม่คือ เป็นไปได้ที่จะเกิดการวิเคราะห์หรือตีความหน่วยสร้างหนึ่ง ๆ ใหม่มากกว่าหนึ่งครั้งขึ้นไป ตัวอย่างเช่นการเปลี่ยนแปลงในภาษาฟินนิช (Finnish) ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

ภาษาฟินนิชมีคำบุพบทเกิดใหม่จากการวิเคราะห์ใหม่ ซึ่งเดิมมาจากรากคำของคำนาม (noun root) กับการกบอกสถานที่ (locative case) ดังแสดงในประโยค (12) และ (13)

(12) *miehe-n rinna-lla*

man-GEN chest-ADESS ('ADESSIVE' is a locative case)

'on the man's chest' (Original)

(13) *miehe-n rinna-lla*

man-GEN POST.ADESS

'beside the man' (Reanalysed)

(Lehmann, 2013)

ในกรณีนี้ ประโยคแรกไม่มีความกำกวมใด ๆ เขียนถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาฟินนิช โดยสมบูรณ์ แต่ต่อมาถูกตีความว่ามีการวิเคราะห์ความหมายได้มากกว่าหนึ่งแบบ กล่าวคือ เป็นคำนามที่อยู่ในการกสถานที่ดังเช่นในประโยคแรกและเป็นคำปัจฉิมบท (postposition) ดังเช่นในประโยคหลัง จะสังเกตว่าทั้งสองประโยคมีลักษณะเหมือนกัน ยกเว้นเรื่องการวิเคราะห์โครงสร้างภายใน (internal analysis) กล่าวคือ แม้ว่าจะเกิดการวิเคราะห์ใหม่ขึ้นเพื่อทำให้เกิดความหมายในประโยคหลัง แต่รูปผิวไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ จึงกล่าวสรุปได้ว่า ประโยคทั้งสองประโยคนี้มีรูปเหมือนกัน (identical in form) ทุกประการ แต่มีความแตกต่างกันที่โครงสร้างภายใน (internal

structure) ซึ่งเป็นไปตามนิยามของการวิเคราะห์ใหม่ที่ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างลึก ของหน่วยสร้างทางวากยสัมพันธ์โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปผิวแต่อย่างใด

2.6.1.2 การขยายขอบเขต (extension)

การขยายความหมายทำให้รูปผิวเปลี่ยนแปลงไป แต่ไม่ได้ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างลึกแบบฉับพลันทันที (immediate modification of underlying structure) ดังตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงจากสรรพนามสะท้อน (reflexive) ไปเป็นกรรมวาจก (passive) ในภาษาสเปน

ตัวอย่างต่อไปนี้แสดงให้เห็นการวิเคราะห์ใหม่และการขยายความหมายซึ่งมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสรรพนามสะท้อนในภาษาสเปน ภาษาสเปนโบราณ (Old Spanish) มีเฉพาะคำสรรพนามสะท้อน (reflexive) ดังตัวอย่างประโยคข้างล่างนี้ โดยไม่ได้ทำหน้าที่อื่นใดนอกเหนือจากการใช้คำสรรพนามสะท้อนในภาษาสเปนในปัจจุบัน

(14)	<i>Yo</i>	<i>no vestí</i>	<i>a</i>	<i>Juanito; Juanito</i>	<i>se</i>	<i>vistió</i>
	1.SG	no dress.PAST	OM	Johnny; Johnny	REFL	dress.PAST
	'I didn't dress Johnny; Johnny dressed <i>himself</i> '					

(Lehmann, 2013)

การวิเคราะห์ใหม่ของคำสรรพนามสะท้อนเกิดขึ้นโดยที่ *se* ถูกตีความว่าแสดงความหมายกรรมวาจกได้ ในขั้นแรกของการเปลี่ยนแปลงสรรพนามกริยาบางตัวที่เกิดกับ *se* ละประธานที่หมายถึงคนออกไป จึงเปิดโอกาสให้มีการตีความได้หลายแบบขึ้น กล่าวคือ เป็นสรรพนามสะท้อนที่บ่งชี้ถึงการกระทำโดยตั้งใจหรือได้รับการยินยอม (reflexive of volitional/consentive action) หรือเป็นความหมายเชิงกรรมวาจก (passive) ก็ได้ ดังตัวอย่างใน (15) และ (16)

(15)	<i>El</i>	<i>rico</i>	<i>se</i>	<i>entierra</i>	<i>en</i>	<i>la</i>	<i>iglesia.</i>
	DET.MASC	rich	REFL	bury.PP	in	DET.FEM	church

'The rich person has himself interred/buried in the church'

(volitional reflexive)

(literally: 'the rich person inters himself in the church')

'The rich person gets buried/is buried in the church' (passive)

(Lehmann, 2013)

(16) *Cum esto se vencen moros del campo.*

with this *RELF* conquer.3PL.PRES Moors EP.DET.MASC countryside

'Therefore Moors of the countryside give themselves up for conquered'

(consentive)

(literally: 'with this Moors of the countryside conquer themselves')

'Therefore Moors of the countryside get conquered/are conquered' (passive)

(Lehmann, 2013)

ในทั้งสองประโยค เป็นไปได้ที่จะเกิดการตีความแตกต่างกัน กล่าวคือ อาจจะตีความว่าเป็น
สรรพนามสะท้อน (reflexive) หรือกรรมาจก (passive) รูปพหูซึ่งถูกวิเคราะห์ใหม่และตีความให้เป็น
กรรมาจกไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด อีกทั้งหน่วยสร้างสรรพนามสะท้อน (reflexive
construction) ที่มีใช้มาแต่เดิมก็ยังคงถูกต้องตามกฎไวยากรณ์ของภาษาสเปน

ในชั้นถัดมา การตีความให้เป็นกรรมาจกของสรรพนามสะท้อน *se* เกิดการขยาย
ความหมายโดยไม่ได้ใช้เฉพาะกับประธานที่หมายถึงคนอย่างเดียวยังอีกต่อไป แต่ยังรวมถึงประธานที่เป็น
สิ่งไม่มีชีวิตด้วย ในชั้นนี้เองที่ความหมายของสรรพนามสะท้อนได้สูญหายไปอย่างสิ้นเชิง ดังตัวอย่าง
(17) และ (18)

(17) *Los vino-s que en esta ciudad se vende-n*

the wine-PL that in this city *RELF* sell-PRES.3RD

'The wines that are sold in this city ... '

(Lehmann, 2013)

(18) *Cautivaron-se quasi dos mil persona-s*

Capture.3SG.PRES-*RELF* almost two thousand person-PL

'Almost two thousand persons were captured'

(Lehmann, 2013)

ทั้งสองประโยคนี้แสดงความหมายของประโยคกรรมวาจกชัดเจน ไม่สามารถตีความให้เป็นสรรพนามสะท้อนได้อีกต่อไป กล่าวคือ เมื่อพิจารณาประโยคแรกจะพบว่า *ไวน์* ไม่สามารถกระทำอาการ *ขายตัวเอง* ได้ และในทำนองเดียวกันกับประโยคหลัง *คนสองพันคน* ก็ไม่สามารถกระทำอาการ *จับกุมตัวเอง* ได้เช่นเดียวกัน

2.6.1.3 การยืม (borrowing)

ในขณะที่การวิเคราะห์ใหม่และการขยายขอบเขตเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกัน และเป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นเองในตัวภาษาซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยภายใน การยืมกลับเป็นกระบวนการที่ไม่มีความต่อเนื่องกับกระบวนการทั้งสองข้างต้น อีกทั้งยังนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกอีกด้วย ถึงแม้ว่าผลลัพธ์ปลายทางจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ได้เหมือนกัน แต่การยืมนั้นต้องแยกพิจารณาออกไปต่างหาก

ด้วยเหตุนี้ นักภาษาศาสตร์เชิงประวัติหลายคนไม่จัดให้การยืมภาษาเป็นกลไกการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ หากแต่จัดเป็นปัจจัยส่งเสริม (motivation) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ขึ้นมากกว่า เนื่องจากเมื่อเกิดการยืมภาษาขึ้น วิถีปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ภาษาของคนในสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป จนสุดท้ายทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างได้ (Ringe & Eska, 2013; Traugott, 2017)

L. Campbell (2013) เชื่อว่าการยืมทางวากยสัมพันธ์ (syntactic borrowing) เกิดขึ้นบ่อยและมีความสำคัญ แม้จะมีบางคนแสดงทัศนะว่าสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายได้ในไวยากรณ์ของภาษาเป็นเพราะเป็นลักษณะได้รับมาจากการยืมจากภาษาอื่น อย่างไรก็ตาม หลายคนพยายามพิสูจน์บทบาทของการยืมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถอธิบายได้โดยสมเหตุสมผล (Winford, 2003)

ตัวอย่างการยืมทางวากยสัมพันธ์แบบตรงไปตรงมา เช่น การยืมหน่วยสร้างการเปรียบเทียบขึ้นกว่า (comparative construction) *mas...ke* จากภาษาสเปนของภาษาปิปิล (Pipil) ซึ่งเป็นภาษาในกลุ่มยูโต-แอซเท็ก (Uto-Aztecan language) ที่พูดกันในประเทศเอลซัลวาดอร์ ตัวอย่างประโยคแสดงได้ดัง (19)

(19) *ne siwa:t mas galá:na ke taha*

the woman more pretty than you

'That woman is prettier than you are'

(L. Campbell, 2013)

เมื่อเปรียบเทียบกับประโยคคู่เทียบในภาษาสเปน

(20) *esa mujer es más linda que tú (/mas ... ke/)*

'That woman is prettier than you are'

(L. Campbell, 2013)

ภาษาบิปีลเองมีรูปภาพแสดงการเปรียบเทียบจำนวนมากก่อนการสัมผัสกับภาษาสเปน แต่รูปภาพเหล่านั้นถูกทิ้งไป และแทนที่ด้วยหน่วยสร้างการเปรียบเทียบขั้นกว่าที่ยืมเข้ามาทีหลัง

2.6.2 การเปลี่ยนแปลงทางอรรถศาสตร์

แนวทางในการศึกษาอรรถศาสตร์นั้นมีอยู่จำนวนมาก แต่ละแนวการศึกษาเองนั้นก็มีความร่วมกันน้อย จึงทำให้ภาพรวมของการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางความหมายที่ทำกันมาในอดีตไม่ชัดเจนมากนัก แนวทางการศึกษาการเปลี่ยนความหมายแบบดั้งเดิมให้ความสำคัญกับผลของการเปลี่ยนแปลงและการจัดประเภทการเปลี่ยนแปลงที่ การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาหน่วยศัพท์จากหมวดคำนามและคำคุณศัพท์ซึ่งปราศจากบริบท กล่าวคือ การพิจารณาความหมายประจำคำเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ไม่สนใจความหมายที่แสดงในบริบทการใช้จริง (Traugott, 2017)

2.6.2.1 การจัดจำแนกประเภทการเปลี่ยนแปลงความหมาย

ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 งานวิจัยส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดจำแนกประเภทการเปลี่ยนแปลงความหมายจะเป็นการศึกษาความหมายของคำเพียงคำเดียวโดยไม่ได้พิจารณาบริบทการใช้ร่วมด้วย จนถึงทุกวันนี้การจัดจำแนกประเภทการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบนี้ก็ยังคงยึดถือเป็นพื้นฐานในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของหนังสือที่เขียนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภาษาเล่มต่าง ๆ แต่มีความพยายามในการให้คำจำกัดความที่รัดกุมมากขึ้น และลดจำนวนประเภทที่มีการซ้อนเหลื่อมกันออกไป การจัดประเภทตามแนวทางนี้ปัจจุบันเรียกว่า การเปลี่ยนแปลงความหมาย

ตามแนวแบบลักษณ์ดั้งเดิม (traditional typology of semantic changes) (L. Campbell, 2013; Hock & Joseph, 2019)

Traugott (2017) จัดจำแนกประเภทการเปลี่ยนแปลงความหมายเหล่านี้ออกเป็นประเภทใหญ่ 6 ประเภท กล่าวคือ

1. การเปลี่ยนแปลงความหมายโดยอุปลักษณ์ (metaphorization) หมายถึง การทำความเข้าใจสิ่งหนึ่งผ่านการเปรียบเทียบความเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น การใช้คำว่า *tissue* ‘ผ้าทอ’ สำหรับการเรียก ‘การรวมตัวกันของเซลล์จำนวนมากภายในสัตว์และพืช’ ในภาษาอังกฤษ
2. การเปลี่ยนแปลงความหมายโดยอุปนัย (metonymization) หมายถึง การทำความเข้าใจสิ่งหนึ่งผ่านสิ่งที่มีความสัมพันธ์หรือความใกล้ชิดกัน ยกตัวอย่างเช่น การใช้คำว่า *board* ‘โต๊ะ’ สำหรับการเรียก ‘คนที่นั่งล้อมวงกันรอบโต๊ะ, คณะกรรมการ’
3. ความหมายเลวลง (pejoration) หมายถึง คำเปลี่ยนไปมีความหมายในเชิงลบจากเดิมที่มีความหมายเป็นกลางหรือมีความหมายเชิงบวก ยกตัวอย่างเช่น ในภาษาอังกฤษเดิมคำว่า *cnafa* ‘เด็กผู้ชาย’ เปลี่ยนไปมีความหมายว่า *knave* ‘ทรชน, คนโกง’
4. ความหมายดีขึ้น (amelioration) หมายถึง คำเปลี่ยนไปมีความหมายในเชิงลบจากเดิมที่มีความหมายเป็นกลางหรือมีความหมายเชิงลบ ยกตัวอย่างเช่น ในภาษาอังกฤษสมัยกลางคำว่า *nice* ‘โง่, ซื่อป้อ’ เปลี่ยนไปมีความหมายว่า ‘ดี, เป็นที่น่าพอใจ’
5. ความหมายแคบลง (narrowing) หมายถึง คำมีความหมายจำกัดและจำเพาะเจาะจงมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ในภาษาอังกฤษสมัยโบราณคำว่า *deor* ‘สัตว์’ เปลี่ยนไปมีความหมายว่า ‘กวาง’ ซึ่งเป็นเพียงสัตว์ประเภทหนึ่ง
6. ความหมายกว้างขึ้น (generalization) หมายถึง คำมีความหมายขยายขอบเขตกว้างขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ในภาษาลาตินกรีกิยาคำว่า *armare* ‘คลุมไหล่, ปิดบริเวณไหล่’ เปลี่ยนไปมีความหมายว่า ‘แขน’ ซึ่งมีความหมายครอบคลุมตั้งแต่ไหล่ลงมาถึงมือ

Hollmann (2018) กล่าวว่า การจัดประเภทของการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในเชิงแบบลักษณ์ดั้งเดิมทำให้มีชื่อเรียกปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางความหมายหลากหลายประเภทก็จริง แต่ทั้งหมดนี้ล้วนแต่ยากต่อการทำนาย (predict) การเปลี่ยนแปลงทางความหมายที่จะเกิดขึ้นทั้งสิ้น เนื่องจากทิศทางการเปลี่ยนแปลงมีมากกว่าหนึ่งทิศทาง โดยปกติแล้วภาษาเป็นกิจกรรมการสื่อสารซึ่ง

จำเป็นต้องอาศัยบริบทอย่างเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะ เป็นบริบทที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการสื่อสารในขณะนั้น บริบทที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือแม้กระทั่งบริบทที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านอุดมการณ์ของผู้คนในสังคม งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความหมายในปัจจุบันจึงไม่ได้มุ่งเน้นที่ผลของการเปลี่ยนแปลงอีกต่อไป หากแต่หันมาให้ความสนใจกับบริบทหรือก็คือปัจจัยทางวัฒนธรรมปฏิบัติซึ่งผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายในบริบทการใช้งานจริง งานวิจัยที่ได้รับความความสนใจมากเน้นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทางปริชาน (cognitive processes) ยกตัวอย่างเช่น การคิดเชิงการเทียบแบบ การรับรู้และการตีความความหมาย เป็นต้น

Traugott (2017) พบว่าจุดเน้นหลักของงานที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาคือการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายประจำคำ (sense) หรือก็คือ มโนทัศน์ที่ผูกโยงกับรูปภาษา ยกตัวอย่างเช่น เดิมในภาษาอังกฤษคำว่า *epic* มีความหมายว่า ‘เกี่ยวข้องกับงานเขียนประเภทมหากาพย์’ เช่น *epic novel* ‘นิยายแนวมหากาพย์’ มีความหมายใหม่ที่ใช้โดยเหล่าวัยรุ่นในสหรัฐอเมริกาว่า ‘ดีมาก, น่าประทับใจ’ เช่น *Your haircut is epic.* ‘ทรงผมคุณเจ๋งไปเลย’ ซึ่งความหมายนี้พบว่าเพิ่งเริ่มใช้กันมาเมื่อต้นทศวรรษ 1980

นักภาษาศาสตร์แยกประเภทการเปลี่ยนแปลงความหมายประจำคำออกจาก การเปลี่ยนแปลงความหมายในคลังคำศัพท์ (change in lexis) ซึ่งมักเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมกระตุ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนอกจากจะทำให้ความหมายของคำเปลี่ยนแล้ว ยังก่อความเปลี่ยนแปลงให้กับแวดวงคำศัพท์ที่คำนั้นใช้อยู่ด้วยไม่ว่าจะผ่านทาง การเพิ่มคำใหม่เข้าไปในระบบ เช่น การยืมคำว่า *domain* เข้าไปใช้ในภาษาอังกฤษ หรือการเลิกใช้คำเก่าที่มีอยู่ในระบบ เช่น การแทนที่คำว่า *wireless* ด้วยคำว่า *radio* ในภาษาอังกฤษ เป็นต้น (Nevalainen, 1999)

มุมมองเกี่ยวกับการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายประจำคำแบ่งออกเป็น 2 มุมมองหลัก ได้แก่ มุมมองการนำคำศัพท์แต่ละคำมากำหนดความหมาย (semasiological perspective) และ มุมมองการนำแวดวงคำศัพท์มากำหนดมโนทัศน์อย่างเป็นระบบ (onomasiological perspective) สำหรับมุมมองแรกนั้น จัดว่าเป็นมุมมองรูปภาษา-หน้าที่ (form to function perspective) จุดสนใจจึงอยู่ที่ความหมายประจำคำของแต่ละคำเปลี่ยนแปลงได้อย่างไรในขณะที่รูปภาษามีได้มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด (อาจเกิดความเปลี่ยนแปลงทางเสียงและหน่วยคำกับวากยสัมพันธ์ได้บ้าง) คำถามสำคัญของมุมมองนี้คือ คำหนึ่งคำมีความหมายอะไรบ้าง แต่ละความหมายสัมพันธ์กันอย่างไร

และแต่ละความหมายเกิดขึ้นได้อย่างไรตามช่วงเวลา que เปลี่ยนไป อีกมุมมองหนึ่งจัดว่าเป็นมุมมองหน้าที่-รูปภาพ (function to form perspective) จุดสนใจจึงอยู่ที่ความสัมพันธ์ของความหมายประจำคำของคำที่ปรากฏอยู่ในวงศ์ศัพท์ (lexical inventory) เดียวกัน (Grondelaers, Speelman, & Geeraerts, 2007)

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายผ่านมุมมองหน้าที่-รูปภาพ (function to form perspective) เป็นจุดตัดร่วมกับงานที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายในคลังศัพท์ หลักการนี้ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการจัดทำพจนานุกรม เช่น A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages (Buck, 2008) ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้ใช้ค้นคำผ่านหัวเรื่อง (topic) ค้นหาคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง (related terms) รวมไปถึงการค้นประวัติคำของแต่ละมโนทัศน์ (lexical history of a concept) โดยปรกติแล้ว การใช้คำจะเกิดการขยายบริบทในการใช้เมื่อเวลาผ่านไปซึ่งนำไปสู่การเกิดคำพหุหมาย (polysemy) หรือกล่าวคือการปรากฏร่วมกันอย่างเป็นระบบของความหมายประจำคำที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

ผู้ใช้ภาษาแต่ละคนไม่ว่าจะเป็นผู้พูดหรือผู้ฟังจะสร้างนวัตกรรมทางภาษาของตัวเองขึ้นเป็นปกติ ผู้พูดสามารถสรรหาและเลือกใช้คำในการสื่อสาร ส่วนผู้ฟังก็สามารถเลือกตีความได้แตกต่างกันไป นวัตกรรมของผู้ใช้ภาษาที่เกิดขึ้นในระดับบุคคลเหล่านี้ล้วนเกิดโดยไม่ตั้งใจ (Keller, 2005) บางครั้งก็เป็นการใช้แค่ชั่วคราว บางครั้งการใช้ก็ได้รับการต่อต้าน สิ่งที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางภาษาได้ก็ต่อเมื่อนวัตกรรมของบุคคลแพร่กระจายไปยังบุคคลอื่นในชุมชนหรือสังคม กล่าวคือ เกิดการใช้เป็นรูปในภาษาอย่างสมบูรณ์ (conventionalization) (Milroy, 1992; Traugott & Trousdale, 2013)

Heine (2002) ได้ศึกษาและสรุปขั้นตอนการเกิดความหมายใหม่ไว้ทั้งหมด 4 ขั้น กล่าวคือ ขั้นที่ 1 เรียกว่า ขั้นเริ่มต้น (initial stage) ในขั้นนี้คำจะยังคงมีความหมายประจำคำซึ่งเป็นความหมายต้นทางเด่นชัด ขั้นที่ 2 เรียกว่า ขั้นบริบทคาบเกี่ยว (bridging context) ในขั้นนี้เริ่มเกิดความหมายปลายทางขึ้น แต่ความหมายต้นทางก็ยังคงเด่นชัดกว่าความหมายปลายทาง ขั้นที่ 3 เรียกว่า ขั้นบริบทสลับเปลี่ยน (switch context) ในขั้นนี้ความหมายปลายทางมีความหมายเด่นชัดกว่าความหมายต้นทาง แต่ความหมายต้นทางก็ยังคงมีอยู่ และขั้นตอนที่ 4 เรียกว่า ขั้นกลายเป็นความหมายประจำคำใหม่ (conventionalization) ในขั้นนี้ความหมายปลายทางจะกลายเป็นความหมายใหม่ประจำคำแทนที่ความหมายต้นทางเดิม

2.6.2.2 ปัจจัยส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงความหมาย

นักภาษาศาสตร์เชิงประวัติส่วนใหญ่แยกความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่งเสริม (motivation) และกลไก (mechanism) ของการเปลี่ยนแปลงภาษา ปัจจัยส่งเสริมเป็นการอธิบายเหตุผลว่า “ทำไม” การเปลี่ยนแปลงภาษาจึงเกิดขึ้น ส่วนกลไกจะมุ่งเน้นการอธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงภาษาเกิดขึ้น “อย่างไร” Traugott (2017) กล่าวว่าปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายก็ไม่ได้ต่างจากปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาษาในด้านอื่น ๆ ซึ่งมักเป็นสิ่งที่ไม่สามารถค้นพบได้แบบตรงไปตรงมาจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งปัจจัยส่งเสริมเหล่านี้อาจจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือไม่ก็ได้ ปัจจัยส่งเสริมที่ว่่านี้แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. การเปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรมเชิงวัฒนธรรม (changes in cultural discourse practices)

ปัจจัยส่งเสริมที่ค้นพบได้มักเกิดจากการบัญญัติกฎหมายผ่านภาษา (linguistic legislation) ยกตัวอย่างเช่นในภาษาอังกฤษเดิมคำกริยา *rape* ‘จับกุมและพาไปโดยใช้กำลัง’ แล้วต่อมามีความหมายว่า ‘ข่มขืน’ ตามที่ตัวบทกฎหมายกำหนด หรือการเลือกใช้คำว่า *queer* ‘คนที่มีรสนิยมทางเพศได้หลากหลาย’ เพื่อแสดงความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันของคนกลุ่มนี้ ตัวอย่างเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าความหมายฝังลึกอยู่ในคุณค่าทางวัฒนธรรม (cultural values) และการเปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรมเชิงวัฒนธรรม (changes in cultural discourse practices) รวมถึงปัจจัยภายนอกอื่น ๆ

Wierzbicka (2006) แสดงให้เห็นว่าไม่เพียงแต่คำเปลี่ยนความหมายเมื่อตัวบทวัฒนธรรม (cultural scripts) เปลี่ยนไป แต่คำยังเปลี่ยนความหมายด้วยตัวมันเองเพื่อสะท้อนหรือเน้นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (cultural change) Wierzbicka (2010) ได้ศึกษาและอธิบายการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า *evidence* ‘ความชัดเจน, ข้อมูลที่เห็นมาด้วยตา’ ไปเป็น ‘มูลเหตุที่ทำให้เชื่อได้’ และกลายเป็น ‘ข้อสนับสนุนสมมติฐาน’ ในที่สุด โดยพบว่าคำนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายในศตวรรษที่ 17 จากการให้คุณค่ากับศรัทธา (faith) เปลี่ยนเป็นให้คุณค่ากับข้อมูลหรือความรู้ (knowledge) จนกลายเป็นความเชื่อมั่นในการแสวงหาหลักฐานเชิงประจักษ์ (certainty to search for empirical evidence) ในที่สุด

2. บทบาทของการอนุมานเชิงวัจนปฏิบัติ (the role of pragmatic inferencing)

หากพูดถึงในแง่ที่เกี่ยวข้องกับภาษาแล้ว ปัจจัยส่งเสริมภายใน (internal motivation) สำหรับการเปลี่ยนแปลงความหมายแล้วจะเกี่ยวข้องกับความหมายไม่ตรงตามตัว (non-literal

meaning) ซึ่งเกิดขึ้นในการผลิตและการรับสาร (production and perception of speech) รวมถึงการต่อรองความหมาย (negotiation of meaning) ระหว่างคู่สนทนา ความหมายไม่ตรงตามตัวเหล่านี้ถูกจัดเป็นความหมายบ่งชี้เป็นนัยทางวัจนปฏิบัติ (pragmatic implicature) (Grice, 1975; Levinson, 2000) โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานว่ามีความแตกต่างกันระหว่างวัจนปฏิบัติศาสตร์ (ความหมายมีขอบเขตนอกเหนือสิ่งที่พูด) และอรรถศาสตร์ (ความหมายตามรูปภาษา)

นักภาษาศาสตร์มักเชื่อกันว่าการเปลี่ยนแปลงภาษาเป็นผลที่เกิดจากการจับกันแบบผิดคู่ (mismatch) ของการรับรู้ระหว่างสิ่งที่พูดและสิ่งที่เข้าใจ กล่าวคือ ผู้ฟังตีความหมายใหม่จากบริบท หรือก็คือกระบวนการตีความหมายใหม่อันเนื่องมาจากบริบท (context-induced reinterpretation) (Heine, Claudi, & Hünemeyer, 1991) จากมุมมองนี้เอง ผู้เรียนภาษาอังกฤษที่ได้ยินวลี *all but* ‘ทั้งหมดยกเว้น’ ในบริบท *All but the sickest children ran the race.* ‘เด็กทุกคนยกเว้นคนที่มีอาการป่วยหนักเข้าร่วมการแข่งขัน’ อาจจะอนุมานได้ว่า ‘เด็กเกือบทุกคน (almost) เข้าร่วมการแข่งขัน’ หากการตีความที่ไม่ถูกต้องเช่นนี้เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ความหมายใหม่ ‘เกือบทั้งหมด’ อย่างเช่นในบริบท *The jaguars have all but disappeared.* ‘เสือจากัวร์ใกล้สูญพันธุ์แล้ว’ ก็จะเกิดขึ้นได้ โดยการรับรู้ (ผิด) [(mis)perception] นี้เอง ก็จะเกิดขึ้นมา (Traugott, 2017)

2.6.2.3 กลไกการเปลี่ยนแปลงความหมาย

กลไกการเปลี่ยนแปลงเป็นสมมติฐานเกี่ยวกับกระบวนการทางสมอง (mental process) ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภาษาที่สังเกตเห็นได้ Traugott (2017) แบ่งประเภทกลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายไว้ 4 กลไก ได้แก่

1. กระบวนการเปลี่ยนความหมายด้วยอุปลักษณ์ (metaphorization)

นักภาษาศาสตร์พยายามแยกความแตกต่างระหว่างการเปลี่ยนแปลงเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical change) และการเปลี่ยนแปลงเชิงนามนัย (metonymic change) Koch (2011) ศึกษาข้อมูลภาษาสมัยเดียวและได้เสนอว่าอุปลักษณ์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคล้ายคลึง (similarity) ในขณะที่นามนัยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความใกล้ชิด (contiguity) และการจัดลำดับชั้นเชิงการจัดระบบ (taxonomic hierarchization)

Anttila (1989) เสนอว่าอุปลักษณ์เกิดขึ้นผ่านการรับรู้ความคล้ายคลึงซึ่งเชื่อมโยงกับการเทียบแบบ (analogy) ความสอดคล้องระหว่างรูปและความหมาย (iconicity) ความสัมพันธ์เชิงกลุ่ม

หรือความสัมพันธ์แนวตั้ง (paradigmaticity) และมุมมองหน้าที่-รูปภาษา (onomasiological perspectives) ส่วนนามนัยเกิดขึ้นผ่านการรับรู้ความเชื่อมโยง (association) และความใกล้ชิด (contiguity) ซึ่งเชื่อมโยงกับกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างรูปภาษากับบริบททางสังคม (indexicality) การสร้างในแนวระนาบ (linear production) และมุมมองรูปภาษา-หน้าที่ (semasiological perspectives) คำอธิบายความแตกต่างและนิยามข้างต้นนี้สอดคล้องกับที่ Peirsman and Geeraerts (2006) เสนอไว้เช่นกัน

Koch (2011) แสดงให้เห็นความแตกต่างของกระบวนการเปลี่ยนความหมายด้วยอุปลักษณ์ และกระบวนการเปลี่ยนความหมายด้วยนามนัยโดยยกตัวอย่างคำว่า *belly* และ *bar* ในภาษาอังกฤษ คำว่า *belly* มาจากภาษาอังกฤษสมัยโบราณ *bælig* ‘ถุง, กระเป๋า’ เขาอธิบายว่า *belly* ‘ท้อง’ ซึ่งมีความสัมพันธ์ร่างกาย-ส่วนประกอบของร่างกาย (body-part) จัดอยู่ในกรอบมโนทัศน์ (conceptual frame) กับคำว่า *bag* ‘ถุง’ ดังนั้นความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจึงเกิดกระบวนการการเปลี่ยนความหมายด้วยอุปลักษณ์ ในทางตรงกันข้าม คำว่า *bar* ‘บาร์, ร้านเหล้า’ มาจากคำว่า *bar* ‘เคาน์เตอร์ซึ่งใช้เสิร์ฟเครื่องดื่มในร้านเหล้า’ ซึ่งจัดอยู่ในกรอบมโนทัศน์เดียวกัน ดังนั้นความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจึงเกิดจากกระบวนการการเปลี่ยนความหมายด้วยนามนัย

Heine et al. (1991) กำหนดลักษณะเฉพาะของกระบวนการเปลี่ยนความหมายด้วยอุปลักษณ์ที่เกิดในกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ (grammaticalization) ว่าต้องอยู่บนพื้นฐานของโครงสร้างการเชื่อมต่อกันทางมโนทัศน์ (structure of conceptual chaining) ซึ่งมีคุณสมบัติความเป็นนามนัยโดยธรรมชาติ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเกิดความหมายที่ซ้อนเหลื่อมกันได้ (overlap in meaning) และกระบวนการต้องเกิดความเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง (structure-changing) ยกตัวอย่างเช่น เมื่อคำบอกส่วนประกอบของร่างกาย (body part term) กลายเป็นรูปไวยากรณ์ คำนั้นจะหยุดหน้าที่การเป็นคำเนื้อหาเชิงค่านาม (nominal contentful item) และใช้เป็นคำปรพท (adposition) แทน ยกตัวอย่างเช่น คำบอกส่วนประกอบของร่างกาย *back* ‘หลัง’ ในภาษาอังกฤษปกติใช้เป็นค่านามได้โดยอิสระแต่เมื่อกลายเป็นตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์เพื่อบอกตำแหน่ง (grammatical marker of location) จะใช้ได้เฉพาะในบุพบทเชิงซ้อนอย่างในวลี *back of the house* ‘หลังบ้าน’

นอกจากนี้แล้ว Heine et al. (1991) ยังกำหนดคุณสมบัติเพิ่มเติมอีกว่า กระบวนการต้องมีพื้นฐานอยู่บนเรื่องของประสบการณ์ เช่น รูปร่าง (body shape) และอากัปกริยาท่าทาง (posture)

ในภาษาจำนวนมาก คำว่า *head* ‘หัว’ เป็นแหล่งที่มา (source) ของความหมายว่า *in front* ‘ข้างหน้า’ อย่างเช่นคำว่า *ahead* ‘เบื้องหน้า, มีทิศทางไปข้างหน้า’ และต้องมีมีลักษณะทิศทางเดียว (unidirectional) กล่าวคือ ความหมายที่เกิดขึ้นมีความเป็นนามมากขึ้น (more abstract) ยกตัวอย่างเช่น มโนทัศน์ *completive* ‘เสร็จสมบูรณ์’ มีความหมายในเชิงนามธรรมสูงกว่าคำกริยา *finish* ‘เสร็จ, สำเร็จ’

ในทางภาษาศาสตร์ปริชาน งานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ (lexical semantic change) พิจารณาให้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นการเชื่อมโยง (mapping) และการเปลี่ยนแปลงเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical change) อย่างไรก็ตาม Sweetser (1990) เสนอว่าการเชื่อมโยงเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical mapping) จากโลกเชิงสังคมกายภาพ (socio-physical world) ไปสู่การเชื่อมโยงเชิงอุปลักษณ์แบบการให้เหตุผล (reasoning) อย่างเช่นการพัฒนาความหมายของคำว่า *must* จากคำบ่งชี้ที่สถานะแสดงความปรารถนา (deontic modality) ไปสู่คำบ่งชี้ที่สถานะแสดงการคาดคะเน (epistemic modality) ก็เป็นตัวอย่างที่บ่งชี้ว่าการเปลี่ยนแปลงเชิงอุปลักษณ์สามารถเกิดในแวดวงไวยากรณ์ (grammatical domain) ได้ด้วย

2. กระบวนการเปลี่ยนความหมายด้วยนามนัย (metonymization)

แม้ว่าอุปลักษณ์จะได้รับความสนใจมากที่สุดในภาษาศาสตร์ปริชาน แต่บางครั้งนามนัยก็ดูเหมือนว่าจะมีลักษณะพื้นฐาน (more basic) ต่อการทำความเข้าใจมากกว่า กล่าวคือ นามนัยเป็นรากฐานสำคัญของระบบปริชานของมนุษย์และการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน (Nerlich & Clarke, 1999) Barcelona (2012) ได้เสนอสมมติฐานไว้ว่า มโนทัศน์ปลายทาง (target) และ/หรือมโนทัศน์ต้นทาง (source) ต้องเข้าใจหรือมองในเชิงนามนัยก่อนจึงจะทำความเข้าใจอุปลักษณ์ได้

ด้วยเหตุนี้ จึงมีการอภิปรายอย่างกว้างขวางถึงบทบาทของนามนัยและอุปลักษณ์ในการเปลี่ยนแปลงความหมาย ในหลายกรณีที่สันนิษฐานว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนความหมายด้วยอุปลักษณ์จึงถูกตีความหมายใหม่ว่าเป็นผลจากกระบวนการทางนามนัย (metonymic processes) (Heine et al., 1991) ยกตัวอย่างเช่น การบ่งเวลาอนาคต (future) ด้วย *be going to* เดิมคิดว่าเป็นผลจากการเชื่อมโยงทางอุปลักษณ์ (metaphorical mapping) ของการเคลื่อนที่ (motion) ไปสู่เวลา (time) แต่ต่อมาเป็นที่เข้าใจกันว่าเป็นผลที่เกิดจากความเชื่อมโยง (association) ของบริบทการเคลื่อนที่แบบมีวัตถุประสงค์ (motion-with-a-purpose contexts) อย่างปรับทตัวอย่างว่า *I am going to visit my aunt*. วัตถุประสงค์คือการเยี่ยมป้าทำให้อนุমানได้ว่าจะเกิดขึ้นในเวลาต่อมา

(later time) แต่เดิมกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์มักวิเคราะห์ผ่านแง่มุมอุปลักษณ์อย่างเดียว จนกระทั่งต่อมา นามนัยถูกพิสูจน์ว่าเป็นหนึ่งปัจจัยสำคัญเช่นกัน (Hopper & Traugott, 2003)

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงความหมายในกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จากมุมมอง การสร้างความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างหรือลำดับก่อนหลัง (syntagmatic production) และมุมมองรูป ภาษา-หน้าที่ (semasiological perspectives) Traugott (1989) ยกให้นามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy) เป็นกลไกหลักของการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการกลายเป็นรูป ไวยากรณ์ และเสนอว่าการเชื่อมโยงเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical mapping) จากโลกเชิงสังคมกาย ภายไปสู่การเชื่อมโยงเชิงอุปลักษณ์แบบการให้เหตุผล อย่างเช่นการพัฒนาความหมายของคำว่า *must* จากคำบ่งชี้ทัศนภาวะแสดงความปรารถนาไปสู่คำบ่งชี้ทัศนภาวะแสดงการคาดคะเน ที่จริงแล้ว เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงในการอนุมานซึ่งข้อมูลตัวบทข้ามสมัยเอื้อให้เกิดการตีความ กล่าวคือ ใคร ก็ล้วนอนุมานได้ว่าหากบุคคลใดบุคคลหนึ่งถูกบังคับให้ทำบางอย่าง ก็ย่อมคาดคะเนได้ว่าสิ่งนั้น ย่อมจะเกิดขึ้นจริง การเกิดขึ้นของความหมายลักษณะนี้จึงทำให้การเชื่อเชิญให้เกิดการอนุมาน (invited inference) วิเคราะห์ได้ว่าเป็นนามนัยเชิงมโนทัศน์ของการพูดหรือการเขียน

3. การกลายเป็นอัตวิสัย (subjectification)

กลไกของการเปลี่ยนแปลงทางความหมายที่จัดว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนความหมายด้วย นามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymization) ซึ่งถูกกระตุ้นโดยการเชื่อเชิญให้เกิดการ อนุมาน (invited inference) ก็คือ การกลายเป็นอัตวิสัย มันคือการโยก (shift) ความหมายให้ไป อ้างอิงอยู่กับมุมมองของผู้พูดมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ในภาษาอังกฤษสมัยกลาง *þa hwile þe* (at that time) 'ในเวลานั้น' กลายมามีความหมายเชิงการขัดแย้งว่า *although* 'แม้ว่า' ความหมายเดิม สามารถอ้างถึงช่วงเวลาอ้างอิงที่เจาะจง (identifiable reference time) ได้ ในขณะที่ความหมาย ใหม่ไม่มีความหมายแสดงการอ้างถึงและเป็นเรื่องเกี่ยวกับมุมมองของผู้พูด (speaker's perspective) การกลายเป็นอัตวิสัยจึงครอบคลุมการโยกเปลี่ยนมุมมองของประธานทาง วากยสัมพันธ์ (syntactic subject) มาเป็นประธานผู้กล่าวถ้อย (speaking subject) (Benveniste, 1971a; Langacker, 1990)

เพื่อให้สามารถอธิบายให้กระจ่างได้ยิ่งขึ้น สามารถยกตัวอย่างประกอบได้ดังต่อไปนี้ การศึกษาพบว่าขั้นตอนสำคัญในพัฒนาการเปลี่ยนแปลงความหมายเพื่อบ่งชี้อนาคตของ *be going to* เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 ซึ่งเกิดกับประธานที่ไม่มีชีวิต (non-animate) และไม่ใช้ผู้กระทำอาการ

(non-agentive) ปรียบตัวอย่างได้แก่ *There is going to be a storm.* ‘พายุกำลังมา’ แต่ในมุมมองของทรอกอทแล้ว ความหมายที่เปลี่ยนแปลงนี้ครอบคลุมมากกว่าการบ่งชี้อนาคต (Davidse, Vandelanotte, & Cuyckens, 2010; Traugott, 1989) เนื่องจากกระบวนการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ทำให้เกิดรูปภาษาที่แสดงความเชื่อของผู้พูด (speaker’s beliefs) รวมถึงท่าที (stance) ของผู้พูดที่มีต่อสิ่งที่พูดด้วย (Traugott, 2014) ความหมายของ *be going to* จากการบ่งชี้อนาคตแบบไม่เจาะจงเวลา (relative future) แปลว่า *be about to* ‘กำลังจะ’ ซึ่งกำหนดโดยเวลาเหตุการณ์ (event time) จึงกลายมาเป็นกาบ่งชี้อนาคตซึ่งกำหนดโดยตัวผู้พูดเอง

4. การกลายเป็นสหอัตวิสัย (intersubjectification)

กลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายซึ่งเกิดขึ้นในระดับมากน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละวัฒนธรรมก็คือ การกลายเป็นสหวิสัย ซึ่งหมายถึงพัฒนาการของตัวบ่งชี้ (markers) ที่แสดงออก (encode) ถึงความใส่ใจของผู้พูดหรือผู้เขียนต่อวิถีคิด (cognitive stance) และอัตลักษณ์ทางสังคม (social identities) ของคู่สนทนาหรือผู้รับสาร (Traugott, 2014) จากการศึกษาพบว่าพัฒนาการของตัวบ่งชี้แสดงความสุภาพ (politeness markers) ตัวอย่างเช่น *please* ในปรียบ *if it please you* ‘หากมันไม่รบกวนคุณ’ ตัวบ่งชี้ข้อความ (discourse markers) ตัวอย่างเช่น *surely* (แสดงความมั่นใจ) ซึ่งคาดหวังการตอบรับจากคู่สนทนา เช่น *Surely, you’ll agree.* ‘คุณต้องเห็นด้วยแน่นอน’ รวมถึงการใช้คำรื่นหูเพื่อหลีกเลี่ยงคำต้องห้ามหรือคำไม่สุภาพ (euphemisms for taboo avoidance) ยกตัวอย่างเช่น การใช้คำว่า *toilet* ในภาษาอังกฤษซึ่งเป็นคำยืมจากภาษาฝรั่งเศสในสมัยศตวรรษที่ 16 เพื่อเลี่ยงการใช้คำว่า *lavatory* ซึ่งเดิมเป็นคำไม่สุภาพ ความหมายเดิมของ *toilet* ในภาษาฝรั่งเศสหมายถึง *piece of cloth* ‘ผืนผ้า’ ซึ่งนิยมใช้ในการห่อเสื้อผ้า ต่อมาในศตวรรษที่ 17 ความหมายแคบลง หมายถึง *cloth covering for dressing table* ‘ผ้าปูโต๊ะแต่งหน้า’ เท่านั้น ต่อมาการใช้แบบนี้ทำให้เกิดความหมายว่า *dressing table* ‘โต๊ะแต่งหน้า’ และการใช้แบบนี้ก็ยิ่งทำให้ความหมายแคบลงไปอีกจนหมายถึง *washing in a bowl on the dressing table* ‘ล้างหน้าในอ่างบนโต๊ะแต่งหน้า’ ในศตวรรษที่ 19 คำว่า *toilet* จึงถูกเลือกมาใช้แทนที่คำว่า *lavatory* ซึ่งเป็นคำไม่สุภาพ (Traugott, 2017)

ในการพิจารณาทั้งการกลายเป็นอัตวิสัยและการกลายเป็นสหอัตวิสัย มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องแยกสองกลไกการเปลี่ยนแปลงนี้ออกจากความเป็นอัตวิสัยและความเป็นสหอัตวิสัยในข้อมูลภาษาสมัยเดียว (synchronic subjectivity and intersubjectivity) ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมในการใช้

ภาษาทั่วไปทุกภาษาและเกิดขึ้นโดยปราศจากการร่วมมือกันระหว่างผู้พูดผู้ฟัง (coordination between speaker and hearer) (López-Couso, 2010)

2.7. การกลายเป็นอัตวิสัย

มโนทัศน์เรื่องอัตวิสัย (subjectivity) เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจกันมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในหมู่นักภาษาศาสตร์เชิงประวัติและนักภาษาศาสตร์ปริชาน อัตวิสัยเป็นมโนทัศน์สำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านอรรถศาสตร์ หรือการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความหมายที่เกิดขึ้นกับรูปภาษาหรือหน่วยสร้างทางภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ (grammaticalization)

ในปัจจุบันการศึกษาเรื่องอัตวิสัยแบ่งได้เป็น 2 แนวทางหลัก แนวคิดแรกนำเสนอโดยทรอกอทและแนวคิดที่สองนำเสนอโดยแลงแอกเคอร์ แม้ว่าทั้งสองแนวคิดจะใช้คำว่าอัตวิสัยเหมือนกัน ทว่ามุมมองต่างกันโดยสิ้นเชิง ในขณะที่ทรอกอทมุ่งอธิบายเรื่องอัตวิสัยผ่านทางการใช้ภาษา (language use) แต่แลงแอกเคอร์มองว่าเรื่องอัตวิสัยเป็นกลไกทางด้านปริชาน (cognitive mechanism) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อเหตุการณ์ (Langacker, 2011; Traugott, 1989, 1995)

กระบวนการกลายเป็นอัตวิสัย (subjectification) อธิบายได้โดยใช้มโนทัศน์ของจุดมองเหตุการณ์ (vantage point) ซึ่งเป็นจุดอ้างอิงที่เหตุการณ์ที่ถูกมองโดยผู้ใช้ภาษาผ่านความสัมพันธ์ของตัวประธานและเป้าหมายของการสร้างมโนทัศน์ (subject and object of conceptualization) ตัวประธานของการสร้างมโนทัศน์นี้หมายถึงตัวผู้พูดซึ่งเป็นผู้มองเหตุการณ์ และเป้าหมายของการสร้างมโนทัศน์หมายถึงองค์ประกอบของเหตุการณ์ซึ่งแสดงผ่านรูปภาษาที่เรียงต่อกันในประโยค มุมมองนี้จึงไม่ได้มองการกลายเป็นอัตวิสัยในฐานะการเปลี่ยนแปลงความหมายผ่านกาลเวลา หากแต่เป็นการมุ่งศึกษาบนพื้นฐานของภาษาศาสตร์ปริชานเป็นหลัก (Langacker, 1999, 2002)

Traugott (1989) นิยามกระบวนการกลายเป็นอัตวิสัยในเชิงกระบวนการเปลี่ยนแปลงข้ามสมัย (diachronic process) ความหมายจะเกิดการเปลี่ยนแปลงจากความหมายเชิงวัตถุวิสัย (objective meaning) กลายเป็นความหมายเชิงอัตวิสัย (subjective meaning) กล่าวคือ ผู้ใช้ภาษาจะใช้ความเชื่อและทัศนคติของตัวเองในการตีความทำความเข้าใจรูปภาษา ความหมายจากการอ้างอิงโลกทางกายภาพ (sociophysical world of reference) จึงเคลื่อนเข้าไปสู่ความหมายในโลก

ส่วนตัวของผู้พูด (speaker's world) การขยายความหมายดังกล่าวนี้เป็นผลจากกระบวนการที่เรียกว่า การอนุมานความหมายใหม่ (invited inferencing)

Traugott (2012) อธิบายว่าคำหนึ่ง ๆ ไม่ได้มีแค่ความหมายประจำเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่อาจมีความหมายข้างเคียงซึ่งเป็นความหมายในเชิงวัจนปฏิบัติอยู่ด้วย ความหมายเหล่านี้จะปรากฏขึ้นผ่านการใช้งานจริง (usage-based) ซึ่งเอื้อให้เกิดการตีความใหม่หรือการอนุมาน (inference) ขึ้น และเมื่อกาลเวลาผ่านไปความหมายรองที่เป็นความหมายจากการอนุมานนี้เองจะสามารถเปลี่ยนแปลงเข้ามาแทนที่ความหมายเดิมซึ่งเป็นความหมายประจำคำได้ การเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะดังกล่าวจะเป็นไปตามแนวโน้ม 3 แบบ (Traugott, 1989) กล่าวคือ

แนวโน้มที่ 1 ความหมายจากการบรรยายสภาพภายนอก (external described situation) พัฒนาไปเป็นความหมายของการบรรยายสภาพภายใน (internal described situation) เช่น การเกิดความหมายส่อไปในทางลบหรือความหมายเลวลง (pejoration) ในภาษาอังกฤษของคำว่า boor จากเดิมที่แปลว่า ชาวหนา กลายเป็น คนขี้ด่า

แนวโน้มที่ 2 ความหมายจากการบรรยายสภาพภายนอกหรือภายใน พัฒนาไปเป็นความหมายในการบรรยายสถานการณ์ตามตัวบท (textual situation) หรือสถานการณ์เหนือภาษา (metalinguistic situation) เช่น การพัฒนาทางความหมายของคำกริยาบรรยายสภาพจิตใจ (mental state verb) ไปสู่คำกริยาแสดงการกระทำ (speech-act verb) ของคำว่า observe ในภาษาอังกฤษ จากเดิมที่มีความหมายว่า สังเกตการณ์ กลายเป็น 'state' พูดหรือกล่าว

แนวโน้มที่ 3 การพัฒนาความหมายไปสู่ความหมายใหม่ที่เป็นความเชื่อ หรือทัศนคติส่วนบุคคลต่อถ้อยคำของผู้พูด เช่น การพัฒนาความหมายแสดงเวลาไปสู่ความหมายแสดงการขัดแย้งของคำว่า while ในภาษาอังกฤษ การเปลี่ยนแปลงทางความหมายในแนวโน้มที่ 3 นี้เองเป็นสิ่งที่เรียกว่า การกลายเป็นอัตวิสัย (subjectification)

Traugott (1995) แสดงตัวอย่างโดยอธิบายการพัฒนาการความหมายของ *be going to* จากความหมายการเคลื่อนที่เชิงกายภาพไปสู่ความหมายเชิงการคาดการณ์ในอนาคต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(21) *Thys onhappy sowle ... was goyng to be brought into helle for the synne
and onleful lustys of her body.*

ประโยคที่แสดงด้านบนนี้แสดงความหมายว่า ดวงวิญญาณหลังความตายจะต้องเดินทางไปรับผลกรรมดีและชั่วที่ก่อไว้ รูปประโยคกรรมวาจก (passive) ถูกยกให้เด่น (promoted) เพื่อชักนำให้เกิดการอนุมานถึงเจตนาของประธานในการเคลื่อนที่โดยมีเป้าหมายของการเดินทาง คือ นรก ซึ่งทำหน้าที่เป็นส่วนขยาย (adjunct) ของ *be brought* ไม่ใช่ *going to* ดังนั้นในประโยคนี้ *going to* จึงถูกกดให้ไม่เด่น (demoted) ความหมายที่แสดงเวลาในอนาคตจึงเป็นผลมาจากการอนุมานผลของการตัดสินความดีความชั่วของคนตายหลังความตายไปแล้ว แม้ว่าตัวอย่างนี้บริบทจะไม่ได้เอื้อต่อการอนุมานความหมายใหม่ในการแสดงเวลาอนาคตของ *be going to* แบบเด่นชัดที่สุด แต่ก็แสดงให้เห็นแนวโน้มของกลายเป็นรูปไวยากรณ์ในยุคต่อ ๆ มา (Hopper & Traugott, 2003)

ความหมายแสดงเวลาอนาคตของ *be going to* เริ่มพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นความหมายคงตัว (conventionalized meaning) (Traugott, 1995) ดังตัวอย่าง (22)

(22) *The council sat upon it, and were going to order a search of all the houses about the town.*

ความหมายแสดงการเคลื่อนที่ที่ถูกกดไม่ให้เด่น แต่พัฒนาไปเป็นความหมายแสดงเวลาในอนาคต ซึ่งเป็นความหมายประจำคำความหมายใหม่ เมื่อปรากฏร่วมกับกริยาที่ไม่แสดงการเคลื่อนที่ คือ *sat upon* ‘เพิกเฉย’ จึงแสดงลักษณะทางความหมายที่ไม่ไปด้วยกันหรือไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือ กริยาแสดงการเคลื่อนที่ *going to* กลับเกิดร่วมกับกริยาแสดงการอยู่กับที่ บริบทนี้จึงเอื้อให้เกิดการตีความ *be going to* ใหม่ซึ่งเป็นการตีความความหมายเชิงเวลาในอนาคต

กริยา *be going to* พัฒนาความหมายแสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์อย่างสมบูรณ์เมื่อนามวลีในตำแหน่งประธาน และคำกริยาของในประโยคปรากฏร่วมกันโดยที่ความหมายไม่สอดคล้องกันอย่างสิ้นเชิง เช่น การปรากฏหน้าคำกริยาแสดงประสบการณ์อย่าง *hear* หรือ *like* รวมไปถึงการกำหนดให้ประธานของ *be going to* เป็นสิ่งไม่มีชีวิต ซึ่งไม่สามารถแสดงบทบาทเป็นผู้เคลื่อนที่ได้ ดังตัวอย่าง (23)

(23) *It seems as if it were going to rain.*

ความหมายประจำคำดั้งเดิมของ *be going to* ขยายไปสู่ความหมายใหม่ซึ่งเป็นการตีความเชิงอรรถและทัศนคติของผู้พูด กล่าวคือ เป็นการตีความเหตุการณ์ผ่านมุมมองของผู้พูด โดยผู้พูดใส่ตัวเองลงไป ในเวลาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่กล่าวถึง พร้อมกับวางตำแหน่งของตัวเองลงไปในกริยาเคลื่อนที่ทาง

กายภาพด้วย การเปลี่ยนแปลงความหมายไปสู่ความหมายแสดงเวลาในอนาคตของ *be going to* นี้
จึงแสดงการปรากฏชัดขึ้นของความหมายเชิงวัจนปฏิบัติ (pragmatic strengthening) นั้นเอง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การคัดเลือก รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลนับเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงภาษา (language change) วิทยานิพนธ์ฉบับนี้แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 6 ขั้นตอนอันประกอบด้วย ขั้นตอนที่หนึ่งคือการคัดเลือกข้อมูล ขั้นตอนที่สองการเตรียมข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ ขั้นตอนที่สามคือการวิเคราะห์บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ขั้นตอนที่สี่คือการวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ขั้นตอนที่ห้าคือการวิเคราะห์ทางสถิติ และขั้นตอนสุดท้ายคือการวิเคราะห์กลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน*

3.1 การคัดเลือกข้อมูล

กระบวนการคัดเลือกข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาทางด้านภาษามีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับลักษณะการใช้งานและความต้องการของผู้ใช้ การออกแบบการคัดเลือกข้อมูลจึงมีความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยแต่ละคน บางคนอาจต้องการเก็บข้อมูลเพื่อเป็นตัวแทนภาษาเฉพาะ ยกตัวอย่างเช่น Barbara Corpus of Spoken American English ซึ่งเก็บข้อมูลภาษาพูดของภาษาอังกฤษแบบอเมริกันไว้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในขณะที่บางครั้งการเก็บข้อมูลภาษามีลักษณะครอบคลุมภาษาใดภาษาหนึ่ง เช่น Thai National Corpus และ British National Corpus การเก็บข้อมูลในแบบหลังนี้ผู้วิจัยต้องรวบรวมประเภทตัวบท (genre) เนื้อหา (domain) สื่อที่ใช้ (medium) ทำเนียบภาษา (register) ฯลฯ ให้ครบถ้วนที่สุดเท่าที่ข้อมูลจะเอื้ออำนวย

ขั้นตอนการคัดเลือกข้อมูลนับเป็นขั้นตอนสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาข้อมูลภาษาข้ามสมัย (diachronic) และการใช้ข้อมูลข้ามสมัยในภาษาไทยค่อนข้างมีข้อจำกัดเกี่ยวกับตัวบทเอกสารอยู่พอสมควร เนื่องจากหอบปลัดเลพิงก่อตั้งโรงพิมพ์แห่งแรกขึ้นในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2379 (คณะทำงานประวัติศาสตร์พิมพ์ในประเทศไทย, 2549) ตัวบทในสมัยก่อนหน้านั้นจึงมีน้อย และไม่ครอบคลุมประเภทและเนื้อหาของตัวบทเท่ากับข้อมูลในยุคสมัยต่อ ๆ มา ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องวางแผนคัดเลือกตัวบทที่สามารถทำได้จริงและต้องเป็นตัวแทนที่ดีของข้อมูลที่มีอยู่

สำหรับการควบคุมการสัดส่วนข้อมูลตัวบท ผู้วิจัยเลือกใช้ตามคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) และคลังข้อมูลภาษาไทยเชิงประวัติแห่งชาติ (Thai National Historical Corpus) ซึ่งได้กำหนดให้มีตัวบทเชิงจินตนาการร้อยละ 25 และกำหนดให้มีตัวบทเชิงให้ข้อมูลร้อยละ 75 เนื่องจากโดยปกติแล้วคนทั่วไปอ่านตัวบทเชิงจินตนาการ เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ บท

ละคร ฯลฯ น้อยกว่าตัวบทเชิงให้ข้อมูล เช่น ตำรา หนังสือพิมพ์ วารสาร จดหมาย ฯลฯ (พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ et al., 2558) ทั้งนี้ตามการแบ่งของ (Lee, 2001) ตัวบทเชิงจินตนาการหมายถึงวรรณกรรมและผลงานสร้างสรรค์ ส่วนตัวบทเชิงให้ข้อมูลอาจแบ่งเป็นเนื้อหากว้าง ๆ ได้เป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ศิลปศาสตร์ ความคิดความเชื่อ การค้าและการเงิน บันเทิง วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์ และเหตุการณ์ปัจจุบัน

แนวคิดหลักสำหรับการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงวางอยู่บนหลักการสำคัญ 2 ประการ ประการแรก คือ ใช้ตัวบทจำกัดเฉพาะข้อมูลภาษาไทยกลางที่ตีพิมพ์เผยแพร่แล้วเท่านั้น ไม่ใช้ข้อมูลตัวบทประเภทจารึก และตัวบทประเภทลายมือเขียน หากเป็นข้อมูลจารึกต้องผ่านกระบวนการอ่าน ปรึวรรต และตีพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบประชุมจารึกก่อนจึงจะนับรวมได้ เช่นเดียวตัวบทประเภทลายมือเขียน เช่น สมุดข่อย คัมภีร์ใบลาน

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากตัวบทร้อยแก้วที่เขียนขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2301 – 2550 ครอบคลุมช่วงระยะเวลาทั้งสิ้น 250 ปี กล่าวคือตัวบทที่เลือกมาใช้ศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้อยู่ในสมัยธนบุรีถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้เนื่องจากเอกสารร้อยแก้วในสมัยสุโขทัยและอยุธยาที่มีจำนวนน้อย รวมทั้งผลจากการทำวิจัยนำร่องก็พบว่าการใช้คำสรรพนาม *มัน* ในสมัยดังกล่าวเป็นการใช้ในฐานะของคำสรรพนามแทนนามทั้งสิ้น นอกจากนั้นเอกสารที่ปรากฏในสมัยสุโขทัยและอยุธยาที่เป็นตัวบทร้อยแก้วก็มีน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นจารึกซึ่งมีขนาดสั้น แทบไม่ปรากฏการใช้สรรพนาม *มัน* เลย

เอกสารที่นำมาศึกษาและเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 5 ช่วง ช่วงละ 50 ปี โดยตัวบทในช่วงสมัยที่ 1 – 4 ผู้วิจัยเลือกใช้ตัวบทตามรายชื่อที่ปรากฏในบทความเรื่อง *การสำรวจและคัดเลือกตัวบทสำหรับคลังข้อมูลภาษาไทยเชิงประวัติแห่งชาติ* (พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ et al., 2558) ส่วนในช่วงที่ 5 นั้นผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (<http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3/>) ซึ่งเป็นคลังข้อมูลขนาดใหญ่ประมาณ 33 ล้านคำ โดยสุ่มเลือกตัวอย่างประโยคที่มีการใช้คำว่า *มัน* ขึ้นมาทั้งสิ้น 1,000 ตัวอย่างเพื่อใช้เป็นตัวแทนข้อมูลในการวิเคราะห์

รายละเอียดการแบ่งช่วยสมัยตัวบทเพื่อเก็บข้อมูลแสดงในตารางที่ 3.1 ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวน ชื่อตัวบท และปีที่เขียนตัวบทที่ผู้วิจัยได้แสดงในตารางที่ 3.2 นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้แสดงรายละเอียดการจำแนกประเภทตัวบทออกเป็นตัวบททางการและตัวบทไม่เป็นทางการ และแบ่งเนื้อหาตัวบทเป็นตัวบทเชิงให้ข้อมูลและตัวบทเชิงจินตนาการในตาราง 3.3 ทั้ง 3 ตารางนี้จึงแสดงภาพรวมของข้อมูลทั้งหมดที่ผู้วิจัยจะเก็บมาใช้วิเคราะห์ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ตาราง 3.1 ช่วงสมัยในการเก็บข้อมูล

ช่วง	ปี พ.ศ.	ที่มาของตัวบท
ช่วงที่ 1	2301-2350	การสำรวจและคัดเลือกตัวบทสำหรับ คลังข้อมูลภาษาไทยเชิงประวัติแห่งชาติ (พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ et al., 2558)
ช่วงที่ 2	2351-2400	
ช่วงที่ 3	2401-2450	
ช่วงที่ 4	2451-2500	
ช่วงที่ 5	2530-2550	คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ

ตาราง 3.2 ช่วงสมัยของตัวบท

ลำดับ	ตัวบท	ปีที่แต่ง	ช่วง
1	จดหมายความทรงจำของพระเจ้าไปยิกาเธอ กรม หลวงนรินทรเทวี	2310	1
2	จดหมายเหตุรายวันทัตสมัยกรุงธนบุรี คราวปราบ เมืองพทไธมาศและเขมรเมื่อ พ.ศ. 2314	2314	
3	ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 1 สมัยกรุงธนบุรี	2319	
4	พระราชสาส์นในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า จุฬาโลก พระราชทานไปยังประเทศจีน	2327	
5	ตำราณพรัตน์	2350-2352	2
6	กาคาบฟ้อง เรื่องหม่อมเหม็นกับพวกเป็นกบฏ	2352	
7	จดหมายเหตุเรื่องรับพระยาเสวตกุญชร ช้างเผือก แรกได้ในรัชกาลที่ 2 เมื่อปีวอก พ.ศ. 2355	2355	
8	จดหมายหลวงอุดมสมบัติ	2381	
9	หนังสือจดหมายเหตุ The Bangkok Recorder	2387	
10	ตำราปลูกฝ้ายโคให้กันโรคระพิษมิไม่ให้ขึ้นได้	2388	
11	ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4	2394	
12	พระราชสาส์นในรัชกาลที่ 4	2398	
13	นิราศลอนดอนและจดหมายเหตุเรื่องราชทูตไทยไป ประเทศอังกฤษในรัชกาลที่ 4	2400	
14	จดหมายเหตุเรื่องตั้งเจ้าเมืองและพระบรมราโชวาท พระราชทานเจ้าเมือง	2404	

ลำดับ	ตัวบท	ปีที่แต่ง	ช่วง	
15	พระราชพงษาวดารกรุงเก่า (ฉบับหมอบรัดเล)	2407		
16	หนังสือแสดงกิจจานุกิจ	2410		
17	จดหมายเหตุสยามไสมย	2425		
18	จดหมายเหตุรายวันของสมเด็จพระบรมราชา ปิตุลาธิบดี เจ้าฟ้ามหาวชิรมหิศ	2426		
19	พระบรมราโชวาทในรัชกาลที่ 5	2428		
20	พระราชหัตถเลขา ในพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องเสด็จพระพาสแหลม มลายู	2433-2445		
21	ระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน	2439		
22	จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก	2444		
23	ไกลบ้าน เล่มที่ 1	2450		
24	คำให้การขุนหลวงหาวัด ฉบับหลวง	2454		4
25	คำให้การชาวกรุงเก่า	2455		
26	ความไม่พยาบาท	2458		
27	พระราชพงษาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ร.2	2459		
28	ตำราพระโอสถพระนารายณ์	2460		
29	มหาภารตยุทธ์	2460		
30	ขนมสมกับน้ำยา	2463		
31	ดุสิตสมิตฉบับพิเศษ การรับและฉลองเรือพระร่วง	2463		
32	นิราศนครวัด	2467		
33	ตำนานพุทธเจดีย์สยาม	2469		
34	คำแปลมนุษยธรรม 4 ประการ	2474		
35	แถลงการณ์ ร.๗ ทรงสละราชสมบัติ	2477		
36	ลายพระหัตถ์โต้ตอบระหว่างสมเด็จพระยา ดำรงราชานุภาพ กับหม่อมเจ้าจางจิตรถนอม ดิศกุล	2478		
37	แผลเก่า	2479		
38	ข้างหลังภาพ	2479		
39	ตำราแบบธรรมเนียมในราชสำนักครั้งกรุงศรีอยุธยา	2480		

ลำดับ	ตัวบท	ปีที่แต่ง	ช่วง
	กับพระวิจารณ์ของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ		
40	ตำนานสกุลการ	2482	

ตาราง 3.3 ประเภทตัวบทและประเภทเนื้อหา

ช่วง	ตัวบท	ประเภทตัวบท	ประเภทเนื้อหา
1	จดหมายความทรงจำของพระเจ้าไปยิกาเธอ กรมหลวงนรินทรเทวี	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	จดหมายเหตุรายวันทัตสมัยกรุงธนบุรี คราวปราบเมืองพุทไธมาศและเขมรเมื่อ พ.ศ. 2314	เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 1 สมัยกรุงธนบุรี	เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	พระราชสาส์นในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระราชทานไปยังประเทศจีน	เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
2	ตำราพันธน์	เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	กาคาบฟ้อง เรื่องหม่อมเหม็นกับพวกเป็นกบฏ	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	จดหมายเหตุเรื่องรับพระยาเศวตฉัตร ช้างเผือกแรกได้ในรัชกาลที่ 2 เมื่อปีวอก พ.ศ. 2355	เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	จดหมายเหตุอุดมสมบัติ	เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	หนังสือจดหมายเหตุ The Bangkok Recorder	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	ตำราปลูกฝ้ายให้กันโรคระพิษไม่ให้ขึ้นได้	เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4	เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	พระราชสาส์นในรัชกาลที่ 4	เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
3	นิราศลอนดอนและจดหมายเหตุเรื่องราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษในรัชกาลที่ 4	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	จดหมายเหตุเรื่องตั้งเจ้าเมืองและพระบรมราชาโหวาทพระราชทานเจ้าเมือง พระราชพงษาวดารกรุงเก่า (ฉบับหมอบรัดเล)	เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล

ช่วง	ตัวบท	ประเภทตัวบท	ประเภทเนื้อหา
	หนังสือแสดงกิจจานุกิจ	เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	จดหมายเทศุสยามไสมย	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	จดหมายเหตุร้ายวันของสมเด็จพระบรมราชา ปีตุลาธิบัติ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	พระบรมราโชวาทในรัชกาลที่ 5	เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	พระราชหัตถเลขา ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องเสด็จพระพาส แหลมมลายู	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	ระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	ไกลบ้าน เล่มที่ 1	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
4	คำให้การขุนหลวงหาวัด ฉบับหลวง	ทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	คำให้การชาวกรุงเก่า	ทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	ความไม่พยายบาท	ไม่เป็นทางการ	เชิงจินตนาการ
	พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ร.2	ทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	ตำราพระโอสถพระนารายณ์	ทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	มหาภารตยุทธ์	ไม่เป็นทางการ	เชิงจินตนาการ
	ขนมสมกับน้ำยา	ไม่เป็นทางการ	เชิงจินตนาการ
	ดุสิตสมิตฉบับพิเศษ การรับและฉลองเรือพระ ร่วง	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	นิราศนครวัด	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	ตำนานพุทธเจดีย์สยาม	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	คำแปลมनुชยธรรม 4 ประการ	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	แถลงการณ์ ร.๗ ทรงสละราชสมบัติ	ทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	ลายพระหัตถ์โต้ตอบระหว่างสมเด็จพระ ยาดำรงราชานุภาพ กับหม่อมเจ้าจงจิตรถนอม ดิศกุล	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	แปลเก่า	ไม่เป็นทางการ	เชิงจินตนาการ
ข้างหลังภาพ	ไม่เป็นทางการ	เชิงจินตนาการ	

ช่วง	ตัวบท	ประเภทตัวบท	ประเภทเนื้อหา
	ตำราแบบธรรมเนียมในราชสำนักครั้งกรุงศรีอยุธยา กับพระวิจารณ์ของสมเด็จพระยาตำราพระราชานุภาพ	ไม่เป็นทางการ	เชิงให้ข้อมูล
	ตำนานสกุลการ	ทางการ	เชิงให้ข้อมูล

ในช่วงสมัยแรก ๆ ประเภทตัวบทมีไม่หลากหลาย ตัวบททางการจะว่าด้วยรายละเอียด คำสั่ง ประกาศ ข้อกำหนด กฎหมาย ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองเป็นสำคัญ ส่วนตัวบทไม่เป็นทางการจะเป็นตัวบทที่ไม่ได้เป็นตัวบทโดยราชการ หากแต่เป็นตัวบทประเภทจดหมาย จดหมายข่าว บันทึกความทรงจำ บันทึกเรื่องราว เป็นต้น เมื่อพิจารณาประเภทของเนื้อหา จะแบ่งเป็นตัวบทเชิงให้ข้อมูลและตัวบทเชิงจินตนาการ ตัวบทเชิงให้ข้อมูลมุ่งเน้นการบอกกล่าว รายงาน ให้ความรู้ รวมถึงการออกคำสั่งและแนวปฏิบัติต่าง ๆ เช่น กฎหมาย บันทึกการเดินทาง ตำราความรู้ต่าง ๆ เป็นต้น ในขณะที่ตัวบทเชิงจินตนาการจะมุ่งเน้นการสร้างความเป็นจริงด้วยการสร้างสรรค์บทเขียนเพื่อสร้างความสนุกเพลิดเพลินให้กับผู้อ่าน โดยไม่คำนึงถึงหลักการหรือความจริงเป็นสำคัญ ตัวอย่างตัวบทเชิงจินตนาการได้แก่ นิยาย นิยายแปล นวนิยาย เป็นต้น

3.2 การเตรียมข้อมูลก่อนการวิเคราะห์

ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมรวมข้อมูลตัวบทโดยการพิมพ์ตัวบทให้อยู่ในรูปแบบข้อความธรรมดา (plain text) ไฟล์ข้อความธรรมดาหรือไฟล์นามสกุล .txt เป็นเอกสารข้อความมาตรฐานที่ไม่ได้จัดรูปแบบที่ไม่ได้มีการจัดรูปแบบใด ๆ ข้อความทั้งหมดจะมีลักษณะเรียงต่อกันไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีการใช้ลักษณะพิเศษใด ๆ กับข้อความ ยกตัวอย่างเช่น อักษรตัวเอียง (italic font) อักษรตัวหนา (bold font) เป็นต้น

ข้อความธรรมดามีลักษณะเป็นข้อความขนาดยาวต่อเนื่องกัน ทว่าหน่วย (unit) ที่คลังข้อมูล (corpus) สามารถอ่านได้ต้องเป็นหน่วยระดับคำ (word) ด้วยเหตุนี้ขั้นตอนแรกหลังจากที่ได้ไฟล์ข้อความธรรมดาแล้วก็คือการแยกข้อความขนาดยาวให้เป็นหน่วยที่เล็กลงเพื่อให้คลังข้อมูลสามารถประมวลผลข้อมูลได้ กล่าวคือการแยกข้อความให้อยู่ในระดับคำ วิธีการในขั้นตอนนี้เรียกว่า กระบวนการตัดคำ (tokenization/word segmentation)

กระบวนการตัดคำเป็นการแยกข้อความขนาดยาวให้เป็นคำโดยใช้เครื่องหมายขีดตั้งซึ่งเป็นสัญลักษณ์เส้นในแนวตั้ง (vertical bar: |) ในการแบ่งแยกคำ ใช้การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน (Python) เพื่อกำหนดให้นำเข้า (import) ข้อความความธรรมดาของตัวบทที่เตรียมไว้ พร้อมด้วยตัวตัดคำที่นำมาใช้ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (word segmentation engine) ซึ่งการเรียกเข้าทั้งสองอย่างนี้จะอยู่ในบรรทัดเดียวกันของการเขียนโปรแกรม

ตัวตัดคำ (engine) ที่ผู้วิจัยเลือกใช้คือ AttaCut เนื่องจากเป็นตัวตัดคำที่พิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพสูงที่สุดในการตัดคำภาษาไทย (Chormai, Prasertsom, & Rutherford, 2019) เมื่อผู้วิจัยนำเข้าข้อมูลทั้งข้อความความธรรมดาของตัวบทตัวตัดคำเรียบร้อยแล้ว คำสั่งที่ผู้วิจัยเขียนขึ้นจากภาษาคอมพิวเตอร์ก็จะประมวลผลแล้วสร้าง (generate) ไฟล์เอกสารส่งออก (output) ซึ่งเป็นข้อความระดับคำซึ่งมีเครื่องหมายขีดตั้งเป็นตัวบ่งชี้และกำกับ ตัวอย่างที่ได้จากการเขียนโปรแกรมเพื่อตัดคำข้อความธรรมดาแสดงตัวอย่างได้ดังนี้

มัน|เป|น|การ|เหลือ|ประมาณ|แก่|ผู้|ซึ่ง|เคย|นึก|ว่า|ข้าพเจ้า|ตั้งใจ|ผูก|ใจ|เจ็บ|แค้น|
แก่|ผู้|ซึ่ง|ไม่|เคย|ได้|รับ|คำ|หวาน|ไม่|เคย|ได้|รับ|ทาน|มาก|สตางค์|มาได้|ยิน|คำ|
หวาน|แสดง|กรุณา|อารี|เช่น|นี้|มัน|เป|น|การ|เกิน|ประมาณ|ที่|หล่อน|จะ|หวัง|ใจ|
ได้|แม่|ปรง|จึง|ร้อง|หวีด|สลบ|ลงไป|ข้าพเจ้า|ก็|แลดู|ไม่|อาจ|จะ|เต็ม|ตา|ได้|พอ|
แม่|น้อง|รัก|ร้อง|มา|ถาม|ว่า|เป|น|อะไร|กัน|หล่อน|เห็น|ข้าพเจ้า|กอด|ประคอง|ผู้|
ที่|ซุด|โซม|แล้ว|ผู้|ที่|หัก|ร่าง|แล้ว|นั้น|จูบ|กอด|ร้อง|ให้|อาลัย|อยู่|แม่|น้อง|ก็|ซังก|
ถาม|ว่า|อะไร|กัน|

วิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

(ความไม่พยายาบท, 2458)

หลักจากนั้น ผู้วิจัยตรวจสอบตัวบทที่ผ่านการตัดคำเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากข้อมูลภาษาเก่าปรากฏลักษณะการเขียนสะกดคำแตกต่างจากภาษาปัจจุบัน ในหลายกรณีจึงทำให้พจนานุกรมของตัวตัดคำไม่สามารถตัดคำออกมาได้อย่างถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่น ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า *ซุดโซม* ซึ่งตัดออกมาได้หนึ่งหน่วยคำ เนื่องจากในภาษาไทยปัจจุบันจะเขียนเป็น *ทรุดโทรม* ซึ่งทั้งคำว่า *ทรุด* และคำว่า *โทรม* ต่างก็เป็นหน่วยคำอิสระทั้งคู่ เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยจึงต้องแก้การตัดคำจาก *|ซุด|โซม|* ไปเป็น *|ซุด|โทม|*

เมื่อผู้วิจัยพิจารณาความถูกต้องของการตัดคำตัวบทเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยก็นำตัวบทที่ผ่านการตัดคำเข้าสู่โปรแกรม AntConc (Anthony, 2020) ซึ่งเป็นโปรแกรมสำหรับการสร้างดรชนี

คำในปริบท (concordance)¹³ เพื่อดึงให้ข้อมูลการปรากฏของคำสรรพนาม *มัน* ให้อยู่ในคอลัมน์กลาง โดยมีปริบทด้านซ้ายของการใช้สรรพนาม *มัน* อยู่ในคอลัมน์ก่อนหน้า และมีปริบทด้านขวาของการใช้สรรพนาม *มัน* อยู่ในคอลัมน์ข้างหลัง ตัวอย่างที่ได้จากการสร้างดัชนีคำในปริบทแสดงตัวอย่างได้ดังนี้

ตาราง 3.4 ตัวอย่างดัชนีคำในปริบท (concordance)

แลเมื่อมีห้องกับชู้ฉันผู้กาฬิ ยอมให้ชู้ นำไปหาหมอ-ตัดเสียไม่ให้เกิดบุตร คุณ ยอมลี้มเจ็บลี้มแค้นหรือ?” “ลี้มจะ ลี้ม มันเปนโทษของชู้ มันเปนผู้ร้าย.” “บัดนี้ จะให้เงินฉันอีก ยกโทษให้ฉันด้วย.” “จะ จะ.” หล่อนร้องไอ้แล้วยื่นโซเซสักครู่ก็ ร้องหวีดลี้มลงไป บท ๒ ดูตัวเจ้าสาว	มัน	เปนการเหลือประมาณแก่ผู้ซึ่งเคยนี้กว่า ข้าพเจ้าตั้งใจผูกเจ็บแค้นแก่ผู้ซึ่งไม่เคย ได้รับคำหวาน ไม่เคยได้รับทานมาก สตางค์ มาได้ยินคำหวานแสดงกรุณาอารี เช่นนี้ มันเปนการเกินประมาณที่หล่อน จะหวังใจได้ แม่ปรุงจึงร้องหวีดสลบลง ไป ข้าพเจ้าก็แลดูไม่อาจจะเต็มตาได้
มันเปนโทษของชู้ มันเปนผู้ร้าย” “บัดนี้ จะให้เงินฉันอีก ยกโทษให้ฉันด้วย.” “จะ จะ.” หล่อนร้องไอ้ แล้วยื่นโซเซสักครู่ก็ ร้องหวีดลี้มลงไป บท ๒ ดูตัว เจ้าสาว มันเปนการเหลือประมาณแก่ผู้ ซึ่งเคยนี้กว่าข้าพเจ้าตั้งใจผูกเจ็บแค้นแก่ ผู้ซึ่งไม่เคยได้รับคำหวาน ไม่เคยได้รับ ทานมากสตางค์ มาได้ยินคำหวานแสดง กรุณาอารีเช่นนี้	มัน	เปนการเกินประมาณที่หล่อนจะหวังใจ ได้ แม่ปรุงจึงร้องหวีดสลบลงไป. ข้าพเจ้า ก็แลดูไม่อาจจะเต็มตาได้ พอแม่น้องรัก ร้องมาถามว่าเปนอะไรกัน. หล่อนเห็น ข้าพเจ้าก็อดประคองผู้ที่ซูดซิมแล้ว ผู้ที่ หึกร้างแล้วนั้น จวบกอดร้องให้อาลัยอยู่ แม่น้องก็ซังกถามว่า อะไรกันคุณคะ ข้าพเจ้าแลเห็นแม่น้องมีในยตาบวม ๆ ก็ รำบอกหล่อนว่า
คุณพี่จึงมากินน้ำชาด้วยกันเถิด อย่าค้ำ ความเก๋าเอามาโศกเล่นน้กเลย. ข้าพเจ้า ก็ลงมานั่ง ดื่มน้ำชากาแพกับแม่น้องรัก พลางรำพึงถึงคำซึ่งข้าพเจ้าได้จด กล่าว ว่า “ความไม่พยาบาทเปนหวาน” นั้น	มัน	ท่านฟังยิ่งจะจับใจ จึงจะรู้รสความไม่ พยาบาทอันเปนจารีตของเทวาได้ ดีกว่า รสความพยาบาทอันเปนรสของสัตว์ภูล. ข้าพเจ้าชื่อนายเจียร ได้อยู่กับบิดา มารดาที่ถนนสระปทุม ถนนนั้นยืดยาวไป

¹³ ราชบัณฑิตยสถาน (2557) ได้บัญญัติศัพท์เพื่อเรียก concordance ว่า *ดัชนีคำในปริบท* มีความหมายโดยสรุปคือ รายการคำทั้งหมดที่ใช้ในข้อความใดข้อความหนึ่ง รวมทั้งรายการปริบทที่คำนั้น ๆ ปรากฏอยู่ ใช้เพื่อศึกษาความถี่ของคำ ไวยากรณ์ สัมพันธสาร และวจนลีลาศาสตร์ ปัจจุบันมีการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยจัดทำดัชนีคำในปริบทเพื่อวิเคราะห์ข้อความตัวอย่าง หรือประเภทผลงาน (genre) และทำเนียบภาษาแบบต่าง ๆ ข้อความที่นำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวเรียกว่า ชุดข้อมูล (corpus)

<p>ช่างจริงนี่ใคร ถ้าข้าพเจ้ายังคงพยายามแม่ปรุงอยู่ ไหนเลยแม่ปรุงจะหวานใจจนสลบไปได้เล่า. แต่ข้าพเจ้าจำจะต้องเล่าให้ท่านทราบว่า</p>		<p>จากสพานแมนศรี ถึงสนามม้าสระปทุม แต่ข้าพเจ้าอยู่ย่านกินสพานยศเสไป จะบอกบ้านโดยตรงก็ได้ แต่มันเป็นการนำรังเกียจแก่ผู้ซึ่งกำลังมาอยู่ใหม่ในบ้าน</p>
<p>แต่ข้าพเจ้าจำจะต้องเล่าให้ท่านทราบว่า ข้าพเจ้าเป็นใคร เรื่องราวมันเป็นอย่างไรมาก่อนนี้ ท่านฟังยิ่งจะจับใจ จึงจะรู้สึกความไม่พยายามอันเป็นจารีตของท้าวได้ ดีกว่ารสความพยายามอันเป็นรสของสัตว์กุล ข้าพเจ้าชื่อนายเจียร ได้อยู่กับบิดามารดาที่ถนนสระปทุม ถนนนั้นยึดยาวไปจากสพานแมนศรี ถึงสนามม้าสระปทุม แต่ข้าพเจ้าอยู่ย่านกินสพานยศเสไป จะบอกบ้านโดยตรงก็ได้</p>	มัน	<p>เป็นการนำรังเกียจแก่ผู้ซึ่งกำลังมาอยู่ใหม่ในบ้านนั้น ด้วยเรื่องราวจะแสดงนั้นท่าแสดงด้วยราศี ข้าพเจ้าได้ไปศึกษาวิชาณประเทศอังกฤษ โดยรัฐบาลสยามส่งให้ไป แต่ไปเร็วกลับเร็ว โดยไม่มีใครรู้วิชาอะไรมาจึงรับราชการอยู่ในกระทรวงกระทรวงหนึ่งเพื่อข้าพเจ้าเมื่อใดข้าพเจ้าก็ต้องไปกระทรวงอื่น เช่นนี้สองสามหน เพราะข้าพเจ้าไม่มีโอกาสได้ร่ำเรียนวิชาให้ลึกซึ้ง</p>
<p>หนึ่งชายหนึ่งนึ่งที่เสื่ออ่อนปูลาด และมีสาวใช้นั่งข้างท้ายอีกคนหนึ่ง ตาเราทั้งหลายจ้องอยู่แต่ที่ขึ้นอันสำคัญ คือแม่สาวนั้นรูปร่างระหงหน้าตาจิ้มลิ้ม แต่งตัวสง่าผ่าเผยมาก หล่อนนั่งโยกมาในเรือแจวมีสง่าพากฎมน่าดูน่ารักยิ่งนัก นอกจากความสวยงามของหล่อน ๆ ยังมีกิริยาท่าทางเปรี๊ยะประราชนีย์ เคี้ยวเอื้องน่ารักน่าชมนี้ใคร</p>	มัน	<p>ทำให้ข้าพเจ้าใจยวนป่วนปั่น ไม่นึกเลยว่าหญิงคนไทยจะงามสง่าโสภาน่ารักทั้งสาวทั้งสวยได้ถึงเช่นนี้ ยิ่งคิด ๆ ขึ้นมาว่าผู้นี้แหละชื่อแม่ปรุงอันเป็นผู้ซึ่งมารดาของข้าพเจ้า จะจัดแจงให้ได้เป็นภรรยาข้าพเจ้าแล้วยิ่งทำให้ปลาบปลื้มตลึงจันทไป. ได้ยินเพื่อนใกล้ๆ ภายบางคนพูดว่า “โห้ว” ได้ บางคนว่างามจริง บางคนว่าพ่อเขาพา “โห้ว”</p>

ไฟล์ข้อมูลส่งออก (output) จากการสร้างตรรกะนี้คำในปริบทจะมีลักษณะการแยกบรรทัดและช่องตารางตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น ผู้วิจัยจึงถ่ายโอนไฟล์ข้อมูลดังกล่าวให้อยู่ใน MS Excel เพื่อให้ง่ายต่อการพิจารณาปริบทและการกำกับข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยจะเลือกการใช้สรรพนาม มัน 200 รายการแรกของแต่ละตัวบทมาวิเคราะห์บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม มัน ในประโยค และประเภทของรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม มัน ในประโยคเป็นกระบวนการในลำดับต่อไป

สิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสนใจในการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือการเปลี่ยนแปลงของช่วงเวลากับความหมายเชิงการอ้างอิงที่เปลี่ยนไป แม้ว่าตัวแปรหลักที่ผู้วิจัยสนใจจะเป็นเรื่องของช่วงสมัย แต่ในขั้นตอนของการเตรียมข้อมูลตัวบทก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยก็ได้กำกับข้อมูลประเภทของตัวบท (genre) ออกเป็นตัวบททางการ (formal) กับตัวบทไม่เป็นทางการ (informal) และกำกับข้อมูลประเภทของเนื้อหา (domain) ออกเป็นตัวบทเชิงให้ข้อมูล (informative) กับตัวบทเชิงจินตนาการ (imaginative) ตามแนวทางของคลังข้อมูลภาษาอังกฤษแห่งชาติ (British National Corpus: BNC) (Lee, 2001) ทั้งนี้เพราะการกำกับข้อมูลส่วนนี้สามารถนำไปทดสอบทางสถิติเพิ่มเติมในภายหลังเพื่อดูว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้วยหรือไม่ ซึ่งอาจมีส่วนช่วยให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นนั่นเอง

3.3 การวิเคราะห์บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน*

การวิเคราะห์บทบาททางไวยากรณ์ (grammatical roles) ของสรรพนาม *มัน* ภายในประโยค เป็นการวิเคราะห์ว่าในแต่ละประโยคที่วิเคราะห์นั้นสรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ใดบ้าง จากการข้อมูลพบว่าสามารถแบ่งบทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ตามเกณฑ์ตำแหน่งในการปรากฏดังนี้ (วิจิตรน ภาณุพงศ์, 2534)

1. ประธาน (subject) หมายถึง นามวลีซึ่งปรากฏอยู่หน้าหน่วยกรรม หน่วยสกรรม หรือหน่วยทวิกรรมก็ได้ จากข้อมูลที่พบสามารถสรุปเป็นโครงสร้างได้ว่า *มัน + (คำช่วยกริยา) + คำกริยา*
2. กรรม (object) หมายถึง นามวลีซึ่งปรากฏอยู่หลังกริยากรรมหรือกริยาทวิกรรม จากข้อมูลที่พบสามารถสรุปเป็นโครงสร้างได้ว่า *คำกริยาต้องการกรรม + มัน*
3. กรรมของบุพบท (prepositional object) หมายถึง คำนามที่ปรากฏหลังคำบุพบท จากข้อมูลที่พบสามารถสรุปเป็นโครงสร้างได้ว่า *(คำบุพบท +) มัน*
4. ตัวเน้นประธาน (emphasis marker of subject) หมายถึง สรรพนามที่ปรากฏอยู่หลังนามหรือนามวลีซึ่งเป็นประธานของประโยคเพื่อเน้นความสำคัญ จากข้อมูลที่พบสามารถสรุปเป็นโครงสร้างได้ว่า *นาม / นามวลี / นามวลีแปลง / กริยาวลี / อนุพากย์ / ข้อความ + มัน*
5. ตัวเน้นกรรมของกริยา (emphasis marker of verbal object) ปรากฏในโครงสร้าง *คำกริยาต้องการกรรม + นามวลี + มัน*

ตาราง 3.5 โครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ที่สรรพนาม *มัน* ปรากฏ

หน้าที่	โครงสร้าง	ปริบทตัวอย่าง ¹⁴
ประธาน (subject)	มัน + คำกริยา	เมื่อมีการชำระตรวจสอบเกิดขึ้น มันทำให้ ข้าราชการกลัวที่จะกระทำสิ่งใด ๆ
	มัน + คำช่วย กริยา + กริยา	หญิง ทับทิม และอ้อยง่วนอยู่กับการค้นย่ำมหา สมบัติของฉันทน์ เป็นที่รู้จักกันว่ามันมักมีขนม หลายชนิดซ่อนตัวอยู่
	ตัวบ่งชี้คุณานู ประโยค + มัน + คำกริยา	วินัสเป็นสุนัขที่ได้รับการตามใจที่สุดในโลกก็ว่าได้ ฉันทน์ปรนเปรอทุกอย่างที่มันต้องการ
	ตัวบ่งชี้คุณานู ประโยค + มัน + + คำช่วยกริยา + คำกริยา	แบรนต์ก็เหมือนมนุษย์คนหนึ่ง หากเราไม่คอย ทำนุบำรุงและพัฒนามันสักวันที่มีมันคงต้องตายไป
กรรมของคำกริยา (verbal object)	คำกริยาต้องการ กรรม + มัน	วัฒนธรรมจะต้องมีความเป็นเรื่องเป็นราวอยู่บ้าง มิฉะนั้นเราก็จะไม่เรียกมันว่าระบบ
กรรมของคำบุพบท (prepositional object)	คำบุพบท + มัน	รายได้เดือนละ 30,000 บาทเมื่อเกือบ 20 ปีก่อน ปัจจุบันค่าของมันคงเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว
	(คำบุพบท +) มัน	เมตาฟิクション (metafiction/self-reflexive) คือ เรื่องเล่าที่เล่าถึงตัวมันเอง
ตัวบ่งชี้แสดงการ เน้นประธาน (emphasis marker of)	นามวลี + มัน	การเดินปลัลดมันเป็นการเดินรำแบบผีวัฒนธรรมชาติ ต้องอาศัยการฝึกฝนมาก
	กริยาวลี + มัน	เราต้องเรียนรู้ว่า กว่าจะยืนขึ้นได้นั้นมันยากแค่ ไหน กว่าจะขายรองเท้าได้แต่ละคู่มันยากแค่ไหน

¹⁴ ปริบทตัวอย่างมาจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

หน้าที่	โครงสร้าง	ปริบทตัวอย่าง ¹⁴
subject)		
ตัวบ่งชี้แสดงการเน้นกรรม (emphasis marker of object)	กริยา + นามวลี + มัน	อย่าไปตีเจ้า <u>น้ำมัน</u> เลย มันขโมยหมูบึ่งไปกินเพราะคงจะหิวมาก

3.4 การวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม มัน

หลังจากที่ผู้วิจัยวิเคราะห์บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม มัน ที่ปรากฏในแต่ละประโยคเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนถัดไปจะเป็นการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม มัน โดยการพิจารณาการใช้สรรพนาม มัน ตั้งแต่ช่วงสมัยที่ 1 (พ.ศ. 2301 – 2350) เรื่อยมาจนถึงช่วงสมัยที่ 5 (2530 – 2550)

เนื่องจากความหมายเชิงการอ้างอิง (referentiality) สิ่งแสดงสิ่งอ้างอิง (referent) เป็นประเด็นการวิเคราะห์ที่ต้องอาศัยหลักฐานที่ชัดเจนมาสนับสนุนเพื่อแสดงความถูกต้อง ผู้วิจัยจึงเลือกใช้เกณฑ์ทางรูปภาษาเป็นหลักสำคัญที่สุดก่อน เนื่องจากรูปภาษาที่ปรากฏจัดเป็นหลักฐานทางภาษาที่ทุกคนมองเห็นได้จากตัวประโยคหรือข้อความที่นำมาวิเคราะห์ เมื่อผู้วิจัยสามารถระบุสิ่งอ้างอิงของประเภทของรูปอ้างอิงนำแสดงรูปได้ครบทุกประเภทแล้ว ผู้วิจัยก็จะพิจารณาสิ่งอ้างอิงของรูปอ้างอิงนำโดยนัยแต่ละประเภทแสดงเป็นลำดับถัดไป

กรอบการวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยวางไว้สำหรับการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม มัน จึงเป็นเรื่องความแจ่มชัดของรูปอ้างอิงนำ (antecedent explicitness) ซึ่งแสดงสิ่งอ้างอิง (referent) ที่แตกต่างกันออกไป เมื่อพิจารณาจากความแจ่มชัดของรูปอ้างอิงนำสามารถแบ่งประเภทของความหมายเชิงการอ้างอิงออกได้เป็น 2 ประเภท กล่าวคือ การแสดงสิ่งอ้างอิงด้วยรูปอ้างอิงนำแสดงรูปหรือความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ (semantic referentiality) และการแสดงสิ่งอ้างอิงด้วยรูปอ้างอิงนำโดยนัยหรือความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติ

3.4.1 ความหมายเชิงการอ้างอิงของรูปอ้างอิงนำแสดงรูป (explicit antecedent)

รูปอ้างอิงนำแสดงรูปวิเคราะห์ได้เป็น 2 กลุ่มหลัก กล่าวคือ กลุ่มที่เป็นหน่วยนาม (nominals) ซึ่งประกอบไปด้วยนาม นามวลี และนามวลีแปลง ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เลือกใช้คำว่า *นามวลี* ในความหมายอย่างกว้างเพื่อให้ครอบคลุมรูปอ้างอิงนำหน่วยนามทั้งสามประเภท ทั้งนี้ก็เนื่องด้วยหน่วยนามมีความเป็นรูปธรรมสูงกว่าหน่วยอื่น ๆ ที่ไม่ใช่นาม เนื่องจากสิ่งอ้างอิง (referent) ของหน่วยนามมักเป็นสรรพสิ่ง (things) ทั้งที่มีคุณสมบัติความเป็นรูปธรรม (concreteness) อันได้แก่ คน สัตว์ และสิ่งของ และที่มีคุณสมบัติเป็นนามธรรม (abstractness) เช่น ความรัก ความหวัง การเรียน การต่อสู้ เป็นต้น

รูปอ้างอิงนำแสดงรูปอีกกลุ่มหนึ่งก็คือกลุ่มที่ไม่ใช่หน่วยนาม (non-nominals) ซึ่งประกอบด้วย 3 ประเภทย่อย ได้แก่ กริยาวลี (verb phrase) ซึ่งแสดงสิ่งอ้างอิงที่เป็นการกระทำหรือกิจกรรม (action or activity) อนุพากย์ (clause) ซึ่งแสดงสิ่งอ้างอิงที่เป็นเหตุการณ์เดียว (simple event) และข้อความ (discourse) ซึ่งแสดงสิ่งอ้างอิงที่เป็นเหตุการณ์ซับซ้อน (complex event) หรือกล่าวคือมีหลายเหตุการณ์เดี่ยวมาประกอบกันขึ้นเป็นชุดของเหตุการณ์ต่อเนื่องที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ตาราง 3.6 ตัวอย่างการวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างอิงของรูปอ้างอิงนำแสดงรูป

ประเภทรูปอ้างอิงนำ	ปริบทตัวอย่าง ¹⁵	รูปอ้างอิงนำ
รูปอ้างอิงนำ หน่วยนาม (nominal antecedent)	นามวลี พจน์ลืมนิ้วในวินาทีนั้น [อารมณ์] พุ่มพลาญขยายตัวออกเต็มที่ มัน ระเบิดออกจนทำให้ทุกคนตกใจ	อารมณ์
	นามวลี เมื่อมีการนำ [พริกขี้หนู] จากทวีป อเมริกา มาแนะนำตัวให้รู้จัก มัน ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว	พริกขี้หนู
	นามวลีแปลง [การพูดบวก] ต้องฝึกจนสามารถพูด ได้น่าฟัง เพราะมันเป็นยาวิเศษ สำหรับทุกคน	การพูดบวก
รูปอ้างอิงนำ ที่ไม่ใช่	กริยาวลี ได้เห็นอาจารย์ทำงานถึงได้รู้ [ชอบ อาจารย์] เมื่อไรก็ไม่รู้สึกตัว มันค่อย	ชอบอาจารย์

¹⁵ ปริบทตัวอย่างมาจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

ประเภทรูปอ้างอิงนำ		บริบทตัวอย่าง ¹⁵	รูปอ้างอิงนำ
หน่วยนาม (non-nominal antecedent)		เป็นค้อยไป	
	อนุพากย์	การประชุมครั้งนี้ [ผู้นำประเทศ ต่าง ๆ มาไม่พร้อมเพียงกัน] มันสะท้อนให้เห็นอะไรบางอย่าง	ผู้นำประเทศต่าง ๆ มาไม่พร้อมเพียงกัน
	ข้อความ	[เราก้ไปไหนมาไหนด้วยกันบ่อยครั้บ เราไปกินข้าวกัน เราชวนกันไปซื้อปิ้ง เราเล่นกีฬาด้วยกัน เราคุยปรับทุกข์สุขกันตลอด] มันเหมือนความสัมพันธ์ระหว่างแฟน	เราก้ไปไหนมาไหนด้วยกันบ่อยครั้บ เราไปกินข้าวกัน เราชวนกันไปซื้อปิ้ง เราเล่นกีฬาด้วยกัน เราคุยปรับทุกข์สุขกันตลอด

ผู้วิจัยแสดงตัวอย่างการวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างอิงของรูปอ้างอิงนำแสดงรูปในตาราง 3.6 โดยแบ่งประเภทรูปอ้างอิงนำแสดงรูปเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ รูปอ้างอิงนำหน่วยนาม (nominal antecedent) และรูปอ้างอิงนำที่ไม่ใช่หน่วยนาม (non-nominal antecedent) สาเหตุสำคัญที่ผู้วิจัยแบ่งเป็นสองกลุ่มหลักก็เนื่องมาจากตามทฤษฎีไวยากรณ์ดั้งเดิมดังที่กล่าวไปแล้วในบทก่อนหน้าเชื่อว่ารูปอ้างอิงนำของสรรพนามจะต้องเป็นกลุ่มคำประเภทคำนาม (noun class) เท่านั้น หากแต่จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบว่ารูปอ้างอิงนำที่ไม่ใช่หน่วยนามอยู่ด้วย

รูปอ้างอิงนำหน่วยนามอาจแบ่งประเภทย่อยออกได้เป็น 3 ชนิด กล่าวคือ นาม (noun) นามวลี (noun phrase) และนามวลีแปลง (nominalization) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเลือกรวมทั้งสามประเภทย่อยนี้ไว้ภายใต้คำนิยามของ นามวลี ดังที่ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความไว้ในนิยามศัพท์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้แล้ว เนื่องจากทั้งสามประเภทล้วนแสดงลักษณะและคุณสมบัติที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ประเด็นที่น่าสนใจที่มีน่าจะเป็นเรื่องการใช้รูปอ้างอิงนำเป็นนามวลีแปลงซึ่งผู้วิจัยคาดว่าน่าจะมีความสัมพันธ์กับการปรากฏของรูปอ้างอิงนำกริยาวลี กล่าวคือ การใช้รูปอ้างอิงนำกริยาวลีน่าจะเกิดก่อนการใช้รูปอ้างอิงนำนามวลีแปลง เนื่องจากกระบวนการสร้างนามวลีแปลงเป็นกระบวนการที่นำคำจากหมวดคำอื่นที่ไม่ใช่คำนาม ซึ่งเป็นลักษณะทางภาษาที่แสดงความซับซ้อนและแสดงลักษณะการปรับภาษาให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น (Prasithratsint, 1997; อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540)

เมื่อวิเคราะห์บริบทตัวอย่างที่แสดงการใช้รูปอ้างอิงแสดงรูปของสรรพนาม มัน ในตาราง 3.6 จะพบว่า บริบทตัวอย่างแรก พจนลิมตัวในวินาทีนั้น [อารมณ์]พลุ่งพล่านขยายตัวออกเต็มที่ มัน

ระเปิดออกจนทำให้ทุกคนตกใจ มีรูปอ้างอิงนำคือ *อารมณ์* ส่วนปริบทตัวอย่างที่สอง เมื่อมีการนำ [พริกขี้หนู] จากทวีปอเมริกา มาแนะนำตัวให้รู้จัก *มัน* ได้รับความนิยมนอย่างรวดเร็ว มีรูปอ้างอิงนำคือ *พริกขี้หนู* และปริบทตัวอย่างที่สาม [การพูดบวก] ต้องฝึกจนสามารถพูดได้น่าฟัง เพราะ *มัน* เป็นยาวิเศษสำหรับทุกคน รูปอ้างอิงนำคือ *การพูดบวก* รูปอ้างอิงนำของทั้งสามปริบทตัวอย่างเป็นนาม นามวลี และนามวลีแปลงตามลำดับ ข้อพึงสังเกตสำคัญในกรณีนี้ที่ปรากฏการใช้รูปอ้างอิงแสดงรูปประเภทหน่วยนามคือ รูปอ้างอิงนำ (antecedent) จะเป็นตัวบ่งชี้สิ่งอ้างอิง (referent) โดยตรง

รูปอ้างอิงนำที่ไม่ใช่หน่วยนาม (non-nominal antecedent) แบ่งประเภทออกได้เป็น 3 ชนิด ได้แก่ กริยาวลี (verb phrase) อนุภาค (clause) และข้อความ (discourse) นอกจากรูปอ้างอิงนำที่ไม่ใช่หน่วยนามทั้งสามชนิดจะแสดงบทบาทไวยากรณ์ต่างกันแล้ว ยังแสดงลักษณะของสิ่งอ้างอิง (referent) ที่แตกต่างกันด้วย กล่าวคือ รูปอ้างอิงนำกริยาวลีแสดงสิ่งอ้างอิงประเภทการกระทำหรือกิจกรรม รูปอ้างอิงนำอนุภาคแสดงสิ่งอ้างอิงประเภทเหตุการณ์เดียว กล่าวคือ เป็นการบ่งชี้ว่ามีใครทำอะไร และรูปอ้างอิงนำข้อความแสดงสิ่งอ้างอิงประเภทเหตุการณ์ซับซ้อน กล่าวคือ เป็นการลำดับเหตุการณ์หลายเหตุการณ์ที่มีความสัมพันธ์หรือข้องเกี่ยวกับจนเกิดการเชื่อมโยงความ (cohesion) กลายเป็นสัมพันธ์สาร¹⁶

เมื่อวิเคราะห์ปริบทตัวอย่างที่แสดงการใช้รูปอ้างอิงโดยนัยของสรรพนาม *มัน* ในตาราง 3.6 จะพบว่า ปริบทตัวอย่างแรก *ได้เห็นอาจารย์ทำงานถึงได้รู้ [ขอบอาจารย์] เมื่อไรก็ไม่รู้สึกตัว มันค่อยเป็นค่อยไป* มีรูปอ้างอิงนำคือ *ขอบอาจารย์* ส่วนปริบทตัวอย่างที่สอง *การประชุมครั้งนี้ ผู้นำประเทศต่าง ๆ มาไม่พร้อมเพียงกัน] มันสะท้อนให้เห็นอะไรบางอย่าง* มีรูปอ้างอิงนำคือ *ผู้นำประเทศ* ต่าง ๆ มาไม่พร้อมเพียงกัน และปริบทตัวอย่างที่สาม *[เราก็กินไปไหนมาไหนด้วยกันบ่อยครับ เราไปกินข้าวกัน เราชวนกันไปซื้อป๊อปปิ้ง เราเล่นกีฬาด้วยกัน เราคุยปรับทุกข์สนุกสนานตลอด] มันเหมือนความสัมพันธ์ระหว่างแฟน* มีรูปอ้างอิงนำคือ *เราก็กินไปไหนมาไหนด้วยกันบ่อยครับ เราไปกินข้าวกัน เราชวนกันไปซื้อป๊อปปิ้ง เราเล่นกีฬาด้วยกัน เราคุยปรับทุกข์สนุกสนานตลอด* รูปอ้างอิงนำของทั้งสามปริบทตัวอย่างเป็นกริยาวลี อนุภาค และข้อความตามลำดับ ข้อพึงสังเกตสำคัญในกรณีนี้ที่ปรากฏการใช้รูปอ้างอิงแสดง

¹⁶ ราชบัณฑิตยสถาน (2557) บัญญัติศัพท์ *discourse* ว่า *สัมพันธ์สาร* โดยให้นิยามว่าเป็นความเกี่ยวพันและร้อยเรียงประโยคในภาษาพูดและภาษาเขียนขึ้นเป็นหน่วยที่ใหญ่ขึ้นกว่าระดับประโยค คือ ระดับย่อหน้า หรือบทสนทนา แต่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า *ข้อความ* เพราะมุ่งเน้นพิจารณาในเชิงโครงสร้างภาษาว่าเป็นหน่วยที่ใหญ่กว่าระดับประโยคขึ้นไป (Harris, 1981; Stubbs, 1983) โดยไม่มุ่งศึกษาการเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในที่เรียกว่า *สัมพันธ์สารวิเคราะห์* (discourse analysis) ดังนั้นคำว่า *ข้อความ* และ *สัมพันธ์สาร* แม้จะแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า *discourse* เหมือนกัน แต่มีความหมายต่างกันในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

รูปประเภทที่ไม่ใช่หน่วยนามคือ รูปอ้างอิงนำ (antecedent) จะเป็นตัวบ่งชี้สิ่งอ้างอิง (referent) ซึ่งต้องทำความเข้าใจในรูปของการกระทำหรือกิจกรรมสำหรับกริยาวลี เหตุการณ์เดียวสำหรับอนุพากย์ และเหตุการณ์ซับซ้อนสำหรับข้อความตามลำดับ

3.4.2 ความหมายเชิงการอ้างอิงของรูปอ้างอิงนำโดยนัย (implicit antecedent)

รูปอ้างอิงนำโดยนัยเป็นรูปอ้างอิงนำที่ไม่ปรากฏหลักฐานทางรูปภาษา (no linguistic evidence) ทว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิง (referent) ที่ต้องการแสดงได้ด้วยการเข้าใจและการตีความปริบทที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยแบ่งสิ่งอ้างอิง (referent) ที่สามารถอนุมานจากรูปอ้างอิงนำโดยนัยออกได้เป็น 3 ประเภท คือ สิ่งอ้างอิงจากการอนุมานปริบท (context-based referent) สิ่งอ้างอิงแสดงผู้กล่าวถ้อย (speaking subject referent) และสิ่งอ้างอิงแสดงความรู้ร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (common ground referent)

สิ่งอ้างอิงจากการอนุมานปริบท (context-based referent) เป็นประเภทสิ่งอ้างอิงที่มีขอบเขตชัดเจนน้อยกว่าสิ่งอ้างอิงประเภทอื่น เนื่องจากว่า *ปริบท* เป็นคำที่มีความหมายกว้าง นักภาษาศาสตร์สมัยใหม่ให้นิยามไว้ว่าเป็นกรอบ (frame) ที่ห้อมล้อมเหตุการณ์ และให้ข้อมูลสำหรับการตีความที่เหมาะสม (appropriate interpretation) (Goodwin & Duranti, 1992) ปริบทมีลักษณะการประกอบสร้าง (compositionality) ขึ้นจากทั้งปริบททางภาษา (verbal context) และปริบททางสังคม (social context) มากกว่าการมีลักษณะการอิงตัวบท (contextuality) เพียงลำพัง (Janssen, 2012) ความรู้เชิงสารานุกรม (encyclopedic knowledge) ของผู้ใช้ภาษาก็ได้รับการศึกษาและยืนยันว่าเป็นปริบทสำคัญอย่างหนึ่งในการสื่อสารและการเข้าใจความหมายในภาษา (Bibok, 2016; Kiefer, 1988; Requejo, 2007)

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์และแบ่งประเภทสิ่งอ้างอิงจากการอนุมานปริบทออกได้เป็น 2 ประเภทย่อย เนื่องจากผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าประเภทของสิ่งอ้างอิง (referent) ถึงรวมถึงโครงสร้างทางภาษา (linguistic structure) ของทั้งสองประเภทมีลักษณะแตกต่างกันและแยกออกจากกันกันได้ชัดเจน กล่าวคือ ประเภทแรกเป็นสิ่งอ้างอิงที่อนุมานได้จากลักษณะทางความหมาย (semantic feature) ของคำกริยา และประเภทที่สองเป็นสิ่งอ้างอิงที่อนุมานได้จากความรู้เชิงสารานุกรม (encyclopedic knowledge) ของผู้ใช้ภาษา อย่างไรก็ตาม ทั้งสองประเภทนี้ล้วนก็ต้องพึ่งพาปริบท (context) เพื่อทำความเข้าใจสิ่งอ้างอิงทั้งสิ้น

สิ่งอ้างอิงจากการอนุมานปริบทประเภทแรกเป็นสิ่งอ้างอิงที่อนุมานได้จากลักษณะทางความหมายหรือคุณสมบัติทางความหมายของคำกริยา ลักษณะทางความหมายหนึ่ง ๆ จะเป็นองค์ประกอบ (component) ของความหมายที่ต้องการสื่อ (word's intention) ซึ่งถือเป็นความหมายประจำตัวโดยธรรมชาติ (inherent sense) ของคำ หรือมโนทัศน์ที่ถูกกระตุ้น (concept evoked) (O'Grady, Archibald, Aronoff, & Rees-Miller, 2010) ลักษณะดังกล่าวถือเป็นหลักสำคัญของการทำความเข้าใจความหมายตามแนวทฤษฎีความหมายเชิงการประกอบสร้าง (compositional semantics) (Jacobson, 2014)

ความหมายเชิงการประกอบสร้างเป็นคุณสมบัติ (property) ที่ความหมายทั้งหมด (meaning of a whole) เกิดจากหน้าที่ของส่วนประกอบต่าง ๆ ทางความหมาย หลักของการประกอบสร้าง (principle of compositionality) กล่าวว่า ความหมายของรูปภาษา (expression) ประกอบสร้างขึ้นจากองค์ประกอบหน่วยย่อยทางความหมายและวิธีการรวมตัวกันขององค์ประกอบทางความหมายเหล่านั้นในเชิงโครงสร้าง (Keenan & Faltz, 1985) ด้วยเหตุนี้คำกริยาที่ปรากฏร่วมกับสรรพนาม *มัน* ที่ปราศจากรูปอ้างอิงนำจึงสามารถทำความเข้าใจสิ่งอ้างอิงได้จากลักษณะทางความหมายหรือคุณสมบัติทางความหมาย

สิ่งอ้างอิงจากการอนุมานปริบทประเภทแรกเป็นสิ่งอ้างอิงที่อนุมานได้โครงสร้างทางภาษาประเภทประโยคเงื่อนไข (conditional sentence) และประโยคที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุและผลลัพธ์ (cause and effect clause) ลักษณะของประโยคเหล่านี้แสดงความหมายเชิงตรรกะในรูป “ถ้าเหตุการณ์ ก. แล้วเหตุการณ์ ข.” ซึ่งเป็นการแสดงความหมายในเชิงการให้เหตุผลโดยทั่วไป (generic reasoning) โดยไม่ได้เฉพาะเจาะจง การแสดงความหมายจึงเป็นการบ่งชี้สิ่งที่มีลักษณะเกิดขึ้นเป็นปกตินิสัย (habitual) สิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงทั่วไป (factual) การให้เหตุผล (reasoning) รวมถึงวิถีปฏิบัติโดยปกติ (common practice) ที่เกิดขึ้นในสังคม (Geis & Zwicky, 1971; Traugott, Meulen, Reilly, & Ferguson, 1986)

สิ่งอ้างอิงแสดงผู้กล่าวถ้อย (speaking subject referent) เป็นการอ้างอิงตัวผู้พูดโดยการแสดงตัวตนผ่านทัศนคติและมุมมอง (attitude and viewpoint) โดยสามารถแสดงลักษณะทางความหมายได้ 2 ลักษณะ กล่าวคือ ลักษณะแรกเป็นการนำตัวผู้พูดเข้าไปเกี่ยวข้อง (subjectified) กับเหตุการณ์ที่กล่าวถึงโดยไม่เผยตัวตนออกมาชัดเจน เป็นการมุ่งเน้นการแสดงทัศนคติมากกว่าการแสดงตัว (Benveniste, 1971b) การมองเหตุการณ์ (construal) จึงเป็นการมองแบบที่ตัวผู้พูดเข้าไป

เป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ด้วย เหตุการณ์จึงแสดงลักษณะความเป็นอัตวิสัยมากขึ้น (more subjective) (Langacker, 1990, 1999) ความหมายในลักษณะแรกจะเกิดในหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่า กล่าวคือ *มัน + กริยาแสดงการประเมินค่า + ที่ + ประโยค*

ลักษณะทางความหมายประการที่สองของการของการใช้สรรพนาม *มัน* ซึ่งปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำโดยนัยและมีสิ่งอ้างอิงถึงแสดงผู้กล่าวถ้อยคือ การนำตัวผู้พูดถอยห่าง (alienate) ออกจากเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ความหมายในลักษณะที่สองจะเกิดในโครงสร้าง *มัน + กริยาแสดงสภาวะทางจิตใจ* (psychological verb) เช่น อารมณ์ ความรู้สึก (Indrambarya, 2011) ความหมายลักษณะที่สองนี้นอกจากแสดงความเป็นอื่น (alienation) ของตัวเองในเหตุการณ์ที่กล่าวถึงแล้วยังแสดงการมองเหตุการณ์ (construal) ที่ผู้พูดเน้นแสดงความหมายเชิงทัศนคติมากกว่าการเน้นข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ (Langacker, 1990, 1999)

สิ่งอ้างอิงถึงความรู้ร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (common ground referent) เป็นสิ่งอ้างอิงในระดับการสนทนาโต้ตอบเท่านั้น กล่าวคือต้องมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง เนื่องจากสิ่งอ้างอิงลักษณะนี้เป็นข้อมูลเก่า (old information) และเป็นความรู้ที่คู่สนทนามีร่วมกันมาก่อน (shared knowledge) ทำให้การสนทนาเกิดความลื่นไหลแม้มิได้มีการนำเข้าสู่ข้อมูลใหม่ (new information) ในการสนทนาจึงตาม (Green, 2010; Pagin, 2016) สิ่งอ้างอิงถึงความรู้ร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟังพบว่าปรากฏในหน่วยสร้างแสดงการปรากฏ (existential construction) กล่าวคือ *มัน + คำกริยาแสดงการปรากฏ (เกิด/ มี/ ปรากฏ)*

ตาราง 3.7 การวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างอิงของรูปอ้างอิงนำโดยนัย

ประเภทรูปอ้างอิงนำ	ปรับตัวอย่าง ¹⁷	สิ่งอ้างอิง
รูปอ้างอิงนำโดยนัย (implicit antecedent)	<i>มันร้อนเป็นพิเศษเลยปีนี้ ฝนฟ้าไม่ตก ข้าวยืนต้น ตายเต็มทุ่ง เห็นแล้วหดหู่หนัก</i>	อากาศ
	<i>มันมืดซึกซ้ออยู่นั้นแหละ มันสายมากแล้วนะ ไปไม่ทันล้มภาชนะไม่รู้ด้วย</i>	เวลา
	<i>เดินไปเรื่อย ๆ มันมืดและวังเวงมาก ไม่มีแม้แต่แสงจันทร์สองสว่างบนท้องฟ้า</i>	สภาพแวดล้อม

¹⁷ ปรับตัวอย่างมาจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

ประเภทรูป อ้างอิงนำ	ปริบทตัวอย่าง ¹⁷	สิ่งอ้างอิง
	ถ้าเรามองการแข่งขันให้เป็นการมาหาประสบการณ์ มันก็จะไม่กดดันตัวเอง	เหตุผล, ข้อเท็จจริง
	ไปเล่นอตัวแบบนั้นดีที่ไหน ออกปากช่วยบ่อย ๆ มันก็เป็นภาระเหนื่อยตัวเอง	เหตุผล, ข้อเท็จจริง
	บอกตามตรง มันยากกว่าที่จะทำทุกอย่างให้เสร็จ ทันเวลาที่แถมต้องการ	ประธานผู้กล่าวถ้อย
	ไม่ได้ทำอะไร ไม่เล่นเกมก็ดูหนัง มันเบื่อไม่อยาก ออกไปไหน ไม่อยากเจอใคร	ประธานผู้กล่าวถ้อย
	(ก) คือกูไม่ว่างละวะมีง มันมีงานด่วนต้องรีบทำ ส่งอะ คราวหน้านะ (ข) ตามเคย เทออีกแล้วว้างั้น ตลอดเลย	ความรู้ร่วมระหว่าง ผู้พูดและผู้ฟัง
	(ก) มันเกิดเรื่องแล้ววะ ไรทอยโดนเล่นแล้ว (ข) เกมแล้วหรอ มีคนไปประกกันมัย	ความรู้ร่วมระหว่าง ผู้พูดและผู้ฟัง

ผู้วิจัยแสดงตัวอย่างการวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างอิงของรูปอ้างอิงนำโดยนัยในตาราง 3.7 โดยแบ่งออกตามประเภทของสิ่งอ้างอิง (referent) ออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ สิ่งอ้างอิงที่อนุมานจากปริบท (context-based referent) ซึ่งแสดงโดยปริบทตัวอย่าง 1 – 5 สิ่งอ้างอิงที่แสดงผู้กล่าวถ้อย (speaking subject referent) ซึ่งแสดงโดยปริบทตัวอย่าง 6 – 7 และสิ่งอ้างอิงแสดงความรู้ร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (common ground referent) ซึ่งแสดงโดยปริบทตัวอย่าง 8 – 9

สิ่งอ้างอิงที่อนุมานจากปริบท (context-based referent) ซึ่งแสดงโดยปริบทตัวอย่าง 1 – 5 สามารถแบ่งย่อยได้เป็น 2 ประเภท กล่าวคือ ประเภทแรกเป็นสิ่งอ้างอิงที่อนุมานได้จากลักษณะทางความหมาย (semantic feature) ของคำกริยาดังแสดงในปริบทตัวอย่าง 1 – 3 และประเภทที่สองเป็นสิ่งอ้างอิงที่อนุมานได้จากความรู้เชิงสารานุกรม (encyclopedic knowledge) ของผู้ใช้ภาษาซึ่งแสดงผ่านโครงสร้างทางภาษาประเภทประโยคเงื่อนไขและประโยคเหตุผลดังแสดงในปริบท 4 – 5

สิ่งอ้างอิงที่อนุมานจากปริบทที่อนุมานได้จากลักษณะทางความหมายของคำกริยา ร้อน สาย และ มีด ประกอบกับปริบทอื่น ๆ ในตัวบท เช่น ผนฟ้าไม่ตก ข้าวเย็นต้นตาย ในปริบทตัวอย่างที่ 1

ชักช้า *ไม่ทันสัมผัสภาษา* ในปริบทตัวอย่างที่ 2 และ *วังเวง ไม่มีแสงจันทร์* ในปริบทตัวอย่างที่ 3 ย่อมทำให้ผู้ใช้ภาษาอาศัยความหมายเชิงสารานุกรม (encyclopedic knowledge) ซึ่งเป็นประสบการณ์และความรู้ของตัวเองที่มีอนุมาณอ้างอิงถึงของปริบทตัวอย่างที่ 1 – 3 ได้ว่าหมายถึง *อากาศ เวลา และ สภาพแวดล้อมโดยรอบ* ตามลำดับ

สิ่งอ้างอิงที่แสดงผ่านโครงสร้างทางภาษาประเภทประโยคเงื่อนไขและประโยคเหตุผลดังแสดงในปริบท 4 – 5 กล่าวคือ ส่วนเหตุคือ *การมองการแข่งขันให้เป็นการหาประสบการณ์* และส่วนผลคือ *เราไม่รู้สึกกดดันตัวเอง* ในปริบทตัวอย่างที่ 4 และส่วนเหตุคือ *การเสนอตัวเพื่อช่วยผู้อื่นบ่อย ๆ* และส่วนผลคือ *ตัวเองเดือดร้อน* ในปริบทตัวอย่างที่ 5 ย่อมทำให้ผู้ใช้ภาษาอาศัยความหมายเชิงสารานุกรมที่มีตีความอ้างอิงถึงได้ว่าเป็น *เหตุผล ข้อเท็จจริง หรือ วิถีปฏิบัติ* อันมีลักษณะเป็นการทั่วไป (genericity) ไม่ได้แสดงความจำเพาะเจาะจง (definiteness) ของสิ่งอ้างอิงแต่อย่างใด

สิ่งอ้างอิงที่แสดงผู้กล่าวถ้อย (speaking subject referent) ซึ่งแสดงโดยปริบทตัวอย่าง 6 – 7 เป็นการแสดงสิ่งอ้างอิงคือประธานของการสนทนา ปริบทตัวอย่างที่ 6 สรรพนาม *มัน* ปรากฏในตำแหน่งประธานของหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่า กล่าวคือ *มัน + ยาก + ที่ + ประโยค* แสดงให้เห็นว่าสรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นประธานทางไวยากรณ์ (grammatical subject) ของประโยค แต่เมื่อพิจารณาความหมาย พบว่าประธานทางความหมาย (semantic subject) ที่แท้จริงก็คือประธานผู้กล่าวถ้อยหรือประธานของการสนทนา เนื่องจากเป็นผู้แสดงทัศนคติและมุมมองว่าเหตุการณ์ *การทำทุกอย่างให้เสร็จทันเวลา* เป็นไปได้ยาก ประธานผู้กล่าวถ้อยได้นำตัวเองเข้าไปเป็นวัตถุหนึ่งในการมองเหตุการณ์ (construal) การเลือกใช้สรรพนาม *มัน* แทนสรรพนามบุรุษที่ 1 ซึ่งแทนตัวผู้พูดในกรณีเช่นนี้จึงเป็นกลวิธีในการแสดงความเป็นอัตวิสัยของเหตุการณ์ กล่าวคือเป็นการเน้นทัศนคติและมุมมองของผู้พูดที่มีต่อเหตุการณ์มากกว่าการพรรณนาและบรรยายเหตุการณ์ตามสภาวะที่เกิดขึ้น

ปริบทตัวอย่างที่ 7 สรรพนาม *มัน* ปรากฏในตำแหน่งประธานของคำกริยาแสดงสภาวะทางจิตใจ กล่าวคือ *เบื่อ* แสดงให้เห็นว่าสรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นประธานทางไวยากรณ์ของประโยคเช่นเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาความหมายกลับพบว่าประธานทางความหมายคือประธานผู้กล่าวถ้อยซึ่งเป็นผู้แสดงทัศนคติและมุมมองว่าเหตุการณ์ *การรู้สึกเบื่อจนทำให้ไม่รู้สึกไม่ยากออกไปไหนและไม่อยากพบเจอใคร* เป็นสภาวะที่ผู้พูดต้องการถอยห่างหรือหลีกเลี่ยงเพราะเป็นเหตุการณ์ที่ผู้พูดไม่พึงปรารถนา อีกทั้งมุมมองต่อเหตุการณ์ของผู้พูดยังแสดงความเป็นอัตวิสัย กล่าวคือ ไม่ได้เป็นการมุ่งเน้น

ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น แต่เป็นการให้ความสำคัญกับทัศนคติ มุมมอง และความรู้สึกที่ผู้พูดต้องการแสดงมากกว่า

สิ่งอ้างถึงแสดงความรู้ร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (common ground referent) ซึ่งแสดงโดยปริบทตัวอย่าง 8 – 9 แสดงให้เห็นว่า มัน ทำหน้าที่เป็นประธานทางไวยากรณ์ (grammatical subject) ของหน่วยสร้างแสดงการปรากฏ (existential construction) กล่าวคือ มันมี ในปริบทตัวอย่างที่ 8 และ มันเกิด ในปริบทตัวอย่างที่ 8 ตามลำดับ ทั้งนี้ด้วยความสำนึกตัวเอง (intuition) ในฐานะเจ้าของภาษา จะพบว่าการใช้สรรพนาม มัน ในปริบทตัวอย่างที่ 8 และ 9 ไม่ได้แสดงความแปลกเด่น (markedness) แต่อย่างใด แต่หากลองตัดคำตอบของคู่สนทนาทิ้งไป ให้เหลือเพียงคำพูดส่วนแรกซึ่งแสดงอยู่ในรูปโครงสร้างแสดงการปรากฏตามลำพัง รูปประโยคที่ใช้จะมีความแปลกเด่นสูง และไม่มีความเป็นธรรมชาติเท่า

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า การใช้สรรพนาม มัน เป็นประธานของหน่วยสร้างแสดงการปรากฏในปริบทตัวอย่าง 8 และ 9 โดยไม่สร้างความรู้สึกแปลกเด่นในการใช้ภาษาไทย เนื่องจากผู้พูดและผู้ฟังมีการแบ่งปันข้อมูลเก่า หรือกล่าวคือมีความรู้ร่วมกันอยู่ก่อนแล้วในประเด็นที่กำลังสนทนากัน ในปริบทตัวอย่างที่ 8 ก. บอกว่า *มีงานด่วนต้องทำให้เอาไว้อครวหน้าแทน* ส่วน ข. ตอบว่า *ตามเคย* แสดงให้เห็นว่า ก. และ ข. มีนัยคั่นกันเพื่อจะทำบางสิ่งบางอย่างอยู่ก่อนแล้ว แต่พอใกล้ถึงเวลา ก. มาปฏิเสธ ข. เนื่องด้วยเหตุผลเรื่องงาน การใช้สรรพนาม มัน ของ ก. จึงเป็นการเน้นย้ำถึงความรู้ร่วมกันระหว่าง ก. และ ข. ที่ว่ามีนัยคั่นอยู่ก่อนหน้า

ส่วนในปริบทตัวอย่างที่ 9 ก. บอกว่า *เกิดเรื่องแล้ว* ส่วน ข. ตอบว่า *เกมแล้วหรือ* ยังเป็นการยืนยันสถานะของการใช้สรรพนาม มัน ในตำแหน่งประธานของหน่วยสร้างแสดงการปรากฏว่าเป็นการอ้างถึงความรู้ร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟังซึ่งเป็นความรู้เดิมที่มีร่วมกันมาก่อนหน้าการสนทนา จะเห็นได้ว่า ก. ยังไม่ทันได้ให้รายละเอียดอะไรมากนัก แค่ว่าเกิดเรื่องขึ้น แต่ ข. กลับมีปฏิกิริยาตอบสนองทันทีโดยการถามกลับว่า เพื่อนที่ชื่อทอยโดนตำรวจจับแล้วใช่หรือไม่ และยังถามต่ออีกว่ามีคนไปประกันตัวให้หรือยัง ลักษณะดังกล่าวนี้บ่งชี้ว่าทั้ง ก. และ ข. มีความรู้ร่วมกันอยู่ก่อนหน้าแล้วว่า *ทอยทำบางสิ่งบางอย่างผิดกฎหมาย และมีโอกาสถูกตำรวจจับ* การใช้สรรพนาม มัน ของ ก. จึงเป็นการเน้นย้ำถึงความรู้ร่วมกันระหว่าง ก. และ ข. เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

3.5 การวิเคราะห์ทางสถิติ

ตัวบอออกมาขนาดของคลังข้อมูลในแต่ละช่วงสมัยได้ออกมาไม่เท่ากัน ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงสมัยต้นนั้นตัวบอทยแ้วยังมีปริมาณไม่มากนัก ขนาดของคลังข้อมูลในแต่ละช่วงสมัยได้ผลออกมาเป็นดังนี้ คลังข้อมูลของช่วงที่ 1 มีขนาดประมาณ 63,300 คำ คลังข้อมูลของช่วงที่ 2 มีขนาดประมาณ 128,000 คำ คลังข้อมูลของช่วงที่ 3 มีขนาดประมาณ 582,200 คำ คลังข้อมูลของช่วงที่ 4 มีขนาดประมาณ 598,000 คำ และคลังข้อมูลของช่วงที่ 5 มีขนาดประมาณ 505,000 คำ

คลังข้อมูลของช่วงที่ 5 ได้จากเป็นการสุ่มตัวอย่างจำนวน 1,000 ตัวอย่างจากคลังข้อมูลภาษาไทยเชิงประวัติแห่งชาติซึ่งมีขนาด 33 ล้านคำ ซึ่งคลังข้อมูลฯ ได้คำนวณค่าความถี่ต่อล้านคำ (per million) ของคำว่า *มัน* ในคลังข้อมูลฯ ไว้เท่ากับ 1,979.629 คำ ดังนั้นเมื่อนำมาเทียบสัดส่วนกับจำนวนตัวอย่างที่ผู้วิจัยสุ่มขึ้นมา ขนาดของคลังข้อมูลที่ใช้จริงจึงควรมีขนาดเท่ากับ $(1,000 * 1,000,000) / 1,979.629$ หรือประมาณ 505,000 คำเท่านั้น มิใช่ 33 ล้านคำตามขนาดจริงของคลังข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยวิเคราะห์บทบาททางไวยากรณ์และความหมายเชิงการอ้างถึงตามประเภทของรูปอ้างอิงนำเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นับความถี่ของสรรพนาม *มัน* ซึ่งทำให้ได้ค่าความถี่ดิบ (raw frequency) มา อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ว่าขนาดของคลังข้อมูลในแต่ละช่วงสมัยมีขนาดต่างกันมาก ค่าความถี่ดิบที่ได้มานี้จึงต้องปรับให้เป็นค่าความถี่ปรับฐาน (normalized frequency) ก่อนจึงจะนำไปเปรียบเทียบกันได้

ฐานที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุดสำหรับการปรับฐานความถี่ของคลังข้อมูลภาษาก็คือ ความถี่ต่อล้านคำ (per million words) (McEnergy, Xiao, & Tono, 2006) ซึ่งมีสูตรที่ใช้ในการปรับฐานแสดงได้ดังนี้

$$NF = (RF/Corpus Size) * 1,000,000$$

NF คือ ค่าความถี่ปรับฐาน (normalized frequency)

RF คือ ค่าความถี่ดิบ (raw frequency)

เมื่อผู้วิจัยได้ค่าความถี่ปรับฐานของสรรพนาม *มัน* ในแต่ละบทบาททางไวยากรณ์และแต่ละความหมายเชิงการอ้างถึงตามประเภทของรูปอ้างอิงมาแล้ว ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ค่าความถี่ปรับฐานเป็นตัวแปรตาม (dependent variable) โดยมีตัวแปรต้น (independent variable) คือ ช่วงสมัย

ของตัวบท (period) ประเภทของตัวบท (genre) และประเภทของเนื้อหา (domain) กล่าวคือ ผู้วิจัยจะทดสอบดูว่าหากใช้ช่วงสมัย ประเภทตัวบท และประเภทของเนื้อหาเป็นตัวพยากรณ์ (predictor) แล้ว ค่าความถี่ปรับฐานของบทบททางทางไวยากรณ์ประเภทต่าง ๆ และประเภทของรูปร่างนำของสรรพนาม มัน จะเปลี่ยนไปหรือไม่ หากเปลี่ยน เปลี่ยนไปอย่างไร

ตาราง 3.8 ตัวแปรในการวิเคราะห์ทางสถิติ

ตัวแปรต้น		ตัวแปรตาม
ช่วงสมัยตัวบท (period)	ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2301 – 2350)	ค่าความถี่ปรับฐาน ต่อล้านคำ (normalized frequency per million)
	ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2351 – 2400)	
	ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2401 – 2450)	
	ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2451 – 2500)	
	ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2501 – 2550)	
ประเภทของตัวบท (genre)	ทางการ	
	ไม่เป็นทางการ	
ประเภทของเนื้อหา (domain)	เชิงให้ข้อมูล	
	เชิงจินตนาการ	

ผู้วิจัยได้คำนวณผลทางสถิติโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น (linear regression model) ในโปรแกรม R โดยใช้แพ็คเกจ lmerTest (Kuznetsova, Brockhoff, & Christensen, 2015) และแพ็คเกจ lme4 (Bates et al., 2011) เพื่อหาว่าโมเดลทางสถิติใดสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม มัน ที่เกิดขึ้นได้ดีที่สุด ผลการทดสอบโมเดลต่าง ๆ พบว่าโมเดลที่ใช้ตัวแปรต้น (independent variable) เป็นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างช่วงสมัยตัวบทกับประเภทของเนื้อหา (period x domain) และตัวแปรตาม (dependent variable) เป็นค่าความถี่ปรับฐานของสรรพนาม มัน อธิบายการเปลี่ยนแปลงได้ดีกว่าโมเดลอื่น ๆ

3.6 การวิเคราะห์กลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน*

หลังจากที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* เสร็จเรียบร้อยแล้ว ในขั้นถัดไปผู้วิจัยจะวิเคราะห์กลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะอาศัยการพิจารณาข้อมูลตามหลักการที่ Traugott (2017) และ Langacker (1999) เสนอไว้ เนื่องจากผู้วิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้สรรพนาม *มัน* ซึ่งปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำโดยนัย ความเกี่ยวข้องและความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับทัศนคติหรือมุมมองของผู้พูดในการมองเหตุการณ์

การวิเคราะห์กลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ในขั้นแรกสุด ผู้วิจัยจะเริ่มจากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงประเภทของรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ก่อน เนื่องจากผู้วิจัยพบว่าความหมายเชิงการอ้างถึงที่เปลี่ยนไปนี้ได้แสดงหลักฐานการเปลี่ยนแปลงผ่านการแสดงออกทางรูปภาษา (linguistic realization) กล่าวคือ จากรูปอ้างอิงนำนามวลีเพียงอย่างเดียว เกิดการขอบขอบเขต (extension) ของประเภทรูปอ้างอิงนำซึ่งจัดว่าเป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ (syntactic change) อันแสดงกลไกการวางนัยยะทั่วไป (generalization) เพื่อลดข้อจำกัดทางไวยากรณ์ (grammatical restriction) ทำให้สรรพนาม *มัน* สามารถปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำประเภทอื่นที่หลากหลายได้มากยิ่งขึ้น เช่น กริยาวลี อนุพากย์ หรือประโยค

หลังจากการวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างถึงซึ่งด้วยรูปอ้างอิงนำรวมถึงรูปอ้างอิงโดยนัย แต่สามารถอนุมานสิ่งอ้างถึงได้จากบริบทแล้ว ขั้นถัดไปผู้วิจัยจะวิเคราะห์ลักษณะความหมายเชิงการอ้างถึงซึ่งผู้พูดมองตัวเองเสมือนเป็นวัตถุหนึ่ง (object of conceptualization) ในการมองเหตุการณ์ (construal) จากเดิมที่เคยเป็นผู้มองเหตุการณ์ (subject of conceptualization) ซึ่งแสดงความหมายระดับอัตวิสัยสูงที่สุด และเหตุการณ์สิ่งที่ถูกมอง (object of conceptualization) แสดงความหมายเชิงวัตถุวิสัยสูงที่สุด ลักษณะการเปลี่ยนมุมมองดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นารลดระดับของความหมายเชิงอัตวิสัยในตัวผู้พูด และการเพิ่มระดับความหมายเชิงอัตวิสัยของเหตุการณ์ที่ผู้กล่าวถึงด้วยเหตุนี้ความเป็นอัตวิสัย (subjectivity) จึงนับว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึง และผู้วิจัยคิดว่ากรกลายเป็นอัตวิสัย (subjectification) เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ขึ้น

นอกจากระดับความเป็นอัตวิสัยในการมองเหตุการณ์ที่เพิ่มขึ้นจากการที่ผู้พูดมองตัวเองเป็นวัตถุหนึ่งของเหตุการณ์แล้ว ผู้วิจัยก็พบว่าความหมายเชิงอัตวิสัยได้ขยายกว้างมากยิ่งขึ้น กล่าวคือไม่เพียงแต่แสดงมุมมองหรือทัศนคติของตัวผู้พูดเพียงลำพังเท่านั้น หากแต่ผู้พูดยังแสดงความเอาใจใส่ (attention) ต่อผู้ฟัง รวมถึงความหมายในเชิงทัศนคติหรือมุมมองไม่ได้เป็นความรับผิดชอบของผู้พูดเพียงฝ่ายเดียว แต่ยังเป็นความรับผิดชอบของผู้ฟังด้วย ความรับผิดชอบที่ผู้พูดและผู้ฟังมีร่วมกันนี้ แสดงสถานะของข้อมูลระหว่างผู้ฟังและผู้ฟังในการสนทนา ผู้วิจัยจึงคิดว่าความหมายเชิงอัตวิสัยที่ยังเพิ่มระดับขึ้นจนเปลี่ยนจากความรับผิดชอบของผู้พูดเพียงคนเดียวไปเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟังน่าจะเป็นการแสดงความหมายเชิงอัตวิสัยร่วมหรือความหมายเชิงสหวิสัย (intersubjectivity) กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในขั้นนี้จึงสันนิษฐานได้ว่าเป็น การกลายเป็นสหวิสัย (intersubjectification)

บทที่ 4

ความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์

คำสรรพนามมีหน้าที่อ้างอิงหน่วยนามประเภทต่าง ๆ เช่น คน สัตว์ หรือสิ่งของที่ได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้า (พระยาอุปกิตศิลปสาร, 2544) คำนามที่สรรพนามอ้างอิงนั้นเรียกว่ารูปอ้างอิงนำ (antecedent) ความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ที่มีกับหน่วยนามซึ่งปรากฏก่อนหน้าในข้อความเรียกว่าเป็นความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ (semantic referentiality) กล่าวคือ เป็นความหมายประจำคำ (encoded meaning) ของหน่วยนามที่ถูกอ้างอิง หน่วยนามที่ถูกอ้างอิงจะแสดงสิ่งอ้างอิง (referent) ซึ่งบ่งชี้ถึงสรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงหรืออยู่ในโลกแห่งจินตนาการของผู้ใช้ภาษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าสรรพนาม *มัน* ไม่ได้แสดงความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังแสดงความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติ (pragmatic referentiality) อีกด้วย กล่าวคือ สิ่งอ้างอิงไม่ได้ถูกแสดงผ่านรูปอ้างอิงนำแสดงรูป แต่แสดงผ่านรูปอ้างอิงนำโดยนัย ทำให้ผู้ฟังหรือผู้รับสารต้องตีความสิ่งอ้างอิงจากบริบททางภาษา (linguistic context) การปรากฏขึ้นของความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย (semantic change) ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้วิจัยพบว่าสิ่งอ้างอิงนำที่เข้าใจกันในกลุ่มผู้ใช้ภาษารวมถึงนิยามไว้ในตำราไวยากรณ์ฉบับต่าง ๆ เกิดการขยายขอบเขต (extension) จากหน่วยนาม (nominals) ไปสู่หน่วยที่ไม่ใช่นาม (non-nominals)

4.1 ความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ (semantic referentiality)

ความหมายการอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ของสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำแสดงรูปเสมอ ผู้วิจัยพบว่านอกจากรูปอ้างอิงนำของสรรพนามจะเป็นนามวลี (noun phrase) แล้ว ยังสามารถเป็นกริยาวลี (verb phrase) อนุภาคย์ (clause) และข้อความ (discourse) ได้ด้วย ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากบทบาททางไวยากรณ์ (grammatical role) แล้ว รูปอ้างอิงนำแสดงรูปของสรรพนาม *มัน* จึงมีทั้งสิ้น 5 ประเภท

4.1.1 สิ่งอ้างอิงที่แสดงด้วยรูปอ้างอิงนำนามวลี (noun phrase)

ความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ที่บ่งชี้สิ่งอ้างอิงซึ่งแสดงด้วยรูปภาษาที่เป็นนามวลีจัดว่าเป็นลักษณะการใช้ในเชิงต้นแบบ¹⁸ (prototypical use) กล่าวคือ เป็นการใช้สรรพนามตามคำนิยามที่ว่า สรรพนามเป็นคำที่ใช้แทนนามที่กล่าวถึงไปแล้ว (นววรรณ พันธเมธา, 2558; พระยาอุปกิตศิลปสาร, 2544) รูปอ้างอิงนำซึ่งเป็นนามวลีจึงพบได้ครบในทั้ง 5 ช่วงสมัย

4.1.1.1 ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2301 – 2350)

ในช่วงที่ 1 ผู้วิจัยพบว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏการใช้น้อยมาก พบทั้งสิ้น 7 ตัวอย่างเท่านั้น โดยปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลีเพียงประเภทเดียว บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ที่พบในช่วงที่ 1 นี้ผู้วิจัยพบว่าประกอบด้วย 4 บทบาท ได้แก่ ประธาน กรรมของกริยา กรรมของบุพบท และตัวบ่งชี้เน้นประธาน

- (1) ถ้า[อ้ายมาฉวน]จะเข้าไปรับครว้นให้ลงพระราชอาชญา พาครั้วมาได้ถ้าเห็นมัน สวามิภักดิ์

(จดหมายรายวันทัพ, 2314)

- (2) ครั้น[คนส่งเสียงคลอคบุตร] รับสั่งว่าอย่าไปห้าม มัน เจ็บหนักแล้ว

(จดหมายความทรงจำของพระเจ้าไปยิกาเธอฯ, 2310)

- (3) เจ้าเมืองเอาเงินจำนวนหลวงออกจำหน่ายให้[ราษฎร]ยืมซื้อข้าวกินและข้าวปลูก วั
ทำนา ให้สืบดูมัน ถ้ายากจนจริงแล้วพระราชทานให้ยกเสีย

(พระราชสาส์นใน ร.1 พระราชทานไปยังประเทศจีน, 2327)

- (4) ถ้าเห็นว่า[อ้ายแขก]สวามิภักดิ์จริง ตัวของมันให้ทำราชการ

(จดหมายรายวันทัพ, 2314)

¹⁸ การจัดประเภท (categorization) ในทางจิตวิทยาและภาษาศาสตร์ปริชานเชื่อว่ามีความลดหลั่น (graded category) ในการเป็นสมาชิกของประเภทเชิงโนทัศน์ (conceptual category) สมาชิกบางตัวจัดอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลาง (central) มากกว่าสมาชิกตัวอื่น ๆ จึงจัดเป็นสมาชิกต้นแบบ (prototypical member) ในขณะที่สมาชิกบางตัวจัดเป็นสมาชิกชายขอบ (peripheral member) เนื่องจากแสดงคุณสมบัติของประเภทได้ไม่ชัดเจน (Rosch, 1973)

(5) *[อ้ายเหล้าร้าย]มันตั้งค่ายสูง ให้เราหักเข้าไปยาก*

(จดหมายรายวันทัพ, 2314)

ใน (1) และ (2) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นประธานของประโยค เนื่องจากสรรพนาม *มัน* วางอยู่หน้ากรรมกริยา *สวมักัด* และ *เจ็บหนัก* ตามลำดับ รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ใน (1) คือ *อ้ายมาญวน* และใน (2) คือ *คนล่องเลียงคลอบุตร* ซึ่งเป็นนามวลี การใช้สรรพนาม *มัน* ใน (1) และ (2) นี้จึงเป็นการใช้สรรพนามในเชิงต้นแบบ

ใน (3) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นกรรมของกริยา เนื่องจากวางอยู่หลังกรรมกริยา *สืบดู* ซึ่งในบริบทนี้มีความหมายว่า *ตรวจสอบ* จึงต้องการกรรมของกริยา รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้คือ *ราษฎร* ซึ่งเป็นนามวลี การใช้สรรพนาม *มัน* ใน (3) นี้จึงเป็นการใช้สรรพนามในเชิงต้นแบบเช่นกัน

ใน (4) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นกรรมของบุพบท เนื่องจากวางอยู่หลังบุพบทของ รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้คือ *มัน อ้ายแขก* การใช้สรรพนาม *มัน* ใน (4) นี้จึงเป็นการใช้สรรพนามในเชิงต้นแบบเช่นกัน

ใน (5) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้เน้นประธาน เนื่องจากวางอยู่หลังนามวลี *อ้ายเหล้าร้าย* สรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นภาคประธานของภาคแสดง *ตั้งค่ายสูง* เมื่อวิเคราะห์ภาคประธานของประโยคนี้จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายของคำนามหลักในนามวลี ในที่นี้ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์มีบทบาททางไวยากรณ์คือการเน้นประธาน นับเป็นการใช้สรรพนามในเชิงต้นแบบเช่นกัน

โดยสรุป ตัวอย่าง (1) – (5) แสดงให้เห็นว่า การใช้คำสรรพนาม *มัน* ในช่วงที่ 1 ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลีโดยมีบทบาททางไวยากรณ์ได้ 4 ประเภท กล่าวคือ ประธาน กรรมของกริยา กรรมของบุพบท และตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธานซึ่งแสดงลักษณะของการเน้นคำนามที่กล่าวถึงเป็นครั้งที่สอง บทบาททางไวยากรณ์เหล่านี้ไม่มีผลต่อความหมายเชิงการอ้างถึงที่สรรพนาม *มัน* แสดง การใช้สรรพนาม *มัน* ในช่วงที่ 1 นี้จึงจัดว่าเป็นการใช้สรรพนามที่สอดคล้องกับค่านิยมของไวยากรณ์ดั้งเดิมที่ได้นิยามคำสรรพนามไว้ว่าเป็นคำที่ใช้เพื่อเป็นคำแทนนาม ซึ่งอาจจะเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของที่กล่าวถึงไปแล้วก่อนหน้า อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดของปริมาณตัวบทที่มี ทำให้

ในช่วงที่ 1 นี้เก็บปริบทตัวอย่างได้ 7 ตัวอย่างเท่านั้นซึ่งถือว่าเป็นปริมาณที่น้อยและไม่เพียงพอการศึกษาวิเคราะห์หะเอียดลึกซึ้ง

4.1.1.2 ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2351 – 2400)

ในช่วงที่ 2 ผู้วิจัยพบว่าสรรพนาม *มัน* ยังคงปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลีเพียงประเภทเดียวเท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบเพิ่มเติมว่าบทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ในช่วงที่ 2 ประกอบด้วย 5 บทบาท ได้แก่ ประธาน กรรมของกริยา กรรมของบุพบท ตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน และตัวบ่งชี้แสดงการเน้นกรรมของกริยา นั่นคือ ในช่วงที่ 2 มีบทบาททางไวยากรณ์ที่แสดงการเน้นกรรมของกริยาเพิ่มเข้ามา ในช่วงที่ 2 นี้สรรพนาม *มัน* จึงมีบทบาททางไวยากรณ์ครบ 5 บทบาทดังที่ปรากฏให้เห็นในการใช้ภาษาปัจจุบัน

(6) ถ้า[อ้ายแขก]มันไม่กำเริบอยู่แล้ว มันจะทำเอาเมืองสงขลาได้ฤ

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ, 2381)

(7) ก็รักข้าง[ป็นยาว]นั้นแหละ มันส่งลูกไปไกลได้

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ, 2381)

(8) ครั้น[ลูกเรือ]เข้าไปใกล้กันนั้น มันก็เดินหนี

(หนังสือจดหมายเหตุ The Bangkok Recorder, 2387)

ใน (6) (7) และ (8) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* วางอยู่หน้ากริยาวลี จะทำเอาเมืองสงขลาได้ฤ ส่งลูกไปไกลได้ และ ก็เดินหนี ตามลำดับ สรรพนาม *มัน* จึงทำหน้าที่เป็นประธานของภาคแสดงของประโยค รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ในประโยคทั้งสามนี้คือ *อ้ายแขก ป็นยาว และ ลูกเรือ* ตามลำดับซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นนามวลี การใช้สรรพนาม *มัน* ใน (6) (7) และ (8) นี้จึงเป็นการใช้สรรพนามในเชิงต้นแบบเช่นกัน

(9) เขาเอา[นกพิราบ]ไปปล่อยในอื่น ๆ มันก็จะกลับมาสู่ที่ที่มันเกิดนั้นได้โดยเร็ว เขาหัด
มันไว้

(หนังสือจดหมายเหตุ The Bangkok Recorder, 2387)

- (10) [อ้ายแขก]ยกขึ้นมาตีเมืองจนะ 300 คน คนที่เมืองจนะเมืองเทพาก็มีมาก จะรวบรวมช่วยกันรบสู้มัน

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ, 2381)

- (11) [อ้ายย่าโม]อะไรมิรู้ ถ้าไม่เป็นคนชอบอชฌมาไครยอยู่แต่ก่อนแล้ว จะสั่งท้าวพระกรรมาให้ออกไปลงโทษมันเสีย

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ, 2381)

ใน (9) (10) และ (11) จะเห็นว่าสรรพนาม มัน วางอยู่หลังกรรมกริยา หัด รบสู้ และ ลงโทษ สรรพนาม มัน จึงทำหน้าที่เป็นกรรมของกริยาในประโยค รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม มัน ในประโยคทั้งสามนี้คือ นกพิราบ อ้ายแขก และ อ้ายย่าโม ตามลำดับซึ่งล้วนเป็นนามวลี การใช้สรรพนาม มัน ใน (9) (10) และ (11) นี้จึงเป็นการใช้สรรพนามในเชิงต้นแบบเช่นกัน

- (12) เจ้าเมืองก็เอา[กระดุกนก]นั้นต่อกันเข้าตามที่ของมัน แล้วก็วัดกระดุกนั้นได้เก้าดอก

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ, 2381)

- (13) ญาติ[อ้ายแขก]พวกขบถที่กระจัดกระจายอยู่ตามบ้านตามเมืองป่าดงก็คงจะมี มัน จะพากันไปหมดทันทีไหน มัน ก็คงเหลือพลัดพรายอยู่บ้างนั่นแหละ ถ้าคิดสืบสาวหาเชื้อสายของมัน ต้องไปเกลี้ยกล่อมคืนเข้ามาบ้าน

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ, 2381)

- (14) แล้วตรัสถามพระยาโชฎีกว่าไล่เสียง[อ้ายจีนฝ่อง]ซึ่งเข้ามาจากสงขลาด้วยราชการเมืองไทรนั้น ได้ความอย่างไรบ้าง พระยาโชฎีกกราบทูลว่าไล่เสียงเข้าคูก็ไม่ได้ความรับสั่งว่า ลูกเรือลูกแพของมันมีมาก

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ, 2381)

ใน (12) (13) และ (14) จะเห็นว่าสรรพนาม มัน วางอยู่หลังบุพบท ของ จึงทำหน้าที่เป็นกรรมของบุพบท รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม มัน ในประโยคทั้งสามนี้คือ กระดุกนก อ้ายแขก และ อ้ายจีนฝ่อง ซึ่งเป็นนามวลี การใช้สรรพนาม มัน ใน (12) (13) และ (14) นี้จึงเป็นการใช้สรรพนามในเชิงต้นแบบเช่นกัน

- (15) ทรงตรัสเล่าคำให้การเดิมเงินฝ่อง ให้กรมหลวงรักษัรณเรศฟังว่า[อ้ายเงินฝ่อง]มันว่า
อ้ายแขก

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ, 2381)

- (16) [อ้ายหวันมาลี]มันอยู่ที่เกาะยาว มันรู้เบาะแสภูมิลำเนาเมืองกลางอยู่สิ้น

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ, 2381)

- (17) เมื่อ[นกพิราบ]มันมานั้นเรวนัก หนทางไกลกันสองวันสามวันมันมานั้นสองโมงสาม
โมงก็ถึง

(หนังสือจดหมายเหตุ The Bangkok Recorder, 2387)

ใน (15) (16) และ (17) จะเห็นว่าสรรพนาม มัน ทำหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้เน้นประธาน เนื่องจากวางอยู่หลังนามวลี อ้ายเงินฝ่อง อ้ายหวันมาลี และ นกพิราบ ตามลำดับ ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานของกริยา ว่า อยู่ และ มา ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ภาคประธานของทั้งสามประโยคนี้จะพบว่าคือนามวลี อ้ายเงินฝ่องมัน อ้ายหวันมาลีมัน และ นกพิราบมัน ตามลำดับ โดยมีส่วนขยายของคำนามหลักคือ มัน สรรพนาม มัน ในที่นี้จึงมีบทบาททางไวยากรณ์คือการเน้นประธาน นับเป็นการใช้สรรพนามในเชิงต้นแบบเช่นกัน

- (18) จะให้ใครจัดแจงเล่า จะสั่ง[พระนรินทร]มันฤ

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ, 2381)

- (19) คนที่เมืองจนะยกมาช่วยรบ[อ้ายแขก]มัน

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ, 2381)

- (20) กองพระยาภักดีณรงค์อย่างไรจึงเกณฑ์[กองเขมรใหม่]มันไปด้วย

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ, 2381)

ใน (18) (19) และ (20) จะเห็นว่าสรรพนาม มัน ทำหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้เน้นกรรมของกริยา เนื่องจากวางอยู่หลังนามวลี พระนรินทร อ้ายแขก กองเขมรใหม่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรรมของสกรรมกริยาคำกริยา สั่ง รบ และ เกณฑ์ ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์นามวลีที่ทำหน้าที่เป็นกรรมของ

กริยา จะพบว่าสรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายของคำนามหลัก สรรพนาม *มัน* ในที่นี้จึงมีบทบาททางไวยากรณ์คือการเน้นกรรมของกริยา นับเป็นการใช้สรรพนามในเชิงต้นแบบเช่นกัน

โดยสรุป ตัวอย่าง (6) – (20) แสดงให้เห็นว่าการใช้คำสรรพนาม *มัน* ในช่วงที่ 2 ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลีแต่แสดงบทบาททางไวยากรณ์ทั้งหมด 5 ประเภท กล่าวคือ ประธานกรรมของกริยา กรรมของบุพบท ตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน และตัวบ่งชี้แสดงการเน้นกรรมของกริยา ตัวบ่งชี้แสดงการเน้นกรรมของกริยาเป็นบทบาททางไวยากรณ์ที่เพิ่งพบในข้อมูลช่วงที่ 2 อย่างไรก็ตามบทบาททางไวยากรณ์แต่ละประเภทล้วนไม่มีผลต่อความหมายเชิงการอ้างอิงที่สรรพนาม *มัน* แสดง จึงกล่าวได้ว่าความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ทั้งจากข้อมูลช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2 แสดงความหมายเชิงการอ้างอิงตามสิ่งอ้างอิงซึ่งตีความได้โดยตรงจากรูปอ้างอิงนำ หรือก็คือความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์

4.1.1.3 ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2401 – 2450)

ในช่วงที่ 3 ผู้วิจัยพบว่าสรรพนาม *มัน* ไม่ได้ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลีเพียงประเภทเดียวเท่านั้น หากแต่ยังสามารถปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำกริยาวลี อนุภาคย์ และข้อความได้ด้วย ในส่วนของรูปอ้างอิงนำนามวลีในช่วงที่ 3 นี้ ผู้วิจัยพบว่าสามารถแสดงบทบาททางไวยากรณ์ได้ไม่ครบทั้ง 5 บทบาท กล่าวคือไม่พบการใช้สรรพนาม *มัน* ที่เป็นตัวบ่งชี้แสดงการเน้นกรรมของกริยา ทั้งนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นไปได้ที่จะเกิดจากตัวบทมีจำนวนน้อยเกินไป¹⁹ ส่วนอีก 4 บทบาทที่เหลือ กล่าวคือ ประธาน กรรมของกริยา กรรมของบุพบท และตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน ปรากฏการใช้เช่นเดียวกับที่พบในข้อมูลช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2

(21) *ดูชาวบ้านเขาตำซัน ชันนั้นคือ[ยางเตงรัง] มันไหลออกมาเองตามธรรมดาของมัน*

(จดหมายระยะทางไปพิชฌุโลก, 2444)

(22) *[สุกร]เปนสัตว์ดิรัจฉาน อย่าให้ผู้ใดบริโภคเนื้อมันแลถูกต้องมัน*

(หนังสือแสดงกิจจานุกิจ, 2410)

¹⁹ ความไม่สมมาตรของข้อมูล (imbalanced data) นับเป็นข้อจำกัดประการสำคัญของการศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาษาแบบข้ามสมัย เนื่องจากข้อมูลตัวบทในแต่ละสมัยมีจำนวนและความแตกต่างด้านประเภทและเนื้อหาตัวบทแตกต่างกันมาก Labov (1972) จึงกล่าวว่า “the great art of the historical linguists is to make the best of this bad data” หรือแปลได้ว่า “ศิลปะชั้นเยี่ยมของนักภาษาศาสตร์เชิงประวัติก็คือการใช้ข้อมูลแย่ ๆ ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด”

(23) *[สัตว์]ก็กลัวตายก็คล้าย ๆ กับมนุษย์ จะเปรียบคตีกำเนิดของมันเหมือนต้นหญ้า
ต้นไม้นั้นเห่นจะไม่ได้*

(หนังสือแสดงกิจจานุกิจ, 2410)

(24) *ทูลหม่อมทรงหัดเราให้ขี่ม้า [ม้าตัวแดงเล็กของเรา]มันโง่งมาก*

(จดหมายเหตุร้ายวันของสมเด็จพระบรมราชาปีตุลาธิปัตย์, 2426)

ใน (21) – (24) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลี ซึ่งได้แก่ *ยางเตง* *รัง สุกร สัตว์* และ *ม้าตัวแดงเล็กของเรา* ตามลำดับ ใน (21) สรรพนาม *มัน* มีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานเนื่องจากวางอยู่หน้าภาคแสดง *ไหลออกมาเองตามธรรมดาของมัน* ใน (22) สรรพนาม *มัน* มีบทบาททางไวยากรณ์เป็นกรรมของกริยาเนื่องจากวางอยู่หลังกริยาวลี *ถูกต้อง* ซึ่งเป็นกรรมกริยาที่มีความหมาย *แต่, จับ* ใน (23) สรรพนาม *มัน* มีบทบาททางไวยากรณ์เป็นกรรมของบุพบทเนื่องจากวางอยู่หลังบุพบท *ของ* และใน (24) นั้น สรรพนาม *มัน* มีบทบาททางไวยากรณ์เป็นตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน เนื่องจากสรรพนาม *มัน* เป็นส่วนหนึ่งของภาคประธาน *ม้าตัวแดงเล็กของเรา* ซึ่งเป็นประธานของภาคแสดง *โง่งมาก* เมื่อวิเคราะห์ภาคประธานแล้วจะพบว่าค่านามหลัก คือ *ม้า* ซึ่งมีส่วนขยายคือ *ตัวแดง เล็ก* และ *ของเรา* ก่อนจะรวมกันเป็นนามวลี *ม้าตัวแดงเล็กของเรา* แล้วจึงค่อยมีสรรพนาม *มัน* เข้าไปเป็นส่วนขยายเพื่อแสดงการเน้นประธานอีกทีหนึ่ง

โดยสรุป ตัวอย่าง (21) – (24) แสดงให้เห็นว่าในช่วงที่ 3 การใช้คำสรรพนาม *มัน* ที่ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลีก็ยังคงแสดงบทบาททางไวยากรณ์ครบทั้ง 5 ประเภท กล่าวคือ ประธาน กรรมของกริยา กรรมของบุพบท ตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน และตัวบ่งชี้แสดงการเน้นกรรมของกริยา รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* จึงสามารถตีความได้โดยตรงจากรูปภาษาที่ปรากฏ เป็นความหมายเชิงการอ้างถึงในเชิงต้นแบบเช่นเดียวกับที่พบในข้อมูลสมัยก่อนหน้า

4.1.1.4 ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2451 – 2500)

ในช่วงที่ 4 ผู้วิจัยพบว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลี กริยาวลี อนุภาคย์ และข้อความได้เช่นเดียวกับข้อมูลที่พบในช่วงที่ 3 สำหรับสรรพนาม *มัน* ที่ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลีแสดงบทบาททางไวยากรณ์ได้ครบทั้ง 5 บทบาท กล่าวคือ ประธาน กรรมของกริยา กรรมของบุพบท ตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน และตัวบ่งชี้แสดงการเน้นกรรมของกริยา

- (25) ข้าพเจ้าพบ[สาวใช้คนต้นห้อง]ของข้าพเจ้า มันเห็นข้าพเจ้าก็ซังกดลึงไป
(ความไม่พยาบาท, 2458)
- (26) พี่ฆ่า[อ้ายจ้อย]ตายเสียนานแล้ว ฆ่ามันเพราะข้าพเจ้าอ้ายจ้อยเป็นพี่เจ้าไม่ได้เลย
(แผลเก่า, 2479)
- (27) ระหว่างที่มาในรถไฟนั้น [ยุง]ทั้งหลายต้อนรับข้าพเจ้าอย่างแข็งแรงตลอดย่านของ
มัน
(ขนมสมกับน้ำยา, 2463)
- (28) [อายนั่น]มันจะหักคอยอกำตันภรรยาข้าพเจ้ากระมัง
(ความไม่พยาบาท, 2458)
- (29) แล้วเธอเล่าขณะนั้นรู้สึกเช่นไร รัก[เจ้าขวัญ]มันหรือหลงมัน
(แผลเก่า, 2479)

ใน (25) – (29) จะเห็นว่าสรรพนาม มัน ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลี ซึ่งได้แก่ สาวใช้คนต้นห้อง อ้ายจ้อย ยุง อายนั่น และ เจ้าขวัญ ตามลำดับ ใน (25) สรรพนาม มัน มีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานเนื่องจากวางอยู่หน้ากรรมกริยา เห็น ใน (26) สรรพนาม มัน มีบทบาททางไวยากรณ์เป็นกรรมของกริยาเนื่องจากวางอยู่หลังกรรมกริยา ฆ่า ใน (27) สรรพนาม มัน มีบทบาททางไวยากรณ์เป็นกรรมของบุพบทเนื่องจากวางอยู่หลังบุพบท ของ ใน (28) สรรพนาม มัน มีบทบาททางไวยากรณ์เป็นตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน เนื่องจากสรรพนาม มัน เป็นส่วนหนึ่งของภาคประธาน อายนั่นมัน ซึ่งเป็นประธานของภาคแสดง จะหักคอยอกำตันภรรยาข้าพเจ้ากระมัง เมื่อวิเคราะห์ภาคประธานแล้วจะพบว่าค่านามหลัก คือ อายนั่น ซึ่งมีส่วนขยายคือ มัน เพื่อแสดงการเน้นประธาน และใน (29) สรรพนาม มัน มีบทบาททางไวยากรณ์เป็นตัวบ่งชี้แสดงการเน้นกรรมของกริยา เนื่องจากสรรพนาม มัน เป็นส่วนหนึ่งของนามวลี เจ้าขวัญมัน ซึ่งเป็นกรรมของกรรมกริยา รัก เมื่อวิเคราะห์นามวลี เจ้าขวัญมัน แล้วจะพบว่าค่านามหลัก คือ เจ้าขวัญ ซึ่งมีส่วนขยายคือ มัน เพื่อแสดงการเน้นกรรมของกริยา

โดยสรุป ตัวอย่าง (25) – (29) แสดงให้เห็นว่าในช่วงที่ 4 การใช้คำสรรพนาม มัน ที่ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลีก็ยังคงแสดงบทบาททางไวยากรณ์ครบทั้ง 5 ประเภท กล่าวคือ ประธาน

กรรมของกริยา กรรมของบุพบท ตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน และตัวบ่งชี้แสดงการเน้นกรรมของกริยา รูปอ้างอิงนำบ่งของสรรพนาม มัน จึงสามารถตีความได้โดยตรงจากรูปภาษาที่ปรากฏ เป็นความหมายเชิงการอ้างถึงในเชิงต้นแบบเช่นเดียวกับที่พบในข้อมูลสมัยก่อนหน้า

4.1.1.5 ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2501 – 2550)

ในช่วงที่ 5 ผู้วิจัยพบว่าสรรพนาม มัน ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลี กริยาวลี อนุพากย์ และข้อความได้เช่นเดียวกับข้อมูลที่พบในช่วงที่ 3 และ 4 สำหรับสรรพนาม มัน ที่ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลีแสดงบทบาททางไวยากรณ์ได้ครบทั้ง 5 บทบาท กล่าวคือ ประธาน กรรมของกริยา กรรมของบุพบท ตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน และตัวบ่งชี้แสดงการเน้นกรรมของกริยา

(30) [สนจูนีเปอร์ ไฮเปรส และไพน์] เป็นไม้ที่กำเนิดในยุคก่อนประวัติศาสตร์ มัน สืบพันธุ์ด้วยเมล็ด

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

(31) [หมาฝรั่งพันธุ์แท้] ไม่อดทนแถมกินจุ กู ไม่มีปัญญาจะเลี้ยงมัน หรอก

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

(32) [ไล่เดือน] สอนการให้ประโยชน์แก่โลกมนุษย์โดยพรวนดินตลอดชีวิตของมัน

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

(33) [ดนตรี] มัน เป็นอาชีพที่แปลกนะ

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

(34) AI กล่าวว่าศตวรรษที่ 20 เป็นของอเมริกันไม่ว่าคุณชอบหรือเกลียด[อเมริกัน] มัน ก็ตาม

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

ใน (30) – (34) จะเห็นว่าสรรพนาม มัน ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลี ซึ่งได้แก่ สนจูนีเปอร์ ไฮเปรส และไพน์ หมาฝรั่งพันธุ์แท้ ไล่เดือน ดนตรี และ อเมริกัน ตามลำดับ ใน (30) สรรพนาม มัน มีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานเนื่องจากวางอยู่หน้าภาคแสดง สืบพันธุ์ด้วยเมล็ด ใน (31) สรรพนาม มัน มีบทบาททางไวยากรณ์เป็นกรรมของกริยาเนื่องจากวางอยู่หลังกรรมกริยา เลี้ยง ใน

(32) สรรพนาม *มัน* มีบทบาททางไวยากรณ์เป็นกรรมของบุพบทเนื่องจากวางอยู่หลังบุพบท *ของ* ใน (33) สรรพนาม *มัน* มีบทบาททางไวยากรณ์เป็นตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน เนื่องจากสรรพนาม *มัน* เป็นส่วนหนึ่งของภาคประธาน *ดนตรีมัน* ซึ่งเป็นประธานของภาคแสดง เป็น*อาชีพที่แปลก*นะ เมื่อวิเคราะห์ภาคประธานแล้วจะพบว่าคำนามหลัก คือ *ดนตรี* ซึ่งมีส่วนขยายคือ *มัน* เพื่อแสดงการเน้นประธาน และใน (34) สรรพนาม *มัน* มีบทบาททางไวยากรณ์เป็นตัวบ่งชี้แสดงการเน้นกรรมของกริยา เนื่องจากสรรพนาม *มัน* เป็นส่วนหนึ่งของนามวลี *อเมริกันมัน* ซึ่งเป็นกรรมของกริยาลี *รักหรือชอบ* เมื่อวิเคราะห์นามวลี *อเมริกันมัน* แล้วจะพบว่าคำนามหลัก คือ *อเมริกัน* ซึ่งมีส่วนขยายคือ *มัน* เพื่อแสดงการเน้นกรรมของกริยา

โดยสรุป ตัวอย่าง (30) – (34) แสดงให้เห็นว่าในช่วงที่ 4 การใช้คำสรรพนาม *มัน* ที่ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำนามวลีก็ยังคงแสดงบทบาททางไวยากรณ์ครบทั้ง 5 ประเภท กล่าวคือ ประธาน กรรมของกริยา กรรมของบุพบท ตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน และตัวบ่งชี้แสดงการเน้นกรรมของกริยา รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* จึงสามารถตีความได้โดยตรงจากรูปภาษาที่ปรากฏ เป็นความหมายเชิงการอ้างถึงในเชิงต้นแบบเช่นเดียวกับที่พบในข้อมูลสมัยก่อนหน้า

4.1.2 สิ่งอ้างถึงที่แสดงด้วยรูปอ้างอิงนำกริยาลี (verb phrase)

ผู้วิจัยพบว่าสรรพนาม *มัน* ไม่ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำกริยาลีในช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2 แต่ปรากฏเป็นครั้งแรกในช่วงที่ 3 ซึ่งแสดงบทบาททางไวยากรณ์ได้เพียงบทบาทเดียวเท่านั้น นั่นคือบทบาทประธาน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบการใช้รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ที่เป็นกริยาลีเพียง 1 ตัวอย่างในช่วงที่ 3 ซึ่งมีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานของประโยค แล้วจึงค่อยพบมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสมัยที่ 4 และ 5 ตามลำดับ

4.1.2.1 ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2401 – 2450)

(35) *อยู่ต่อกันเพียงชั่วโหมงเศษเท่านั้นไม่ควร[จงทองดูถูกสุดต่าน] เราเห็นด้วยว่ามันไม่เป็นการดีอะไร*

(ระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน, 2439)

ใน (35) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นกริยาลี *จงทองดูถูกสุดต่าน* บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้คือประธาน เนื่องจากวางอยู่หน้าภาคแสดง *ไม่เป็นการดีอะไร* รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้จึงแสดงลักษณะการใช้สรรพ

นามที่ไม่ใช่การใช้เชิงต้นแบบอีกต่อไป เนื่องจากรูปอ้างอิงนำเป็นหน่วยที่ไม่ใช่นาม (non-nominal) หรือกล่าวคือ รูปอ้างอิงนำเป็นกริยาวลี

หากพิจารณาในแง่ความหมายจากตัวอย่างประโยคที่ค่อนข้างมีอย่างจำกัดนี้ ก็น่าจะพอสันนิษฐานได้ว่าสิ่งอ้างอิงที่เคยเป็นเพียงหน่วย (entity) ที่จับต้องหรือสัมผัสได้ กำลังหายไปมีความหมายที่ขยายกว้างขึ้น สิ่งอ้างอิงจึงอาจมีจำนวนสมาชิกเพิ่มเข้ามา ไม่ได้จำกัดว่าจะต้องเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของอีกต่อไป

4.1.2.2 ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2451 – 2500)

ในช่วงที่ 4 ผู้วิจัยพบการใช้รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม มัน ที่เป็นกริยาวลีเพิ่มมากขึ้น แต่บทบาททางไวยากรณ์ก็ยังคงจำกัดอยู่ที่ประธานเท่านั้น

(36) ข้าพเจ้าจึงไปห้องหล่อน [จะเฝ้าเข้าห้องเมื่อเจ้าของไม่อยู่]รู้สึกหนักใจ มันเป็นการอันไม่สมควร
(ความไม่พยาบาล, 2458)

(37) นานวันมาแล้วไม่ได้สัมผัสกาย [ได้กอดนาบนานา] มันทำให้ลืมหืมมองเสียหมดได้
(ความไม่พยาบาล, 2458)

(38) มันทำให้เราค้นนัก [หมิ่นประมาทกันในที่ประชุมชน] มันเป็นการกระทำที่สร้างความอับอายเกินจะทนได้
(มหาภารตยุทธ์, 2460)

(39) เดียวถ้าผู้ต้องออกจากราชการก็จะแย่ [เกิดต้องเลี้ยงผู้ขึ้นอีกคนหนึ่ง] มันก็ออกจะอาการหนัก
(ขนมสมกับน้ำยา, 2463)

ใน (36) – (39) จะเห็นว่าสรรพนาม มัน ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำกริยาวลี ซึ่งได้แก่ จะเฝ้าเข้าห้องเมื่อเจ้าของไม่อยู่ ได้กอดนาบนานา หมิ่นประมาทกันในที่ประชุมชน และ เกิดต้องเลี้ยงผู้ขึ้นอีกคนหนึ่ง ตามลำดับ สรรพนาม มัน ใน (36) – (39) ล้วนมีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธาน

เนื่องจากวางอยู่หน้ากริยาวลี จุดนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าเพราะเหตุใดจากที่เคยมีรูปอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* เป็นหน่วยนาม (nominals) ถึงได้เกิดหน่วยกริยา (verbals) ขึ้นในเวลาต่อมาได้

หากพิจารณาจากในแง่บทบาทของการสื่อสาร จะวิเคราะห์ได้ว่าสิ่งอ้างอิง (referent) ได้เปลี่ยนจากสรรพสิ่ง (things) ไปสู่การกระทำ (activity) ซึ่งมีความเป็นนามธรรมมากขึ้น โดยสรุปตัวอย่าง (36) – (39) จึงยิ่งแสดงภาพที่ชัดเจนขึ้นว่าความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากรูปแสดงทางไวยากรณ์ (linguistic realization) ที่เปลี่ยนไปนั้นมักจะเกิดจากผลของการเปลี่ยนแปลงความหมาย (semantic change)

4.1.2.3 ช่วงที่ 5 พ.ศ. 2501 – 2550)

- (40) *หลังลูกไปนอก ทำให้ผมเริ่มสนใจเทคโนโลยี [เล่นอินเทอร์เน็ตคุยกับลูก] แต่มันจะซำกว่าโทรคุย*
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)
- (41) *กับพี่เวียร์ไม่มีอะไรค่ะ [ถ่ายละครต่างจังหวัด]แล้วมันเลิกดีกเลยติดรถพี่เขากลับบ้าน*
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)
- (42) *ฉันคิดโง่ ๆ ทุกวัน หวังให้เขาได้รักฉันบ้าง] แต่มันไม่มีวันเป็นไปได้เลย*
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)
- (43) *ทำไมเป็นคนแบบนี้ [พูดแบบนี้]หมายความว่ายังไง มันฟังทะแม่ง ๆ นะ*
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

ใน (40) – (43) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นกริยาวลี เล่นอินเทอร์เน็ตคุยกับลูก ถ่ายละครต่างจังหวัด ให้เขาได้รักฉันบ้าง และ พูดแบบนี้ ตามลำดับ บทบาททางไวยากรณ์ของรูปอ้างอิงกริยาวลีสรรพนาม *มัน* ในทุกประโยคคือประธาน เนื่องจากวางอยู่หน้าภาคแสดง จะซำกว่าโทรคุย เลิกดีก ไม่มีวันเป็นไปได้เลย และ ฟังทะแม่ง ๆ นะ ตามลำดับ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าสรรพนาม *มัน* ซึ่งปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นกริยาวลีในช่วงที่ 5 สามารถแสดงบทบาททางไวยากรณ์เพิ่มขึ้นได้อีกหนึ่งบทบาท โดยที่ไม่พบในข้อมูลจากช่วงที่ 1 – 4 นั่นก็คือ บทบาทการเป็นตัวบ่งชี้การเน้นประธาน

- (44) โทษที ประโยคนั้นฉันต้องเป็นคนบ่น [เล่นมาชิงเอาไปบ่นตัดหน้ากันก่อนแบบนี้]นี่
*มัน*ยังไฉจริง ๆ
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)
- (45) อย่าไว้วายสิ แต่[เดินจับมือกัน]นี่*มัน*ไม่ได้อยู่ในบทเลยนะ
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)
- (46) อ้อยยังเด็ก [ทำอะไรตามใจอย่างนี้]นะ*มัน*ผิดพลาดได้ง่าย
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)
- (47) เราต้องเรียนรู้ว่า[กว่าจะยืนขึ้นได้]นั่น*มัน*ยากแค่ไหน
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

ใน (44) – (47) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นกริยาวลี *เล่นมาชิงเอาไปบ่นตัดหน้ากันก่อนแบบนี้ เดินจับมือกัน ทำอะไรตามใจอย่างนี้ และ กว่าจะยืนขึ้นได้* ตามลำดับบทบาททางไวยากรณ์ของรูปอ้างอิงกริยาวลีสรรพนาม *มัน* ในทุกประโยคคือตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน เนื่องจากเมื่อวิเคราะห์ภาคประธานของแต่ละประโยคแล้วจะพบว่ามีคำหลักคือกริยาวลีที่กล่าวไปแล้วข้างต้นและมีสรรพนาม *มัน* เป็นส่วนขยายเพื่อบ่งชี้การเน้น ก่อนที่ทั้งหมดจะรวมกันเพื่อทำหน้าที่เป็นภาคประธานให้กับภาคแสดง *ยังไฉจริง ๆ ไม่ได้อยู่ในบทเลยนะ ผิดพลาดได้ง่าย และ ยากแค่ไหน* ตามลำดับ

มีจุดที่น่าสนใจสำคัญประการหนึ่งที่ผู้วิจัยคิดว่าควรให้ความสำคัญ นั่นคือ แม้ปรากฏรูป (form) ของรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ในตัวอย่างเหล่านี้ แต่กลับปรากฏว่ามีคำบ่งชี้ (demonstrative) ของคำนาม เช่น *นี่ นั่น* เป็นต้นด้วย การปรากฏคำบ่งชี้อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าเป็นการแสดงความหมายเชิงการอ้างถึงไปแล้วครั้งหนึ่ง และเมื่อปรากฏสรรพนาม *มัน* จึงเป็นการแสดงความหมายเชิงการอ้างถึงซ้อนเข้าไปอีกชั้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาในแง่ความหมายแล้ว ผู้วิจัยคิดว่าความหมายของรูปอ้างอิงนำกริยาวลีเหล่านี้เป็นการอ้างถึงในระดับเหตุการณ์ (situational) ซึ่งจะได้ชี้ชัดว่าทั้งหมดมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นในข้อความภาษาพูด (spoken discourse) มากกว่าที่จะเป็นภาษาเขียน

4.1.3 สิ่งอ้างอิงที่แสดงด้วยรูปอ้างอิงนำอนุพากย์ (clause)

ในช่วงที่ 3 ผู้วิจัยพบว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำอนุพากย์ ได้เป็นครั้งแรก โดยไม่พบการปรากฏในสมัยที่ 1 และ 2 มาก่อน บทบาททางไวยากรณ์ของรูปอ้างอิงนำพบเพียง บทบาทเดียวเท่านั้น นั่นคือ บทบาทประธาน ทั้งนี้ผู้วิจัยพบการใช้รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ที่เป็นอนุพากย์จำนวนตัวอย่างเดียวในช่วงที่ 3 แล้วจึงค่อยพบปริมาณการใช้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสมัยที่ 4 และ 5 ตามลำดับ

4.1.3.1 ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2401 – 2450)

(48) *ที่นี้ช่างหายากเสียจริง [ตกลงเราเปนต้องซื้อเครื่องทองที่เจ๊กทำ] มันก็ชอบกลดี*

(ระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน, 2439)

ใน (48) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นอนุพากย์ *เราเปนต้องซื้อเครื่องทองที่เจ๊กทำ* บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้คือประธาน เนื่องจากวางอยู่หน้าภาคแสดง *ก็ชอบกลดี* รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้จึงแสดงลักษณะการใช้สรรพนามที่ไม่ใช่การใช้เชิงต้นแบบอีกต่อไป เนื่องจากรูปอ้างอิงนำเป็นหน่วยที่ไม่ใช่นาม (non-nominal) นั่นคือ อนุพากย์

4.1.3.2 ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2451 – 2500)

(49) *[รถยนต์นั้นดับไฟจอดอยู่ทั้งคนขับก็นอนเสียวสบายในประทุนด้วย] มันแสดงเปนนิมิตร้ายที่สุด*

(ความไม่พยายาม, 2458)

(50) *มันนั่งดูกองไฟจ้องนิ่งๆนานๆ [หน้าเจ้าเรียมยี่มรับ] มันถือเป็นกลางดีลวงหน้าแล้ว*

(แผลเก่า, 2479)

(51) *แต่ก่อน[เธอเรียกเขาว่าพี่ขวัญและเขาก็เรียกเธอว่าเรียมเอ๋ย] มันเพราะยิ่งนัก*

(แผลเก่า, 2479)

(52) [ความสาวและความฝันอันสวยงามเข้ามาอำลาฉัน] มันไม่ใช่สิทธิ์ของฉันที่ต้อง
อนุญาต

(ข้างหลังภาพ, 2479)

ใน (49) – (52) จะเห็นว่าสรรพนาม มัน ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นอนุพากย์ รถยนต์ นั้นดับไฟจอดอยู่ทั้งคนขับก็นอนเสียสบายในประทุนด้วย หน้าเจ้าเรียมยิ้มรับ เธอเรียกเขาว่าพี่ขวัญ และเขาก็เรียกเธอว่าเรียมเอ๋ย และ ความสาวและความฝันอันสวยงามเข้ามาอำลาฉัน บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม มัน ในประโยคเหล่านี้ล้วนแต่เป็นประธาน เนื่องจากวางอยู่หน้าภาคแสดง แสดงเป็นนิมิตร้ายที่สุด ถือเป็นกลางดีลวงหน้าแล้ว เพราะยิ่งนัก และ ไม่ใช่สิทธิ์ของฉันที่ต้องอนุญาต ตามลำดับ รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม มัน ในประโยคเหล่านี้จึงแสดงลักษณะการใช้สรรพนามที่ไม่ใช่การใช้เชิงต้นแบบอีกต่อไปเช่นเดียวกับการใช้สรรพนาม มัน ร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นกริยาวลีก่อนหน้านี้ เนื่องจากรูปอ้างอิงนำเป็นหน่วยที่ไม่ใช่นาม แต่เป็นอนุพากย์ซึ่งสิ่งแสดงสิ่งอ้างอิงเชิงเหตุการณ์ (situational referent)

4.1.3.3 ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2501 – 2550)

(53) [คำมีข้อจำกัดแค่นั้นหรือมีความเหมาะสมแค่นั้น] มันยอมแล้วแต่ปรับทบปัจจัย
แวดล้อม

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

(54) ถามตัวเราเองสิ [คุณพ่อคุณแม่ยังอยู่กับเรา] มันเป็นความสุขใหม่

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

(55) ในการประชุมครั้งนี้ [ผู้นำประเทศต่างๆ มาไม่พร้อมเพรียง] มันสะท้อนให้เห็นอะไร
บางอย่าง

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

(56) [ผมคว่ำมาหนึ่งเหรียญทองจากท่าผีเสื้อและหนึ่งเหรียญเงินจากท่ากบ] มันทำให้ผม
ภูมิใจที่สุด

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

ใน (53) – (56) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นอนุพากย์ *คำมี* ข้อจำกัดแค่นั้นหรือมีความเหมาะสมแค่นั้น คุณพ่อคุณแม่ยังอยู่กับเรา ผู้นำประเทศต่างๆ มาไม่พร้อมเพียง และ ผมคิดว่ามาหนึ่งเหรียญทองจากท่าผีเสื้อและหนึ่งเหรียญเงินจากท่ากบ บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ในประโยคเหล่านี้ล้วนแต่เป็นประธาน เนื่องจากวางอยู่หน้าภาคแสดง ย่อมแล้วแต่บริบทปัจจัยแวดล้อม เป็นความคลุมเครือ สะท้อนให้เห็นอะไรบางอย่าง และ ทำให้ผมภูมิใจที่สุด ตามลำดับ รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ในประโยคเหล่านี้จึงแสดงลักษณะการใช้สรรพนามที่ไม่ใช่การใช้เชิงต้นแบบ แต่เป็นอนุพากย์ซึ่งสิ่งแสดงสิ่งอ้างถึงเชิงเหตุการณ์ (situational referent) เช่นกัน

4.1.4 สิ่งอ้างถึงที่แสดงด้วยรูปอ้างอิงนำข้อความ (discourse)

ในช่วงที่ 3 ผู้วิจัยพบว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำข้อความได้เป็นครั้งแรก โดยไม่พบในช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2 มาก่อน บทบาททางไวยากรณ์มีเพียงบทบาทเดียวเท่านั้น นั่นคือ บทบาทประธาน ทั้งนี้ผู้วิจัยพบการใช้รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ที่เป็นอนุพากย์จำนวนหนึ่ง ตัวอย่างในช่วงที่ 3 แล้วจึงค่อยพบปริมาณการใช้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสมัยที่ 4 และ 5 ตามลำดับ เช่นเดียวลักษณะที่พบรูปอ้างอิงนำกริยาวลี และรูปอ้างอิงนำอนุพากย์

4.1.4.1 ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2401 – 2450)

(57) [รุดต้องอาวุธตาย เมียฆ่าตัวตาย คนเผาศพแล้วกวาดกระดูกลงในน้ำตามธรรมเนียมฮินดู] *มัน* ช่างโดนกับเรื่องรุดบุคลิหนาแลนางอรสา

(ระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน, 2439)

ใน (60) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นข้อความ *รุดต้องอาวุธตาย เมียฆ่าตัวตาย คนเผาศพแล้วกวาดกระดูกลงในน้ำตามธรรมเนียมฮินดู* ซึ่งประกอบขึ้นด้วยประโยค 3 ประโยค บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้คือประธาน เนื่องจากวางอยู่หน้าภาคแสดง *ช่างโดนกับ* รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้จึงแสดงลักษณะการใช้สรรพนามที่ไม่ใช่การใช้เชิงต้นแบบอีกต่อไป เนื่องจากรูปอ้างอิงนำเป็นหน่วยที่ไม่ใช่นาม (non-nominal) นั่นคือข้อความ โดยข้อความทั้งหมดนี้เล่าถึงเหตุการณ์ย่อย ๆ ที่ซ้อนกันอยู่หลายเหตุการณ์ที่เรียกว่า เหตุการณ์ซับซ้อน (complex event) ซึ่งประกอบด้วย *รุดเสียชีวิต ภรรยาฆ่าตัวตายตาม และคนทำพิธีเผาศพแล้วกวาดกระดูกลงในแม่น้ำตามธรรมเนียมปฏิบัติของศาสนาฮินดู* ข้อความที่บรรยายมา

ทั้งหมดนี้ผู้พูดเห็นว่าเป็นเหตุการณ์ที่มีความละเอียดคล้ายคลึงกับเรื่องเล่าของรูปบุศสิหนามและนางอสรสาที่เคยได้ยินมา

4.1.4.2 ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2451 – 2500)

(58) *[เราผู้สามีทำไมได้ไปห่างไกล ทำไมได้หมิ่นแกลการ ทำไมได้ประมาทต่อเสน่ห์เล่ห์ซู้ บัดนี้เสียอะไรสิ้นตัวหมด แลรู้สึกเสียสิ่งหนึ่งซึ่งไม่มีอะไรในโลกนี้จะแทนได้ แลที่เคยรู้สึกว่ามีหน้ามีตา บัดนี้รู้สึกน้อยหน้าใคร ๆ หมด] มันสร้างความจุกอกขัดใจเสียจริง*

(ความไม่พยาบาท, 2458)

ใน (58) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นข้อความ *เราผู้สามีทำไมได้ไปห่างไกล ทำไมได้หมิ่นแกลการ ทำไมได้ประมาทต่อเสน่ห์เล่ห์ซู้ บัดนี้เสียอะไรสิ้นตัวหมด แลรู้สึกเสียสิ่งหนึ่งซึ่งไม่มีอะไรในโลกนี้จะแทนได้ แลที่เคยรู้สึกว่ามีหน้ามีตา บัดนี้รู้สึกน้อยหน้าใคร ๆ หมด* บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้คือประธาน เนื่องจากวางอยู่หน้าภาคแสดง *สร้างความจุกอกขัดใจเสียจริง ๆ* รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้แสดงสิ่งอ้างอิงซึ่งเป็นเหตุการณ์ซับซ้อน กล่าวคือประกอบด้วยเหตุการณ์ย่อย ๆ ที่ประกอบกันหลายเหตุการณ์ ไม่ว่าจะเป็น สามีไปทำงานห่างไกลแล้วมีภรรยาใหม่ สามีสิ้นเนื้อประดาตัว ผู้พูดรู้สึกเสียหน้ากับเรื่องที่เกิดขึ้น รวมไปถึงผู้พูดรู้สึกน้อยหน้าคนอื่นในเวลานี้ ทั้งหมดนี้ล้วนประกอบกันขึ้นเป็นเหตุการณ์ซับซ้อนในรูปอ้างอิงนำข้อความเพื่อแสดงสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* คือประธาน เนื่องจากวางอยู่หน้าภาคแสดง *สร้างความจุกอกขัดใจเสียจริง ๆ*

(59) *[ข้าพเจ้ามีเคราะห์ร้ายหนัก แถวทหารกูรูกี่บางเข้าทุกที การรบของเราอ่อนลงทุกที และแสดงทีท่าจะเพลี่ยงพล้ำ] มันบ่งบอกอะไรกันนะ*

(มหาภารตยุทธ์, 2460)

ใน (59) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นข้อความ *ข้าพเจ้ามีเคราะห์ร้ายหนัก แถวทหารกูรูกี่บางเข้าทุกที การรบของเราอ่อนลงทุกทีและแสดงทีท่าจะเพลี่ยงพล้ำ* บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้คือประธาน เนื่องจากวางอยู่หน้าภาคแสดง *บ่งบอกอะไรกันนะ* รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้แสดงสิ่งอ้างอิงซึ่งเป็นเหตุการณ์ซับซ้อน กล่าวคือประกอบด้วยเหตุการณ์ย่อย ๆ ที่ประกอบกันหลายเหตุการณ์ ไม่ว่าจะเป็น ตัวผู้พูดมีเคราะห์ร้ายหนัก ทหารลดจำนวนน้อยลงทุกที การศึกของฝั่งผู้พูดเริ่มแสดงทีท่าว่าจะเป็นรองฝ่ายตรงข้ามจน

อาจพ่ายศึกได้ ทั้งหมดนี้ล้วนประกอบกันขึ้นเป็นเหตุการณ์ซับซ้อนในรูปอ้างอิงนำข้อความเพื่อแสดง
 สิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน*

(60) [หล่อนเป็นคนไม่รู้จักปรนินบัติให้ถูกใจ ไม่รู้จักเอาเนื้อเอาใจ ไม่รู้จักอ่อนหวาน หล่อน
 ชิงชังสามี เพราะไม่คู่ควรกับหล่อน สามีเลี้ยงดูไม่สมหน้าสมตาที่หล่อนสวย เกิดปน
 ข้อนินทาโดย “ชาย” ของหล่อน หล่อนเลยยิ่งเกลียดเข้าได้ พฤติกรรมหล่อนแสดง
 ออกมาหมด] *มัน*แสดงธาตุแท้ของหล่อนได้ดีเลย

(ความไม่พยายาม, 2458)

ใน (60) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นข้อความ หล่อนเป็นคนไม่
 รู้จักปรนินบัติให้ถูกใจ ไม่รู้จักเอาเนื้อเอาใจ ไม่รู้จักอ่อนหวาน หล่อนจึงชิงชังสามี เพราะไม่คู่ควรกับ
 หล่อน สามีเลี้ยงดูไม่สมหน้าสมตาที่หล่อนสวย เกิดปนข้อนินทาโดย “ชาย” ของหล่อน หล่อนเลยยิ่ง
 เกลียดเข้าได้ พฤติกรรมหล่อนแสดงออกมาหมด บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ใน
 ประโยคนี้คือประธาน เนื่องจากวางอยู่หน้าภาคแสดง แสดงธาตุแท้ของหล่อนได้ดีเลย รูปอ้างอิงนำ
 ของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้แสดงสิ่งอ้างอิงซึ่งเป็นเหตุการณ์ซับซ้อน กล่าวคือประกอบด้วย
 เหตุการณ์ย่อย ๆ ที่ประกอบกันหลายเหตุการณ์ ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้ที่ถูกกล่าวถึงเป็นคนปรนินบัติสามีไม่
 เก่งรวมถึงไม่รู้จักเอาใจ ตัวผู้ที่ถูกกล่าวถึงมีกริยามารยาทไม่อ่อนหวาน ตัวผู้ที่ถูกกล่าวถึงเกลียดสามี
 เพราะเลี้ยงดูไม่สมฐานะ รวมไปถึงเกิดข้อนินทาจากชายผู้ที่เป็นที่หมายปองของผู้ที่ถูกกล่าวถึงเอง
 ทั้งหมดนี้ล้วนประกอบกันขึ้นเป็นเหตุการณ์ซับซ้อนในรูปอ้างอิงนำข้อความเพื่อแสดงสิ่งอ้างอิงของ
 สรรพนาม *มัน*

4.1.4.3 ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2501 – 2550)

(61) [เราก็กินไหนด้วยกันบ่อยๆ นะครับ เราไปกินข้าวกัน เราชวนกันไปซื้อ
 ปิ้ง เราเล่นกีฬาด้วยกัน เราคุยปรับทุกข์สุขกันตลอด] *มัน*เหมือนความสัมพันธ์
 ระหว่างแฟน

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

ใน (61) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นข้อความ เราก็กิน
 ไหนด้วยกันบ่อยๆ นะครับ เราไปกินข้าวกัน เราชวนกันไปซื้อปิ้ง เราเล่นกีฬาด้วยกัน เราคุย
 ปรับทุกข์สุขกันตลอด บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้คือประธาน เนื่องจากวาง

อยู่หน้าภาคแสดง เหมือนความสัมพันธ์ระหว่างแฟน รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้ แสดงสิ่งอ้างอิงซึ่งเป็นเหตุการณ์ซับซ้อน กล่าวคือประกอบด้วยเหตุการณ์ย่อย ๆ ที่ประกอบกันหลาย เหตุการณ์ ไม่ว่าจะเป็นพวกเขาไปไหนมาไหนด้วยกันบ่อย พวกเขาชวนกันไปกินข้าว พวกเขาชวนกันไปซื้อป๊อง พวกเขาชวนกันไปเล่นกีฬา รวมไปถึงพวกเขาพูดคุยเพื่อปรับทุกข์กันอยู่เสมอ ทั้งหมดนี้ ล้วนประกอบกันขึ้นเป็นเหตุการณ์ซับซ้อนในรูปอ้างอิงนำข้อความเพื่อแสดงสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน*

(62) *เรือมาจอดรอ ฉันรีบเดินขึ้นไปนั่ง เจ้าหน้าที่ขับเรือเปรยขึ้นมาว่าวันนี้ น้ำลงเร็ว เขาบอกว่า[เราอาจจะพลาดเห็นปลาการ์ตูน สุดท้ายเป็นแบบนี้จริง ๆ] มันเป็นสิ่งที่ทำให้ฉันพูดไม่ออกจริง ๆ*

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

ใน (62) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นข้อความ *เราอาจจะพลาดเห็นปลาการ์ตูน สุดท้ายเป็นแบบนี้จริง ๆ* บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้คือประธาน เนื่องจากวางอยู่หน้าภาคแสดง เป็นสิ่งที่ทำให้ฉันพูดไม่ออกจริง ๆ รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้แสดงสิ่งอ้างอิงซึ่งเป็นเหตุการณ์ซับซ้อน กล่าวคือประกอบด้วยเหตุการณ์ซับซ้อนซึ่งประกอบด้วยการคาดคะเนของผู้ขับเรือว่าวันนี้อาจจะพลาดเห็นปลาการ์ตูน และความจริงที่ว่าสุดผลที่เกิดขึ้นก็เป็นไปตามที่คาดคะเนไว้จริง ๆ ทั้งหมดนี้ประกอบกันขึ้นเป็นเหตุการณ์รูปอ้างอิงนำข้อความเพื่อแสดงสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน*

(63) *[อ้อยเองก็ใช้ว่าจะรู้จักมักคุ้นกับผู้ชายที่ไหนมากมาย เขาก็เป็นพวกอันธพาล ได้ยินว่ามีเรื่องกับคนอื่นไปทั่ว เขาเป็นเสื่อผู้หญิงอีก] มันอันตรายนะ*

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

ใน (63) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นข้อความ *อ้อยเองก็ใช้ว่าจะรู้จักมักคุ้นกับผู้ชายที่ไหนมากมาย เขาก็เป็นพวกอันธพาล ได้ยินว่ามีเรื่องกับคนอื่นไปทั่ว เขาเป็นเสื่อผู้หญิงอีก* บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้คือประธาน เนื่องจากวางอยู่หน้าภาคแสดง *อันตรายนะ* รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้แสดงสิ่งอ้างอิงซึ่งเป็นเหตุการณ์ซับซ้อน กล่าวคือประกอบด้วยเหตุการณ์ย่อย ๆ ที่ประกอบกันหลายเหตุการณ์ไม่ว่าจะเป็นอ้อยไม่ได้รู้จักผู้ชายมากมาย ผู้ชายที่อ้อยไปข้องแวะด้วยเป็นคนไม่ดี เขามีเรื่องกับคนอื่นไปทั่ว และเขาเป็นเสื่อ

ผู้หญิงทั้งหมดนี้ล้วนประกอบกันขึ้นเป็นเหตุการณ์ซับซ้อนในรูปอ้างอิงนำข้อความเพื่อแสดงสิ่งอ้างอิง
ของสรรพนาม *มัน*

(64) [พนักงานทุกคนรักกันเหมือนครอบครัว บ๊อบบี้จะดูแลโครงหลักคือบริษัท หนูแฮมมี่
จะดูแลรายละเอียดปลีกย่อย] *มัน*จึงทำให้ธุรกิจสำเร็จ

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

ใน (64) จะเห็นว่าสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นข้อความ *พนักงานทุกคน
ทุกคนรักกันเหมือนครอบครัว บ๊อบบี้จะดูแลโครงหลักคือบริษัท หนูแฮมมี่จะดูแลรายละเอียด
ปลีกย่อย* บทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้คือประธาน เนื่องจากวางอยู่หน้าภาค
แสดง จึงทำให้ธุรกิจสำเร็จ รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้แสดงสิ่งอ้างอิงซึ่งเป็น
เหตุการณ์ซับซ้อน กล่าวคือประกอบด้วยเหตุการณ์ย่อย ๆ ที่ประกอบกันหลายเหตุการณ์ไม่ว่าจะเป็น
พนักงานในบริษัททุกคนรักกันเหมือนคนในครอบครัว บ๊อบบี้ดูแลบริษัท หนูแฮมมี่ดูแลรายละเอียด
ปลีกย่อย ทั้งหมดนี้ล้วนประกอบกันขึ้นเป็นเหตุการณ์ซับซ้อนในรูปอ้างอิงนำข้อความเพื่อแสดงสิ่งอ้างอิง
ถึงของสรรพนาม *มัน*

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ชัดว่าการใช้สรรพนาม *มัน* เพื่อแสดงความหมายอ้างอิงเชิง
อรรถศาสตร์หรือความหมายประจำตามรูปภาษาผ่านประเภทรูปอ้างอิงนำซึ่งได้แก่นามวลี กริยาวลี
อนุพากย์ และข้อความจัดเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงจากการศึกษาข้อมูลข้ามสมัย
(diachronic data) เนื่องจากเดิมความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* แสดงสิ่งอ้างอิงเฉพาะ
ประเภทของคำนาม เช่น คน สัตว์ สิ่งของเท่านั้น แต่ในช่วงสมัยต่อมาความหมายเชิงการอ้างอิงมี
ความหมายกว้างขึ้น (semantic broadening) โดยสามารถแสดงสิ่งอ้างอิงนอกเหนือจากประเภท
ของคำนาม เป็นการกระทำ เหตุการณ์ รวมถึงเหตุการณ์ซับซ้อนได้ด้วย ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการขยาย
ขอบเขต (extension) ของรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ไปเป็นกริยาวลี อนุพากย์ และข้อความ
ตามลำดับ

4.2 ความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติ (pragmatic referentiality)

ในการสื่อสารของผู้พูดและผู้ฟัง หลายครั้งสิ่งอ้างอิงก็มีได้แสดงโดยรูปภาษา (linguistic
expressions) ไม่ว่าจะเป็นหน่วยศัพท์ (lexical item) วลี (phrase) ไปจนถึงอนุพากย์ (clause)
หากแต่ความหมายเชิงการอ้างอิงนั้นจะเข้าใจได้ด้วยบริบทภาษา (linguistic context) บริบทนอก

ภาษา (metalinguistic context) รวมไปถึงความรู้เชิงสารานุกรม (encyclopedic knowledge) อันเป็นความรู้และประสบการณ์ที่ค่อย ๆ สั่งสมไว้ของผู้ใช้ภาษาเอง

การทำความเข้าใจสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ที่ปราศจากการปรากฏของรูปอ้างอิงนำจึงต้องอาศัยการตีความ (interpretation) การอนุมาน (inference) มุมมองและทัศนคติของผู้พูด (speaker's view and attitude) ที่มีต่อเหตุการณ์ที่พูด รวมไปถึงความรู้พื้นหลัง (background knowledge) ซึ่งบ่งชี้ความสัมพันธ์ที่คู่สนทนา มีต่อกัน อันจะนำไปสู่ความรู้ร่วมกัน (shared knowledge) อันจะเป็นกลไกที่ทำให้การสื่อสารสามารถเข้าใจกันได้และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การทำความเข้าใจความหมายเชิงการอ้างอิงในลักษณะนี้จึงใช้เฉพาะความรู้เชิงภาษา (linguistic knowledge) กล่าวคือ อาศัยการปรากฏของรูปภาษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้

4.2.1 สิ่งอ้างอิงที่อนุมานจากบริบท (context-based referent)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ซึ่งอ้างอิงสิ่งอ้างอิงที่ต้องอนุมานจากบริบทปรากฏในช่วงที่ 3 เป็นครั้งแรกโดยพบเพียงตัวอย่างเดียว แล้วจึงค่อย ๆ เพิ่มจำนวนในการปรากฏมากขึ้นในช่วงสมัยต่อมา สิ่งอ้างอิงจากการอนุมานบริบทพบว่าเป็น 2 ประเภท ประเภทแรกเป็นสิ่งอ้างอิงที่อนุมานได้จากลักษณะทางความหมาย (semantic feature) ของคำกริยา และประเภทที่สองเป็นสิ่งอ้างอิงที่อนุมานได้จากความรู้เชิงสารานุกรม (encyclopedic knowledge)

4.2.1.1 อ้างอิงที่อนุมานได้จากลักษณะทางความหมาย (semantic feature) ของคำกริยา

สิ่งอ้างอิงที่อนุมานได้จากลักษณะทางความหมายของคำกริยาแสดงให้เห็นว่าคำกริยาแต่ละตัวมีคุณสมบัติทางความหมายที่บ่งชี้สิ่งอ้างอิงโดยจำเพาะเจาะจง เมื่อประกอบกับบริบทแวดล้อมอื่น ๆ ในประโยค ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ได้อย่างถูกต้องแม้ไม่ปรากฏรูปอ้างอิงนำก็ตาม ตัวอย่างของสิ่งอ้างอิงที่อนุมานได้จากลักษณะทางความหมายของคำกริยาในแต่ละสมัยมีดังต่อไปนี้

4.2.1.1.1 ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2401 – 2450)

(65) เวลากินข้าว *มัน*ข้างโทรงทรงจริง ๆ น้อยกว่าไปยุโรปคราวก่อนเหลือเกิน

(ไกลบ้าน เล่มที่ 1, 2450)

เมื่อพิจารณา (65) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* ในมีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานของภาคแสดง *ช่างโทรงแท้จริง* ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในที่นี้ได้ลักษณะทางความหมายของคำกริยา *โทรงแท้จริง* ซึ่งแสดงความหมายว่ามีคนน้อยหรือมีคนบางตา รวมกับส่วนขยาย *น้อยกว่าไปยุโรปคราวก่อน* เหลือเกิน ว่าหมายถึง *คนที่ร่วมเดินทาง* นั่นเอง

(66) *กินเข้าพร้อมกันแล้วเลยไปห้างยอนลิตเตอลอิก มันแพงเหลือทนเลยไม่ได้ซื้ออะไร*

(ระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน, 2439)

เมื่อพิจารณา (66) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* ในมีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานของภาคแสดง *แพงเหลือทน* ผู้ใช้ภาษาสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงได้จากลักษณะทางความหมายของคำกริยา *แพง* และ *ซื้อ* ซึ่งบ่งชี้ความหมายถึงสินค้าที่ขายตามที่ต่าง ๆ เมื่อประกอบกับบริบทแวดล้อม *ห้างยอนลิตเตอลอิก* จึงสามารถอนุมานความหมายได้ว่าสิ่งอ้างอิงคือ *สินค้าที่ขายอยู่ที่ห้าง*

(67) *ทางไม่ชันรถขึ้นได้ มันตกใจกันไปเอง*

(ระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน, 2439)

เมื่อพิจารณา (70) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* ในมีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานของภาคแสดง *ตกใจกันไปเอง* ลักษณะทางความหมายของคำกริยา *ตกใจ* แสดงถึงความรู้สึกของคน เมื่อประกอบกับบริบทแวดล้อม *ทางไม่ชันรถขึ้นได้* ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงได้ว่าเป็น *คนที่นั่งอยู่บนรถ*

4.2.1.2 ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2451 – 2500)

(68) *ทำไมเธอจึงรีบด่วน รอมันมีเด้าเสียก่อนสิ*

(มหาภารตยุทธ์, 2460)

เมื่อพิจารณา (71) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* ในมีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานของภาคแสดง *มีดค์่าเสียก่อน* ลักษณะทางความหมายของคำกริยา *มีดค์่า* แสดงถึงการบ่งชี้เวลา ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในที่นี้ได้ว่าหมายถึง เวลา

(69) *กฤษณียืนขึ้นตอบปราศรัยอรชุนว่า มันถึงมีคส์ัญญ์โดยพรหมลิขิตแล้ว*

(มหาภารตยุทธ์, 2460)

เมื่อพิจารณา (69) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* ในมีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานของภาคแสดง *ถึงมีคส์ัญญ์โดยพรหมลิขิตแล้ว* ลักษณะทางภาษาของคำกริยา *ถึง* แสดงลักษณะการเข้ามาหาตัวผู้พูด เมื่อประกอบกับบริบทแวดล้อมคือ มีคส์ัญญ์ซึ่งหมายถึงช่วงเวลาแห่งการสู้รบ ผู้ใช้ภาษาสามารถจึงสามารถอนุมานได้ว่าสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในบริบทนี้คือ เวลา

(70) *ข้าพเจ้าขอถามว่าได้เสนอรายชื่อไปก็มากน้อย นายกรัฐมนตรีกล่าวว่าเราได้เสนอรายชื่อไปเท่าจำนวนที่ต้องพระราชประสงค์นั้น เพราะมันจวนเจียน 12 ชั่วโมงแล้ว*

(แถลงการณ์ ร.๗ ทรงสละราชสมบัติ, 2477)

เมื่อพิจารณา (70) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* ในมีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานของภาคแสดง *จวนเจียน 12 ชั่วโมงแล้ว* ลักษณะทางความหมายของคำกริยา *จวนเจียน* แสดงการบ่งชี้เวลาที่ใกล้เข้ามาถึง ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในที่นี้ได้ว่าหมายถึง เวลา

(71) *ยามเศษจึงสงบหลับไป แม้จะเบนบ้านเกิดแต่ก็จากไปเสียนานจึงทำให้เจ้าเรียมผิตที่นอนไม่หลับ ทั้งมันอบอ้าวเหนียวตัว และยุ่งยากด้วยความในใจต่างๆ ที่ตัดสินไม่ได้ตาดลงไปได้*

(แผลเก่า, 2479)

เมื่อพิจารณา (71) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* ในมีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานของอกรรมกริยา *อบอ้าว* แต่ลักษณะทางความหมายของกริยา *อบอ้าว* แสดงอุณหภูมิและความรู้สึกของผู้พูดจากอุณหภูมิรอบตัว ด้วยเหตุนี้ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในที่นี้ได้ว่าหมายถึง อากาศ

4.2.1.3 ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2501 – 2550)

(72) *ที่แรกจะใส่ไฟเพราะมันมืด เขาก็ไม่ให้ใส่*

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณา (72) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* ในมีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานของอกรรมกริยา *มืด* ลักษณะทางความหมายของคำกริยา *มืด* แสดงการบรรยายลักษณะของสภาพแวดล้อมที่ผู้พูดเห็น เมื่อรวมกับบริบทอื่นในประโยค กล่าวคือ *ใส่ไฟ* ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงได้ว่าหมายถึง สภาพแวดล้อมโดยรอบในขณะนั้น หรืออาจจะหมายถึงห้องฟ้ายามค่ำคืน

(73) *อีกสองวันผ่านมา เขาก็ได้ใช้อำนาจนี้อีกครั้งโดยไม่ได้ตั้งใจหรือเจตนาเลย มันประมาณ 6 โมงเย็นเหมือนเดิม*

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณา (73) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* ในมีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานของภาคแสดง *ประมาณ 6 โมงเย็นเหมือนเดิม* ลักษณะของคำกริยาแสดงการบ่งชี้เวลาชัดเจน ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในที่นี้ได้ว่าหมายถึง เวลา

(74) *ไม่ว่าจะตำนานไหนทำไมไม่ลอยกลางวัน สมัยก่อนไม่มีไฟฟ้าด้วย ลอยกลางคืนมันมืดไม่กลัวเธอ*

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณา (74) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* ในมีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานของอกรรมกริยา *มีด* ลักษณะทางความหมายของคำกริยา *มีด* แสดงการบรรยายลักษณะของสภาพแวดล้อมที่ผู้พูดเห็น เมื่อรวมกับบริบทอื่นในประโยค กล่าวคือ *สมัยก่อนไม่มีไฟฟ้าด้วย* ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงได้ว่าหมายถึง สภาพแวดล้อมโดยรอบในขณะนั้น

(75) *พี่ก็ูกก็เซ็ญชวนแกมบังคับให้กินเค้กวันเกิดกันต่อ แต่ตอนนั้นมันขึ้นมาถึงคอแล้ว
อยากจะนอนทอดหุ่ยอย่างเดียว*

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณา (75) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* ในมีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานของภาคแสดง *ขึ้นมาถึงคอแล้ว* ด้วยลักษณะทางความหมายของคำกริยาวลี *ขึ้นมาถึงคอ* ซึ่งบ่งชี้อาการอิมจินรูสึกเหมือนมีอาหารขึ้นมาอยู่บริเวณคอจนใกล้จะอาเจียน เมื่อรวมกับบริบทแวดล้อมอื่นในประโยค กล่าวคือ *กินเค้ก* ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ได้ว่าหมายถึง อาหารหรือสิ่งที่ผู้พูดกินเข้าไปก่อนหน้านี้

(76) *เมื่อคืนกลัวผี ไม่กล้าไปถ่ายล้างม้ายังเลย ไปนั่งถ่ายที่เขื่อนเพราะมันโล่งเตียนดี ยัง
ไม่วายถูกผีหลอก*

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณา (76) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท กล่าวคือ สรรพนาม *มัน* ในมีบทบาททางไวยากรณ์เป็นประธานของอกรรมกริยา *โล่งเตียน* ลักษณะของคำกริยาแสดง ความหมายว่าพื้นที่ไม่รก มีลักษณะเป็นลานกว้าง ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในที่นี้ได้ว่าหมายถึง สภาพแวดล้อมในบริเวณนั้น

4.2.1.2 สิ่งอ้างอิงที่อนุมานได้จากความรู้เชิงสารานุกรม (encyclopedic knowledge)

สิ่งอ้างอิงจากการอนุมานบริบทประเภทที่สองเป็นสิ่งอ้างอิงที่อนุมานได้โครงสร้างทางภาษาประเภทประโยคเงื่อนไข (conditional sentence) และประโยคที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุ

และผลลัพธ์ (cause and effect clause) ซึ่งเป็นการแสดงความหมายในเชิงการให้เหตุผลโดยทั่วไป (generic reasoning) โดยไม่ได้เฉพาะเจาะจง การแสดงความหมายจึงเป็นการบ่งชี้สิ่งที่มีลักษณะเกิดขึ้นเป็นปกตินิสัย สิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงทั่วไป การให้เหตุผล รวมถึงวิถีปฏิบัติโดยปกติในสังคม

ผู้วิจัยพบว่าสิ่งอ้างอิงที่อนุมานได้จากความรู้เชิงสารานุกรมของการใช้สรรพนาม *มัน* ปรากฏเป็นครั้งแรกในช่วงที่ 3 แต่ยังพบจำนวนน้อย หลังจากนั้นจึงค่อย ๆ เพิ่มจำนวนในการปรากฏมากขึ้นในช่วงสมัยต่อมาตามลำดับ

4.2.1.2.1 ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2401 – 2450)

(77) *เวลาจะหลับ มันอย่านึกอะไรไว้เลยก็หลับ*

(ไกลบ้าน เล่มที่ 1, 2450)

เมื่อพิจารณา (77) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท กล่าวคือ บริบทตัวอย่างอยู่ในรูปประโยคแสดงสาเหตุและผลลัพธ์ กล่าวคือ *การไม่คิดอะไร* เป็นส่วนแสดงสาเหตุ และ การนอนหลับ เป็นส่วนแสดงผลลัพธ์ การใช้สรรพนาม *มัน* ในโครงสร้างประโยคสาเหตุผลลัพธ์จึงแสดงความหมายอันเป็นข้อเท็จจริงทั่วไป ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในบริบทตัวอย่างนี้ได้ว่าหมายถึง ข้อเท็จจริง ไม่ได้จำกัดผู้ถูกอ้างอิงแบบจำเพาะ (definite) หากแต่เป็นการอ้างอิงถึงผู้คนโดยทั่วไป (generic)

(78) *ได้ลงมือวาดหนัก ๆ กดแรง มันก็เหวี่ยงแตกแลไม่เมื่อย*

(ไกลบ้าน เล่มที่ 1, 2450)

เมื่อพิจารณา (78) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท บริบทตัวอย่างอยู่ในรูปประโยคแสดงสาเหตุและผลลัพธ์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ *การวาดหนัก ๆ* เป็นส่วนแสดงสาเหตุ และ *การที่มือเหวี่ยงแตกพร้อมกับความรู้สึกเมื่อยที่ลดน้อยลง* เป็นส่วนแสดงผลลัพธ์ การใช้สรรพนาม *มัน* ในโครงสร้างประโยคสาเหตุผลลัพธ์จึงแสดงความหมายอันเป็นข้อเท็จจริง ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในบริบทตัวอย่างนี้ได้ว่าหมายถึง ข้อเท็จจริง โดยไม่ได้จำกัดผู้ถูกอ้างอิงแบบจำเพาะ (definite) หากแต่เป็นการอ้างอิงถึงผู้คนโดยทั่วไป (generic) เช่นเดียวกัน

(79) *ขึ้นต้นใช้คำ “รัก” แลลงท้ายจบก็ใช้คำ “รัก” เมื่ออ่านมันก็อิมเอมและจับใจ*

(ความไม่พยายาม, 2458)

เมื่อพิจารณา (79) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท บริบทตัวอย่างอยู่ในรูปประโยคแสดงสาเหตุและผลลัพธ์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ *การขึ้นต้นและลงท้ายจดหมายด้วยคำว่า “รัก”* เป็นส่วนแสดงสาเหตุ และ *ความรู้สึกอิมเอมและความจับใจ* เป็นส่วนแสดงผลลัพธ์ การใช้สรรพนาม *มัน* ในโครงสร้างประโยคสาเหตุผลลัพธ์จึงแสดงความหมายอันเป็นข้อเท็จจริง ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในบริบทตัวอย่างนี้ได้ว่าหมายถึง ข้อเท็จจริง ไม่ได้จำกัดผู้ถูกอ้างอิงถึงแบบจำเพาะ (definite) หากแต่เป็นการอ้างอิงถึงผู้คนโดยทั่วไป (generic) เช่นเดียวกัน

4.2.1.2.2 ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2451 – 2500)

(80) *อันเข้าใกล้สิ่งที่ช่วยวนใจล่อให้หลงกระนั้น มันจะอดได้ที่ไหน*

(ความไม่พยายาม, 2458)

เมื่อพิจารณา (80) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท บริบทตัวอย่างอยู่ในรูปประโยคแสดงสาเหตุและผลลัพธ์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ *การเข้าใกล้สิ่งที่ช่วยวนใจและทำให้หลง* เป็นส่วนแสดงสาเหตุ และ *ความอดใจและอดกลั้นได้ยาก* เป็นส่วนแสดงผลลัพธ์ การใช้สรรพนาม *มัน* ในโครงสร้างประโยคสาเหตุผลลัพธ์จึงแสดงความหมายอันเป็นข้อเท็จจริง ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในบริบทตัวอย่างนี้ได้ว่าหมายถึง ข้อเท็จจริง ไม่ได้จำกัดผู้ถูกอ้างอิงถึงแบบจำเพาะ (definite) หากแต่เป็นการอ้างอิงถึงผู้คนโดยทั่วไป (generic) เช่นเดียวกัน

(81) *เมื่อดูการตระโหมโหมลู่กันบ่อยเข้า มันไม่นึกเสียแล้วว่าการเล่นเช่นนี้มันเป็นการชั่วช้า*

(ความไม่พยายาม, 2458)

เมื่อพิจารณา (81) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท บริบทตัวอย่างอยู่ในรูปประโยคแสดงสาเหตุและผลลัพธ์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ *การล้มฝีลโหมลู่กันบ่อย ๆ* เป็นส่วน

แสดงสาเหตุ และ *ความเคยชินจนไม่คิดว่าการกระทำเช่นนี้เป็นเรื่องชั่วช้า* เป็นส่วนแสดงผล การใช้สรรพนาม *มัน* ในโครงสร้างประโยคสาเหตุผลลัพธ์จึงแสดงความหมายอันเป็นข้อเท็จจริง ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในบริบทตัวอย่างนี้ได้ว่าหมายถึง ข้อเท็จจริง ไม่ได้จำกัดผู้ถูกอ้างอิงแบบจำเพาะ (definite) หากแต่เป็นการอ้างอิงถึงผู้คนโดยทั่วไป (generic) เช่นเดียวกัน

(82) *ไม่ว่าเราจะมีฐานะอย่างไร การคิดอะไรฟุ้งซ่านนั้นไม่มีทางดี มันจะลงเอยด้วยความ
เป้าหมายในชีวิต*

(ข้างหลังภาพ, 2479)

เมื่อพิจารณา (82) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบทตัวอย่างอยู่ในรูปประโยคแสดงสาเหตุและผลลัพธ์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ *การคิดฟุ้งซ่าน* เป็นส่วนแสดงสาเหตุ และ *ความเป้าหมายในชีวิต* เป็นส่วนแสดงผล การใช้สรรพนาม *มัน* ในโครงสร้างประโยคสาเหตุผลลัพธ์จึงแสดงความหมายอันเป็นข้อเท็จจริง ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในบริบทตัวอย่างนี้ได้ว่าหมายถึง ข้อเท็จจริง ไม่ได้จำกัดผู้ถูกอ้างอิงแบบจำเพาะ (definite) หากแต่เป็นการอ้างอิงถึงผู้คนโดยทั่วไป (generic) เช่นเดียวกัน

4.2.1.2.3 ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2501 – 2550)

(83) *อย่างที่พวกเราเข้ามาแข่งขันลอรี่อัลแบรนต์สตอร์ม เราก็ไม่เคยคิดว่าจะต้องได้
รางวัล คิดเพียงว่ามาเอาประสบการณ์ มันลดความกดดันและทำให้บอกใครได้เต็ม
ปากว่าเราได้ลองทำสิ่งนี้แล้ว*

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณา (83) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท บริบทตัวอย่างอยู่ในรูปประโยคแสดงสาเหตุและผลลัพธ์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ *การคิดว่าการแข่งขันเป็นการมาแสวงหาประสบการณ์* เป็นส่วนแสดงสาเหตุ และ *การลดความกดดันตัวเอง* เป็นส่วนแสดงผล การใช้สรรพนาม *มัน* ในโครงสร้างประโยคสาเหตุผลลัพธ์จึงแสดงความหมายอันเป็นข้อเท็จจริง ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในบริบทตัวอย่างนี้ได้ว่าหมายถึง ข้อเท็จจริง ไม่ได้จำกัดผู้ถูกอ้างอิงแบบจำเพาะ (definite) หากแต่เป็นการอ้างอิงถึงผู้คนโดยทั่วไป (generic) เช่นเดียวกัน

- (84) มีน้อยคนที่เข้าใจ กระบวนการทั้งหมดซับซ้อนมาก มันต้องเหนียวกว่าจะไปถึงตรงนั้นได้

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณา (84) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท บริบทตัวอย่างอยู่ในรูปประโยคแสดงสาเหตุและผลลัพธ์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ กระบวนการทั้งหมดซับซ้อน เป็นส่วนแสดงสาเหตุ และ ความเหนียวเหนียวในการจัดการกระบวนการให้สำเร็จ เป็นส่วนแสดงผลลัพธ์ การใช้สรรพนาม *มัน* ในโครงสร้างประโยคสาเหตุผลลัพธ์จึงแสดงความหมายอันเป็นข้อเท็จจริง ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในบริบทตัวอย่างนี้ได้ว่าหมายถึง ข้อเท็จจริง ไม่ได้จำกัดผู้ถูกอ้างอิงแบบจำเพาะ (definite) หากแต่เป็นการอ้างอิงถึงผู้คนโดยทั่วไป (generic) เช่นเดียวกัน

- (85) ห่วงเหินการวิ่งมาหลายปีแล้วอย่าเร่งความเร็วมาก มันจะหายใจไม่ทันเอา

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณา (85) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท บริบทตัวอย่างอยู่ในรูปประโยคแสดงสาเหตุและผลลัพธ์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ การเร่งความเร็วในการวิ่งหลังจากที่ไม่ได้วิ่งมานาน เป็นส่วนแสดงสาเหตุ และ การหายใจไม่ทัน เป็นส่วนแสดงผลลัพธ์ การใช้สรรพนาม *มัน* ในโครงสร้างประโยคสาเหตุผลลัพธ์จึงแสดงความหมายอันเป็นข้อเท็จจริง ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในบริบทตัวอย่างนี้ได้ว่าหมายถึง ข้อเท็จจริง ไม่ได้จำกัดผู้ถูกอ้างอิงถึงแบบจำเพาะ (definite) หากแต่เป็นการอ้างอิงถึงผู้คนโดยทั่วไป (generic) เช่นเดียวกัน

- (86) ถ้าเดินไปด้วยความทุกข์ มันจะถึงช้า แต่ถ้าเดินไปด้วยความสุข มันจะถึงเร็ว

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณา (86) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท บริบทตัวอย่างอยู่ในรูปประโยคเงื่อนไข กล่าวคือ การเดินไปข้างหน้าด้วยความทุกข์และการเดินไปข้างหน้าด้วยความสุข เป็นส่วนแสดงเงื่อนไข และ การไปถึงเป้าหมายช้าและการไปถึงเป้าหมายเร็ว เป็นส่วนแสดงผลลัพธ์ การใช้สรรพนาม *มัน* ในโครงสร้างประโยคเงื่อนไขจึงแสดงความหมายอันเป็นข้อเท็จจริง

เช่นเดียวกับโครงสร้างประโยคสาเหตุและผลลัพธ์ เนื่องจากเงื่อนไขก็คือสาเหตุ จึงไม่ได้มีนัยแตกต่างกันแต่อย่างใด ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในบริบทตัวอย่างนี้ได้ว่า หมายถึง ข้อเท็จจริง ไม่ได้จำกัดผู้ถูกอ้างอิงถึงแบบจำเพาะ (definite) หากแต่เป็นการอ้างอิงถึงผู้คนโดยทั่วไป (generic) เช่นเดียวกัน

(87) ถ้าไม่มีความเข้าอกเข้าใจ ไม่รู้จักให้อภัยกันเมื่อไร *มัน*หมตรักแล้ว ไม่มีทางเป็นอย่างอื่น

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณา (87) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ไม่มีรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแต่อย่างใด หากแต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจสิ่งอ้างอิงเนื่องจากมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยจากบริบท บริบทตัวอย่างอยู่ในรูปประโยคเงื่อนไข กล่าวคือ การไม่มีความเข้าอกเข้าใจคนรักและการให้อภัยคนรัก เป็นส่วนแสดงเงื่อนไข และ การหมตรักในตัวคนรัก เป็นส่วนแสดงผล การใช้สรรพนาม *มัน* ในโครงสร้างประโยคเงื่อนไขจึงแสดงความหมายอันเป็นข้อเท็จจริงเช่นเดียวกับโครงสร้างประโยคสาเหตุและผลลัพธ์ เนื่องจากเงื่อนไขก็คือสาเหตุ จึงไม่ได้มีนัยแตกต่างกันแต่อย่างใด ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถอนุมานสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ในบริบทตัวอย่างนี้ได้ว่าหมายถึง ข้อเท็จจริง ไม่ได้จำกัดผู้ถูกอ้างอิงถึงแบบจำเพาะ (definite) หากแต่เป็นการอ้างอิงถึงผู้คนโดยทั่วไป (generic) เช่นเดียวกัน

4.2.2 สิ่งอ้างอิงที่แสดงประธานผู้กล่าวถ้อย (speaking subject referent)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ซึ่งอ้างอิงถึงสิ่งอ้างอิงการแนะนำในเชิงทั่วไปปรากฏในช่วงที่ 4 เป็นครั้งแรกโดยไม่พบในช่วงที่ 1 ช่วงที่ 2 และช่วงที่ 3 มาก่อน แล้วค่อย ๆ เพิ่มจำนวนในการปรากฏมากขึ้นในช่วงสมัยต่อมา

เมื่อพิจารณาการมองเหตุการณ์ด้วยมุมมองอัตวิสัย (subjectivity) เหตุการณ์จะมีลักษณะของความหมายเชิงการประเมินค่า (evaluative) และการตัดสิน (judgmental) จากผู้พูด ดังนั้นจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนจุดเน้นความสนใจ (focus of attention) ขึ้นในการสนทนา การเปลี่ยนจุดเน้นของความสนใจจากหน่วยทางภาษาซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานทางไวยากรณ์ (grammatical subject) ไปเป็นประธานผู้กล่าวถ้อย (speaking subject) ซึ่งก็คือตัวผู้พูดเองนั้น ทำให้ความโปร่งใส (transparency) ของบทบาทผู้ทำของประธานไวยากรณ์ลดน้อยลง และเพิ่มระดับความเข้มข้นของทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ รวมถึงระดับการมีตัวตนของผู้พูดให้สูงมากยิ่งขึ้น ดังนั้นความหมายเชิงอัตวิสัยจึงเพิ่มระดับมากขึ้นตามไปด้วย (Benveniste, 1971b)

4.2.2.1 ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2451 – 2500)

- (88) มันไม่แพ้ที่จับจ้วงเต็ดดวงใจแม่ปรุรงเล่นเช่นนี้ได้
(ความไม่พยายาม, 2458)
- (89) มันเป็นการยังไม่สมควรที่จะชันสูตรดูไว้ให้ทั่วกายหล่อน เพื่อจะจดจำเอาคำไปแจ้ง
ความเพนพยานได้
(ความไม่พยายาม, 2458)
- (90) มันยากที่จะหักอำนาจเจ้าปามทวารวธา ด้วยเจ้าประเทศราชใหญ่น้อยเป็นอันมาก
นับถือเขา
(มหาภารตยุทธ์, 2460)
- (91) มันยากที่จะพรากเอาร่างกายผู้ตายไปจากการอุทิศของเขาแล้วประชุมเพลิง
เผาเสีย
(มหาภารตยุทธ์, 2460)
- (92) มันช่างเป็นวาสนาที่คณนายเอนดูและสงสารเรียม ด้วยบังเอิญมีหน้าตัจฉริย
และน้ำเสียงไปเหมือนเข้ากับโฉมยงบุตรสาวคณนายซึ่งตายไปแล้ว
(แผลเก่า, 2479)

เมื่อพิจารณา (88) – (92) จะพบว่า สรรพนาม มัน ล้วนแสดงบทบาททางไวยากรณ์ประธานให้กับภาคแสดงซึ่งเป็นคำกริยาหรือกริยาวลีแสดงการประเมินค่า (evaluative verb) กล่าวคือ ไม่แพ้ เป็นการยังไม่สมควร ยาก ยาก และ ช่างเป็นวาสนา ตามลำดับ หลังคำกริยาหรือกริยาวลีแสดงการประเมินค่าจะตามด้วยตัวนำส่วนเติมเต็ม ที่ แล้วตามด้วยอนุประโยค ซึ่งสามารถสรุปรูปแบบทางหน่วยสร้างได้ว่า มัน + กริยาแสดงการประเมินค่า + ที่ + ประโยค

เมื่อวิเคราะห์ห้ดูแล้ว จะพบว่าแม้สรรพนาม มัน จะทำหน้าที่เป็นประธานในทางไวยากรณ์ แต่ประธานทางความหมายของกริยาหรือกริยาวลีประเมินค่าเหล่านี้ล้วนแต่หมายถึงตัวผู้พูดผู้กล่าวถ้อยความทั้งสิ้น ดังนั้นจึงสามารถทดสอบด้วยการเติม ฉันคิดว่า นำหน้าคำกริยาหรือกริยาวลี ซึ่งจะได้เป็น ฉันคิดว่าไม่แพ้ที่... ฉันคิดว่ายังเป็นการไม่สมควรที่... ฉันคิดว่ายากที่... และ ฉันคิดว่าช่างเป็นวาสนา

ที่... ดังนั้นการใช้สรรพนาม *มัน* ในตัวอย่างซึ่งเป็นหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่า (evaluative construction) เหล่านี้จึงแสดงการเปลี่ยนจุดเน้นความสนใจในการสนทนา กล่าวคือ เปลี่ยนจุดเน้นความสนใจจากหน่วยทางภาษาซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานทางไวยากรณ์มาสู่ประธานผู้กล่าวถ้อยหรือก็คือตัวผู้พูด

โดยปกติแล้ว กริยาแสดงการประเมินค่าเช่นนี้มีมักถูกจัดให้เป็นประโยคกริยาในภาษาไทย กล่าวคือไม่จำเป็นต้องมีประธานทางไวยากรณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทำเนียบภาษาเขียน แต่การปรากฏของสรรพนาม *มัน* ดังที่เห็นนี้ก็เพื่อแสดงความหมายเชิงอัตวิสัย กล่าวคือความหมายที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ ความคิด และความเชื่อของผู้พูดที่มีต่อเหตุการณ์ การมองเหตุการณ์จึงไม่ได้เป็นไปโดยวัตถุวิสัย (objectively construed) หากแต่เป็นไปโดยอัตวิสัย (subjectively construed)

4.2.2.2 ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2501 – 2550)

- (93) *อยากให้ทุกคนรับสภาพวันนี้ มันเหมาะสมแล้วที่จะหยุดมัน ให้ทุกอย่างอยู่ในความฝันแทน*
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)
- (94) *มันคงเป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่งที่จะคาดหวังเอากับคุณ*
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)
- (95) *มันแปลกที่แทนที่ ด.ช.พิศาลจะไม่เอาถ่านและมีชีวิตแบบไร้อนาคตเหมือนพ่อแม่ เขากลับเป็นเด็กรักเรียนและขยันขันแข็งจนครูที่โรงเรียนใครเอ็นดู*
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)
- (96) *มันเป็นไปไม่ได้ที่จะยึดชีวิตหมาตัวนี้ไปอีก 40-50 ปี แต่ในอนาคตอาจไม่แน่*
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)
- (97) *มันน่าเจ็บใจที่แผนของเขาล้มเหลวไม่เป็นท่า*
(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณา (93) – (97) จะพบว่า สรรพนาม *มัน* ล้วนแสดงบทบาททางไวยากรณ์ประธานให้กับภาคแสดงซึ่งเป็นคำกริยาหรือรียาวลีแสดงการประเมินค่า (evaluative verb) กล่าวคือ *เหมาะสมแล้ว คงเป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง แปลก เป็นไปไม่ได้ และ น่าเจ็บใจ* ตามลำดับ หลังคำกริยาหรือรียาวลีแสดงการประเมินค่าจะตามด้วยตัวนำส่วนเติมเต็ม ที่ แล้วตามด้วยอนุประโยค ซึ่งสามารถสรุปรูปแบบทางหน่วยสร้างได้ว่า *มัน + กริยาแสดงการประเมินค่า + ที่ + ประโยค*

เมื่อวิเคราะห์ดูแล้ว จะพบว่าแม้สรรพนาม *มัน* จะทำหน้าที่เป็นประธานในทางไวยากรณ์ แต่ประธานทางความหมายของกริยาหรือกริยาวลีประเมินค่าเหล่านี้ล้วนแต่หมายถึงตัวผู้พูดผู้กล่าวถ้อยความทั้งสิ้น ดังนั้นจึงสามารถทดสอบด้วยการเติม *ฉันคิดว่า* นำหน้าคำกริยาหรือกริยาวลี ซึ่งจะได้เป็น *ฉันคิดว่าเหมาะสมแล้วที่... ฉันคิดว่าคงเป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่งที่... ฉันคิดว่าแปลกที่... ฉันคิดว่า เป็นไปไม่ได้ที่ และ ฉันคิดว่าน่าเจ็บใจที่...* ดังนั้นการใช้สรรพนาม *มัน* ในตัวอย่างซึ่งเป็นหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่า (evaluative construction) เหล่านี้จึงแสดงการเปลี่ยนจุดเน้นความสนใจในการสนทนา กล่าวคือ เปลี่ยนจุดเน้นความสนใจจากหน่วยทางภาษาซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานทางไวยากรณ์มาสู่ประธานผู้กล่าวถ้อยหรือก็คือตัวผู้พูด

4.2.3 สิ่งอ้างอิงที่แสดงความเข้าใจร่วมของคู่สนทนา (common ground referent)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ซึ่งอ้างอิงถึงสิ่งอ้างอิงการแนะนำในเชิงทั่วไปปรากฏในช่วงที่ 4 เป็นครั้งแรกโดยไม่พบในช่วงที่ 1 ช่วงที่ 2 และช่วงที่ 3 มาก่อน แล้วค่อย ๆ เพิ่มจำนวนในการปรากฏมากขึ้นในช่วงสมัยต่อมา

เมื่อพิจารณาการมองเหตุการณ์ด้วยมุมมองอัตวิสัย นอกจากเหตุการณ์จะแสดงลักษณะความหมายเชิงการประเมินค่าและการตัดสินซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนจุดเน้นความสนใจในการสนทนาจากหน่วยทางภาษาซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานทางไวยากรณ์ไปเป็นประธานผู้กล่าวถ้อยซึ่งก็คือตัวผู้พูดเองได้แล้ว เหตุการณ์ยังสามารถแสดงลักษณะความหมายอัตวิสัยขั้นที่สูงขึ้น กล่าวคือ ความหมายเชิงความสัมพันธ์ (relation) ซึ่งอธิบายได้ถึงความใส่ใจ (attention) ของผู้พูดที่มีต่อผู้ฟังเพื่อแสดงความเข้าใจร่วม (common ground) ที่มีร่วมกัน ลักษณะการแสดงความหมายเพื่อส่งสัญญาณบ่งชี้ความรู้ร่วม (shared knowledge) ที่คู่สนทนามีนี้เป็นมีระดับความเป็นอัตวิสัย (degree of subjectivity) สูงกว่าการเปลี่ยนจุดเน้นมาที่ตัวผู้พูดเพียงลำพัง ลักษณะความหมายของเหตุการณ์เช่นนี้เรียกว่า ความหมายเชิงสหวิสัย (intersubjective meaning)

4.2.3.1 ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2451 – 2500)

(98) เขาได้แสดงให้เห็นแล้ว กษัตริย์นี้กรบต้องรบอย่างไร ข้าพเจ้าขอบอกท่านมันไม่มีความผิดอะไรในการที่ให้ศิขันทินนำกองทหารของเรา

(มหาภารตยุทธ, 2460)

(99) เป็นคราวเคราะห์หามยามร้ายวิบัติ มันไม่ปรากฏหนทางแก้ไขการณ์อื่นใดที่เป็นไปได้แล้ว

(มหาภารตยุทธ, 2460)

เมื่อพิจารณา (98) – (99) จะพบว่า สรรพนาม มัน ล้วนแสดงบทบาททางไวยากรณ์ประธานให้กับภาคแสดงซึ่งเป็นคำกริยาแสดงการปรากฏ (existential verbs) กล่าวคือ มี และ ปรากฏ เมื่อวิเคราะห์ดูแล้ว จะพบว่าแม้สรรพนาม มัน จะทำหน้าที่เป็นประธานในทางไวยากรณ์ แต่ในประโยคไม่ปรากฏทั้งรูปอ้างอิงนำแสดงรูปและรูปอ้างอิงนำโดยนัย อีกทั้งการปรากฏของสรรพนาม มัน ยังไม่ได้แสดงความหมายอรรถวิสัยโดยการสอดแทรกความคิด ความเชื่อ และทัศนคติของผู้พูดเข้าไปในถ้อยความที่พูดออกมาอีกด้วย ลักษณะการตีความอ้างอิงของสรรพนาม มัน รวมถึงการวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างอิงในหน่วยสร้างนี้จึงมีความซับซ้อนมากที่สุด

หน่วยสร้างแสดงการปรากฏ (existential construction) จัดเป็นหน่วยสร้างที่มีการยกย้าย (raising) ในทางภาษาศาสตร์ กล่าวคือคำกริยายกย้ายขึ้นมาอยู่หน้าประธาน (Hazout, 2004) ยกตัวอย่างเช่น ในภาษาไทยจัดให้คำกริยา เกิด มี ปรากฏ แสดงความหมายการปรากฏหรือมีอยู่ (Indrambarya, 1994) ดังนั้นในภาษาไทยจึงพูดว่า เกิดแผ่นดินไหว แต่ไม่ใช่ *แผ่นดินไหวเกิด หรือ มีเหตุวิวาทกันรุนแรงเมื่อคืน แต่ไม่ใช่ *เหตุวิวาทกันรุนแรงเมื่อคืนมี ดังนั้นการปรากฏของสรรพนาม มัน หน้าตำแหน่งกริยาเหล่านี้จึงเกิดขึ้นเนื่องด้วยมีการเกิดขึ้นของความหมาย จึงทำให้เกิดรูปภาษาที่แสดงความหมาย (linguistic realization) ออกมา

ผู้วิจัยพบว่า การใช้สรรพนาม มัน ในโครงสร้างแสดงการปรากฏนี้แสดงความหมายเชิงการอ้างอิงถึงความรู้ที่ผู้พูดและผู้ฟังมีร่วมกัน (common ground) กล่าวคือ หากไม่ปรากฏการใช้ มัน หน้าคำกริยา เกิด มี ปรากฏ ความหมายของประโยคก็จะมีลักษณะในการแจ้งความให้ทราบ (informative) ตรงตามตัว แต่เมื่อใดที่ปรากฏการใช้สรรพนาม มัน หน้าคำกริยา เกิด มี ปรากฏ จะเป็นการบ่งชี้ถึงความรู้ที่คู่สนทนามีร่วมกันและมีผลเกี่ยวเนื่องต่อถ้อยความที่ผู้พูดพูดออกมา

ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาบันทึก (98) – (99) แล้ว จะพบว่าสรรพนาม *มัน* ยังมีการแสดงความหมายเชิงการอ้างถึง แต่สิ่งอ้างถึงนั้นเป็นความรู้ที่ผู้พูดมีร่วมกัน (shared knowledge) กล่าวคือ ใน (98) ผู้พูดกับผู้ฟังมีความรู้ร่วมกันอยู่หนึ่งในผู้ที่สามารถคนจะนำทัพได้คือ *ศิขันทิน* ดังนั้นการใช้สรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้ก็เพื่อจะยืนยันว่าเขาสามารถนำทัพได้โดยไม่ผิดอะไร ส่วนใน (99) นั้น ผู้พูดและผู้ฟังก็มีความรู้ร่วมกันว่าหากศึกในครั้งนี้จะเปลี่ยนแปลงไร้ทางแก่ การใช้สรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้ก็เพื่อยืนยันสิ่งที่คู่สนทนาต่างก็มีร่วมกันในใจ

4.2.3.2 ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2501 – 2550)

(100) *นักพยากรณ์: ระวังกลางเดือนนี้มีอุบัติเหตุเสียเงินยับเยิน*

ผู้รับคำพยากรณ์: มันมีเฮงก็มีชวยแหละพี่

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณา (100) จะพบว่าสรรพนาม *มัน* แสดงความหมายเชิงการอ้างถึงความรู้ที่ผู้พูดมีร่วมกัน กล่าวคือเมื่อหมอให้คำพยากรณ์ว่าช่วงกลางเดือนอาจมีเกณฑ์เสียเงินจำนวนมาก ผู้ที่ได้รับคำพยากรณ์จึงใช้สรรพนาม *มัน* เพื่ออ้างถึงข้อมูลดังกล่าวที่ว่ามีเรื่องดีก็ต้องมีเรื่องไม่ดีเกิดขึ้นปะปนกันเป็นธรรมดา หากประโยคคำตอบของผู้ที่ได้รับคำพยากรณ์ปราศจากการปรากฏของสรรพนาม ก็จะไม่เกิดการอ้างถึงชุดความรู้ซึ่งเป็นคำทำนายที่นักพยากรณ์ให้ จะกลายเป็นเพียงหน่วยสร้างแสดงการปรากฏที่รายงานข้อมูลแบบตรงไปตรงมาเท่านั้น

(101) *ก: เอาใจดี นำห้วงวะ มันเกิดน้ำป่าไหลหลากกับดินโคลนถล่มแถวทรโยคเลย*

ข: คนอื่นว่าไง ไปกันอยู่มัย

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณา (101) จะพบว่าสรรพนาม *มัน* แสดงความหมายเชิงการอ้างถึงความรู้ที่ผู้พูดมีร่วมกัน กล่าวคือ ทริบไปเที่ยวหน้าตกทรโยคที่นัดกันไว้กับเหล่าเพื่อน ๆ ดังนั้นการปรากฏของสรรพนาม *มัน* ในคำพูดของ ก. ก็เพื่ออ้างถึงความรู้ซึ่งมีร่วมกับ ข. สรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้จึงแสดงความหมายสทวิสัย กล่าวคือความหมายที่ผู้พูดแสดงความใส่ใจต่อผู้ฟังเนื่องจากมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันอยู่

(102) *ก: มันปรากฏความจริงแบบนี้แล้ว เลิกคิดมากได้แล้ว ต่อไปก็สบายใจซะที*

ข: เสียหายไปแล้ว แก้ไม่ได้หรอก

เมื่อพิจารณา (102) จะพบว่าสรรพนาม *มัน* แสดงความหมายเชิงการอ้างถึงถึงความรู้ที่ผู้พูดมีร่วมกัน กล่าวคือ ก. และ ข. ต่างก็รู้ว่า ข. ไม่ได้ทำอะไรไม่ตัวอย่างที่คนอื่นเข้าใจ เมื่อความจริงปรากฏการใช้สรรพนาม *มัน* ในประโยคนี้จึงอ้างถึงความเข้าใจที่ ก.และ ข. มีร่วมกันอยู่แล้วแต่แรก ซึ่งมีลักษณะความหมายเชิงสหวิสัย เพราะแสดงความสัมพันธ์และการแสดงความใสของผู้พูดที่มีต่อผู้ฟัง

การใช้สรรพนาม *มัน* เพื่อแสดงความหมายเชิงสหวิสัยในหน่วยสร้างแสดงการปรากฏนี้ยิ่งเห็นความหมายของการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังซึ่งมีความรู้ร่วมกันอยู่ชัดเจนเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับหน่วยสร้างแสดงการปรากฏที่ไม่มีสรรพนาม *มัน* เกิดร่วมด้วย ความหมายที่สื่อออกมาจะเป็นเพียงการรายงานข้อเท็จจริงเท่านั้น

(103) ก: ทำไมพื้นแฉะแบบนี้ล่ะคุณสุชาดา

ข: มีน้ำรั่วในห้องน้ำคะหัวหน้า หนูตามช่างล่ะคะ

เมื่อพิจารณา (103) จะพบความหมายเชิงสหวิสัยที่สูญหายไปเมื่อเทียบกับประโยคใน (100) (101) และ (102) กล่าวคือ ข. ใช้หน่วยสร้างแสดงการปรากฏเพื่อตอบคำถามคู่สนทนาว่าเหตุใดพื้นจึงแฉะ คำตอบของ ข. เป็นการให้ข้อมูลใหม่อันเป็นข้อเท็จจริงแก่คู่สนทนา ไม่ได้แสดงความสัมพันธ์หรือความรู้ที่คู่สนทนามีร่วมกันแต่อย่างใด ดังนั้นการปรากฏของสรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งประธานของหน่วยสร้างแสดงการปรากฏจึงแสดงความหมายเชิงสหวิสัย โดยอ้างถึงความรู้ร่วมที่คู่สนทนามีอยู่ก่อนแล้ว

4.3 สรุปความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน*

ผู้วิจัยพบว่า ความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* สามารถแบ่งประเภทได้เป็น 2 ประเภท กล่าวคือ ความหมายอ้างถึงเชิงอรรถศาสตร์ และความหมายอ้างถึงเชิงวัจนปฏิบัติ ความหมายอ้างถึงเชิงอรรถศาสตร์จะแสดงผ่านรูปอ้างอิงนำทั้งรูปอ้างอิงนำแสดงรูปและรูปอ้างอิงนำโดยนัย ในขณะที่ความหมายอ้างถึงเชิงวัจนปฏิบัติต้องอาศัยการตีความปริบทรวมถึงการอนุมานจากความรู้เชิงสารานุกรมของผู้ใช้ภาษาเอง

ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นในการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วว่า ปริบทมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจสิ่งอ้างถึง ปริบททางภาษา (verbal context) เป็นปริบทที่แสดงให้เห็นชัดเจนและเข้าใจความหมายได้ง่ายตรงไปตรงมาในรูปอ้างอิงนำแสดงรูป แต่ปริบททางสังคม (social context) อัน

หมายรวมถึงความรู้เชิงสารานุกรม (encyclopedic knowledge) ของผู้ใช้ภาษาซึ่งได้รวบรวมและสั่งสมประสบการณ์เกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจในการใช้ภาษาไว้อย่างมากมายก็มีบทบาทสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันในรูปอ้างอิงนำโดยนัย

ความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ผู้วิจัยพบว่าไม่ได้เกิดขึ้นกับรูปอ้างอิงนำนามวลีเพียงอย่างเดียวดังที่เชื่อกันมาโดยตลอด หากแต่ยังสามารถปรากฏกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นกริยาวลี อนุพากย์ และข้อความได้ด้วย ทั้งนี้ในช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2301 – 2350) และช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2351 – 2400) พบเฉพาะรูปอ้างอิงนำที่เป็นนามวลี ดังนั้นนอกเหนือจากความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ในแง่ไวยากรณ์ก็เกิดการขยายขอบเขตของรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* เช่นกัน

ความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติปรากฏความหมายทั้งความหมายเชิงวัตถุวิสัยซึ่งแสดงผ่านรูปอ้างอิงนำโดยนัย กล่าวคือผู้ฟังหรือผู้อ่านต้องอนุมานและทำความเข้าใจสิ่งอ้างอิงจากความรู้และประสบการณ์ทางภาษาที่ตัวเองมี ความหมายเชิงอัตวิสัย (subjective meaning) ซึ่งผู้พูดแสดงความคิดเห็นหรือทัศนคติของตัวเองลงไปในเหตุการณ์ที่กล่าวถึง รวมไปถึงความหมายเชิงสหวิสัย (intersubjective meaning) ซึ่งผู้พูดและผู้ฟังแสดงความรู้และความเข้าใจที่มีร่วมกันโดยผู้พูดจะแสดงความใส่ใจต่อผู้ฟังเพื่อสื่อสารถึงความรู้ที่มีร่วมกันนี้

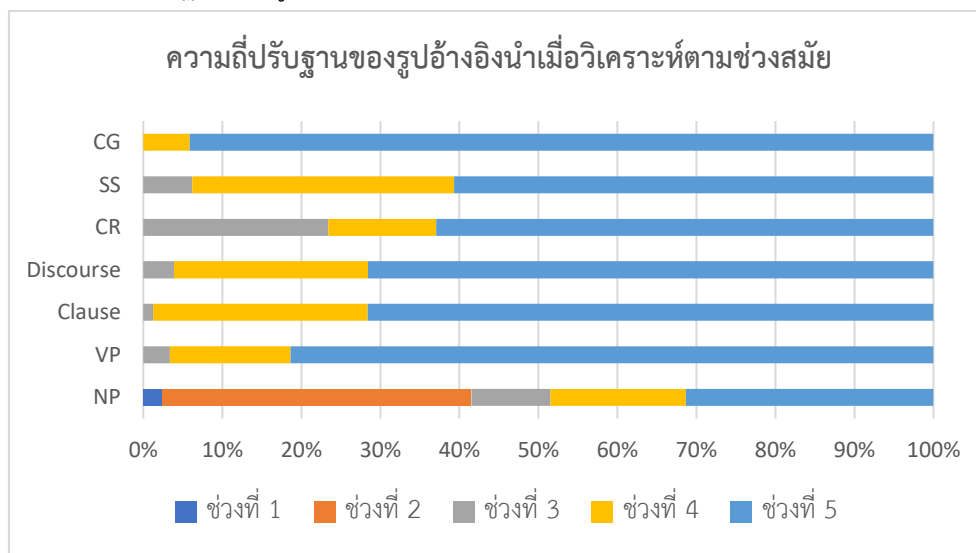
จากการวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนามในบทนี้ทำให้ผู้วิจัยพบว่าสมมติฐานข้อที่ 1 ของผู้วิจัยไม่เป็นจริง เนื่องจากในภาษาไทยไม่ปรากฏการใช้สรรพนาม *มัน* ที่ไม่แสดงความหมายเชิงการอ้างอิง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือไม่มีสรรพนามบุรุษ (impersonal pronoun) ที่ทำหน้าที่เป็นประธานบุรุษ (impersonal pronoun) หรือ ประธานหุ่น (dummy subject) อยู่จริง หากแต่พฤติกรรมของสรรพนาม *มัน* ในบางบริบทตัวอย่างดูคล้ายกับว่าทำหน้าที่ทางไวยากรณ์เพียงอย่างเดียว แต่ที่จริงแล้วเป็นตัวบ่งชี้ความหมายในเชิงอัตวิสัยและสหวิสัยซึ่งแสดงสิ่งอ้างอิงคือตัวผู้พูดและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาในแง่ที่ว่ามีความรู้ร่วมกันอยู่

4.4 การวิเคราะห์ทางสถิติ

นอกจากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เชิงคุณภาพให้เห็นไปในส่วนก่อนหน้าแล้ว ผู้วิจัยยังได้นับความถี่ของการปรากฏของสรรพนามในแต่ละช่วงโดยได้กำกับข้อมูลประเภทของรูปอ้างอิงนำซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้จัดจำแนกความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ และความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติ รวมถึงกำกับความถี่บทบาททางไวยากรณ์ของรูปอ้างอิงนำที่ปรากฏในแต่ละสมัย ทั้งนี้ก็เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลทางสถิติเพื่อ

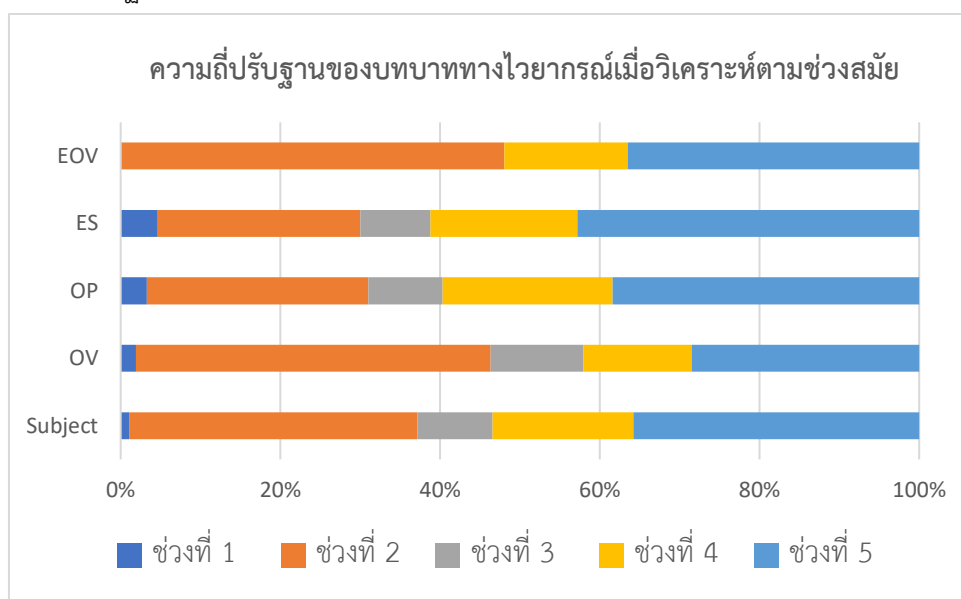
พิจารณาเพิ่มเติมว่าการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงในช่วงเวลา 250 ปีที่ผู้วิจัยศึกษานั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่

ภาพ 4.1 ความถี่ปรับฐานของรูปอ้างอิงนำเมื่อวิเคราะห์ตามช่วงสมัย

เมื่อพิจารณาภาพ 4.1 ความถี่ปรับฐานของประเภทรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* จะพบว่าสรรพนาม *มัน* ถูกใช้เป็นสรรพนามต้นแบบ กล่าวคือเกิดร่วมกับรูปอ้างอิงนำหน่วยนามเฉพาะในช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2 เท่านั้น เมื่อเข้าสู่ช่วงที่ 3 ก็เริ่มมีการขยายขอบเขตของรูปอ้างอิงนำ จนมีรูปอ้างอิงนำจนถึงการใช้โดยปราศจากรูปอ้างอิงนำครบทุกรูปแบบในช่วงที่ 4 ทั้งนี้จะสังเกตพบว่ายิ่งช่วงเวลาเข้าใกล้สมัยปัจจุบันมากเท่าไร ความถี่ในการปรากฏของรูปอ้างอิงนำที่ไม่ใช่หน่วยนามก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ

ภาพ 4.2 ความถี่ปรับฐานของบทบาททางไวยากรณ์เมื่อวิเคราะห์ตามช่วงสมัย

เมื่อพิจารณาภาพ 4.2 ความถี่ปรับฐานของบทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* จะพบว่าบทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนามดูเหมือนไม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก เนื่องจากดูเหมือนว่าจะไม่มีบทบาททางไวยากรณ์ใดที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้การไม่ปรากฏการใช้สรรพนาม *มัน* ในฐานะตัวบ่งชี้กรรมของกริยาในช่วงที่ 1 แต่มาพบในช่วงที่ 2 แล้วหายไปอีกครั้งหนึ่งในช่วงที่ 3 ผู้วิจัยคาดว่าเป็นเรื่องข้อจำกัดของตัวบทซึ่งมีข้อมูลปริมาณน้อย รวมถึงการเกิดของบทบาททางไวยากรณ์ประเภทนี้น่าจะพบมากในภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน

เมื่อนำค่าความถี่ปรับฐานของบทบาททางไวยากรณ์และความถี่ปรับฐานของประเภททางไวยากรณ์ของรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* แต่ละประเภทมาคำนวณค่าทางสถิติโดยใช้โมเดลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น²⁰ พบว่า โมเดลที่อธิบายข้อมูลได้ดีที่สุดคือการใช้ช่วงสมัยและตัวบทซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันเป็นตัวแปรต้น และใช้ค่าความถี่ปรับฐานเป็นตัวแปรตามดังแสดงในตาราง 4.3 ซึ่งแสดงการทำนายรูปอ้างอิงนำที่เป็นกริยาวลี

²⁰ เนื่องจากข้อมูลในช่วงสมัยที่ 1 (พ.ศ. 2301-2350) มีเพียง 7 ตัวอย่างเท่านั้น การคำนวณผลทางสถิติจึงใช้ข้อมูลจึงเริ่มใช้ตั้งแต่ช่วงสมัยที่ 2 (พ.ศ. 2351-2400) ซึ่งมี 228 ตัวอย่างเป็นต้นไป

ตาราง 4.1 โมเดลทางสถิติโดยที่ใช้ตัวแปรต้น 4 แบบในการพยากรณ์รูปร่างที่ปรากฏเป็นกริยาวลี

ประเภทของตัวแปรต้น ²¹	ค่า r-squared
ช่วงสมัย	0.6363
ประเภทของตัวบท	0.057
ช่วงสมัยและประเภทตัวบทซึ่งไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน	0.6933
ช่วงสมัยและประเภทตัวบทซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กัน	0.7721

จากตาราง 4.1 จะพบว่าเมื่อจำลองโมเดลการพยากรณ์รูปร่างที่ปรากฏเป็นกริยาวลีออกเป็น 4 โมเดล โดยยึดตามตัวแปรต้น ได้แก่ โมเดลแรกใช้ช่วงสมัยเป็นตัวแปรต้นเพียงอย่างเดียว โมเดลที่สองใช้ประเภทของตัวบทเป็นตัวแปรต้นเพียงอย่างเดียว โมเดลที่สามใช้ตัวแปรต้นเป็นช่วงสมัยและประเภทตัวบทร่วมกันโดยกำหนดให้ทั้งสองตัวแปรไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน และโมเดลสุดท้ายใช้ตัวแปรต้นเป็นช่วงสมัยและประเภทตัวบทร่วมกันโดยกำหนดให้ทั้งสองตัวแปรปฏิสัมพันธ์กัน การเพิ่มขึ้นของความถี่ปรับฐานของรูปร่างที่ปรากฏเป็นกริยาวลีแสดงค่า r-squared สูงสุดในโมเดลแบบสุดท้าย กล่าวคือ การใช้ตัวแปรต้นเป็นช่วงสมัยและประเภทตัวบทร่วมกันโดยกำหนดให้ทั้งสองตัวแปรปฏิสัมพันธ์กัน

เมื่อเปรียบเทียบค่า r-squared ซึ่งบ่งบอกเปอร์เซ็นต์ของประสิทธิภาพในการทำนาย พบว่า โมเดลแรกใช้ช่วงสมัยเป็นตัวแปรต้นเพียงอย่างเดียวมีค่า 0.6363 โมเดลที่สองใช้ประเภทของตัวบทเป็นตัวแปรต้นเพียงอย่างเดียวมีค่า 0.057 โมเดลที่สามใช้ตัวแปรต้นเป็นช่วงสมัยและประเภทตัวบทร่วมกันโดยกำหนดให้ทั้งสองตัวแปรไม่มีปฏิสัมพันธ์กันมีค่า 0.6933 และโมเดลสุดท้ายใช้ตัวแปรต้นเป็นช่วงสมัยและประเภทตัวบทร่วมกันโดยกำหนดให้ทั้งสองตัวแปรปฏิสัมพันธ์กันมีค่า 0.7721 นั้นหมายความว่าประสิทธิภาพในการพยากรณ์ความถูกต้องของข้อมูลแต่ละโมเดลคิดเป็น 63.63% 5.7% 69.33% และ 77.21% ตามลำดับ ด้วยเหตุนี้ การใช้ตัวแปรต้นเป็นช่วงสมัยร่วมกับประเภทตัวบทโดยกำหนดให้ทั้งสองตัวแปรปฏิสัมพันธ์กันจึงสามารถอธิบายการเพิ่มขึ้นของรูปร่างที่ปรากฏเป็นกริยาวลีได้ดีที่สุด แสดงได้ชัดด้วยผลที่ได้จากการคำนวณเชิงปริมาณจะสอดคล้องกับข้อค้นพบจากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพที่ได้แสดงการขยายประเภทของรูปร่างที่ปรากฏไปแล้วก่อนหน้านี้

โมเดลที่ใช้ตัวแปรต้นเป็นช่วงสมัยและประเภทตัวบทร่วมกันโดยกำหนดให้ทั้งสองตัวแปรปฏิสัมพันธ์กันแสดงให้เห็นว่ายิ่งช่วงเวลาเข้าใกล้ช่วงปัจจุบันมากขึ้นเพียงใด การใช้สรรพนาม *มัน* ที่เคยเกิดร่วมกับรูปร่างที่ปรากฏหน่วยนามอย่างเดียวเท่านั้น ก็จะยิ่งเกิดร่วมกับรูปร่างที่ปรากฏหน่วย

²¹ ตัวแปรต้นประเภทตัวบท (genre) ถูกตัดทิ้งไปในการคำนวณทางสถิติ เนื่องจากค่าที่ได้เป็นค่าเดียวกับที่ตัวแปรต้นประเภทเนื้อหาตัวบท (domain) แสดง กล่าวคือ ข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตัวบททางการ (formal) เป็นตัวบทเชิงให้ข้อมูล (informative) เสมอ และตัวบทไม่เป็นทางการ (informal) เป็นตัวบทเชิงจินตนาการ (imaginative) เสมอ

นามมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดร่วมกับรูปอ้างอิงนำกริยาวลี (verb phrase) และอนุพากย์ (clause) ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 4.2 รูปอ้างอิงนำกริยาวลีเมื่อพยากรณ์ด้วยช่วงสมัย

	Estimate	Std. error	t-value	p-value
(Intercept)	-67.124	30.516	-2.200	0.0927
period	26.530	8.305	3.194	0.0331

เมื่อพิจารณาตาราง 4.2 จะเห็นได้ชัดเจนน่ายิ่งช่วงสมัยเพิ่มมากขึ้นมากเพียงใด หรือกล่าวคือเข้าใกล้สมัยปัจจุบันมากเพียงใด การใช้สรรพนาม *มัน* เพื่ออ้างถึงรูปอ้างอิงนำที่เป็นกริยาวลีก็จะมีมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.0331$) ที่ระดับ $p = 0.05$ อีกทั้งค่าประมาณ (estimate) เป็นค่าบวกอธิบายได้ถึงสหสัมพันธ์แบบแปรผันตามของระยะเวลาและจำนวนรูปอ้างอิงนำที่เป็นกริยาวลี กล่าวคือ ช่วงเวลาเพิ่มขึ้นหนึ่งช่วง ความถี่พื้นฐานของรูปอ้างอิงนำกริยาวลีจะพบเพิ่มขึ้นจำนวน 26

ตาราง 4.3 รูปอ้างอิงนำอนุพากย์เมื่อพยากรณ์ด้วยช่วงสมัย

	Estimate	Std. error	t-value	p-value
(Intercept)	-41.699	25.277	-1.650	0.1744
period	17.936	6.880	2.607	0.0596

เมื่อพิจารณาตาราง 4.3 จะเห็นได้ว่ามีแนวโน้มสูงมากที่ยิ่งช่วงสมัยเพิ่มมากขึ้นมากเพียงใด หรือกล่าวคือเข้าใกล้สมัยปัจจุบันมากเพียงใด การใช้สรรพนาม *มัน* เพื่ออ้างถึงรูปอ้างอิงนำที่เป็นอนุพากย์ก็จะมีมากขึ้นตามไปด้วย ($p = 0.0596$) แม้ว่าค่าทางสถิติจะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p = 0.05$ แต่ค่าที่ได้ออกมานั้นก็ถือว่ามีความถี่ที่เข้าใกล้นัยสำคัญทางสถิติมากจนเรียกได้ว่ามีนัยสำคัญทางสถิติประเภทอนุโลม (peripheral significant) ผู้วิจัยสังเกตปริมาณความถี่จากข้อมูลดิบและสันนิษฐานว่า มีความเป็นไปได้สูงมากกว่าหากจำนวนตัวอย่างที่ใช้ศึกษามีมากกว่านี้ ผลทางสถิติที่ออกมาก็น่าจะมีความนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกับกริยาวลี

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาค่าประมาณ (estimate) จะพบว่ามีความเป็นค่าบวก จึงสามารถอธิบายได้ถึงสหสัมพันธ์แบบแปรผันตามของระยะเวลาและจำนวนรูปอ้างอิงนำอนุพากย์ กล่าวคือ ช่วงเวลาเพิ่มขึ้นหนึ่งช่วง ความถี่พื้นฐานของรูปอ้างอิงนำกริยาวลีจะพบเพิ่มขึ้นจำนวน 17

ตาราง 4.4 สรรพนาม *มัน* ในบทบาททางไวยากรณ์แสดงการเน้นประธานเมื่อพยากรณ์ด้วยช่วงสมัย

	Estimate	Std. error	t-value	p-value
(Intercept)	-205.07	99.69	-2.057	0.1088
period	87.25	27.13	3.216	0.0324

นอกเหนือจากผลการวิเคราะห์ประเภทของรูปอ้างอิงนำในตาราง 4.2 และ 4.3 แล้ว การวิเคราะห์ผลทางสถิติของบทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ก็พบว่ายิ่งช่วงสมัยเพิ่มมากขึ้นมากเพียงใด หรือกล่าวคือเข้าใกล้สมัยปัจจุบันมากเพียงใด การใช้สรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งตัวเน้นประธานก็ยังมีมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.0324$) ที่ระดับ $p = 0.05$ อีกทั้งค่าประมาณเป็นค่าบวกก็แสดงสหสัมพันธ์แบบแปรผันตามของของระยะเวลาและความถี่ในการปรากฏของสรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งตัวเน้นประธาน กล่าวคือ ช่วงเวลาเพิ่มขึ้นหนึ่งช่วง ความถี่ปรับฐานของสรรพนาม *มัน* ในบทบาททางไวยากรณ์แสดงการเน้นประธานจะพบเพิ่มขึ้นจำนวนมากถึง 87

เป็นที่น่าสังเกตว่าความถี่ปรับฐานของสรรพนาม *มัน* ในบทบาททางไวยากรณ์แสดงการเน้นประธานเพิ่มขึ้นอย่างน่าประหลาดใจในช่วงที่ 5 จนมีจำนวนความถี่ที่พบมากกว่ารูปอ้างอิงนำกริยาวิเศษณ์ซึ่งปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำหน่วยนามจนกลายเป็นรูปอ้างอิงนำสองประเภทหลักที่พบมากที่สุด ในช่วงที่ 1 – ช่วงที่ 4 ทั้งนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นผลมาจากการปรากฏขึ้นของสรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งประธานของหน่วยสร้างแสดงการปรากฏ (existential construction) ซึ่งพบเป็นครั้งแรกในช่วงที่ 4

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า คุณสมบัติที่แสดงการเน้นย้ำ (emphasis) หรือการสร้างจุดสนใจ (focus) ของสรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน (emphasis marker of subject) เช่น *หมามันวิ่งตามต้อย ๆ* เป็นปริบทคาบเกี่ยวที่ทำให้ความหมายของสรรพนาม *มัน* ถูกเชื่อเชิญให้เกิดการตีความใหม่ (invited inferencing) หากพิจารณาจากมุมมองการวิเคราะห์ภาษาไทยแบบดั้งเดิม อาจจะสามารถวิเคราะห์สรรพนาม *มัน* ในปริบทนี้ออกได้เป็น 2 แนวทาง กล่าวคือ แนวทางแรกคือการวิเคราะห์ว่าสรรพนาม *มัน* เป็นตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธาน ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงการเน้นและเกิดขึ้นได้เป็นปกติในภาษาพูด (spoken discourse) (นวรรธน์ พันธุเมธา, 2527) แนวทางที่สองคือการวิเคราะห์ให้ประโยคนี้เป็นหัวเรื่อง (topic) กับส่วนขยายหัวเรื่อง (comment) ซึ่งคุณสมบัตินี้สร้างประโยคด้วยโครงสร้างหัวเรื่องกับส่วนขยายหัวเรื่อง (topic-comment structure) เป็นลักษณะที่พบได้ทั่วไปในภาษาไทยที่เป็นภาษาเน้นหัวเรื่อง (topic-prominent language) หรือภาษาที่เน้นลำดับคำเชิงวจนปฏิบัติ (pragmatic word order) มากกว่าการพบในภาษาเน้นประธาน (subject-prominent language) หรือภาษาที่เน้นลำดับคำตามวากยสัมพันธ์ (syntactic word order)

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ไม่ว่าจะวิเคราะห์ด้วยแนวทางที่หนึ่งหรือแนวทางที่สอง การปรากฏของสรรพนาม *มัน* ที่ปรากฏต่อจากคำนามหลักที่อ้างถึงแบบทันที (immediate) เป็นการทำให้สรรพนาม *มัน* เกิดความหมายรองแสดงการเน้นขึ้น นั่นคือ ผู้ใช้ภาษาจำนวนมากจะพิจารณาว่าการปรากฏขึ้นของสรรพนาม *มัน* ก็เพื่อแสดงการเน้นจากตัวผู้พูด ดังนั้นเมื่อเทียบประโยคว่า *หมาเดินตามต้อย ๆ* กับ *หมามันเดินตามต้อย ๆ* ผู้ใช้ภาษาไทยสามารถใช้การสำนึกรู้เอง (intuition) บอกได้ทันทีว่า ประโยคหลังมีเจตนาของผู้พูดที่ต้องการแสดงการเน้นผ่านการใช้คำสรรพนาม *มัน*

ด้วยเหตุนี้เอง การเพิ่มขึ้นของสรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งประธานของหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่า (evaluative construction) และการเกิดขึ้นของสรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งประธานของหน่วยสร้างแสดงการปรากฏ (existential construction) ซึ่งมุ่งมองไวยากรณ์บัญญัติวิเคราะห์ว่าเป็นเป็นประโยคกริยาในภาษาไทย หรือกล่าวคือเป็นประโยคที่ไม่ต้องการประธาน จึงเปิดโอกาสให้ผู้ใ้ภาษานำความหมายรอง (second meaning) หรือความหมายแฝง (hidden meaning) ของสรรพนาม *มัน* ที่แสดงความหมายของการเน้นย้ำออกมาใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทการสนทนาที่มีการโต้ตอบและต้องมีการแสดงสถานะความสำคัญของข้อมูลระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

ในอดีต การใช้สรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งประธานของหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่า (evaluative construction) และการเกิดขึ้นของสรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งประธานของหน่วยสร้างแสดงการปรากฏ (existential construction) พบได้น้อย และเป็นโครงสร้างภาษาที่ไม่ได้รับการยอมรับ แต่นานวันเข้าความหมายแสดงการเน้นยิ่งถูกใช้ซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนกลายเป็นความหมายใหม่ประจำคำ (conventionalized meaning) เพื่อแสดงทัศนคติหรือมุมมองของผู้พูดที่ต้องการแสดงการเน้นข้อมูลบางประการในบริบทการสนทนา ด้วยเหตุนี้ตัวบ่งชี้แสดงการเน้นประธานจึงแสดงความถี่สูงมากในช่วงสมัยปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* จนครบทั้ง 5 ช่วงสมัย และพบว่านอกเหนือจากกลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายแล้ว การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ยังเกี่ยวข้องกับกลไกทางวากยสัมพันธ์ซึ่งเอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้น *มัน* นั้นคือ กลไกการขยายขอบเขต (extension) ของรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* จากรูปอ้างอิงนำหน่วยนาม (nominal antecedent) ไปสู่รูปอ้างอิงนำที่ไม่ใช่หน่วยนาม (non-nominal antecedent) กลไกการขยายขอบเขตของรูปอ้างอิงนำนี้เป็นผลมาจากกลไกการวางนัยยะทั่วไป (generalization) ที่เกิดขึ้นกับความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* กล่าวคือเป็นกลไกที่เกิดขึ้นเพื่อลดข้อจำกัดทางด้านไวยากรณ์ (grammatical restriction) ทำให้สรรพนาม *มัน* สามารถปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำประเภทอื่นนอกนามวลี อันได้แก่ กริยาวลี อนุพากย์ และข้อความ รวมไปถึงการปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำโดยนัย ซึ่งแสดงสิ่งอ้างถึงจากการอนุมานปริบถ สิ่งอ้างถึงแสดงผู้กล่าวถ้อย และสิ่งอ้างถึงแสดงความรู้ร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

บทที่ 5

กลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน*

ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* และชี้ให้เห็นว่าสรรพนาม *มัน* ไม่ได้แสดงคุณสมบัติความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ที่แสดงผ่านรูปอ้างอิงนำเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังคงแสดงคุณสมบัติความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติซึ่งต้องอาศัยการตีความปริบท การวิเคราะห์มุมมองของผู้พูดที่มีต่อเหตุการณ์ (construal) รวมไปถึงการวิเคราะห์ความรู้และความสัมพันธ์ที่ผู้พูดและผู้ฟังมีร่วมกันด้วย

กลไกการเปลี่ยนแปลงสำคัญในการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* พบว่ามี 2 กลไกสำคัญ กลไกแรกคือการกลายเป็นอัตวิสัย (subjectification) การกลายเป็นอัตวิสัยเป็นกลไกที่ทำให้ความหมายเชิงการอ้างอิงเปลี่ยนจากรูปอ้างอิงนำโดยนัยซึ่งต้องอาศัยการตีความปริบทเพื่อเข้าใจสิ่งอ้างอิงที่ยังคงเป็นสิ่งที่แสดงความหมายเชิงวัตถุวิสัย เช่น สถานที่ เวลา การกระทำ ไปสู่ความหมายเชิงอัตวิสัยซึ่งแสดงทัศนคติและมุมมองของผู้พูดที่มีต่อเหตุการณ์ที่ตัวเองกล่าวถึง กลไกที่สองคือการกลายเป็นสหวิสัย (intersubjectification) การกลายเป็นสหวิสัยเป็นการเพิ่มระดับของความหมายเชิงอัตวิสัยให้เพิ่มสูงขึ้น (more subjective) กล่าวคือ เป็นการขยายจากทัศนคติและมุมมองของผู้พูดเพียงลำพังไปสู่ความรู้และความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการขยายขอบเขตความรับผิดชอบในการประเมินหรือแสดงมุมมองต่อเหตุการณ์ของผู้พูดคนเดียว (personal responsibility) ให้กลายเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (shared responsibility)

ความหมายมีลักษณะความลื่นไหล (fluidity) อยู่แล้วโดยธรรมชาติภายใต้ปริบทที่แสดง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นก็มักจะปรากฏหลักฐานทางภาษาเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงนั้น โดยปกติแล้วเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายก็มักจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ (syntactic change) ควบคู่กันไป เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์เป็นการบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงรูปภาษา (linguistic realization) เพื่อแสดงความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นมา และเป็นหลักฐานยืนยันว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นแล้วโดยสมบูรณ์

ผู้วิจัยพบว่า ก่อนที่กลไกการกลายเป็นอัตวิสัยและการกลายเป็นสหวิสัยจะเกิดขึ้น ได้เกิดกลไกการเปลี่ยนที่เรียกว่า การวางนัยยะทั่วไป (generalization) ขึ้นก่อนเป็นลำดับแรกสุด ผลลัพธ์ที่

เกิดขึ้นจากการวางนัยยะทั่วไปคือ รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ขยายขอบเขตกว้างขึ้นจากความหมายเชิงการอ้างถึงสรรพสิ่ง (things) ไปสู่ความหมายเชิงการอ้างถึงเหตุการณ์ (situation) จนท้ายที่สุดสามารถขยายสิ่งอ้างถึงไปครอบคลุมทัศนคติและมุมมองของผู้พูดรวมถึงความรู้ร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง ความหมายเชิงการอ้างถึงที่กว้างขึ้นนี้แสดงให้เห็นได้ด้วยกลไกการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ กล่าวคือ การขยายขอบเขตของประเภทรูปอ้างอิงนำ (extension of antecedent types)

5.1 การวางนัยยะทั่วไป (generalization)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าในอดีตสรรพนาม *มัน* ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำที่เป็นนามวลีมาโดยตลอด ดังที่ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นข้อมูลในบทก่อนหน้า ในช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2301 – 2350) และช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2351 – 2400) ไม่ปรากฏรูปอ้างอิงนำอื่นใดนอกจากนามวลี แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2401 – 2450) สรรพนาม *มัน* ก็เริ่มปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำประเภทกริยาลี อนุพากย์ ข้อความ รวมถึงรูปอ้างอิงนำโดยนัย

หากมองการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองความหมาย-รูปภาษา (onomasiological approach) การปรากฏขึ้นของรูปภาษา (linguistic realization) ย่อมต้องเป็นหลักฐานในการพิสูจน์ว่าความหมายได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นแล้ว ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์ประเภทรูปอ้างอิงนำที่เปลี่ยนไป ผู้วิจัยย่อมต้องพบว่าความหมายเชิงการอ้างถึงได้ขยายขอบเขตกว้างขึ้นด้วยเช่นกัน กลไกการเปลี่ยนแปลงประเภทนี้เรียกว่า การวางนัยยะทั่วไป (generalization)

เมื่อมองการเปลี่ยนแปลงความหมายจากมุมมองหน่วยสร้าง (constructionist approach) ความรู้ทางภาษาของผู้พูด (speakers' knowledge of language) จัดว่าเป็นการรวบรวมอย่างเป็นระบบ (systemic collections) ของการจับคู่ระหว่างรูปภาษาและหน้าที่ (form-function pairings) ซึ่งผู้ใช้ภาษาค่อย ๆ เรียนรู้จากสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมาจากผู้ใช้ภาษาคนอื่นรอบตัว หลักสำคัญที่สุดของการมองการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองนี้คือ การเปลี่ยนแปลงภาษาเป็นการเรียนรู้ซึ่งมีข้อจำกัดเกี่ยวกับหลักการให้ความร่วมมือในการสื่อสาร (principles of cooperative communication) และกระบวนการในการจัดประเภท (processes of categorization) (Goldberg, 2006)

การวางนัยยะทั่วไปจึงเป็นกลไกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาษาเพื่อขยายขอบเขตของการจัดประเภทและลดข้อบังคับทางไวยากรณ์ลง (Goldberg, 2009) การนิยามการวางนัยยะทั่วไปในลักษณะนี้สอดคล้องกับกลไกที่ Langacker (1988) เรียกว่า การเจือจางความหมาย (semantic

attenuation) กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่ความหมายกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ขยายขอบเขตจากสิ่งที่มีลักษณะรูปธรรม (concrete) ไปสู่สิ่งที่มีลักษณะเป็นนามธรรม (abstract) มากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้ข้อกำหนด (rules) และข้อบังคับทางไวยากรณ์ (grammatical restrictions) จึงลดลง

ตาราง 5.1 การขยายขอบเขตของรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน*

	ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2301 – 2350)	ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2351 – 2400)	ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2401 – 2450)	ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2451 – 2500)	ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2501 – 2550)
นามวลี	✓	✓	✓	✓	✓
กริยาวลี			✓	✓	✓
อนุพากย์			✓	✓	✓
ข้อความ			✓	✓	✓
สิ่งอ้างอิงอนุมานจากปริบท			✓	✓	✓
ประธานผู้กล่าวถ้อย			✓	✓	✓
ความเข้าใจร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง				✓	✓

จากตาราง 5.1 จะเห็นว่าสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* มีมากถึง 7 ประเภท กล่าวคือ นามวลี กริยาวลี อนุพากย์ ข้อความ รูปอ้างอิงนำโดยนัยที่แสดงสิ่งอ้างอิงจากการอนุมานปริบท รูปอ้างอิงนำโดยนัยที่แสดงประธานผู้กล่าวถ้อย และรูปอ้างอิงนำโดยนัยที่แสดงความเข้าใจร่วมระหว่างคู่สนทนา ผู้วิจัยพบว่า รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* เพิ่มประเภทมากขึ้นในช่วงที่ 3 กล่าวคือรูปอ้างอิงนำ นามวลีเพียงอย่างเดียว เกิดการขยายไปสู่กริยาวลี อนุพากย์ ข้อความ รูปอ้างอิงนำโดยนัยที่แสดงสิ่งอ้างอิงจากการอนุมานปริบท และรูปอ้างอิงนำโดยนัยที่แสดงประธานผู้กล่าวถ้อย และในช่วงที่ 4 ก็ขยายเพิ่มเติมไปสู่รูปอ้างอิงนำโดยนัยที่แสดงความเข้าใจร่วมระหว่างคู่สนทนา

การขยายขอบเขตของรูปอ้างอิงนำจากรูปอ้างอิงนำแสดงรูปไปสู่รูปอ้างอิงนำโดยนัยแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงระดับความเป็นรูปธรรม (concreteness) ของสิ่งอ้างอิง เดิมทีรูปอ้างอิงนำ นามวลีแสดงสิ่งอ้างอิงที่เป็นสรรพสิ่ง (things) เช่นคน สัตว์ ละสิ่งของ แต่เมื่อขยายประเภทรูปอ้างอิงนำไปสู่กริยาวลี อนุพากย์ และข้อความ ก็แสดงสิ่งอ้างอิงที่เกี่ยวข้องกับการกระทำและเหตุการณ์ซึ่งมีระดับความเป็นรูปธรรมน้อยลง จนในที่สุดขยายไปสู่รูปอ้างอิงนำโดยนัยซึ่งแสดงสิ่งอ้างอิงเกี่ยวทัศน์คติและมุมมองผู้พูดและผู้ฟังซึ่งก็ยังคงมีความรูปธรรมน้อยลงเรื่อย ๆ

ภาพ 5.1 การขยายรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน*

รูปธรรม		นามธรรม
สรรพสิ่ง	การกระทำ/เหตุการณ์	ทัศนคติ/มุมมอง

จากภาพ 5.1 ผู้วิจัยได้แสดงการขยายความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนามโดยพิจารณาให้เป็น 2 ระดับ กล่าวคือ ระดับแรกสุดเป็นการขยายความหมายจากสิ่งอ้างอิงที่เป็นสรรพสิ่งอันได้แก่คน สัตว์ และสิ่งของไปเป็นการกระทำหรือเหตุการณ์ซึ่งแสดงได้ด้วยรูปภาษาอ้างอิงนำกริยาลี รูปอ้างอิงนำอนุพากย์ และรูปอ้างอิงนำข้อความ จากนั้นจึงขยายความหมายของสิ่งอ้างอิงไปเป็นทัศนคติหรือมุมมองของผู้พูด เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงจะพบว่าประเภทของสิ่งอ้างอิงได้เกิดการขยายจากสิ่งที่มีลักษณะรูปธรรมไปสู่สิ่งที่มีลักษณะนามธรรม สอดคล้องกับกลไกการวางนัยยะทั่วไปหรือการเจือจางความหมาย

ความหมายเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ที่ไหลไม่คงที่ การเข้าใจความหมายจำเป็นต้องอาศัยการตีความตามบริบท หลักฐานการเปลี่ยนแปลงทางความหมายหรือการเกิดความหมายใหม่ขึ้นก็คือการปรากฏรูปทางภาษาเพื่อแสดงออกซึ่งความหมายนั้น ๆ สรรพนาม *มัน* เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายจากความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ไปสู่ความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติได้ก็เพราะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ที่เกื้อหนุน นั่นคือ การขยายขอบเขตของรูปอ้างอิงนำ (extension of antecedent types)

ในอดีตคำสรรพนาม *มัน* จะปรากฏกับรูปอ้างอิงนำนามวลีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ต่อมาจึงเกิดการขยายขอบเขตของรูปอ้างอิงนำจนสามารถปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำประเภทกริยาลี อนุพากย์ และข้อความได้ตามลำดับ หากพิจารณาระดับความเป็นรูปธรรม (degree of concreteness) กล่าวคือการจับต้องหรือสัมผัสได้ จะเห็นว่ารูปอ้างอิงนำยิ่งขยายออกไปมากเท่าใด ระดับความเป็นรูปธรรมของสิ่งอ้างอิงก็จะยิ่งมีน้อยลงเท่านั้น

ภาพ 5.2 การขยายรูปอ้างอิงนำแสดงรูปของสรรพนาม *มัน*

นามวลี	กริยาลี	อนุพากย์	ข้อความ
รูปธรรม			นามธรรม

ด้วยเหตุนี้ ในประเภทรูปอ้างอิงนำแสดงรูป รูปอ้างอิงนำข้อความจึงจัดว่ามีความเป็นรูปธรรม น้อยที่สุด หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือรูปอ้างอิงนำข้อความมีระดับความเป็นนามธรรมมากที่สุด เมื่อสิ่งอ้างอิงมีความเป็นนามธรรมสูง นั้นหมายถึงเป็นสิ่งที่หยาบจับหรือสัมผัสไม่ได้ การทำความเข้าใจสิ่งอ้างอิงก็มีความซับซ้อนมาก รูปอ้างอิงนำข้อความจึงเป็นระยะเปลี่ยนผ่าน (transitional period) ให้เกิดรูปอ้างอิงนำโดยนัย กล่าวคือไม่ปรากฏรูปภาพให้เห็น แต่เข้าใจได้ด้วยการอนุมานจากบริบทที่มี ซึ่งนับว่าเพิ่มระดับของความเป็นนามธรรมของสิ่งอ้างอิงขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง

ภาพ 5.3 การขยายรูปอ้างอิงนำโดยนัยของสรรพนาม *มัน*

สิ่งอ้างอิง จากการอนุมานบริบท	สิ่งอ้างอิง แสดงประธานผู้กล่าวถ้อย	สิ่งอ้างอิงแสดงความเข้าใจ ร่วมระหว่างคู่สนทนา
รูปธรรม		นามธรรม

อย่างไรก็ตาม จากภาพ 5.3 จะเห็นว่าสิ่งอ้างอิง (referent) ซึ่งแสดงด้วยรูปอ้างอิงนำโดยนัย ก็มีระดับความเป็นรูปธรรม (degree of concreteness) ต่างกันเช่นกัน กล่าวคือ สิ่งอ้างอิงจากการอนุมานบริบท (context-based referent) ซึ่งอาจเป็นเวลา อุณหภูมิ สภาพแวดล้อม เป็นต้น มีความเป็นรูปธรรมสูงกว่าทัศนคติหรือมุมมองของประธานผู้กล่าวถ้อย (speaking subject referent) ส่วนสิ่งอ้างอิงแสดงความเข้าใจร่วมระหว่างคู่สนทนาหรือความเข้าใจร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟังมีความเป็นนามธรรมสูงที่สุดเนื่องจากเป็นข้อมูล (old information) ที่ผู้พูดและผู้ฟังมีร่วมกัน และไม่แสดงออกมาให้เห็นผ่านรูปภาพ

การทำความเข้าใจความหมายในภาษานั้นจะเป็นเรื่องไร้เหตุผลอย่างยิ่งหากผู้วิจัยละเลยการพิจารณาความสำคัญและบทบาทของบริบท บริบทที่ปรากฏร่วมกับสรรพนาม *มัน* ในแต่ละตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่าบริบทเป็นตัวแปรสำคัญในการสร้างระยะเปลี่ยนผ่าน (transition) ของความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ผู้วิจัยพบว่าบริบทไม่ได้ทำให้ความหมายเชิงเนื้อหา (contentful meaning) เปลี่ยนไปเท่านั้น แต่มีอิทธิพลมากถึงขั้นที่สามารถเปลี่ยนความหมายเชิงอัตวิสัยซึ่งมีความเป็นนามธรรมกว่าความหมายเชิงวัตถุวิสัยอยู่แล้ว ให้มีพัฒนาการทางความหมายไปถึงระดับความหมายเชิงสหวิสัยได้อีกด้วย

5.2 การกลายเป็นอัตวิสัย (subjectification)

จากการวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นอย่างละเอียดไปแล้วในบทก่อนหน้า หากพิจารณาในด้านความหมาย สรรพนาม *มัน* ถูกใช้ในเชิงต้นแบบเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ แสดงความหมายเชิงการอ้างอิงผ่านรูปอ้างอิงนำซึ่งมีทั้งรูปอ้างอิงนำแสดงรูปและรูปอ้างอิงนำโดยนัย แต่ในกรณีของสรรพนาม *มัน* ซึ่งปรากฏในหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่า (evaluative construction) ซึ่งอยู่ในโครงสร้าง *มัน + กริยาแสดงการประเมินค่า + ที่ + ประโยค* เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงจากสรรพสิ่ง (things) ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรม (concrete entity) หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม (abstract entity) มาเป็นความหมายเชิงการอ้างอิงที่แสดงทัศนคติและมุมมองของผู้พูด (speakers' attitude or viewpoint) (Traugott, 1989)

- (1) *มันคงเป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่งที่จะคาดหวังเอากับคุณ*
- (2) *มันเป็นไปไม่ได้ที่จะยึดชีวิตหมาตัวนี้ไปอีก 40-50 ปี*
- (3) *มันน่าเจ็บใจที่แผนของเขาล้มเหลวไม่เป็นท่า*

(คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณาตัวอย่าง (1) – (3) ข้างบนนี้อีกครั้งหนึ่ง จะพบว่าสรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นภาคประธานของประโยคโดยปราศจากรูปอ้างอิงนำแสดงรูป เมื่อลองพิจารณาริบทที่มีจนครบทั้งประโยคก็จะพบว่าคุณสมบัติทางความหมายของคำกริยาไม่ได้เข้า (incompatible) กับคำสรรพนามแต่อย่างใด รวมถึงส่วนขยายบ่งเวลา ส่วนขยายบ่งสถานที่ รวมถึงส่วนขยายบ่งรายละเอียดอื่น ๆ ก็ไม่ปรากฏเช่นกัน ดังนั้นจึงสรุปได้อย่างชัดเจนว่าตัวอย่างการใช้สรรพนาม *มัน* เหล่านี้ก็ไม่ได้ปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำโดยนัยด้วย

ในเมื่อ *มัน* เป็นคำสรรพนาม แต่จากบริบทกลับไม่สามารถระบุหรือตีความสิ่งอ้างอิงได้เลย เช่นนี้ก็ควรนับว่าไม่ถูกต้อง สิ่งที่ไม่พบเกี่ยวกับสิ่งอ้างอิงของการใช้สรรพนาม *มัน* ในทั้ง 3 ประโยคนี้คือสรรพสิ่ง (things) หรือหน่วย (entity) แต่หากเปลี่ยนจากการพิจารณาความหมายเชิงเนื้อหา (contentful meaning) ไปพิจารณาความหมายในเชิงไวยากรณ์ (grammatical meaning) จะพบว่าการปรากฏของสรรพนาม *มัน* เมื่อเทียบกับการไม่ปรากฏสรรพนาม *มัน* ในประโยคจะให้ความหมายแตกต่างกัน

หากทั้งสามประโยคข้างต้นปรากฏอยู่ในโครงสร้างประโยคกริยา กล่าวคือไม่มีสรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งประธานของประโยค ด้วยความนึกตัวเอง (intuition) ในฐานะผู้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ จะเห็นว่าประโยคมีความหมายเชิงแจ้งให้ทราบ เป็นการสื่อสารที่ค่อนข้างมีความเป็นข้อเท็จจริงโดยปราศจากทัศนคติหรือความคิดเห็นเข้ามาเกี่ยวข้อง จะมีก็เพียงความหมายที่เกี่ยวกับการคาดคะเน ความลังเล หรือความสงสัยที่มาจากคำช่วยกริยา แต่ก็ไม่มีภาระบุตัวตนของผู้แสดงทัศนคติเหล่านี้ ประโยคจึงบังคับให้ผู้ใช้ภาษาต้องมอง (construe) เหตุการณ์ในฐานะที่เป็นข้อเท็จจริง

ในทางกลับกัน เมื่อนำสรรพนาม *มัน* เดิมเข้าไปหน้าคำกริยาในประโยคข้างต้นทั้งสามนี้ ด้วยความนึกตัวเองของผู้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ จะสังเกตได้ว่าความหมายของประโยคจะเพิ่มความหมายในเชิงจุดเน้น (emphasis) หรือจุดสนใจ (focus) เพิ่มเข้ามา ความหมายที่แสดงจุดเน้นหรือจุดสนใจที่เพิ่มเข้ามานี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อการมองเหตุการณ์ (construal) ของเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไป

ด้วยเหตุนี้เอง ข้อมูลที่ผู้วิจัยพบในส่วนนี้จึงเป็นร่องรอยสำหรับการตามสืบสิ่งอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ที่ปรากฏในหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่าทั้งสามประโยคข้างต้น โดยมีตัวชี้แนะทางภาษา (linguistic clue) อยู่ว่าจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับมุมมองที่ผู้พูดมีต่อเหตุการณ์ ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบความต่างของการปรากฏมันและการไม่ปรากฏมันในฐานะประธานของประโยคกริยาที่มีกริยาแสดงการประเมินค่าเป็นกริยาหลัก ผู้วิจัยจึงพบว่าความต่างก็คือ การที่ผู้พูดเอาตัวเองเข้าไปในเหตุการณ์ที่พูดถึง กล่าวคือผู้พูดแสดงมุมมองหรือทัศนคติที่มีต่อเหตุการณ์

การเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะเช่นนี้ ซึ่งก็คือการเพิ่มระดับความเป็นอัตวิสัยในเหตุการณ์ผ่านมุมมองหรือทัศนคติของผู้พูด เรียกว่า กลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบการกลายเป็นอัตวิสัย เพื่อเป็นการทดสอบว่าผู้พูดได้แสดงตัวตนของตัวเองเข้าไปในถ้อยความที่ตัวเองพูด โดยการแสดงมุมมองหรือทัศนคติเข้าไป ผู้วิจัยจึงต้องทดสอบด้วยการใส่มุมมองของผู้พูดเข้าไปด้วยการแสดงรูปทางไวยากรณ์ นั่นคือ การเติม *ฉันคิดว่า* นำหน้าหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่าทั้งสามประโยค หากว่าความหมายของรูปภาษาที่เติมลงไปเข้ากัน (compatible) กับถ้อยความที่มีอยู่แล้ว แสดงว่าสมมติฐานของผู้วิจัยถูกต้อง

(4) *ฉันคิดว่ามันคงเป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่งที่จะคาดหวังเอากับคุณ*

(5) *ฉันคิดว่ามันเป็นไปได้ที่จะยึดชีวิตหมาตัวนี้ไปอีก 40-50 ปี*

(6) ฉันคิดว่ามันน่าเจ็บใจที่แผนของเขาล้มเหลวไม่เป็นท่า

เมื่อพิจารณาความหมายของ (4) – (6) แล้วจะพบว่าความหมายเข้ากันได้อย่างสมบูรณ์ (fully compatible) จึงเป็นหลักฐานที่พิสูจน์และชี้ชัดได้ว่าหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่าในภาษาไทยนั้นหาใช่การใช้สรรพนาม *มัน* ในฐานะสรรพนามหุ่น (dummy pronoun) ดังที่เชื่อกันว่าเป็นสำนวนภาษาต่างประเทศ หรือเกิดขึ้นจากการยืมแปลในภาษาอังกฤษ หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ผ่านกลไกการกลายเป็นอัติวิสัย

สรรพนาม *มัน* ที่ปรากฏในตำแหน่งประธานของประโยคเหล่านี้จึงเป็นเพียงประธานทางไวยากรณ์เท่านั้น (grammatical subject) หากแต่ในเชิงความหมายแล้วกลับไม่ใช่ เพราะประธานที่แท้จริงที่แสดงมุมมองหรือทัศนคติผ่านถ้อยความเหล่านี้คือตัวผู้พูดเองซึ่งเรียกว่า ประธานผู้กล่าวถ้อย (speaking subject) การเปลี่ยนจากประธานทางไวยากรณ์มาเป็นประธานผู้กล่าวถ้อยทำให้ความหมายที่เดิมมีความเป็นอัตวิสัยสูงกลายมามีความหมายอัติวิสัยสูงขึ้นทันที

5.3 การกลายเป็นสหวิสัย (intersubjectification)

นอกจากหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่าที่ทำให้สถานะของสรรพนาม *มัน* เกิดความสับสนและชวนสงสัยแล้ว ยังมีอีกหนึ่งหน่วยสร้างที่สรรพนาม *มัน* ใช้โดยปราศจากรูปอ้างอิงนำที่เป็นตัวบ่งบอกสิ่งอ้างถึง ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลความหมายเชิงการอ้างถึงในบทก่อนหน้าพบว่าหน่วยสร้างนี้ไม่สามารถใช้ปรับทในการอนุমানสิ่งอ้างถึงได้ รวมทั้งไม่ปรากฏร่วมกับทั้งรูปอ้างอิงนำแสดงรูป แล้วรูปอ้างอิงนำโดยนัย หน่วยสร้างที่ว่าก็คือ หน่วยสร้างแสดงการปรากฏ (existential construction)

(7) นักพยากรณ์: ระว่างกลางเดือนนี้มีอุบัติเหตุเสียชีวิตเงินยับเยิน

ผู้รับคำพยากรณ์: มันมีเฮงก็มีชวยแหละพี่

(8) ก: เอาใจดี นำห้วงวะ มันเกิดน้ำป่าไหลหลากกับดินโคลนถล่มแถวไทรโยคเลย

ข: คนอื่นว่าไง ไปกันอยู่มัย

(9) ก: มันปรากฏความจริงแบบนี้แล้ว เลิกคิดมากได้แล้ว ต่อไปก็สบายใจซะที

ข: เสียหายไปแล้ว แก่ไม่ได้หรอก

การปรากฏของสรรพนาม *มัน* ในหน่วยสร้างแสดงการปรากฏนับได้ว่าเป็นความท้าทายมากที่สุดอย่างหนึ่งของงานชิ้นนี้ เนื่องจากตามแนวไวยากรณ์ที่ใช้กันอยู่นั้นกำหนดให้คำกริยา *เกิด มี ปรากฏ* เกิดในโครงสร้างประโยคกริยา (นววรรณ พันธุมธา, 2558) ดังนั้นหากยึดมุมมองไวยากรณ์ บัญญัติตัวอย่างบทสนทนาใน (7) – (9) ก็จะนับได้ว่าผิดไวยากรณ์ทันที อย่างไรก็ตาม เมื่อมองผ่านมุมมองการใช้ภาษาจริง (usage-based approach) ตัวอย่างเหล่านี้ล้วนปรากฏการใช้จริงไม่ว่าจะในหนังสือ เว็บไซต์ ห้องสนทนา หรือแม้แต่ในคลังข้อมูลภาษา

นอกจากความท้าทายในแง่ที่ต้องตีความขัดแย้งกับตำราไวยากรณ์ไทยแล้ว ก็ยังพบความลักลั่นในการวิเคราะห์สรรพนาม *มัน* ที่ทำหน้าที่เป็นประธานในหน่วยสร้างแสดงการปรากฏด้วย กล่าวคือ มีการยืนยันสถานะการใช้สรรพนามโดยปราศจากคุณสมบัติการอ้างถึง (Indrambarya, 2011, 2012) ซึ่งบ่งชี้ชัดเจนว่ามีหน้าที่เป็นประธานทางไวยากรณ์เท่านั้น และต้องเกิดในทำเนียบภาษาพูด (casual speech) เพราะไม่เป็นที่ยอมรับในภาษาเขียน แต่ข้อนี้ผู้วิจัยไม่เห็นด้วย เนื่องจากข้อมูลจากคลังภาษาไทยแห่งชาติได้แสดงให้เห็นว่าในทำเนียบภาษาเขียนเช่นใน นวนิยาย หนังสือพิมพ์ บทสัมภาษณ์ อัดชีวประวัติ ฯลฯ ก็สามารถเกิดขึ้นได้ ในทางตรงกันข้าม มีผู้ที่ไม่ยอมรับการใช้สรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นประธานในหน่วยสร้างแสดงการปรากฏเนื่องจากเชื่อว่าเป็นการยืมแปลโดยตรง (direct translation) จากภาษาอังกฤษ (Chutisilp, 1984; วรรณถ วิมลเจลา, 2539)

อย่างไรก็ดี ประเด็นที่ผู้วิจัยแสดงให้เห็นข้างต้นนั้น ผู้วิจัยคิดว่าล้วนเป็นการวิเคราะห์ที่ไม่ค่อยตอบคำถามเท่าใดนัก จุดเน้นที่เป็นคำถามสำคัญซึ่งเป็นประเด็นที่นักวิจัยควรตอบให้ได้คือ การที่สรรพนาม *มัน* ปรากฏในตำแหน่งประธานของกริยาแสดงการปรากฏได้ แปลว่าสรรพนาม *มัน* ในที่นี้มีความหมายอะไร หลักความประหยัด (economy) จัดได้ว่าเป็นหลักสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการใช้ภาษา หน่วยที่ไม่มีความหมายมีแนวโน้มจะถูกตัดออกมากกว่าจะเพิ่มเข้ามาอยู่แล้ว อีกทั้งในภาษาคำโดดเช่นภาษาไทยซึ่งไม่มีกฎเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์เคร่งครัด การปรากฏรูปภาษา (linguistic form) ก็ย่อมต้องมีความหมายเกิดขึ้นร่วมด้วยอย่างแน่นอน

เมื่อพิจารณาสรรพนาม *มัน* ใน (7) – (9) จะพบว่าหากตัดสรรพนาม *มัน* ทิ้งไป ความหมายของประโยคก็จะเป็นการพูดถึงข้อเท็จจริง กล่าวคือเป็นเพียงการบอกกล่าวและรายงานข้อมูลว่าเกิดอะไรขึ้น มีอะไรอยู่ที่ไหน หรือปรากฏอะไรขึ้นบ้าง แต่เมื่อเติมสรรพนาม *มัน* เข้าไปด้วยความสำนึกรู้เองของผู้บอกภาษา (intuition) รวมถึงการแสดงรูปประธาน *มัน* จากเดิมที่ไม่เคยปรากฏ สามารถทำให้รับรู้ได้ถึงจุดเน้น (emphasis) และจุดสนใจ (focus) ที่ผู้พูดต้องการแสดงออกมา หากแต่จุดเน้น

และจุดสนใจเหล่านี้มิได้เป็นมุมมองหรือทัศนคติของผู้พูดโดยลำพัง แต่เป็นการเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

อย่างไรก็ตาม ในเมื่อสามารถวิเคราะห์ได้ว่ามีความหมายที่แสดงจุดเน้นและจุดสนใจเพิ่มเข้ามา ก็ย่อมแสดงว่ายังต้องมีมุมมองหรือทัศนคติของตัวผู้พูดเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ เมื่อวิเคราะห์บทสนทนาใน (7) – (9) โดยพิจารณาเฉพาะการพูดของฝ่ายที่ใช้หน่วยสร้างแสดงการปรากฏเพียงลำพัง โดยไม่พิจารณาการโต้ตอบจากคู่สนทนา จะพบว่าการใช้สรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งประธานของกริยาแสดงการปรากฏนี้มีความแปลกเด่น (marked) สูงมาก เช่น เป็นเรื่องยากมากที่จะหาปริบทให้ประโยชน์ *มันปรากฏความจริงแบบนี้* เกิดขึ้นได้โดยลำพังและไม่มีคู่สนทนาตอบโต้

สิ่งที่ผู้วิจัยพบจากการวิเคราะห์ข้อมูลจุดนี้จึงแสดงให้เห็นชัดว่า การปรากฏของสรรพนาม *มัน* ในหน่วยสร้างแสดงการปรากฏไม่มีมีเฉพาะมุมมองหรือทัศนคติของผู้พูดเพียงลำพังเท่านั้น หากแต่ยังมีความเกี่ยวข้องถึงผู้ฟังด้วย การใช้สรรพนาม *มัน* ในหน่วยสร้างแสดงการปรากฏนี้จึงแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง โดยดูเหมือนว่าจะบ่งชี้ถึงสิ่งที่คู่สนทนามีร่วมกันอยู่ จึงทำให้บทสนทนาดึงดูด และเกิดความหมายที่เป็นธรรมชาติขึ้นได้

เมื่อลองวิเคราะห์ตัวอย่าง (8) อย่างละเอียด จะพบว่าผู้พูดคนแรกบอก *มันเกิดน้ำป่าไหลหลากกับดินโคลนถล่มแถวไทรโยคเลย* ความหมายของประโยคแสดงความหมายเชิงการเน้นย้ำชัดเจนมาก ส่วนคู่สนทนาตอบกลับไปว่า *คนอื่นว่าไง ไปกันอยู่มั๊ย* ตรงนี้เองที่ทำให้เข้าใจได้ว่าคู่สนทนาและกลุ่มเพื่อนมีการวางแผนจะไปเที่ยวบริเวณไทรโยค ซึ่งตอนนี้กำลังมีข่าวว่าเกิดน้ำป่าและดินโคลนถล่ม ดังนั้นการใช้สรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งประธานของกริยาแสดงการปรากฏตรงนี้จึงมีสิ่งอ้างอิงที่เป็นความรู้ที่คู่สนทนามีร่วมกันอยู่ เมื่อตีความเช่นนี้ *มันเกิดน้ำป่าไหลหลาก* จึงไม่ได้เป็นการใช้ที่แปลกเด่นอีกต่อไป เพราะเป็นการแสดงว่าผู้พูดให้ความสนใจกับผู้ฟังและต้องการเน้นย้ำถึงความรู้ที่มีร่วมกันอยู่

ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงความหมายที่เหนือขึ้นไปจากความหมายอัตวิสัย ซึ่งเป็นการแสดงมุมมองหรือทัศนคติของตัวเองในถ้อยคำที่กล่าวออกมา แต่เป็นการแสดงถึงความใส่ใจ (attention) ของผู้พูดที่มีต่อผู้ฟังเนื่องจากว่าทั้งผู้พูดและผู้ฟังมีความรู้ร่วมกันอยู่ และผู้พูดต้องการจะสื่อถึงสิ่งนั้นเป็นกลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายที่เปลี่ยนให้ความหมายเชิงอัตวิสัยเปลี่ยนเป็นความหมายเชิงสหวิสัย ซึ่งเรียกว่า กลไกการเปลี่ยนเป็นสหวิสัย (intersubjectification) (Traugott, 2010)

5.4 สรุปกลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน*

โดยสรุป กลไกสำคัญของการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ประกอบด้วยสองกลไกหลัก ได้แก่ การกลายเป็นอัตวิสัย และการกลายเป็นสพวิสัย การกลายเป็นอัตวิสัยมีบทบาทสำคัญในหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่า เนื่องจากการทำให้สรรพนาม *มัน* เป็นตัวบ่งชี้แสดงความหมายเชิงอัตวิสัย กล่าวคือ การแสดงมุมมองหรือทัศนคติของผู้พูดเข้าไปในเหตุการณ์ ในขณะที่การกลายเป็นสพวิสัยมีบทบาทสำคัญในหน่วยสร้างแสดงการปรากฏ เนื่องจากการทำให้สรรพนาม *มัน* เป็นตัวบ่งชี้แสดงความหมายเชิงสพวิสัย กล่าวคือ การแสดงความใส่ใจของผู้พูดต่อผู้ฟัง และการอ้างอิงความรู้ที่มีร่วมกัน

การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ได้แสดงหลักฐานการเปลี่ยนแปลงความหมายหรือการมีความหมายเชิงการอ้างอิงที่กว้างขึ้นผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ กล่าวคือ การขยายขอบเขตของประเภทรูปอ้างอิงนำที่ปรากฏร่วมกับสรรพนาม *มัน* ความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์เปลี่ยนไปสู่ความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติโดยการแสดงรูปอ้างอิงนำที่มีระดับความเป็นรูปธรรมน้อยลง

ด้วยเหตุนี้ ข้อค้นพบจึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ว่ากระบวนการกลายเป็นอัตวิสัยเป็นกลไกที่ทำให้สรรพนาม *มัน* เกิดการขยายความหมาย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่านอกจากการกลายเป็นอัตวิสัยที่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* แล้ว ยังมีกลไกการวางนัยยะทั่วไปซึ่งทำให้เกิดการขยายขอบเขตของรูปอ้างอิงนำ และการกลายเป็นสพวิสัยซึ่งเป็นการเพิ่มระดับความหมายเชิงอัตวิสัยให้ครอบคลุมทั้งผู้พูดผู้ฟังร่วมด้วย

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* โดยใช้ข้อมูลข้ามสมัยตั้งแต่ พ.ศ. 2301 – 2550 ผลการศึกษาพบว่า ความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* มี 2 ประเภท กล่าวคือ ความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ และความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติ ความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์แสดงผ่านรูปอ้างอิงนำแสดงรูปซึ่งเป็นได้ทั้งนามวลี กริยาวลี อนุพากย์ และประโยค ข้อค้นพบนี้นับเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปอ้างอิงนำของคำสรรพนามในภาษาไทย

ความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติแสดงผ่านรูปอ้างอิงนำโดยนัย รวมถึงผ่านตัวบ่งชี้แสดงอัตวิสัย และตัวบ่งชี้แสดงสหวิสัย ข้อค้นพบนี้นับเป็นการอธิบายสรรพนาม *มัน* ในหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่าและหน่วยสร้างแสดงการปรากฏซึ่งเข้าใจกันมาตลอดว่าเกิดจากการยืมแปลจากภาษาอังกฤษว่าแท้ที่จริงแล้วเป็นหน่วยสร้างที่เป็นพัฒนาการในภาษาไทยเอง สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงและอธิบายความหมายในแต่ละบริบทการใช้ได้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นความต่อเนื่องของการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงสมัยที่เปลี่ยนไปอย่างเป็นขั้นตอน ผู้วิจัยได้แสดงการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิง (change in referentiality) ของสรรพนาม *มัน* จากความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ (semantic referentiality) ซึ่งแสดงสิ่งอ้างอิงผ่านความหมายประจำ (encoded meaning) ไปเป็นความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติ (pragmatic referentiality) ซึ่งแสดงสิ่งอ้างอิงผ่านรูปอ้างอิงนำโดยนัย ผู้พูดจำเป็นต้องอนุมานสิ่งอ้างอิงจากบริบทเนื่องไม่ปรากฏรูปภาษาแสดงการอ้างอิงให้เห็น

การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงที่ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นแสดงเส้นทางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดคู่ขนานกันไปหลายระดับ การเปลี่ยนแปลงในแต่ละระดับล้วนเกิดขึ้นสอดคล้องและมีทิศทางเดียวกันทั้งสิ้น ระดับของการเปลี่ยนแปลงที่วานี้ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงของประเภทความหมายเชิงการอ้างอิง (change of referentiality types) การเปลี่ยนแปลงของประเภทรูปอ้างอิงนำ (change of antecedent types) การเปลี่ยนแปลงของประเภทสิ่งอ้างอิง (change of referent types) และการเปลี่ยนแปลงความหมายที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้พูดในเหตุการณ์ (change of subjectivity)

ประการแรก การเปลี่ยนแปลงของประเภทความหมายเชิงการอ้างถึง (change of referentiality types) ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นว่าการนิยามความหมายเชิงการอ้างถึงจากมุมมองอรรถศาสตร์ (semantics) เพียงอย่างเดียว กล่าวคือการนิยามสรรพนามแสดงการอ้างถึงหน่วยนามอันประกอบด้วยคน สัตว์ และสิ่งของ ไม่เพียงพอ การนิยามโดยอาศัยอรรถศาสตร์อย่างเดียวไม่สามารถอธิบายความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ที่เกิดขึ้นจริงแต่ไม่ปรากฏรูปอ้างอิงนำได้

เมื่อพิจารณาแนวทางการศึกษาความหมาย (approaches to meaning) ในปัจจุบัน จะพบว่านักภาษาศาสตร์มีแนวโน้มที่จะเชื่อว่าความหมายมีลักษณะของการประกอบสร้าง (compositionality) โดยเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ (interactions) ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังหรือคู่สนทนา (interlocutors) กล่าวคือ เป็นการยากอย่างยิ่งที่จะศึกษาความหมายโดยโดดเดี่ยวตามลำพังจากตัวคำที่ต้องการศึกษา เนื่องจากความหมายที่แท้จริงเป็นความหมายที่เกิดขึ้นจากบริบทการใช้ (meaning in context) ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน

การนำมุมมองทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ซึ่งมุ่งศึกษาความหมายโดยให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้พูดและผู้ฟังมาศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ทำให้ผู้วิจัยสามารถต่อยอดงานวิจัยที่เกี่ยวกับคำสรรพนามและความหมายเชิงการอ้างถึงได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการพิสูจน์ทราบว่าความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ในปัจจุบันมิได้จำกัดอยู่เฉพาะประเภทการอ้างถึงเชิงอรรถศาสตร์อีกต่อไป หากแต่ต้องขยายขอบเขตให้ไปถึงการอ้างถึงเชิงวัจนปฏิบัติด้วย ดังนั้นทิศทางการเปลี่ยนแปลงของประเภทความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทางจากการนิยามโดยใช้ “ความหมายประจำ” ไปสู่การนิยามโดยใช้ “ความหมายที่อิงบริบทการใช้งาน” แทน

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงของประเภทรูปอ้างอิงนำ (change of antecedent types) ผู้วิจัยได้พิสูจน์ทราบด้วยข้อมูลข้ามสมัย (diachronic data) และชี้ให้เห็นว่าประเภทรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงสมัย กล่าวคือในช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2301 – 2350) และช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2351 – 2400) รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* มีเฉพาะค่านามเท่านั้น ดังนั้นการนิยามความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนามในสมัยนี้ว่าหมายถึงสิ่งอ้างอิงที่เป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของ ก็คงไม่ได้ผิดแต่อย่างใด หากแต่ภาษาเป็นสิ่งที่มีความพลวัต (dynamicity) ภาษาที่ยังไม่ตายย่อมต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสรรพนาม *มัน* ก็เช่นเดียวกัน

ต่อมา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและแสดงให้เห็นการขยายขอบเขตของรูปร่างนำของสรรพนาม *มัน* โดยพบว่าการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นในช่วงที่ ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2401 – 2450) ในสมัยนี้ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นความซับซ้อนและประเภทที่หลากหลายของรูปร่างนำ โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์ความแจ่มชัด (explicitness) ในการปรากฏแบ่งออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ รูปร่างนำแสดงรูป และรูปร่างนำโดยนัย

รูปภาษา (linguistic form) ถือเป็นหลักฐานที่ชัดเจนที่สุดในการพิสูจน์ทราบความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม ด้วยเหตุนี้งานวิจัยในอดีตจึงเคยแสดงไว้ว่าเมื่อปรากฏรูปร่างนำร่วมกับการใช้สรรพนาม *มัน* ย่อมตัดสินได้ว่าการแสดงความหมายเชิงการอ้างถึง แต่หากไม่ปรากฏรูปร่างนำร่วมกับการใช้สรรพนาม *มัน* ย่อมตัดสินได้ว่าไม่มีความหมายเชิงการอ้างถึง ข้อเสนอแนะผู้วิจัยได้หักล้างด้วยการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงประเภทของรูปร่างนำโดยนัยให้เห็นแล้ว

ประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงของประเภทสิ่งอ้างถึง (change of referent types) ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของประเภทรูปร่างนำโดยนัยสอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย กล่าวคือ เริ่มจากรูปร่างนำที่มีความเป็นรูปธรรม (concreteness) มากที่สุด อันได้แก่คำนาม ซึ่งเป็นคน สัตว์ สิ่งของ หรือสิ่งใด ๆ ที่สามารถจับต้อง มองเห็น หรือสัมผัสผ่านประสาทสัมผัสประเภทอื่น ๆ ได้ ไปสู่คำกริยาซึ่งแสดงลักษณะการกระทำหรือกิจกรรม เมื่อพิจารณาเทียบกับคำนามแล้ว สิ่งอ้างถึงของคำกริยามีความเป็นนามธรรมสูงกว่ามาก

ต่อมารูปร่างนำได้ขยายต่อไปที่อนุพากย์ซึ่งบ่งชี้สิ่งอ้างถึงคือสถานการณ์เดี่ยว และขยายต่อไปยังข้อความซึ่งบ่งชี้สิ่งอ้างถึงคือสถานการณ์ซับซ้อน กล่าวคือมีหลายเหตุการณ์ย่อยมารวมกันเป็นเหตุการณ์ใหญ่ที่มีความซับซ้อนภายใน เมื่อพิจารณาความเป็นรูปธรรมแล้ว สิ่งอ้างถึงของอนุพากย์มีความเป็นรูปธรรมน้อยกว่าสิ่งอ้างถึงของคำนามและกริยาวลีตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบกับตนเอง สิ่งอ้างถึงของข้อความก็ย่อมมีความเป็นรูปธรรมน้อยกว่าสิ่งอ้างถึงของอนุพากย์ เนื่องจากการทำความเข้าใจเหตุการณ์ซับซ้อนย่อมก่อให้เกิดภาระงานทางปริชาน (cognitive load) สูงกว่าการทำความเข้าใจเหตุการณ์เดี่ยว นั่นก็เพราะว่าเหตุการณ์ซับซ้อนมีความเป็นรูปธรรมน้อยกว่า

ประการสุดท้าย การเปลี่ยนแปลงความหมายที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้พูดในเหตุการณ์ (change of subjectivity) ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นว่าความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนามเดิมเป็นความหมายเชิงวัตถุวิสัย กล่าวคือผู้พูดไม่ได้นำตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่แสดงความหมายเชิงการอ้าง

ถึงแต่อย่างใด ความหมายเชิงการอ้างถึงจึงแสดงความหมายของวัตถุที่เป็นสิ่งอ้างถึง ความหมายที่แสดงเกี่ยวกับวัตถุโดยไม่มีผู้พูดเข้าไปเกี่ยวข้องจัดว่าเป็นความหมายเชิงอัตวิสัยสูงสุด

ด้วยเหตุนี้ รูปอ้างอิงนำแสดงรูปทั้งหมด กล่าวคือ นามวลี กริยาวลี อนุพากย์ และข้อความล้วนแสดงความหมายเชิงอัตวิสัยเมื่อทำหน้าที่เป็นรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* นอกจากรูปอ้างอิงนำแสดงรูปแล้ว ก็ยังมีรูปอ้างอิงนำโดยนัยที่แสดงสิ่งอ้างถึงที่อนุมานจากบริบทด้วย เนื่องจากสิ่งอ้างถึงที่อนุมานจากบริบทเป็นสิ่งอ้างถึงซึ่งปรากฏอยู่ในตัวบท ผู้พูดไม่ได้แสดงมุมมองหรือทัศนคติใด ๆ เข้าไปในเหตุการณ์ เพราะฉะนั้นจึงจัดว่ายังแสดงความหมายเชิงอัตวิสัยอยู่เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อสรรพนาม *มัน* เริ่มปรากฏเป็นประธานของหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่า (evaluative construction) ในช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2401 – 2450) ความหมายเชิงการอ้างถึงก็เปลี่ยนจากความหมายเชิงอัตวิสัยไปเป็นความหมายเชิงอัตวิสัย เนื่องจากสรรพนาม *มัน* ที่ทำหน้าที่เป็นประธานทางไวยากรณ์ (grammatical subject) ของหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่าไม่ใช่ประธานทางความหมายของประโยค หากแต่ประธานทางความหมายของประโยคคือประธานผู้กล่าวถ้อย (speaking subject) ดังนั้นผู้พูดจึงแสดงตัวตนผ่านมุมมองและทัศนคติของตัวเองเข้าไปในการมองเหตุการณ์ ลักษณะความหมายที่มีตัวผู้พูดเข้าไปร่วมในเหตุการณ์ที่มองด้วยนี้จึงแสดงความหมายเชิงอัตวิสัย

ต่อมาในช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2451 – 2500) สรรพนาม *มัน* เริ่มปรากฏเป็นประธานของหน่วยสร้างแสดงการปรากฏ (existential construction) ความหมายเชิงการอ้างถึงก็เปลี่ยนจากความหมายเชิงอัตวิสัยซึ่งแสดงทัศนคติหรือมุมมองของผู้พูดเพียงคนเดียวไปเป็นความหมายเชิงอัตวิสัยที่เพิ่มระดับสูงขึ้น (more subjective) กล่าวคือ ความหมายเชิงอัตวิสัยที่เพิ่มระดับมากขึ้นถึงความรู้ร่วมกันหรือการรับผิดชอบร่วมกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง ดังนั้นความหมายเชิงอัตวิสัยที่เกิดขึ้นจึงเป็นความหมายเชิงอัตวิสัยร่วมที่เรียกว่า ความหมายเชิงสหวิสัย (intersubjective meaning)

ภาพ 6.1 ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของสรรพนาม *มัน* บนแนวต่อเนื่อง

ความหมาย วัตถุวิสัยมากที่สุด	←-----→	ความหมาย อัตวิสัยมากที่สุด
สรรพสิ่ง (รูปธรรม)		ทัศนคติ/มุมมอง (นามธรรม)
รูปร่างอิงนำ แสดงรูป		รูปร่างอิงนำ โดยนัย
ความหมายอ้างอิง เชิงอรรถศาสตร์		ความหมายอ้างอิง เชิงวัจนปฏิบัติ

ผู้วิจัยแสดงภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของสรรพนาม *มัน* ที่สอดคล้องกันในทั้ง 4 มิติไว้บนแนวต่อเนื่องในภาพ 6.1 กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ที่เกิดขึ้นมีลักษณะทิศทางเดียวคือจากทางซ้ายของภาพไปยังทางขวาของภาพ หากมองในแนวนอนจะพบว่าทิศทางการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย ประการแรกคือเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงจากความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ไปสู่ความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติ ประการที่สองเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปร่างอิงนำจากรูปร่างอิงนำแสดงรูปไปสู่รูปร่างอิงนำโดยนัย ประการที่สามคือเกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งอ้างอิงจากสรรพสิ่งซึ่งมีความเป็นรูปธรรมไปสู่ทัศนคติหรือมุมมองของผู้พูดซึ่งมีความเป็นนามธรรม และประการสุดท้ายเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายจากความหมายวัตถุวิสัยมากที่สุดไปสู่ความหมายอัตวิสัยมากที่สุด

นอกจากนี้ หากมองภาพ 6.1 ในแนวตั้ง จะเห็นลักษณะต้นแบบของความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ และลักษณะต้นแบบของความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติ กล่าวคือ ความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ (semantic referentiality) จะเกิดกับรูปร่างอิงนำแสดงรูปโดยมีสิ่งอ้างอิงเป็นสรรพสิ่ง (things) ที่มีลักษณะรูปธรรม (concrete) และแสดงความหมายวัตถุวิสัยมากที่สุด (most objective) ส่วนความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติ (pragmatic referentiality) จะเกิดกับรูปร่างอิงนำโดยนัย โดยมีสิ่งอ้างอิงเป็นทัศนคติหรือมุมมองของผู้พูด (speaker's attitude or viewpoint) มีลักษณะเป็นนามธรรม (abstract) และแสดงความหมายอัตวิสัยมากที่สุด

6.2 อภิปรายผล

6.2.1 แนวต่อเนืองของความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน*

การขยายความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ในภาษาไทยแสดงให้เห็นลักษณะสำคัญของความหมายในภาษา กล่าวคือภาษาเป็นสิ่งที่มีความสลับไหล ไม่สามารถจัดประเภทความแตกต่างโดยแยกเป็นขั้วตรงข้าม (dichotomy) ได้ ในทางตรงกันข้าม ความหมายเชิงการอ้างถึงเป็นเรื่องของระดับความมากน้อย (degree) ที่แสดงได้ด้วยแนวเส้นต่อเนือง (continuum)

ระดับของการอ้างถึงดังกล่าวแสดงได้ด้วยแนวต่อเนือง (continuum) ที่มีความลาดลาด (gradience) โดยที่ระดับของการอ้างถึง (degree of referentiality) จะเปลี่ยนแปลงจากความหมายอ้างถึงเชิงอรรถศาสตร์ไปสู่ความหมายอ้างถึงเชิงวัจนปฏิบัติ ซึ่งแสดงผ่านรูปภาษา (linguistic realization) จากหน่วยที่มีความแจ่มชัด (explicitness) สูง กล่าวคือ รูปอ้างอิงนำแสดงรูป แล้วจึงเคลื่อนไปสู่หน่วยที่มีความแจ่มชัดน้อยลงจนกลายเป็นรูปอ้างอิงนำโดยนัยซึ่งแสดงสิ่งอ้างถึงที่ต้องอนุมานจากบริบทแวดล้อม (inferable)

ภาพ 6.2 ระดับความแจ่มชัดของรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน*

ความแจ่มชัดของรูปอ้างอิงนำ			
รูปอ้างอิงนำแสดงรูป (explicit antecedent)			รูปอ้างอิงนำโดยนัย (implicit antecedent)
รูปอ้างอิงนำหน่วยนาม (nominals)	รูปอ้างอิงนำที่ไม่ใช่หน่วยนาม (non-nominals)		
นามวลี	กริยาวลี	อนุพากย์	ข้อความ

เมื่อพิจารณาภาพ 6.2 จะพบว่าการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* สามารถพิจารณาจากการตีความจากหลักฐานตามรูปภาษา (linguistic evidence) กล่าวคือ เป็นความหมายอ้างถึงเชิงอรรถศาสตร์ (semantic referentiality) เมื่อปรากฏสิ่งอ้างถึง (referent) ซึ่งแสดงผ่านรูปอ้างอิงนำแสดงรูป และเป็นความหมายเชิงวัจนปฏิบัติเมื่อแสดงผ่านรูปอ้างอิงนำโดยนัย

รูปภาษาซึ่งแสดงผ่านรูปอ้างอิงนำจึงเป็นหลักฐานที่สะท้อนคุณสมบัติความลาดลาด (gradience) ของความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ว่าลักษณะของการแสดงความหมายนั้นไม่ใช่สองขั้ว (non-binary) กล่าวคือมีคุณสมบัติการอ้างถึง (referential) กับไม่มีคุณสมบัติการอ้างถึง (non-referential) หากแต่ต้องพิจารณาเป็นแนวต่อเนืองที่บ่งระดับความมากน้อย (degree) โดยเริ่มจากมากที่สุดไปหาน้อยสุด ระดับการอ้างถึงโดยการพิจารณาเป็นแนวต่อเนืองแทนขั้วตรงข้ามจึงเป็น

ความหมายการอ้างอิงที่ถูกต้องกว่านิยามเก่าที่ยึดถือกันมา อีกทั้งมีหลักฐานการปรากฏและไม่ปรากฏของรูปภาษาเป็นหลักฐานสนับสนุนชัดเจนด้วย

ภาพ 6.3 แนวต่อเนื่องของความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน*

ระดับความเป็นรูปธรรมของสิ่งอ้างอิง	รูปธรรม		นามธรรม
ความแจ่มชัดของรูปอ้างอิงนำ	รูปอ้างอิงนำ แสดงรูป		รูปอ้างอิงนำ โดยนัย
ระดับความหมายเชิงการอ้างอิง	สูง	← ----- →	ต่ำ
ประเภทความหมายเชิงการอ้างอิง	อ้างอิงเชิง อรรถศาสตร์		อ้างอิงเชิง วัจนปฏิบัติ

เมื่อพิจารณาภาพ 6.3 จะพบว่าความหมายเชิงการอ้างอิงแสดงลักษณะความลดลาดจากความหมายเชิงการอ้างอิงสูงกว่าไปสู่ความหมายเชิงการอ้างอิงต่ำกว่า กล่าวคือ เคลื่อนจากความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ซึ่งปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงนำแสดงรูปเพื่อป้องกันความหมายสิ่งอ้างอิงที่เป็นรูปธรรมเคลื่อนไปสู่ความหมายอ้างอิงเชิงวัจนปฏิบัติซึ่งปรากฏร่วมกับรูปแสดงนำโดยนัยเพื่อป้องกันความหมายสิ่งอ้างอิงที่เป็นนามธรรมอันแสดงถึงมุมมองหรือทัศนคติในตัวผู้พูดรวมถึงความสัมพันธ์เบื้องหลังของคู่สนทนา

เมื่อพิจารณาภาพ 6.3 นี้ตามระดับความเป็นอัตวิสัยที่แสดงโดยสรรพนาม *มัน* แต่ละปริบทแล้วจะยังเห็นภาพชัดเจนขึ้น กล่าวคือความหมายเชิงการอ้างอิงเริ่มต้นที่ความหมายเชิงวัตุวิสัยเคลื่อนที่เข้าไปหาความหมายเชิงอัตวิสัยซึ่งแสดงมุมมองหรือทัศนคติของผู้พูด ทำให้ระดับการอ้างอิงมีความเจือจางลงในแง่ของความหมายเชิงเนื้อหา (contentful meaning) แต่เป็นการเข้มข้นขึ้นของความหมายเชิงไวยากรณ์ (grammatical meaning) และจากความหมายเชิงอัตวิสัยก็เคลื่อนเข้าไปสู่ความหมายเชิงสหวิสัยซึ่งไม่ปรากฏความหมายเชิงเนื้อหาแม้แต่น้อย หากแต่แสดงความสัมพันธ์เบื้องหลังของคู่สนทนาอันแสดงความหมายเชิงไวยากรณ์แบบสูงสุดดังแสดงในภาพ 6.4

ภาพ 6.4 แนวต่อเนื่องของความหมายเชิงอรรถวิสัยของสิ่งอ้างอิง

ความหมายเชิงวัตถุวิสัย	ความหมายเชิงอัตวิสัย	ความหมายเชิงสหวิสัย
------------------------	----------------------	---------------------

6.2.2 การปรับภาษาให้ทันสมัย

ผู้วิจัยพบว่าช่วงรอยต่อสำคัญของการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม มันคือช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2401 – 2450) ซึ่งเป็นช่วงคาบเกี่ยวระหว่างรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ซึ่งสอดคล้องกับสมัยทางสังคมที่ประเทศไทยมีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติเข้มข้นกว่าสมัยที่ผ่านมา ก่อนหน้า และเป็นที่ทราบกันดีว่าในช่วงสมัยดังกล่าวภาษาอังกฤษมีความแพร่หลายอย่างยิ่งอันแสดงให้เห็นผ่านการการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย และการศึกษาภาษาอังกฤษในหมู่ชนชั้นสูง (อาวุธ ธีระเอก, 2560)

นอกจากงานวิจัยทางด้านสังคมและประวัติศาสตร์ที่บ่งชี้การเข้ามาอิทธิพลของภาษาอังกฤษในภาษาไทยอันเริ่มแสดงให้เห็นด้วยการใช้คำยืมภาษาอังกฤษอย่างแพร่หลายมากขึ้น งานวิจัยทางด้านภาษาก็บ่งชี้ลักษณะการปรับภาษาให้ทันสมัย (language modernization) ของภาษาไทยในช่วงเวลาดังกล่าวเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์ซึ่งพบว่าการใช้นามวิแปลง (nominalization) ประเภท *การ-* เช่น *การกิน การพัฒนา* เพื่อสร้างหน่วยนามที่ซับซ้อนขึ้นจากหมวดคำประเภทอื่นเริ่มปรากฏในช่วงปลายสมัยสมัยอยุธยาและแสดงผลิตภาวะเพิ่มขึ้นในช่วงกลางสมัยรัตนโกสินทร์ (Prasithrathsint, 1997, 2005; ภูมิพลิชฐ์ เตชะราชันย์, 2558)

นอกจากนี้ หน่วยสร้างกรรมวาทจาก *ถูก* ซึ่งก็เคยเชื่อกันว่าเป็นหน่วยสร้างที่ภาษาไทยได้รับอิทธิพลจากภาษาอังกฤษก็ได้รับการศึกษาจนค้นพบว่า หน่วยสร้างกรรมวาทจาก *ถูก* ที่แสดงความหมายเชิงลบ (adversative passive construction) ปรากฏในภาษาไทยครั้งแรกในปี พ.ศ. 2398 และหน่วยสร้างกรรมวาทจาก *ถูก* ที่แสดงความหมายเป็นกลาง (neutral passive construction) ปรากฏในภาษาไทยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2455 (Prasithrathsint, 1985, 2001) ซึ่งนับเป็นเวลาปลายช่วงที่ 3 และระยะเปลี่ยนผ่านจากช่วงที่ 3 เข้าสู่ช่วงที่ 4 ตามลำดับ ดังนั้นช่วงเวลานี้จึงเป็นช่วงเวลาสำคัญของภาษาไทยที่เกิดการปรับหน่วยสร้างทางภาษาให้มีความซับซ้อนและทันสมัยขึ้น

นัธซันน์ เยาวพัฒน์ (2551) ศึกษาคำว่า *ซึ่ง* ในภาษาไทยและพบว่าเดิมหน้าที่ของ *ซึ่ง* ในสมัยสุโขทัยคือตัวบ่งชี้คุณานุประโยค (relativizer) แล้วพัฒนาหน้าที่ใหม่เป็นตัวนำอนุประโยคเติมเต็ม (complementizer) ในสมัยอยุธยา ก่อนที่จะการใช้ถี่ขึ้นเรื่อย ๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์และพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้สัมพันธสาร (discourse marker) ซึ่งเป็นหน้าที่ใหม่ที่เพิ่งเริ่มปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 5

เป็นครั้งแรก จึงนับได้ว่าการอ้างอิงในระดับสัมพันธ์สารหรือข้อความเป็นรูปอ้างอิงทางภาษาที่เพิ่งปรากฏรูปภาษาเพื่อแสดงการอ้างอิงในสมัยนี้

Kullavanijaya (2008) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายในเชิงข้ามสมัยของคำว่า *ที่* ซึ่งเดิมมีความหมายว่า *สถานที่* จนเกิดการขยายความหมายและหน้าที่เป็นตัวเชื่อมแสดงความหมายถึงสถานที่ และพัฒนาปลายมาเป็นตัวบ่งชี้คุณานุประโยค (relativizer) ในที่สุด ผลการค้นพบมีความสอดคล้องกับการศึกษาคำว่า *ซึ่ง* ที่กล่าวถึงไปก่อนหน้านี้เป็นอย่างมาก กล่าวคือ คำว่า *ที่* พัฒนาจนกลายเป็นตัวบ่งชี้คุณานุประโยคแบบสมบูรณ์ในสมัยรัชกาลที่ 5

นอกจากนี้แล้ว อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2547) ได้วิเคราะห์การใช้ภาษาในพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพบว่า ภาษาไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 เพราะการสัมผัสกับภาษาอังกฤษ ระดับความเข้มข้นของการสัมผัสภาษาที่พบอยู่ในระดับค่อนข้างเข้มข้น (moderately intense contact) หลักฐานที่ปรากฏได้แก่คำยืมปริมาณมาก ในจำนวนมีทั้งการยืมคำนาม คำที่ไม่ใช่คำนาม รวมไปถึงคำหน้าที่ นอกจากคำแล้วก็ยังมีปรากฏการใช้รูปประโยคและหน่วยสร้างอันได้รับอิทธิพลมาจากภาษาอังกฤษ ทั้งนี้การยืมเกิดจากความจำเป็นในการรับวัฒนธรรมรวมถึงการเรียกสรรพสิ่งและมโนทัศน์ที่ไม่เคยมีมาก่อน

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยพบว่าการใช้สรรพนาม *มัน* เป็นตัวบ่งชี้ความหมายเชิงสหวิสัยเพิ่งปรากฏการใช้ครั้งแรกในช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2451-2500) ซึ่งจัดเป็นช่วงเวลาสมัยใหม่ สอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาภาษาให้ทันสมัยที่กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น เนื่องจากการอ้างอิงในระดับข้อความเพิ่งพบในสมัยรัชกาลที่ 5 (นัทรชนัน เยาวพัฒน์, 2551) จึงคาดหมายได้ว่าในสมัยก่อนหน้าผู้ใช้ภาษาน่าจะยังไม่มีกลวิธีเพื่ออ้างอิงความเข้าใจร่วมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (common grounds) ข้อค้นพบของผู้วิจัยจึงสอดคล้องกับงานวิจัยที่มีก่อนหน้า เพราะช่วงเวลาที่ใช้สรรพนาม *มัน* เพื่อแสดงความหมายเชิงสหวิสัยในข้อความก็เพิ่งเริ่มปรากฏในช่วงเวลาเดียวกัน

อีกทั้งการที่ความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* มีความหมายในระดับที่มีความเป็นนามธรรมสูงขึ้นไปสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการพัฒนาภาษาให้ทันสมัยซึ่งสังเกตได้จากการปรากฏและเพิ่มความถี่ของของนามวลีแปลง (nominalization) การสร้างกรรมวาจก (passivization) การสร้างคุณานุประโยค (relativization) และคำมีความหมายเชิงนามธรรม (abstract meaning) มากขึ้น (Grace, 2016) การที่สรรพนาม *มัน* ขยายความหมายเชิงการอ้างอิงจากการบ่งชี้สิ่งอ้างอิงซึ่งเป็นสรรพสิ่งที่จับต้องได้ไปเป็นการอ้างอิงมุมมองหรือทัศนคติของผู้พูดรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนา จึงสอดคล้องไปกับแนวคิดนี้ รวมถึงสอดคล้องกันทั้งในแง่พัฒนาการที่ปรากฏในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน และแสดงทิศทางการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความหมายที่ซับซ้อนขึ้นเช่นเดียวกับงานวิจัยทั้งหมดที่อธิบายไปข้างต้น

6.2.3 ปัจจัยส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน*

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า มีปัจจัยส่งเสริมทั้งในตัวภาษาและนอกตัวภาษาเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* ด้วย ปัจจัยส่งเสริมในตัวภาษาจัดเป็นปัจจัยเสริมในระดับจุลภาค ในขณะที่ปัจจัยเสริมนอกตัวภาษาซึ่งว่าด้วยเรื่องทางสังคมและวัฒนธรรมรวมถึงธรรมเนียมปฏิบัติในการใช้ภาษาจัดเป็นปัจจัยเสริมในระดับมหภาค ปัจจัยส่งเสริมในตัวภาษาที่ผู้วิจัยพบว่าเป็น การอนุมานความหมายใหม่ และปัจจัยเสริมนอกตัวภาษา คือ การเปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรมเชิงวัฒนธรรม

1) การอนุมานความหมายใหม่

แต่เดิมสรรพนาม *มัน* จะต้องใช้โดยปรากฏร่วมกับรูปอ้างอิงเพื่อแสดงสิ่งอ้างอิง ความหมายอ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์จึงเป็นคุณสมบัติต้นแบบของการใช้สรรพนาม *มัน* ตำแหน่งประธานของประโยคนับได้ว่าเป็นตำแหน่งที่สรรพนามเกิดขึ้นได้บ่อย ไม่ได้มีความแปลกเด่นแต่อย่างใด เมื่อเกิดในตำแหน่งประธานซึ่งวางอยู่หน้าภาคแสดงจึงไม่ตีความได้อัตโนมัติว่าสิ่งอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* เป็นผู้กระทำ ประสบ หรือได้รับผลจากกริยาที่อยู่ในภาคแสดง

อย่างไรก็ตาม เมื่อสรรพนาม *มัน* เกิดในหน่วยสร้างซึ่งเดิมเคยใช้เป็นประโยคกริยา ไม่ปรากฏประธานมาโดยตลอดอย่างหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่าและหน่วยสร้างแสดงการปรากฏ ผู้ใช้ภาษาจึงริบตีความว่าสรรพนาม *มัน* ทำหน้าที่เป็นประธานของประโยคซึ่งเป็นผู้กระทำ ประสบ หรือได้รับผลจากกริยาเช่นเดิม แต่เมื่อพิจารณาในเชิงความหมายแล้วกลับพบว่าการตีความให้ *มัน* เป็นประธานของกริยาแสดงการประเมินค่าและแสดงการมีอยู่แสดงความหมายที่ไม่ไปด้วยกัน (incompatible)

ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดการอนุมานความหมายใหม่ซึ่งเดิมเคยแสดงลักษณะของความหมายรองอยู่แล้ว กล่าวคือ การใช้สรรพนามนอกจากจะใช้เพื่อแทนค่านามที่กล่าวถึงไปก่อนหน้าแล้ว ยังมีลักษณะการเน้นซึ่งแสดงระดับได้สูงกว่าการใช้ค่านามเดิมซ้ำอีกครั้ง ความหมายที่บ่งชี้การเน้นนี้จึงถูกอนุมานในหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่า และหน่วยสร้างแสดงการปรากฏ จนความหมายของสรรพนาม *มัน* ในสองหน่วยสร้างนี้มีความหมายเป็นตัวเองซึ่งแสดงการเน้น

เมื่อความหมายแสดงการเน้นนี้ถูกใช้บ่อยมากขึ้น จึงเกิดการสร้างความแข็งแกร่งทางด้านวัจนปฏิบัติ (pragmatic strengthening) ความหมายนี้จึงกลายเป็นความหมายใหม่ และใช้กันอย่างแพร่หลายในหมู่ผู้ใช้ภาษา แม้ว่านักไวยากรณ์จะบอกว่าเป็นการใช้ที่ผิดหลักไวยากรณ์ก็ตาม แต่นั่นเพราะไม่ได้สังเกตเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับความหมายแสดงการเน้นของสรรพนาม *มัน* ที่ได้กลายเป็นความหมายประจำคำใหม่ (conventionalized meaning) เรียบร้อยแล้ว

ด้วยเหตุนี้เอง ยิ่งเวลาเปลี่ยนไปมากเท่าใด การใช้สรรพนาม *มัน* ในฐานะตัวเองซึ่งแสดงความหมายอัตวิสัยเพื่ออ้างอิงมุมมองหรือทัศนคติของผู้พูด และตัวเองซึ่งแสดงความหมายสทวิสัยเพื่อ

อ้างอิงถึงการให้ความใส่ใจของผู้พูดต่อคู่สนทนา และการอ้างอิงความรู้ที่คู่สนทนามีร่วมกันจึงยิ่งแพร่หลายขึ้นเรื่อย ๆ จนในภาษาปัจจุบันการใช้สรรพนาม *มัน* ในหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่า และแสดงการปรากฏจึงมีให้เห็นได้ทั่วไป ไม่จำกัดเฉพาะบทแปลจากภาษาอังกฤษดังเช่นในอดีต

2) การเปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรมเชิงวัฒนธรรม

ปัจจัยภายนอกภาษาที่นับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งยวดในฐานะปัจจัยเสริมการเปลี่ยนแปลง คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวิถีปฏิบัติของการใช้ภาษาในชุมชนภาษา ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า ภาษาต่างประเทศอย่างภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเผยแพร่ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ องค์ความรู้ทั้งหลายล้วนต้องแปลมาจากตัวบทภาษาต่างประเทศแทบทั้งสิ้น

หลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นวิถีวัฒนธรรมเชิงวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปของการใช้ภาษาไทยคือ คำศัพท์เฉพาะทางหลายคำที่ได้รับมาจากภาษาอังกฤษไม่สามารถบัญญัติศัพท์ได้ทัน ทำให้ผู้ใช้ภาษาไทยใช้คำยืมภาษาอังกฤษจำนวนมากสำหรับการสื่อสารในชีวิตประจำวัน Thomason (2001) กล่าวว่าคำยืมศัพท์นั้นเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าการยืมโครงสร้างทางไวยากรณ์ เนื่องจากไวยากรณ์เป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อระบบภาษาในภาพรวม อย่างไรก็ตาม ในภาษาไทยก็มีหน่วยสร้างทางไวยากรณ์บางหน่วยสร้างที่เชื่อกันว่ายืมมาจากภาษาอังกฤษเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น การใช้สรรพนาม *มัน* ในฐานะประธานหุ่นในหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่าและหน่วยสร้างแสดงการปรากฏดังที่ผู้วิจัยศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

การเปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรมเชิงวัฒนธรรมในการใช้ภาษานี้สอดคล้องกับกระบวนการทำให้ภาษามีความทันสมัย (language modernization) ภาษาไทยเองก็กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการใช้ภาษาอย่างมาก สังเกตได้จากสำนวนการเขียนการพูดที่เห็นผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ Grace (2016) กล่าวว่าภาษาที่เปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยขึ้นจะแสดงความซับซ้อนทางภาษาเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ สังเกตได้จากการปรากฏขึ้นของนามวลีแปลง (nominalization) การสร้างกรรมวาจก (passivization) การสร้างคุณานุประโยค (relativization) และคำมีความหมายเชิงนามธรรม (abstract meaning) มากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติในการใช้ภาษาในแง่ที่ว่าความหมายได้ขยายกว้างขึ้นจากความหมายที่เป็นวัตถุวิสัยและมีความเป็นรูปธรรมสูงมาเป็นความหมายเชิงอัตวิสัยและมีความเป็นนามธรรมสูง หรือก็คือสรรพนาม *มัน* มีความหมายในเชิงนามธรรมมากขึ้น

6.2.4 ผลการศึกษาเปรียบเทียบกับแบบลักษณ์ภาษา

Li and Thompson (1976) เสนอแบบลักษณ์ทางภาษาเกี่ยวกับบุรุษสรรพนามไว้ว่า จะไม่พบบุรุษสรรพนามในภาษาที่เป็นภาษาเน้นหัวเรื่อง ดังนั้นการค้นพบระดับความหมายเชิงการอ้างอิง

ของสรรพนาม *มัน* ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเป็นหลักฐานสนับสนุนแบบลักษณะที่เสนอไว้ ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าแบบลักษณะนี้ได้พิสูจน์ว่ามีความสมเหตุสมผลและมีความถูกต้องเนื่องจากในภาษาที่เป็นภาษาเน้นหัวเรื่องที่มีส่วนใหญ่มักจะเป็นภาษาคำโดด (isolating language) นั้นไม่ได้ปรากฏข้อจำกัดทางวากยสัมพันธ์ (syntactic restriction) ว่าประโยคจำเป็นต้องมีประธานทางไวยากรณ์เพื่อให้สอดคล้อง (satisfy) กับข้อกำหนดทางไวยากรณ์ (grammatical requirement)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงคิดว่าการวิเคราะห์สรรพนาม *มัน* ในภาษาไทยให้เป็นอนุสรณ์สรรพนาม (Indrambarya, 2011, 2012) จึงขัดแย้งกับแบบลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้ผู้วิจัยคิดว่างานวิจัยที่ทำก่อนหน้าและเสนอไว้เช่นนี้น่าจะเลือกเน้นการอธิบายการปรากฏของสรรพนาม *มัน* ที่ปรากฏในลักษณะที่ไม่ใช่การใช้เชิงต้นแบบ กล่าวคือ ทำหน้าที่ประธานในหน่วยสร้างแสดงการประเมินค่า และประธานในหน่วยสร้างแสดงการปรากฏ โดยอธิบายจากมุมมองทางไวยากรณ์เป็นหลัก และยังไม่ได้ให้น้ำหนักกับการวิเคราะห์ความหมายซึ่งปรากฏขึ้นจากหน้าที่ในการสื่อสารมากเท่าที่ควร

การศึกษานี้จึงยิ่งตอกย้ำความสำคัญในการพิจารณาความหมายของหน่วยทางภาษา (linguistic unit) ไม่ว่าจะหน่วยหน่วยศัพท์ (lexical item) หรือหน่วยทางไวยากรณ์ (grammatical item) ว่าต้องเริ่มจากการพิจารณาความหมายก่อนที่จะพิจารณารูปทางภาษาที่แสดงความหมาย กล่าวคือต้องใช้แนวการวิเคราะห์แบบความหมาย-รูปร่าง (onomasiological approach / meaning to form approach) มากกว่าที่จะใช้แนวการวิเคราะห์แบบรูปร่าง-ความหมาย (semasiological approach / form to meaning approach) ด้วยเหตุนี้ ข้อค้นพบของผู้วิจัยจึงยังสามารถอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดวรรณกรรมที่กล่าวถึงความหมายเชิงการอ้างถึงในลักษณะการใช้อนุสรณ์สรรพนามจึงปรากฏแต่ในวรรณกรรมที่ศึกษาภาษาที่มีข้อกำหนดทางวากยสัมพันธ์ซับซ้อน การสร้างประโยคต้องสอดคล้องกับกฎข้อบังคับทางไวยากรณ์ก่อน หรือกล่าวคือต้องมีหน่วยบังคับทางวากยสัมพันธ์ครบถ้วนก่อนจึงจะสามารถพูดหรือเขียนเพื่อใช้ในการสื่อสารได้ นั่นก็เนื่องด้วยภาษาเหล่านั้นรูปร่าง (linguistic form) มีความสำคัญกว่าการมุ่งแสดงความหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสื่อสารเพียงอย่างเดียว ดังนั้นในภาษาที่มีกฎเกณฑ์ไวยากรณ์เคร่งครัด ประธานหุ่นจึงพบได้ทั่วไปและใช้อย่างกว้างขวางทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 การวิเคราะห์หน่วยสร้างคำปรากฏร่วมข้ามสมัย

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่าข้อจำกัดประการสำคัญที่พบในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ที่เปลี่ยนแปลงไป คือ ความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลที่มีหรือก็คือการขาดช่วงของเอกสารที่จะใช้ในการวิเคราะห์ เนื่องจากในภาษาไทยไม่ปรากฏหลักฐานเอกสารตัวบทในสมัยอดีตมากนัก

ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ตั้งแต่ระยะเริ่มต้น จะสังเกตเห็นประเภทของรูปอ้างอิงนำไปเปลี่ยนแปลง ซึ่งแสดงด้วยรูปภาษาที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์แตกต่างกัน การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงซึ่งสังเกตได้จากการปรากฏร่วมเช่นนี้ มีวิธีการศึกษาหนึ่งที่ใช้ได้ผลดีและเป็นที่ยอมรับของนักภาษาศาสตร์ในปัจจุบัน โดยเฉพาะผู้ที่ศึกษาภาษาอังกฤษ เรียกว่า การวิเคราะห์หน่วยสร้างคำปรากฏร่วมข้ามสมัย

Hilpert (2008) ได้พัฒนาวิธีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาษาที่เรียกว่า การวิเคราะห์หน่วยสร้างคำปรากฏร่วมข้ามสมัย (diachronic collocational analysis) ซึ่งมีสมมติฐานว่า รูปแบบของคำปรากฏร่วมที่เปลี่ยนแปลงไป (shifting collocational patterns) ในคลังข้อมูลซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทตัวบทไว้อย่างหลากหลาย (balanced corpus) สามารถบ่งบอกการเปลี่ยนแปลงความหมายที่เกิดขึ้นได้ การแยกความแตกต่างของคำปรากฏร่วมการใช้ *will* และ *be going to* ในอดีตที่ผ่านมาโดยเฉพาะเมื่อพิจารณาคำกริยาที่มักปรากฏร่วมด้วยแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงความหมายที่ต่างกัน

การศึกษานี้อาศัยหลักการและแนวคิดเชิงสถิติจากการประมวลผลของคอมพิวเตอร์ (computer-assisted statistical approaches) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาที่อาศัยคลังข้อมูลภาษา (corpora) เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลการใช้ภาษาจำนวนมากด้วยการวิเคราะห์คำปรากฏร่วม (collocates) และการพิจารณาความแข็งแรง (strength) ของคู่คำปรากฏร่วมแต่ละคู่ว่ามีมากน้อยเพียงใด การพิจารณาความถี่ของข้อมูลซึ่งเป็นขั้นตอนย่อยที่เรียกว่า การวิเคราะห์คำเกิดร่วมแบบเฉพาะ (distinctive collexemic analysis) ทำให้นักวิจัยตัดสินใจได้ว่าเกิดความสมมาตรในความถี่สัมพัทธ์ (relative frequencies) ของคำกริยาที่ปรากฏร่วม (co-occurring verb) หรือไม่ ยกตัวอย่างเช่น กริยา *say* ‘พูด’ เกิดร่วมกับ *be going to* มากกว่า *will* อย่างมีนัยยะสำคัญ (Hilpert, 2011) การศึกษานี้สนับสนุนข้อค้นพบของ Gries and Stefanowitsch (2004) ซึ่งศึกษาจากคลังข้อมูลภาษาอังกฤษนานาชาติแห่งสหราชอาณาจักร (British component of the International Corpus of English: ICE-GB) และพบว่า *be going to* มักจะเกิดร่วมกับคำกริยาที่ต้องการผู้กระทำ (agentive verb) มากกว่า *will*

การวิเคราะห์เช่นนี้จึงนับว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งในการสืบหาการเปลี่ยนแปลงความหมายที่กำลังดำเนินอยู่ (semantic change in progress) ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากคลังข้อมูลที่มีขนาดใหญ่และมีการเพิ่มปริมาณข้อมูลในคลังข้อมูลอยู่อย่างสม่ำเสมออย่างคลังข้อมูลภาษาอังกฤษแบบอเมริกันร่วมสมัย (Corpus of Contemporary American English: COCA) ซึ่งปัจจุบันมีขนาดคลังข้อมูลถึง 550 ล้านคำ (Traugott, 2017)

ดังนั้น หากสามารถพัฒนาคลังข้อมูลภาษาข้ามสมัย (historical corpus) ในภาษาไทยได้ สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น กล่าวคือมีจำนวนคำในคลังข้อมูลมากพอ ประกอบด้วยประเภทของตัวบท

ประเภทของเนื้อหาตัวบท และประเภทสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ตัวบทหลากหลายมากพอ ก็จะทำให้การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายที่เกิดขึ้นในภาษาทำได้ง่ายและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ยังลดความผิดพลาดจากการอนุมานข้อมูลในส่วนที่ขาดหายไปซึ่งอาจเป็นช่วงรอยต่อ (transitional period) ได้อีกด้วย

6.3.2 การศึกษาสรรพนาม *มัน* ในมุมมองสังคมและวัฒนธรรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรรพนาม *มัน* ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยสังเกตเห็นความน่าสนใจประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการศึกษาคำสรรพนามในภาษาไทย กล่าวคือ คนไทยมีวิถีปฏิบัติในเชิงวัฒนธรรมที่จะไม่แสดงตัวตนหรือทำให้ตัวเองมีระดับทางสังคมต่ำลงเมื่อพูดกับคนอื่น เป็นต้นว่าในอดีตมีการใช้คำว่า *ข้า* แทนคำสรรพนามบุรุษที่ 1

นอกจากนี้แล้ว วิถีปฏิบัติในการเลียงการปรากฏของตัวผู้พูดก็ยิ่งเห็นได้ชัดในการใช้ภาษาปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่น การใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 *เขา* แทนตัวผู้พูดในประโยค *เขาวัวเราอย่าไปกันเลยนะตัวเอง ช่วงนี้เที๋ยวน้ำตกไม่ค่อยปลอดภัยอะ หน้าฝนเกิดน้ำป่าไหลหลากและดินโคลนถล่มบ่อยด้วย* หรือแม้กระทั่งการใช้สรรพนาม *มัน* เพื่อแสดงทัศนคติและมุมมองของตัวผู้พูดเอง แต่ไม่ต้องการแสดงตัวให้เด่นชัดออกมา ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่าการศึกษากการใช้บุรุษสรรพนามข้ามบุรุษดังตัวอย่างที่ยกไปข้างต้นน่าจะมีความเกี่ยวข้องและสะท้อนภาพของวัฒนธรรมและสังคมไทย จึงนับเป็นประเด็นที่เหมาะสมกับการค้นคว้าวิจัยเพื่อหาคำตอบต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กนกวรรณ วารีเขตต์. (2556). *การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำสรรพนามบุรุษที่ 1 ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย. (2549). *สยามพิมพ์การ: ประวัติศาสตร์การพิมพ์ในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ. (2561). สืบค้นเมื่อ 28 เมษายน 2561 จาก <http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3/>
- จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2554). *ไวยากรณ์ภาษาไทยกับอายุของผู้พูด*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นworรณ พันธุมธธา. (2527). *การใช้ภาษาไทย ๒*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อา-หลาน.
- นworรณ พันธุมธธา. (2539). *พินิจภาษาเล่ม ๓*. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- นworรณ พันธุมธธา. (2558). *ไวยากรณ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัทธิชนัน เยาวพัฒน์. (2551). *พัฒนาการของพหูพจน์ที่ชื่อว่า ซึ่ง ในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีมา มัลลิกะมาส. (2551). *การแปลกับการสอนภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระยาอุปกิตศิลปสาร. (2544). *หลักภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- พิทยาวัฒน์ พินยาภรณ์, วิภาส โพธิแพทย์, ธานีรัตน์ จัตูทะศรี, นพรัฐ เสน่ห์, พงศ์พัฒน์ เมธีธรรมวัฒน์, สิรีมาศ มาศพงศ์, . . . พลวัฒน์ ไหลมนู. (2558). การสำรวจและคัดเลือกตัวบทสำหรับคลังข้อมูลภาษาไทยเชิงประวัติแห่งชาติ. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*, 32(2), 1-41.
- กิมพลีชัย เตชะราชันย์. (2558). *กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของตัวบ่งชี้นามวิเศษณ์ การ และความ ในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มิชัย เอี่ยมจินดา. (2534). *วิวัฒนาการของระบบคำบุรุษสรรพนามตั้งแต่สมัยสุโขทัย-สมัยปัจจุบัน*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *ศัพท์บัญญัติ อังกฤษ-ไทย ไทย-อังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน รุ่น ๑.๑*. กรุงเทพมหานคร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2557). *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์)*. กรุงเทพมหานคร:

ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์.

- วรรณถ วิมลเฉลา. (2539). *คู่มือสอนแปล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วารสารณั แสนสด. (2532). *บุรุษสรรพนามในภาษาไทย: การศึกษาเชิงประวัติ*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตรนั ภาณุพงศั. (2534). *โครงสร้างของภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิโรจนั อรุณมานะกุล. (2553). *ภาษาศาสตร์คลังข้อมูล: หลักการและการใช้*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตรั จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิโรจนั อรุณมานะกุล. (2563). *ศาสตรัแห่งภาษา: ความเป็นมาและพัฒนาการ*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาศาสตรั คณะอักษรศาสตรั จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2532). ภาษาไทย: ภาษาเน้นเรื่อง. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 8(1), 11-17.
- สิริพร หลัทัยวิญญู. (2545). *การศึกษาระบบบุรุษสรรพนามภาษาไทยในสมัยรัตนโกสินทรัในแนวเชิงประวัติ*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิธิรัฐสิณัฐ. (2540). *บทบาททางสังคมของภาษาไทยกับการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิธิรัฐสิณัฐ. (2547). ภาษาไทยกับการสัมผัสภาษาอังกฤษที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพะจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. *วารสารอักษรศาสตรั จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 33(1), 48-68.
- อมรา ประสิธิรัฐสิณัฐ. (2552). สัมพันธสาร. ใน สถาบันภาษาไทย (บรรณาธิการ), *บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3*. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- อาวุธ ชิระเอก. (2560). *ภาษาเจ้า ภาษานาย: การเมืองเบื้องหลังการศึกษาภาษาอังกฤษ สมัยรัชกาลที่ ๕*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- อุดม วโรตม์สิกขิตติถั. (2539). *ไวยากรณ์ไทยในภาษาศาสตรั*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อุดม วโรตม์สิกขิตติถั. (2563). *ภาษาศาสตรัเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาษาอังกฤษ

- Afonso, S. (2008). Existentials as impersonalising devices: The case of European Portuguese *Transactions of the Philological Society*, 106(2), 180-215.
- Anthony, L. (2020). AntConc (Version 3.5.9) [Computer Software]. Tokyo: Waseda

- University. Retrieved from <https://www.laurenceanthony.net/software>
- Anttila, R. (1989). *Historical and comparative linguistics*. Amsterdam: John Benjamins.
- Asher, N. (2012). *Reference to abstract objects in discourse*. Dordrecht: Springer.
- Barcelona, A. (2012). On the plausibility of claiming a métonymie motivation for conceptual metaphor. In A. Barcelona (Ed.), *Metaphor and Metonymy at the Crossroads* (pp. 31-58). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Bates, D., Maechler, M., Bolker, B., Walker, S., Christensen, R. H. B., Singmann, H., . . . Grothendieck, G. (2011). Package ‘lme4’. *Linear mixed-effects models using S4 classes. R package version*, 1(6).
- Benveniste, E. (1971a). Problems in general linguistics. In M. E. Meek (Ed.), *Problems in general linguistics* (pp. 223-230). Florida: University of Miami Press.
- Benveniste, E. (1971b). Subjectivity in language. *Problems in general linguistics*, 1, 223-230.
- Bergsma, S., Lin, D., & Goebel, R. (2008). *Distributional identification of non-referential pronouns*. Paper presented at the Proceedings of ACL-08: HLT.
- Bibok, K. (2016). Encyclopedic information and pragmatic interpretation. *Intercultural Pragmatics*, 13(3), 407-437.
- Buck, C. D. (2008). *A dictionary of selected synonyms in the principal Indo-European languages*. Chicago: University of Chicago Press.
- Campbell, L. (2013). *Historical linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Campbell, R. N. (1964). *Noun substitutes in modern Thai*. (Doctoral dissertation), University of Michigan.
- Chafe, W. (1976). Givenness, contrastiveness, definiteness, subjects and topics. In C. N. Li (Ed.), *Subject and Topic* (pp. 27-55). New York: Academic Press.
- Chandler, D., & Munday, R. (2011). *A dictionary of media and communication*. Oxford: Oxford University Press.
- Chen, J., Huang, H., & Wu, Y. (2010). Aspects of pragmatic referentiality. *Journal of Pragmatics*, 42(3), 870-874.
- Chen, P. (2009). Aspects of referentiality. *Journal of Pragmatics*, 41(8), 1657-1674.
- Chormai, P., Prasertsom, P., & Rutherford, A. (2019). AttaCut: A Fast and Accurate Neural Thai Word Segmenter. *arXiv e-prints*, arXiv: 1911.07056.

- Chutisilp, P. (1984). *A sociolinguistic study of an additional language: English in Thailand*. (Doctoral dissertation), University of Illinois at Urbana-Champaign.
- Cooke, J. R. (1965). *Pronominal reference in Thai, Burmese, and Vietnamese*. (Doctoral dissertation), University of California, Berkeley.
- Crowley, T., & Bower, C. (2010). *An introduction to historical linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Crystal, D. (2011). *A dictionary of linguistics and phonetics*. New York: John Wiley & Sons.
- Davidse, K., Vandelanotte, L., & Cuyckens, H. (2010). *Subjectification, intersubjectification and grammaticalization*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Divjak, D., Milin, P., & Medimorec, S. (2020). Construal in language: A visual-world approach to the effects of linguistic alternations on event perception and conception. *Cognitive Linguistics*, 31(1), 37-72.
- El Kassas, D. (2011). *Representation of Zero and Dummy Subject Pronouns within multistrata dependency framework*. Paper presented at the International Conference on Dependency Linguistics, Barcelona, Spain.
- Finegan, E. (2014). *Language: Its structure and use*. Massachusetts: Thomson Wadsworth.
- Fried, M. (2006). Agent back-grounding as a functional domain Reflexivization and passivization in Czech. In B. Lyngfelt & T. Solstad (Eds.), *Demoting the agent: Passive, middle and other voice phenomena* (pp. 83-109). Amsterdam: John Benjamins.
- Fujii, N. (2011). *Historical discourse analysis: Grammatical subject in Japanese*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Geis, M. L., & Zwicky, A. M. (1971). On invited inferences. *Linguistic inquiry*, 2(4), 561-566.
- Gettys, S., Bayona, P., & Rodríguez, R. (2018). From a usage-based model to usage-based instruction: Testing the theory. *International Journal of Education and Human Developments*, 4(2), 50-71.
- Givón, T. (1978). Definiteness and referentiality. *Universals of human language*, 4, 291-330.
- Givón, T. (2001). *Syntax: An introduction*. Amsterdam: John Benjamins.
- Goldberg, A. E. (2006). *Constructions at work: The nature of generalization in language*.

- Oxford: Oxford University Press.
- Goldberg, A. E. (2009). The nature of generalization in language. *Cognitive Linguistics*, 20(1), 93-127.
- Goodwin, C., & Duranti, A. (1992). Rethinking context: An introduction. In C. Goodwin & A. Duranti (Eds.), *Rethinking context: Language as an interactive phenomenon*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Grace, G. W. (2016). *The linguistic construction of reality*. Oxfordshire: Routledge.
- Green, M. S. (2010). Speech Acts. In T. O'Connor & C. Sandis (Eds.), *A Companion to the Philosophy of Action* (pp. 58-66). Oxford: Wiley Blackwell.
- Greenberg, J. H. (1963). Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements. In J. H. Greenberg (Ed.), *Universals of Language* (pp. 40-70). Massachusetts: MIT Press.
- Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. In P. Cole & J. L. Morgan (Eds.), *Syntax and Semantics, Vol.3* (pp. 41-58). New York: Academic Press.
- Gries, S. T., & Stefanowitsch, A. (2004). Extending collocation analysis: A corpus-based perspective on alternations. *International journal of corpus linguistics*, 9(1), 97-129.
- Grondelaers, S., Speelman, D., & Geeraerts, D. (2007). *Lexical variation and change*. Oxford: Oxford University Press.
- Gundel, J., Hedberg, N., & Zacharski, R. (1993). Cognitive status and the form of referring expressions in discourse. *Language*, 274-307.
- Gundel, J., Hedberg, N., & Zacharski, R. (2001). Definite descriptions and cognitive status in English: Why accommodation is unnecessary. *English Language & Linguistics*, 5(2), 273-295.
- Gundel, J., Hedberg, N., & Zacharski, R. (2005). Pronouns without NP antecedents: How do we know when a pronoun is referential? In A. Branco, T. McEnery, & R. Mitkov (Eds.), *Anaphora processing: Linguistic, cognitive, and computational modelling* (pp. 351-364). Amsterdam: John Benjamins.
- Haider, H. (2019). On absent, expletive, and non-referential subjects. In P. Herbeck, B. Pöll, & A. Wolfgruber (Eds.), *Semantic and syntactic aspects of impersonality* (pp. 11-46). Hamburg: Buske.

- Halliday, M. A. K., & Hasan, R. (2014). *Cohesion in English*. Abingdon: Routledge.
- Harris, Z. S. (1981). Discourse analysis. In H. H. (Ed.), *Papers on syntax* (pp. 107-142). Dordrecht: Springer.
- Hazout, I. (2004). The syntax of existential constructions. *Linguistic inquiry*, 35(3), 393-430.
- Heine, B. (2002). On the role of context in grammaticalization. *Typological studies in language*, 49, 83-102.
- Heine, B., Claudi, U., & Hünnemeyer, F. (1991). *Grammaticalization: A conceptual framework*. Chicago: University of Chicago Press.
- Herman, J. (1987). *Grammatical subject in late latin*. Paper presented at the 4th International Colloquium on Latin Linguistics, Cambridge, UK.
- Hilpert, M. (2008). *Germanic future constructions: A usage-based approach to language change*. Amsterdam: John Benjamins.
- Hilpert, M. (2011). Diachronic collocation analysis: How to use it and how to deal with confounding factors. In K. Allan & J. A. Robinson (Eds.), *Current methods in historical semantics* (pp. 133-160). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Hock, H. H., & Joseph, B. D. (2019). *Language history, language change, and language relationship*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Hollmann, W. B. (2018). Semantic change. In J. Culpaper, P. Kerswill, R. Woodak, T. McEnery, & F. Katamba (Eds.), *English language: Description, variation, and context* (pp. 525-537). London: Palgrave Macmillan.
- Hoonchamlong, Y. (1991). *Some Issues in Thai Anaphora: A Government and Binding Approach*. (Doctoral dissertation), University of Wisconsin-Madison.
- Hopper, P. J., & Thompson, S. A. (1985). The iconicity of the universal categories 'noun' and 'verb'. In J. Haiman (Ed.), *Iconicity in syntax* (pp. 151-183). Amsterdam: John Benjamins.
- Hopper, P. J., & Traugott, E. C. (2003). *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Huddleston, R., & Plum, G. K. (2002). *The Cambridge grammar of the English language*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Imai, M., Li, L., Haryu, E., Okada, H., Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, R. M., & Shigematsu, J. (2008). Novel noun and verb learning in Chinese-, English-, and Japanese-speaking children. *Child development*, 79(4), 979-1000.
- Indrambarya, K. (1994). *Subcategorization of verbs in Thai: A lexicase dependency approach*. (Doctoral dissertation), University of Hawai'i at Manoa.
- Indrambarya, K. (2011). *On the non-referential subject /man/ in Thai*. Paper presented at the 21st Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistics Society, Bangkok, Thailand.
- Indrambarya, K. (2012). *On impersonal subjects in Thai*. Paper presented at the 22nd Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistics Society, Agay, France.
- Iwasaki, S., & Ingkaphirom, P. (2005). Cambridge: Cambridge University Press.
- Jacobson, P. I. (2014). *Compositional semantics: An introduction to the syntax/semantics interface*. Oxford: Oxford University Press.
- Jaeggli, M., & Safir, K. (2012). *The null subject parameter*. Dordrecht: Springer.
- Janssen, T. M. (2012). Compositionality: Its historic context. In M. Werning, W. Hinzen, & E. Machery (Eds.), *The Oxford handbook of compositionality*. Oxford: Oxford University Press.
- Kecskes, I. (2012). Encyclopaedic knowledge and cultural models. In H. Schmid (Ed.), *Cognitive pragmatics* (pp. 175-198). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Keenan, E. L., & Faltz, L. M. (1985). *Boolean Semantics for Natural Language*. Dordrecht: D Reidel.
- Keller, R. (2005). *On language change: The invisible hand in language*. New York: Routledge.
- Kiefer, F. (1988). *Linguistic, conceptual and encyclopedic knowledge: some implications for lexicography*. Paper presented at the Proceedings of the 3rd EURALEX International Congress. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kinn, K. (2016). Referential vs. non-referential null subjects in Middle Norwegian. *Nordic Journal of Linguistics*, 39(3), 277-310.
- Koch, P. (2011). The pervasiveness of contiguity and metonymy in semantic change. In K. Allan & J. A. Robinson (Eds.), *Current methods in historical semantics* (pp.

- 259-312). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Koopman, H. (1999). The internal and external distribution of pronominal DPs. In K. Johnson & I. Roberts (Eds.), *Beyond principles and parameters* (pp. 91-132). Dordrecht: Springer.
- Kullavanijaya, P. (2000). Power and intimacy: A contradiction in a Thai personal pronoun. *Oceanic Linguistics Special Publications*(29), 80-86.
- Kullavanijaya, P. (2008). A historical study of /thii/ in Thai. In A. V. N. Diller, J. A. Edmondson, & Y. Luo (Eds.), *The Tai-Kadai Languages* (pp. 461-483). New York: Routledge.
- Kuznetsova, A., Brockhoff, P. B., & Christensen, R. H. B. (2015). Package 'lmertest'. *R package version*, 2(0), 734.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania press.
- Langacker, R. W. (1988). A usage-based model. In *Topics in cognitive linguistics* (pp. 127): John Benjamins.
- Langacker, R. W. (1990). Subjectification. *Cognitive Linguistics*, 1, 5-38.
- Langacker, R. W. (1999). *Grammar and conceptualization*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Langacker, R. W. (2002). *Concept, image, and symbol*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Langacker, R. W. (2011). Subjectification, grammaticization, and conceptual archetypes. In A. Athanasiadou, C. Canakis, & B. Cornillie (Eds.), *Subjectification: Various paths to subjectivity* (pp. 17-40). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Larson, M. (2010). The empty subject construction: verb serialization in Baule. In E. O. Aboh & J. Essegbey (Eds.), *Topics in Kwa syntax* (pp. 195-232). Dordrecht: Springer.
- Larsson, I. (2014). Choice of non-referential subject in existential constructions and with weather-verbs. *Nordic Atlas of Language Structures Journal*, 1, 55-71.
- Lee, D. Y. (2001). Genres, registers, text types, domains and styles: Clarifying the concepts and navigating a path through the BNC jungle. *Language Learning & Technology*, 5(3), 37-72.
- Lehmann, W. P. (2013). *Historical linguistics: An introduction*. London: Routledge.
- Levinson, S. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levinson, S. C. (2000). *Presumptive meanings: The theory of generalized conversational*

implicature. Massachusetts: MIT Press.

- Li, C. N., & Thompson, S. A. (1976). Subject and topic: A new typology of language. In C. N. Li (Ed.), *Subject and topic* (pp. 457-489). New York: Academic Press.
- López-Couso, M. J. (2010). Subjectification and intersubjectification. In A. H. Jucker & I. T. H. pragmatics (Eds.), *Historical pragmatics* (pp. 127-164). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Lyons, J. (1977). *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Malchukov, A., & Ogawa, A. (2011). Towards a typology of impersonal constructions. In A. Malchukov & A. Siewieska (Eds.), *Impersonal constructions: A cross-linguistic perspective* (pp. 19-56). Amsterdam: John Benjamins.
- Malchukov, A., & Siewierska, A. (2011). *Impersonal constructions: A cross-linguistic perspective*. Amsterdam: John Benjamins.
- Matić, D. (2015). Information structure in linguistics. In J. D. Wright (Ed.), *The International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences* (pp. 95-99). New York: Elsevier.
- Mengden, F., & Coussé, E. (2014). The role of change in usage-based conceptions of language. In E. Coussé & F. Mengden (Eds.), *Usage-based approaches to language change* (pp. 1-20). Amsterdam: John Benjamins.
- Mikkelsen, L., Abraham, W., & Zwart, J.-W. (2002). Expletive subjects in subject relative clauses. In J.-W. Zwart & A. Werner (Eds.), *Studies in Comparative Germanic Syntax* (pp. 69-91). Amsterdam: John Benjamins.
- Millar, R. M., & Trask, L. (2015). *Trask's historical linguistics*. Abingdon: Routledge.
- Milroy, J. (1992). *Linguistic variation and change: On the historical sociolinguistics of English*. Oxford: Blackwell.
- Minegishi, M. (2011). Description of Thai as an isolating language. *Social Science Information*, 50(1), 62-80.
- Montrul, S., & Louro, C. R. (2006). Beyond the syntax of the null subject parameter. In V. Torrens & L. Escobar (Eds.), *The acquisition of syntax in Romance languages* (pp. 401-418). Amsterdam: John Benjamins.
- Myhill, J. (1997). Toward a functional typology of agent defocusing. *Linguistics*, 35(5), 799-844.

- Nerlich, B., & Clarke, D. D. (1999). *Elements for an integral theory of semantic change and semantic development*. Paper presented at the Meaning Change – Meaning Variation Workshop, Konstanz, Germany.
- Nevalainen, T. (1999). Early Modern English lexis and semantics. In R. Lass (Ed.), *The Cambridge history of the English language* (pp. 1476-1776). Cambridge: Cambridge University Press.
- O’Grady, W., Archibald, J., Aronoff, M., & Rees-Miller, J. (2010). *Contemporary Linguistics: An Introduction*, New York: Bedford. In: St. Martin’s Press.
- Ogden, C. K., & Richards, I. A. (1925). *The Meaning of Meaning: A Study of the Influence of Language upon Thought and of the Science of Symbolism*. New York: Harcourt.
- Pagin, P. (2016). Assertion. *Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/entries/assertion/>
- Palakornkul, A. (1972). *A Socio-Linguistic Study of Pronominal Strategy in Spoken Bangkok Thai*. (Doctoral dissertation), University of Texas at Austin.
- Peirsman, Y., & Geeraerts, D. (2006). Metonymy as a prototypical category. *Cognitive Linguistics*, 17(3), 269-316.
- Phimsawat, O. (2011). *The syntax of pro-drop in Thai*. (Doctoral dissertation), The University of Newcastle.
- Pipalova, R. (1988). Some remarks on delimiting reference in English. *Philologica Pragensia*, 31(4), 192-198.
- Prasithratsint, A. (1985). *Change in the passive constructions in written Thai during the Bangkok period*. (Doctoral dissertation), University of Hawaii.
- Prasithratsint, A. (1997). The emergence and development of abstract nominalization in standard Thai. In A. Abramson (Ed.), *Southeast Asian Linguistic Studies in Honour of Vichin Panupong* (pp. 179-190). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Prasithratsint, A. (2001). The establishment of the neutral passive and the persistence of the adversative passive in Thai. *MANUSYA: Journal of Humanities*, 4(2), 77-88.
- Prasithratsint, A. (2005). *Nominalization and categorization of verbs in Thai*: In SEALS

- XV: Papers from the 15th meeting of the Southeast Asian Linguistics Society, edited by Paul Sidwell, 73-81. Canberra: Pacific Linguistics.
- Quirk, R. (2010). *A comprehensive grammar of the English language*. Delhi: Pearson Education India.
- Radford, A. (2004). *English syntax: An introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Requejo, M. D. P. (2007). The role of context in word meaning construction: A case study. *International Journal of English Studies*, 7(1), 169-179.
- Ringe, D., & Eska, J. F. (2013). *Historical linguistics: Toward a twenty-first century reintegration*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Robins, R. H. (1952). Noun and verb in universal grammar. *Language*, 28(3), 289-298.
- Rosch, E. H. (1973). Natural categories. *Cognitive psychology*, 4(3), 328-350.
- Saeed, J. (2015). Semantics and pragmatics. In N. Riemer (Ed.), *The Routledge Handbook of Semantics* (pp. 193-210). New York: Routledge.
- Sakamoto, T., & Walenski, M. (1998). The processing of empty subjects in English and Japanese. In D. Hillert (Ed.), *Syntax and semantics: A crosslinguistic perspective* (pp. 95-111). San Diego: Academic Press.
- Seppänen, A. (2002). On analysing the pronoun IT. *English Studies*, 83(5), 442-462.
- Siewierska, A. (2008a). Introduction: Impersonalization from a subject-centred vs. agent-centred perspective. *Transactions of the Philological Society*, 106(2), 1-23.
- Siewierska, A. (2008b). Ways of impersonalizing: pronominal vs. verbal strategies. In M. G. González, J. L. Mackenzie, & E. M. G. Álvarez (Eds.), *Current Trends in Contrastive Linguistics: Functional and cognitive perspectives* (pp. 3-26). Amsterdam: John Benjamins.
- Sportiche, D., Koopman, H., & Stabler, E. (2013). *An introduction to syntactic analysis and theory*. New York: John Wiley & Sons.
- Stubbs, M. (1983). *Discourse analysis: The sociolinguistic analysis of natural language* (Vol. 4): University of Chicago Press.
- Sweetser, E. (1990). *From etymology to pragmatics: Metaphorical and cultural aspects of semantic structure*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Thomason, S. G. (2001). *Language contact*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

- Traugott, E. C. (1989). On the rise of epistemic meanings in English: An example of subjectification in semantic change. *Language*, 65(1), 31-55.
- Traugott, E. C. (1995). Subjectification in grammaticalization. In D. Stein & S. Wright (Eds.), *Subjectivity and subjectivisation: Linguistic perspectives* (pp. 31-54). Cambridge: Cambridge University Press.
- Traugott, E. C. (2010). Revisiting subjectification and intersubjectification. In K. Davidse, L. Vandelanotte, & H. Cuyckens (Eds.), *Subjectification, intersubjectification and grammaticalization* (pp. 29 - 71). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Traugott, E. C. (2012). Pragmatics and language change. In K. Allan, K. Jaszczolt, & C. C. U. Press (Eds.), *The Cambridge handbook of pragmatics* (pp. 549-566). Cambridge: Cambridge University Press.
- Traugott, E. C. (2014). Intersubjectification and clause periphery. In L. Brems, L. Ghesquière, & F. Velde (Eds.), *Intersubjectivity and intersubjectification in grammar and discourse: Theoretical and descriptive advances* (pp. 7-27). Amsterdam: John Benjamins.
- Traugott, E. C. (2017, 2017-03-29). Semantic Change. *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*. Retrieved from <https://oxfordre.com/linguistics/view/10.1093/acrefore/9780199384655.001.0001/acrefore-9780199384655-e-323>
- Traugott, E. C., Meulen, A. t., Reilly, J. S., & Ferguson, C. A. (1986). On conditionals: Overview. In E. C. Traugott, A. t. Meulen, J. S. Reilly, & C. A. Ferguson (Eds.), *On Conditionals*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Traugott, E. C., & Trousdale, G. (2013). *Constructionalization and constructional changes*. Cambridge: Oxford University Press.
- Uckaradejdumrong, P. (2016). A Systemic Functional Approach to Analyzing Thai Pronouns. *SAGE Open*, 6(3).
- Wierzbicka, A. (2006). *English: Meaning and culture*. Oxford: Oxford University Press.
- Wierzbicka, A. (2010). *Experience, evidence, and sense: The hidden cultural legacy of English*. Oxford: Oxford University Press.
- Wiese, H., & Simon, H. (2002). Grammatical properties of pronouns and their representation: An exposition. In H. Simon & H. Wiese (Eds.), *Pronouns: Grammar*

and Representation. (pp. 1-21). Amsterdam: John Benjamins.

Wilson, J. R. (1994). Dummy subject constructions - A study in non-referentiality. *Lingua*, 5(1), 177-192.

Winford, D. (2003). *An introduction to contact linguistics*. Oxford: Blackwell.

Wu, Y., & Matthews, S. (2010). How different are expletive and referential pronouns? A parsing perspective. *Lingua*, 120(7), 1805-1820.

Yule, G. (1996). *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.

Zimmermann, M. (2014). *Expletive and referential subject pronouns in Medieval French*. Berlin: Mouton de Gruyter.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	จิณวัฒน์ แก่นเมือง
วัน เดือน ปี เกิด	7 มกราคม 2534
สถานที่เกิด	ตรัง
วุฒิการศึกษา	อ.บ.(เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) (ภาษาสเปน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2556
รางวัลที่ได้รับ	ทุนอุดหนุนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย เพื่อเฉลิมฉลองวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา (พ.ศ. 2556 - 2561)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY